

MASARYKOVA UNIVERZITA
Přírodovědecká fakulta

Petr Kladivo

**PROSTOROVÁ DIFERENCIACE KVALITY ŽIVOTA
OBYVATEL MĚSTA OLOMOUCE**

Dizertační práce

Školitel: doc. RNDr. Václav Toušek, CSc.

Brno, 2011

Bibliografická identifikace

Jméno a příjmení autora: Petr Kladivo

Název disertační práce: Prostorová diferenciacie kvality života obyvatel města Olomouce

Název disertační práce anglicky: Spatial differentiation of quality of life of the city of Olomouc

Studijní program (P_F D-GR4)

Studijní obor (směr), kombinace oborů: Regionální geografie a regionální rozvoj (P_F RGRR)

Školitel: Doc. RNDr. Václav Toušek, CSc.

Rok obhajoby: 2011

Klíčová slova v češtině: kvalita života, životní prostředí, urbánní prostředí, bydlení, spokojenost

Klíčová slova v angličtině: Quality of Life, Environment, Urban Space, Housing, Satisfaction

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem dizertační práci vypracoval samostatně a použil jsem pouze podklady uvedené v příloženém seznamu.

.....

podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat doc. RNDr. Václavu Touškovi, CSc. za odborné vedení práce, za cenné rady, připomínky a náměty, bez kterých by nemohla vzniknout. Současně mé poděkování patří doc. RNDr. Mariánu Halásovi, PhD., který mi cennými informacemi pomáhal v průběhu celého doktorského studia, dále pak RNDr. Miloši Fňukalovi, PhD., Mgr. Pavlu Klapkovi, PhD., a Mgr. Petru Šimáčkovi za množství doporučení a inspirace během nesčetného množství konzultací. Kromě toho děkuji i všem kolegům za podporu, které se mi od nich dostalo.

Abstrakt

Dizertační práce řeší problematiku kvality života v urbánním prostředí na konkrétním příkladu města Olomouce. Pokoušíme se vysvětlit termín „kvalita života“, uvést prvotní studie této problematiky, stručně analyzovat multidisciplinaritu pojmu a jeho vztah k termínům blízkým, jako jsou například kvalita životního prostředí nebo udržitelnost. Jedna z dílčích kapitol se věnuje i problematice měření kvality života, popřípadě volby indikátorů, pomocí kterých ji jsme schopni zkoumat. Zaměřili jsme se na intraurbánní prostředí, zohlednili jsme členění města na 82 urbanistických obvodů, popřípadě 26 městských částí, provedli jsme typologii těchto prostorových jednotek, a to jak z hlediska objektivní kvality životních podmínek, tak podle percepce samotnými obyvateli města. K tomu jsme využili vícerozměrných statistických metod – analýzy hlavních komponent, faktorové analýzy a shlukové analýzy.

V průběhu prací jsme aplikovali vybrané přístupy v rámci teorie města. Zvolili jsme faktorovou ekologii, jako jednu z variant urbánní sociologie. Podařilo se nám díky ní analyzovat sociálně–prostorovou strukturu města, čímž jsme zohlednili jeden z přístupů k výzkumu objektivní dimenze kvality života. Druhý pohled na studovanou problematiku objektivního rozměru kvality života jsme spojili s výzkumem kvality životních podmínek v rámci území města Olomouce a jejich prostorové diferenciaci, velkou pozornost soustředíme na detailní studium bytového fondu města.

Dalším cílem byla analýza subjektivní dimenze kvality života, kterou jsme se pokusili prozkoumat prostřednictvím anketního šetření. To bylo založeno na percepci životních podmínek obyvateli jednotlivých městských částí. Široký okruh respondentů nám zároveň umožnil prozkoumat hlavní komponenty spojenosti s těmito aspekty a umožnil nám klasifikovat olomoucké městské části právě z hlediska subjektivního. Výsledky této typologie zčásti korespondovaly se závěry zkoumání rozměru objektivního.

Pro možné srovnání s výsledky obdobně zaměřených výzkumů v jiných městech jsme se pokusili zkonstruovat index kvality života založený na vážení jednotlivých dílčích aspektů. V závěrečné syntéze se pokoušíme nalézt vztahy mezi objektivním a subjektivním hodnocením. Naší snahou bylo komplexně zhodnotit vnitřní strukturu města a její vztah k prostorové diferenciaci kvality života obyvatel.

Abstract

The presented dissertation thesis deals with problems of quality of life in urban space and is focused to the city of Olomouc. At the beginning the term “quality of life” is explained, the initial studies dealing with this issue were introduced, and multidisciplinary of the term was briefly analysed including the relationship to its close issues such as quality of environment or sustainability. One of the subchapters focuses on measurement of the quality of life and on the definition of indicators which are able to examine it. We approached the issue by examining the quality of life in the immediate interaction with urban environment. We focused on intra-urban environment and a division of the city into 82 urban territories, or 26 districts was taken into consideration. We made a typology of these spatial units in terms of objective quality of living conditions as well as according to perception of residents themselves. For this purpose, we used multivariate statistical methods – a principal component analysis, a factor analysis and a cluster analysis.

During the research we applied an approach corresponding with a theory of the city. The factor ecology was chosen as one option of the urban sociology. Thus we were able to analyse socio-spatial structure of the city so one of the approaches to the research of objective dimension of the quality of life was taken into account. The second view on the issue of objective dimension of the quality of life was connected with a research of the quality of living conditions in the city of Olomouc and their spatial differentiation. We focused on detailed study of a household stock of the city.

The aim of the next part was to analyse the subjective dimension of the quality of life which we examined by an inquiry which was based on the evaluation and perception of living conditions by inhabitants of individual urban areas. A wide range of respondents allowed us to investigate main elements of satisfaction with these aspects and allowed us to classify the urban areas of Olomouc in subjective terms. The results of this typology partly correspond with conclusions of an objective character. To compare our results with similar studies of other cities, we constructed an index of quality of life based on weighting of individual aspects. In the final synthesis we deal with relationships between objective and subjective evaluation. Our aim was to make a comprehensive evaluation of an internal structure of the city and its relationship to spatial differentiation of quality of life of its citizens.

OBSAH

1 ÚVOD	- 10 -
2 TEORETICKO-METODOLOGICKÉ ASPEKTY PRÁCE	- 14 -
2.1 Definice kvality života	- 14 -
2.2 Interdisciplinarita a dvojdimenzionalita kvality života	- 18 -
2.3 Měření kvality života, volba indikátorů	- 25 -
2.4 Vztah kvality života a vnitřní struktury města	- 30 -
2.5 Historie výzkumu vnitřní struktury Olomouce	- 32 -
2.6 Metody použité v práci.....	- 33 -
2.7 Volba prostorových jednotek	- 36 -
3 ZÁJMOVÉ ÚZEMÍ A JEHO CHARAKTERISTIKA	- 37 -
3.1 Úvod.....	- 37 -
3.2 Administrativa, správa	- 37 -
3.3 Vývoj počtu obyvatel	- 40 -
3.4 Kompaktní město	- 45 -
4 VNITŘNÍ STRUKTURA OLOMOUCE Z POHLEDU KVALITY ŽIVOTA – OBJEKTIVNÍ DIMENZE	- 47 -
4.1 Socio-demografická struktura	- 47 -
4.2 Kvalita bydlení, vývoj a prostorové rozložení bytového fondu Olomouce	- 58 -
4.2.1 Faktory podmiňující rozložení bytového fondu	- 58 -
4.2.2 Vývoj bytového fondu Olomouce do první světové války	- 60 -
4.2.3 Vývoj bytového fondu Olomouce v meziválečném období.....	- 61 -
4.2.4 Vývoj bytového fondu Olomouce po druhé světové válce	- 63 -
4.2.5 Vývoj bytového fondu Olomouce v transformačním období.....	- 65 -
4.2.6 Rozložení bytového fondu v městských částech Olomouce	- 66 -
4.2.7 Shrnutí	- 70 -
4.3 Kvalita ovzduší.....	- 72 -
4.3.1 Zdroje znečištění	- 73 -
4.3.3 Znečištění prachem (částice PM ₁₀)	- 75 -
4.3.4 Znečištění oxidy dusíku	- 76 -
4.3.5 Znečištění oxidem siřičitým	- 77 -
4.3.6 Shrnutí	- 77 -
4.4 Kvalita a dostupnost zeleně.....	- 78 -
4.4.1 Zeleň v Olomouci.....	- 78 -
4.5 Dopravní situace.....	- 81 -
4.6 Bezpečnost	- 82 -
4.7 Školství.....	- 84 -
4.7.1 Mateřské školy	- 85 -
4.7.2 Základní školy	- 87 -
4.8 Zdravotnictví, dostupnost zdravotní péče	- 89 -
4.9 Komerční vybavenost.....	- 91 -
4.9.1 Maloobchod.....	- 91 -

4.9.2 Rozmístění prodejen potravin a oděvů v Olomouci	- 93 -
4.9.3 Finanční, bankovní služby, bankomaty	- 95 -
4.9.4 Dostupnost restauračních zařízení.....	- 99 -
5 TYPOLOGIE PROSTOROVÝCH JEDNOTEK Z HLEDISKA KVALITY ŽIVOTNÍCH PODMÍNEK	- 104 -
5.1 Metoda hlavních komponent	- 104 -
5.2 Klastrová analýza, finální typologie.....	- 108 -
6 SUBJEKTIVNÍ DIMENZE KVALITY ŽIVOTA	- 111 -
6.1 Parametry dotazníkového šetření	- 111 -
6.2 Základní výsledky	- 112 -
6.3 Analýza „preferovaných“ lokalit.....	- 116 -
6.4 Hlavní komponenty spokojenosti s kvalitou života	- 118 -
6.5 Kategorizace městských částí.....	- 121 -
6.6 Konstrukce celkového indexu kvality života	- 123 -
7 SYNTÉZA ZÍSKANÝCH POZNATKŮ	- 127 -
7.1 Komparace objektivní a subjektivní dimenze kvality života	- 127 -
7.2 Vztah mezi objektivními a subjektivními parciálními ukazateli.....	- 128 -
7.3 Hodnocení jednotlivých městských částí	- 132 -
8 ZÁVĚR	- 139 -
9 SUMMARY	- 144 -
10 LITERATURA	- 149 -

Seznam obrázků

1. Složky kvality života (Mitchell et al. 2000, upraveno).....	17 -
2. Environmentální kvalita života (Rogerson 1995, upraveno).....	20 -
3. Vztah kvality života a zdraví (Rogerson 1995, upraveno).....	21 -
4. Schematický model kvality života, zdraví a denního prostředí.....	22 -
5. Koncepční model faktorů, které přispívají ke kvalitě života.....	24 -
6.,7. Městské části a správní obvody komisí městských částí.....	38 -
8. Území, na kterém žije polovina obyvatel Olomouce.....	40 -
9. Koncentrace obyvatelstva ve městě – Lorenzův oblouk.....	41 -
10. Hustota zalidnění a počet obyvatel k 1. 3. 2001.....	42 -
11. Vývoj počtu obyvatel MČ Olomouce – typ 1.....	44 -
12. Vývoj počtu obyvatel MČ Olomouce – typ 2.....	44 -
13. Vývoj počtu obyvatel MČ Olomouce – typ 3.....	44 -
14. Vývoj počtu obyvatel MČ Olomouce – typ 4.....	45 -
15. Porovnání jednotlivých typů MČ Olomouce podle populačního vývoje.....	45 -
16. Model kompaktního města Olomouce.....	46 -
17. Logaritmická transformace proměnné č. 13 s proložením Gaussovy křivky.....	51 -
18. Hodnoty jednotlivých faktorových skóre pro základní sídelní jednotky Olomouce.....	54 -
19. Graf průměrů shluků vzhledem k jednotlivým faktorům.....	55 -
20. Rozmístění jednotlivých kategorií ve městě.....	57 -
21. Změny administrativního území Olomouce v průběhu 20. století.....	62 -
22. Vývoj bytové výstavby v Olomouci v průběhu 20. století (vybrané lokality).....	66 -
23. Ossanův trojúhelník pro městské části Olomouce – struktura bytového fondu.....	68 -
24. Struktura bytového fondu v městských částech Olomouce.....	69 -
25. Typologie olomouckých městských částí.....	71 -
26. Zdroje REZZO 1 v Olomouci.....	74 -
27. Znečištění prachem v Olomouci.....	75 -
28. Rozmístění zeleně v Olomouci a průmyslové areály.....	80 -
29. Časová dostupnost centra města z jednotlivých ZSJ.....	81 -
30. Kriminalita v Olomouci.....	83 -
31. Mateřské školy v Olomouci (k 1. 9. 2011).....	87 -
33. Rozmístění ordinací lékařů na území města.....	89 -
34. Koncentrace ordinací lékařů na území města.....	90 -
35. Rozmístění prodejen potravin na území města.....	94 -
36. Koncentrace prodejen potravin na území města.....	94 -
37. Rozmístění bankomatů na území města.....	97 -
38. Koncentrace bankomatů na území města.....	98 -
39. Rozmístění restauračních zařízení na území města.....	102 -
40. Koncentrace restauračních zařízení na území města.....	103 -
41. Vlastní čísla ortogonálních komponent. chybí odkaz v textu na obrázek.....	106 -
42. Typologie olomouckých ZSJ podle kvality životních podmínek.....	108 -
43. Kartografická prezentace základních výsledků.....	114 -
44 a 45. Index pozitivních a negativních preferencí.....	117 -
46. Vlastní čísla ortogonálních komponent.....	119 -
47. Typologie městských částí z hlediska subjektivní dimenze života.....	122 -
48. Graf průměrů všech shluků.....	123 -
49. Vybrané ukazatele objektivní a subjektivní dimenze KŽ v MČ Olomouce.....	131 -

Seznam tabulek:

1. Vybrané metody použité v práci.	- 35 -
2. Typologie městských částí a jejich vybrané charakteristiky.	- 43 -
3. Extrahované faktory a jejich podíl na rozptylu původní informace.	- 51 -
4. Extrahované faktory a faktorové zátěže jednotlivých proměnných.	- 52 -
5. Charakteristické vlastnosti jednotlivých shluků.	- 56 -
6. Charakteristika jednotlivých kategorií.	- 69 -
7. Přehled zeleně v Olomouci.	- 79 -
8. Území města spravované policejními obvodními odděleními.	- 82 -
9. Veřejné mateřské školy v Olomouci (k 30. 6. 2011)	- 85 -
10. Přehled základních škol v Olomouci ((k 30. 6. 2011).	- 88 -
11. Vybrané řetězce s počty prodejen v ČR a Olomouci.	- 93 -
12. Přehled a typologie restauračních zařízení (k 30. 11 2010).	- 100 -
13. Typologie evidovaných zařízení podle kapacity.	- 101 -
14. Vstupní proměnné do analýzy hlavních komponent.	- 104 -
15. Dílčí výsledky analýzy hlavních komponent.	- 105 -
16. Přehled extrahovaných komponent.	- 107 -
17. Přehled extrahovaných komponent.	- 120 -
18. Typologie městských částí z pohledu subjektivní dimenze kvality života.	- 122 -
19. Hodnocení významnosti jednotlivých aspektů kvality života.	- 124 -
20. Tabulka pro výpočet skóre kvality života (Massam 2002).	- 125 -
21. Objektivní „bodování“ městských částí na základě kvality bydlení.	- 129 -
22. Objektivní „bodování“ městských částí na základě vybavenosti MŠ a ZŠ.	- 130 -

Seznam příloh:

1. Dotazník použitý při šetření.	- 157 -
2. Matice vstupující do analýzy socio-demografického prostředí.	- 159 -
3. Matice vstupující do analýzy hlavních komponent (kap. 5.1).	- 160 -
4. Korelace faktorů a proměnných (faktorové zátěže, kap. 5.1).	- 161 -
5. Parametry dotazníkového šetření.	- 162 -

1. ÚVOD

Zájem o výzkum problematiky kvality života od 90. let 20. století neustále narůstá a stává se určitým fenoménem v řadě vědních oborů, geografii nevyjímaje. V zahraničí je kvalita života, a to zejména v urbánním prostoru (často spojená s výzkumem jeho vnitřní struktury), zkoumána zcela systematicky, v české geografické literatuře toto téma tolik frekventované není. V anglosaské literatuře jsou tradičně tyto okruhy řešeny podle pozitivistického paradigmatu, tj. přístupem zaměřeným na kvantifikovatelnost, měřitelnost a modelování zkoumaných jevů. Tento přístup je již od 70. let 20. století napadán radikálními a postmoderními geografickými směry, které mnohdy rezignují na řešení výsostně geografických témat, jako například studium vztahu člověka a jeho prostředí. Zdá se však, že spíše filozoficky zaměřený diskurs týkající se obecných metodologických postupů poněkud odvrací pozornost geografie od skutečných výzkumných problémů. Tato práce by měla propojovat výzkum kvality života s výzkumem vnitřní struktury města, propojit v sobě složku měřitelnosti a kvantifikovatelnosti vybraných jevů s vybranými postupy radikální a postmoderní geografie zaměřenými na výzkum subjektivního vnímání prostoru, které jsou pro postižení termínu kvality života rovněž důležité.

Snahu blížeji poznat a prozkoumat otázky spojené s kvalitou života můžeme chápat jako určitou reakci společnosti na celou řadu jevů a problémů, se kterými se člověk v dnešní době setkává. Naším cílem bude analýza území města Olomouce provedená pomocí identifikace, pojmenování a charakterizování jednotlivých aspektů s kvalitou života bezprostředně spojených. Studium těchto jevů se uplatňuje především v prostoru s vysokou koncentrací obyvatelstva, tedy ve městech, studovaná problematika navíc velmi těsně souvisí s prostorovou strukturou měst a s procesy se sídly neoddiskutovatelně spojenými, například suburbanizací.

Existují dva základní přístupy k řešení problematiky kvality života: subjektivní a objektivní (Rogerson, Findlay, Morris 1989, van Kamp, Leidelmeijer, Marsman, De Hollander 2003, Ira 1996, 2003a). Subjektivní (či také endogenní) přístup se zaměřuje na pocity, percepci, názory a duševní stavy jednotlivce či zkoumané skupiny. Objektivní (či také exogenní) přístup pak usiluje o výzkum kvality života založený na širokém spektru měřitelných či pozorovatelných indikátorů v dimenzi individuální i environmentální.

Kvalita života, podobně jako udržitelnost, či udržitelný rozvoj, je bezesporu interdisciplinární termín procházející jak sociologií, psychologií, tak vědami ekonomickými.

Geografie, jako obor na hranici věd přírodních, společenských a technických, je schopna se přiblížit k vyváženému interdisciplinárnímu pojetí konceptu kvality života. Kvalita života zároveň vykazuje projevy silné prostorové disproporce, což nahrává uchopení problému právě geografii jako vědou, která disponuje teoretickým aparátem nutným k výzkumu její prostorové diferenciaci.

Předkládaná práce si dává za cíl objasnit vazby mezi kvalitou života a vnitřní diferenciací města, resp. relace mezi individuální (subjektivní) a objektivní dimenzí kvality života. Individuální dimenzi budeme přitom analyzovat na základě bezprostředního kontaktu s vlastními aktéry, tedy obyvateli města, objektivní složku kvality života prozkoumáme z hlediska vybraných aspektů kvality života a životních podmínek. Výběr bude zaměřen na aspekty environmentální, sociální, infrastrukturní, ekonomické a institucionální, neboť právě tyto se v literatuře diskutují nejčastěji (např. Pacione 1982, Rogerson et al. 1989, Andráško 2007). V tomto směru dojde k určitému ztotožnění termínu kvality života s kvalitou prostředí a životních podmínek, resp. objektivní parametry „kvality života“ budou identifikovány a analyzovány na základě kvality prostředí a životních podmínek.

Studium takto pojaté problematiky je ztížené komplexností vstupujících proměnných, situaci stěžuje i zmíněná interdisciplinarita tématu, díky které se napříč literaturou setkáváme s četnými, ale velmi proměnlivými definicemi pojmu kvalita života. Přitom striktní, věcné a jasné vymezení objektu studia je nezbytné už na samém počátku bádání. Kromě toho nesmíme opomenout fakt oné dvojdimenzionality (objektivní, měřitelný výzkum proti subjektivnímu vnímání), která vlastně říká, že vnímání kvality života je pro každého člověka jedinečné. Dva jedinci žijící takřkajíc vedle sebe mohou hodnotit kvalitu života naprosto odlišně, proto se úroveň tohoto jevu může měnit nejen od místa k místu (např. z environmentálního hlediska), ale i od člověka k člověku.

V neposlední řadě se proto pokusíme posoudit diferenciaci území založenou na hodnocení kvality života samotnými obyvateli města, rovněž však na základě objektivních proměnných, a to aplikováním vybraných metod vícerozměrné statistiky. Výsledkem budou typologie prostorových jednotek města. Na základě odpovědí respondentů identifikujeme aspekty, které považují ze svého pohledu za nejdůležitější, nebo naopak méně důležité. Díky tomuto ohodnocení jednotlivým faktorům přiřadíme váhy, což nám umožní vypočítat indexy kvality života pro možnou komparaci s výsledky jiných prací.

Hlavní cíle budou realizovány v pěti na sebe navazujících etapách:

- Analýza pojmu kvality života na základě studia české i zahraniční odborné literatury, stanovení teoretické roviny z dostupných definicí a jejich syntézy.
- Přehled metod věnujících se dané problematice, jejich aplikace.
- Identifikace a podrobná analýza faktorů majících vliv na kvalitu života a jejich výzkum na modelovém příkladu Olomouce.
- Hodnocení kvality sociálního prostředí – analýzy demografické struktury, sídelních struktur (mj. intraurbánní struktura, bydlení, infrastruktura, suburbanizace), populační stratifikace, sociální patologie a segregace, sociální infrastruktury.
- Vyhodnocení percepce vnímání životních podmínek obyvateli.
- Syntetické hodnocení kvality života – typologie modelového území založená na kvalitě života, vymezení území s nízkou kvalitou života, identifikace faktorů, které jsou za negativní stav odpovědné.
- Analýza prostorové diferenciaci vnitřní struktury města zvolenými metodami, zhodnocení vazeb mezi subjektivně vnímanou kvalitou života a diferenciací města.
- Navržení dalších výzkumů a postupů při studiu dané problematiky, návrhy na zlepšení kvality života problémových území a na udržení minimálně současné úrovně kvality života v územích ostatních.

Před vlastním zpracováním práce můžeme vyslovit tyto pracovní hypotézy:

- Na percepci vnímání kvality života obyvateli města Olomouce budou mít vliv tyto kvalitativní, v menší míře i kvantitativní ukazatele:
 - odlišná délka života ve sledovaném sídle, resp. městské části,
 - kvalita bydlení – typ, velikost, úroveň a lokalizace domu (bytu), vzhled okolí a finanční náklady,
 - dostupnost zaměstnání, vzdělávacích a kulturních zařízení, zábavných podniků, zdravotnických služeb,
 - kvalita rodinného zázemí – partnerské vztahy, rodinný život, vztahy s přáteli, známými, finanční zajištění, zdravotní stav,

- věková a vzdělanostní struktura dotazovaného obyvatelstva.
- Prostorová diferenciacie objektivních indikátorů kvality života se projeví v percepci vnímání kvality života obyvateli v jednotlivých městských částech Olomouce.
- Městské části (popř. urbanistické obvody), budou tvořit po aplikaci klastrové analýzy shluky několika vzájemně velmi diferencovaných typů.
- Město Olomouc, jako zájmové území, bude obyvateli hodnoceno v rámci výzkumu pozitivně.

Při realizaci výzkumu zohledníme postupné plnění dílčích cílů. Na analýzu teoreticko-metodologických aspektů výzkumu kvality života, jež bude vycházet ze spektra vybraných publikací, navážeme výzkumem vnitřní struktury města. Ke studiu této problematiky, jak jsme již uvedli výše, bylo vybráno území města Olomouce a bylo zkoumáno do úrovně urbanistických obvodů, popř. městských částí. Objektivní dimenze kvality života bude studována ve dvou parciálních částech představujících dva možné přístupy. První analýza proběhne na základě studia demografického a sociálního prostředí města, druhá pak na základě studia kvality vybraných životních podmínek, jako jsou kvalita ovzduší, množství zeleně, struktura bytového fondu, dostupnost vybraných služeb apod. Subjektivní rovina kvality života je v práci představena jako percepce vnímání jednotlivých životních podmínek obyvateli.

2. TEORETICKO-METODOLOGICKÉ ASPEKTY PRÁCE

2.1 Definice kvality života

Podle Slovníku humánní geografie (The Dictionary of Human Geography) se „koncept kvality života“ váže na sociální pocity pohody (well-being), které jsou založeny na tvrzení, že stavy a životní podmínky člověka by měly být hodnoceny na základě širokého spektra ukazatelů, než například jen výše příjmů ať už na individuální úrovni, nebo prostřednictvím národních ukazatelů (jako je hrubý národní produkt a hrubý domácí produkt).

Velký sociologický slovník (1996) definuje pojem kvality života takto: „Je to pojem vyjadřující a operacionalizující kvalitativní stránky životních procesů a kritéria jejich hodnocení.“ Slovník upozorňuje na fakt, že neexistuje však obecněji přijímané a současně dostatečně konkrétní vymezení kvality života – mezi pojetími jednotlivých autorů jsou značné rozdíly. Kvalita života je posuzována především podle indikátorů životního prostředí, ukazatelů zdravotního stavu, úrovně bydlení a rekreace, mezilidských vztahů, volného času, sociálních a technologických charakteristik práce, možností podílet se na řízení společnosti, podle osobní i kolektivní bezpečnosti, sociálních jistot a občanských svobod. V poslední době mají větší význam i celkové globální problémy a ekologie okolo nás. Některá pojetí se snaží klást důraz na subjektivní hodnocení jedince. Tzv. sociální hnutí se však více snaží najít objektivní řešení a závěry. Kvalitu života je možné studovat buď to jako dílčí jednotky nebo holisticky jako jeden velký celek.

Geografové chápou tento termín jako mnohotvárný komplex a zdůrazňují potřebu kombinování přístupů, které zohlední její dimenze, objektivní i subjektivní (Pacione 1982, Ira 2008, Massam 2002) a věnují se jejímu studiu na všech geografických úrovních. Od úrovně globální, resp. na úrovni států (Henderson et al. 2000), v nižších teritoriálních jednotkách (Boyer a Savageau 1981) až po města nebo obce (Pacione 1986, Schneider 1974).

Prvotní díla řešící problematiku kvality života, a to z hlediska psychologického nebo environmentálního, se objevují už v 60. letech minulého století, další byla představena v 70. letech geografie při studiu prostorové diferenciaci sociálních ukazatelů (Smith 1973, Knox 1975: in Gregory et al. 2009), které byly zaměřeny na samostatné dimenze kvality života, jako jsou příjmy, majetek, zaměstnanost, aspektu bydlení a kvality prostředí v místě bydliště, fyzického a duševního zdraví, vzdělávání, sociální sounáležitosti, možnostem rekreace a trávení volného času. Zmapováním těchto ukazatelů v různých prostorových měřících od úrovně mezinárodní až

po studium prostředí intraurbánního, a analýzou geografických rozdílů v životních podmínkách, se vědci snaží odpovědět na otázku, "kde může člověk co očekávat" (Smith 1979). Další koncepty, jako je výzkum svobody jedince (srovnávání lidských práv) nebo štěstí, jsou vázány na měření určitých zkušeností a prožitků jednotlivců nebo celých společností. Řada závěrů z výzkumu na téma štěstí ukazuje, že jeho obsah a obecně pocity štěstí nemusí souviset s výší příjmů – lidé s vyššími příjmy mohou být spokojenější a prožít komfortnější, klidnější život, ale nemusí se cítit o nic šťastnější než lidé s příjmy nižšími. (Layard 2005).

Podle Pacioneho (1982) se význam výrazu kvalita života liší podle toho, v jakém kontextu je používán, ale obecně jím poukazujeme na vybrané ukazatele životních podmínek nebo životního prostředí (znečištění ovzduší a vodních zdrojů, nebo kvalita bydlení), nebo na nějaký atribut obyvatelstva, jako je zdraví nebo dosažené vzdělávání.

Rapley (2003) zase poukazuje na to, že se postupem času stává smyslem existence člověka čím dál víc život sám. Představuje plynulý přechod civilizace od extenzivního k intenzivnímu a zejména od kvantitativního ke kvalitativnímu. Předmětem zájmu byla z počátku především materiální stránka života společnosti jako celku (založené na objektivizovaném pojetí kvality života), postupně však můžeme zaznamenat sílící proud výzkumu nematerialistické stránky a posun k subjektivnímu vnímání a hodnocení kvality života samotného individua.

Van Kamp (2003) ve své stati pojednávající o konceptu environmentální kvality života v urbánním prostředí konstatuje, že kvalita života a s ní spojené životní prostředí ve městech a jeho trvalá udržitelnost se těší v současnosti velké oblibě, a to nejen mezi širokou veřejností ale i v politických kruzích a na úrovni místní politiky především v územním plánování měst. Současně dodává, že tyto pojmy jsou zřídka stejně definované a často jsou různě zaměřeny, zaměňují se nebo se používají jako synonyma. K tomu připojuje hned několik definic kvality života, udržitelnosti i životního prostředí, některé z nich citujeme níže a doplňujeme dalšími:

- Szalai (1980) uvádí, že kvalita života se týká míry dokonalosti a uspokojení svého života. Na jedné straně je objektivní skutečnost jako vlastní spokojenost se životem zahrnující fakta a faktory a na druhé straně subjektivní, zahrnující vlastní vnímání a hodnocení těchto faktorů.
- Podle Světové zdravotnické organizace (1993) je kvalita života založena na individuální percepci své pozice v životě a v kontextu kultury a hodnotových žebříčků, ve kterém žijeme ve vztahu k životním cílům, standardům, očekáváním nebo obavám.

- Diener a Suh (1997) ztotožňují kvalitu života s pojmem životní spokojenost (life satisfaction).
- Se zajímavým vysvětlením přišel Musschenga (1997): dobrý život je kombinací potěšení skládajícího se z pozitivních duševních a tělesných vztahů (hédonická složka), spokojenosti, neboli hodnocení úspěšnosti realizace ve svém životě nebo osobní koncepcí kvalitního života (kognitivně – hodnotící složka) a výjimečnosti – jakýchsi mravních hodnot činností člověka, či ctnosti (etická složka).
- Veenhoven (1996): očekávání šťastného života spočívá ve výsledku životních očekávání a průměrného štěstí.
- Cheung (1997) taktéž hodnotí dobrý, nebo kvalitní život jako kombinaci hned několika složek. Záleží na prožití dobrého „hédonického“ života (spokojenost), dále „dialektického“ dobrého života (vzájemné mezilidské vztahy, porozumění), „humanistického“ kvalitního života (realizace lidského potenciálu, autonomie) a konečně „formálního“ kvalitního života (prožitého v souladu s tím, co je dobré - dobré mravy, náboženství, identifikování toho, co je správně a co už ne).
- Ira (2005) v rámci konceptu udržitelnosti, který patří k často zkoumaným tématům právě v souvislosti s kvalitou života, ji definuje jako stav sociálního blaha jednotlivců nebo sociálních skupin. Kromě ekonomických hodnot a faktorů zohledňuje i postmoderní hodnoty, které jsou vyjádřeny například kvalitou životního prostředí, úrovní osobní svobody, pocitem sociálního bezpečí apod. a zabývá se zároveň jejich percepcí v geografickém, socio-kulturním, ekonomickém a politickém kontextu.
- Cutter (1985) říká, že štěstí jedince, resp. spokojenost s životem a životními podmínkami, zahrnuje potřeby a tužby, životní styl, materiální i nemateriální faktory určující celkové blaho. Pokud je kvalita života jednotlivce zkoumána na společenské úrovni, je toto pojetí vázáno na sociální a environmentální podmínky (těmi jsou například ekonomická aktivita nebo dostupnost kulturních zařízení).
- Kvalita života jednoduše znamená, jak dobrý je život pro jednotlivce (Renwick a Brown 1996).

Podle Kampové (2003) nejsou definice až tak zajímavé, důležitější je jejich vliv na různé studie, teorie a hypotézy, které mohou rozproudit diskuze o ukazatelích, indikátorech, rovinách výzkumu a možných důsledcích. Nejen u kvality života, ale i u výzkumů udržitelnosti nebo

ochrany kvalitního životního prostředí se pozastavuje nad nejednotností koncepce a navrhuje propojení teoretické a empirické složky v jeden rámec (model je teoreticky formulován a empiricky testován), který se může stát východiskem pro další výzkumy.

Mitchell et al. (2000) tvrdí, že není žádná shoda v definicích kvality života a způsobů jejího měření, proto přichází s vlastním přístupem (viz obr. 1), kdy se kvalita života skládá ze zdravotní složky (duševní a psychické zdraví), fyzického prostředí (zahrnuje klima, znečištění a vizuální vnímání svého okolí), přírodních zdrojů, sociální infrastruktury a služeb, rozvoje osobnosti a úrovně zabezpečení (bydlení, bezpečnost). Je do jisté míry překvapivé, že není kladen takový důraz na ekonomickou složku, která je často považována za jeden z nejdůležitějších pilířů při formování názorů na kvalitu života.

Obr. 1: Složky kvality života (Mitchell et al. 2000, upraveno)

Velmi originální názor má americký vědec maďarského původu působící v Německu, John Komlos z Univerzity Ludvíka Maxmiliána v Mnichově (Ludwig-Maximilians-Universität München), který tvrdí, že se skutečná kvalita života z dlouhodobého hlediska pozná především podle průměrné výšky populace, zejména její mužské části (in Adámek, Němec 2007). Poukazuje na to, že výška postavy člověka souvisí s opravdu kvalitním životem souvisejícím s nákupem kvalitních potravin, dobrých stravovacích návyků a špičkové lékařské péče.

Podle tohoto měřítka jsou na tom nejlépe Nizozemci a lidé ze skandinávských zemí, kde je populace nejvyšší. Je ho výzkum se zaměřil i na Američany, kteří prý byli před stoletím vyšší než Evropané, zatímco dnes je to obráceně. Komlos to vysvětluje nedostatkem zdravých potravin, nerovnoměrným rozložením bohatství a především tradičním americkým stylem „hamburgerového“ stravování. Dále se zajímal o rozdíly mezi západní a východní Evropou, kde zjistil, že mezi mladými „Východními“ a „Západními“ Němci je rozdíl tělesné výšky čtyř centimetrů, zatímco u starších generací je rozdíl větší.

Podle Iry (2003b) souvisí kvalita života s udržitelností, ke konceptu udržitelnosti přitom podle něj aktuálně existují dva postoje. První vychází z filosofie antropocentrismu, racionalismu či technokraticismu. Taková udržitelnost se pak nazývá slabá či normativní. V rámci tohoto přístupu existuje snaha o kvantifikovatelnost udržitelnosti pomocí indikátorů, jejichž pomocí se měří a hodnotí vývoj určitého fenoménu. Druhý přístup je založen na filosofii ekocentrismu, post-racionalismu. Tato udržitelnost se pak nazývá silná či hodnotová. Snahou tohoto přístupu je identifikace hodnot slučitelných s konceptem udržitelnosti, změna pořadí hodnot společnosti, která vyústí ve změny vzorců chování. Prosazuje odklon od bohatství k blahu.

2.2 Interdisciplinarita a dvojdímenzionalita kvality života

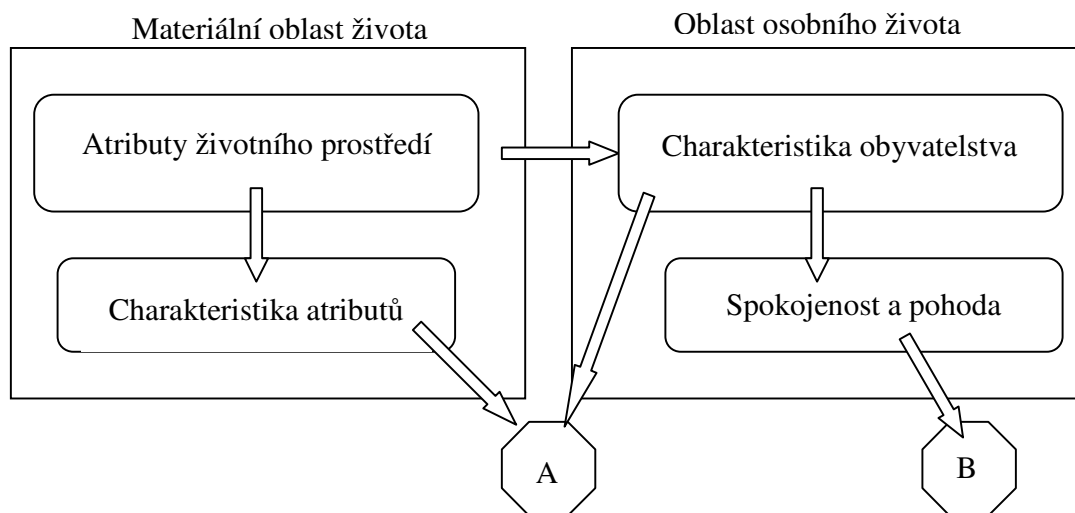
Podle Massama (2002) je termín kvalita života bezesporu interdisciplinární, odráží se v mnoha vědních oborech, ale stále se setkáme s řadou nevyřešených otázek týkajících se především stanovení definice samotného pojmu kvality života, aplikace jeho konceptu a hodnocení zkoumaných objektů nebo existence jeho dvou dimenzí – individuální (subjektivní, psychologické) a objektivní (environmentální). Pacione (1982) se pozastavuje nad tím, že se první výzkumy v této oblasti objevují v 60. letech 20. století, kdy docházelo k růstu životní úrovně a technologickému pokroku. Konstatuje, že hnací silou těchto bádání se stávala nespokojenost obyvatel s jejich kvalitou života, kterou tak s růstem životní úrovně nelze jednoznačně spojovat. V letech 70. se pojem dostává do ekonomie a následně také do geografie. Vznikají studie řešící a analyzující sociální nerovnosti ve společnosti, rozdělení zdrojů v souvislosti s hospodářskými problémy. Kvalita života se zkoumá především z hlediska sociální, absentuje důraz na aspekt environmentální, ekologický či zdravotní. Ve velmi obecné rovině lze říci, že se kvalita života řeší nejen ve vztahu k materiálním hodnotám, ale klade se důraz i na význam postmaterialistický. Že se z tohoto termínu stává i jakýsi společenský fenomén dokazují jeho výskyty v řadě reklamních sloganů obchodních společností propagujících nabídku svých

výrobků potenciálním spotřebitelům, samotný pojem používají i politická hnutí toužící ovlivnit svoje preference sliby na zlepšení kvality života občanů. V souvislost s výzkumem kvality života se mluví i o financování a fungování zdravotního, nebo sociálního systému.

O vytvoření konceptu měření kvality života se pokouší ve svých pracích Rogerson (1995, 1999). Řeší při tom problémy multidimenzionality a samotného definování pojmu. Pro potřeby měření pak vymezuje dva základní soubory ukazatelů. Za prvním souborem stojí vnitřní, psychologicko-fyziologický mechanismus, jehož úkolem je produkce pocitu uspokojení, nebo spokojenosti se životem na individuální, ale i společenské úrovni. Druhý komplex představuje mechanismus aktivovaný vnějšími podmínkami. Autor zmiňuje i nutnost náhledu na problematiku z jiných úhlů – studia lékařských diskusí, přístupů společenských věd atd. Jeho prvotní zájem se soustřeďoval na oblast životního prostředí, později však přešel ke koncepcím směřujícím k odrazu kvality života ve vědách společenských a lékařských. Inspiroval se přitom Culyerovým výzkumem založeným na domněnce, že tradiční sociální studie zapomínají na vliv materiální (užitečnost zboží) směrem ke kvalitě života, a na studium interakcí člověka s životním prostředím, ve kterém žije. Culyer (in Rogerson 1995) pojmenovává dvě sféry: vnější svět, který spočívá v materiálním způsobu života – souvisí s řadou produktů, služeb a dalších prvků, jež se vážou na sociální a ekonomické prostředí a životní prostor, a vnitřní svět, pod který lze zahrnout osobní život, žebříček osobních hodnot, často založený na velmi subjektivním hodnocení. Na základě toho Rogerson představuje svůj koncept environmentální kvality života (viz obr. 2) skládající se z materiální a osobní složky. Kvalita života pak může být chápána jako poskytování potřebných podmínek pro štěstí a uspokojení jedince nebo skupin v populaci. Důležitou roli tudíž hraje nejen prostředí jedince, které je součástí ukazatelů pro měření kvality života, ale i osobní subjektivní hodnocení jako jsou určité zkušenosti nebo vlivy ostatních lidí.

Podobně zaměřených výzkumů je velmi málo, neboť narážejí na četné metodické problémy. V některých studiích byly využity analýzy osobních vlastností k identifikaci individuálních a skupinových priorit pro americká, německá a britská města. Další série výzkumů se zaměřila na kvalitu života z hlediska psychologického, které odráží aspekty jedince, jeho tužby a očekávání (Massam 2000, Pacione 1982, Schneider 1974). Důležitá zde není schopnost kvantifikovat kvalitu života, spíše se jedná o vhodný přístup k hodnocení spokojenosti se svým životem. Obvykle se vyjadřuje jako preference s určitou částí dimenze nebo jako celkový pohled na život. I zde se ale setkáme s postupy, kde se pro každou analyzovanou dimenzi vytvářejí

skóre, která se pak hodnotí jako celková kvalita života. Na základě toho vzniká měřítko spokojenosti. Tento koncept byl všeobecně přijat ve společenských vědách, především v psychologii a sociologii.

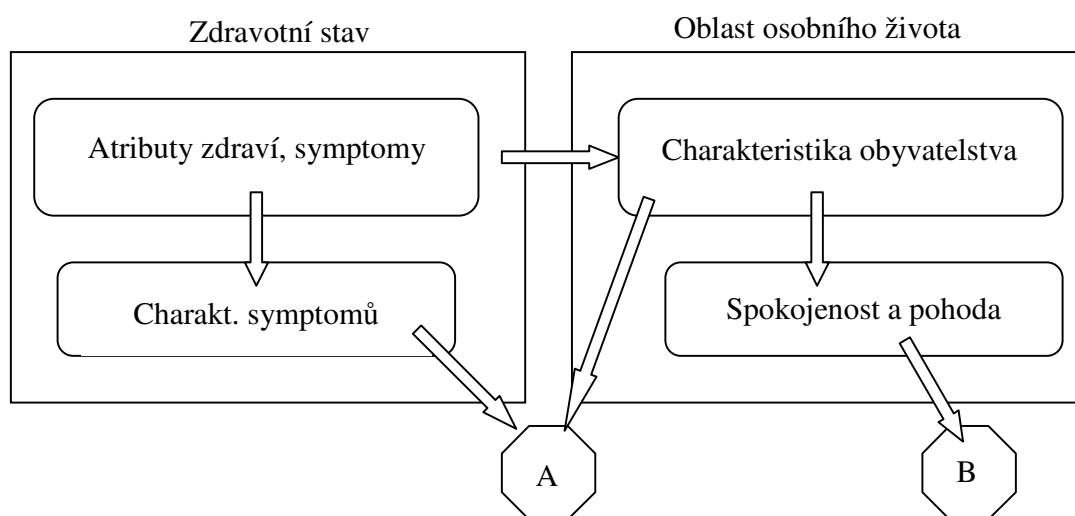
Obr. 2: Environmentální kvalita života (Rogerson 1995, upraveno).
Pozn.: A představuje složky měřitelné, B subjektivní

Kvalitou života se rozsáhle zabývá též medicína, která především sleduje názory pacientů a význam kvality života k posouzení jejich zdravotního stavu. Na rozdíl od kvality života zkoumaného v sociálních vědách, kde se klade důraz na formulaci kvality života ve vztahu k úrovni spokojenosti, existuje daleko méně studií týkajících se interakcí zdraví a kvality života. Jistou specifičností těchto výzkumů je způsob měření, který spočívá v jednoduchosti uzpůsobené pro respondenty postižené určitou nemocí, která by jim nedovolovala absolvování složitých a podrobných dotazníkových šetření týkajících se jejich priorit (hodnocení má zpravidla čtyřstupňovou škálu od hodnocení vynikajícího až po špatné). Samozřejmě i tato metoda má své nevýhody, především v obtížnější diagnostice zdraví jedince a rozlišování toho co znamená vynikající zdraví či jen dobré. (Rogerson 1995)

Na obr. 3 je načrtnut možný vztah kvality života a zdraví definovaný na základě atributů zdravotního stavu a měření jejich charakteristik. Díky této koncepci lze považovat kvalitu života jako určitý diskriminant vázaný na úroveň zdraví obyvatel. Zmíněnými charakteristikami objektivního měření mohou být úmrtnostní míry, úroveň zdravotní péče apod.

Kampová (2003) se, podobně jako Rogerson (1995), dostává k problematice interakce kvality života a zdraví, kde navíc vidí propojení s kvalitou životního prostředí. Konstatuje, že samotný

pojem kvality života je silně zakořeněn v zájmu o lidské zdraví a některé modely tvrdí, že za zdravím stojí faktor kvality životního prostředí. Nizozemský Národní institut pro veřejné zdraví a životní prostředí (*Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu*, RIVM) sestavil v roce 2000 schéma, ve kterém zdraví a „schopnost žít“ (livability) představují dva samostatné, paralelní rozměry kvality života a zachází s nimi jako s aspekty dynamického vývoje. Model zkoumá kombinaci měřitelných fyzických, sociálních a prostorových aspektů (De Hollander et al. 2000, viz obr. 4).

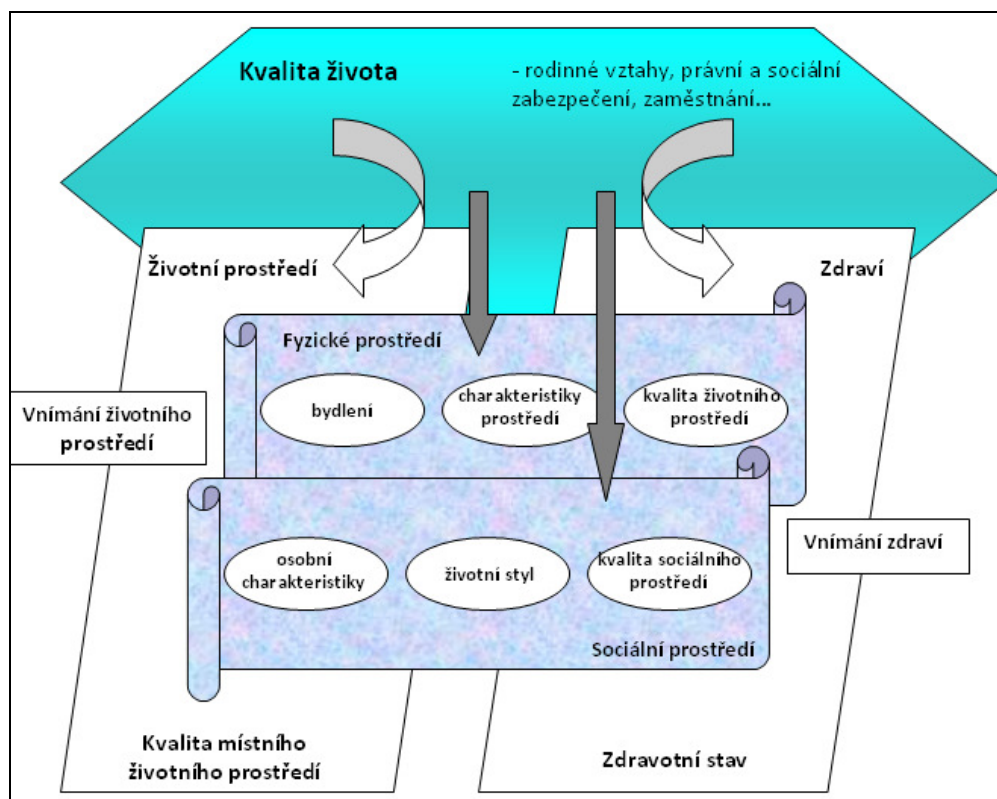
Obr. 3: Vztah kvality života a zdraví (Rogerson 1995, upraveno).

Pozn.: A představuje složky měřitelné, B subjektivní

O kvalitě života se mluví i v řadě církví a náboženských společností. Například kardinál Elio Sgreccia (in Adámek, Němec 2007), bývalý předseda Papežské akademie pro život tvrdí, že představa o "kvalitě života", založená na finančním blahobytu, orientaci na požitek a etickém sekularismu, zatemňuje posvátnost života. Kvalitu života charakterizuje podle něj důraz na ekonomickou efektivitu, „konzumismus“, tělesnou krásu a potěšení, jež ale zanedbává hlubší - mezosobní, duchovní a náboženskou - dimenzi lidské existence. Dále upozorňuje na jistou selekci lidí, neboť tam kde je kvalita života nízká, nestojí za to nadále žít.

Dalším tématem, které souvisí s kvalitou života a kvalitou životního prostředí je problematika kauzality. Mezi oběma kvalitami je vztah, který se v čase neustále mění a vyvíjí, je dynamický, mnohdy je však obtížné určit vzájemnou kauzalitu. Podle Kampové (2003) je nutné rozlišit, tři základní přístupy: ekonomický, sociologický (normativní) a psychologický (subjektivní) přístup. Na základě různých studií lze vyslovit fakt, že než dojde k ekonomické prosperitě, je nutný vývoj

kvalitních životních podmínek. Poněkud jiný názor zastává Veenhoven (1996) jenž kombinuje ukazatel zdraví a štěstí do jednoho ukazatele „očekávání šťastného života“ (HLE index). Dává do souvislosti HDP, stupeň svobody a rovnost, spravedlnost. Na druhé straně sociální zabezpečení, nezaměstnanost, populační procesy nebo náboženství jsou podle něj aspekty méně významnými.

Obr. 4: Schematický model kvality života, zdraví a denního prostředí (RIVM 2000: in van Kamp 2003, upraveno)

Psychologický přístup ke kvalitě životního prostředí a kvalitě života operuje s vnímáním, percepcí prostředí lidmi, výzkumem jejich chování. Otázky týkající se kvality životního prostředí jsou často nejen akademického rázu, ale velmi důležité bývají i pro politiky, architekty a městské projektanty, neboť dopady na kvalitu života hrají roli v dalším plánování a přijímání různých rozhodnutí.

Stegová a Gifford (2005) rozebírají kvalitu života z hlediska trvalé udržitelnosti a z hlediska udržitelnosti dopravy. Tvrdí, že se může ukázat, že vzdání se určitých výhod individuální dopravy přinese celé společnosti zlepšení kvality života, i když to tak zpočátku nemusí vypadat. V rámci pojetí dopravní udržitelnosti se pak pouze odhaduje, zda by plány a samotné realizace dopravních koncepcí ovlivnily kvalitu života, a to jak pozitivním, tak

negativním směrem. Poortinga et al. (2001) zkoumal, do jaké míry by mohly různé scénáře udržitelné spotřeby energie ovlivnit kvalitu života. Zaměřil se především na úspory energie (domácí spotřeba versus doprava), způsoby úspornější výroby energie (technické inovace, změna chování, kombinace obou) a množství uspořené energie (20 % nebo 30 %). Na základě opovědí respondentů vidí Poortinga v dopravních scénářích snížení komfortu, efektivity práce, soukromí a svobody, na druhé straně zlepšení v biodiverzitě a environmentální kvalitě. Celkově by se přitom kvalita života příliš nezměnila.

Z některých výzkumů ze 70. let 20. století (např. Andrews a Withey 1976) vyplývá, že na individuální úrovni utvářejí vnímání kvality života osobní vlastnosti, zkušenosti a názory. Helburn (1982) ale tvrdí, že kvalitu života ovlivňuje především prostředí, ve kterém lidé žijí, a hledá takové atributy prostředí, které vytvářejí osobní spokojenost a štěstí.

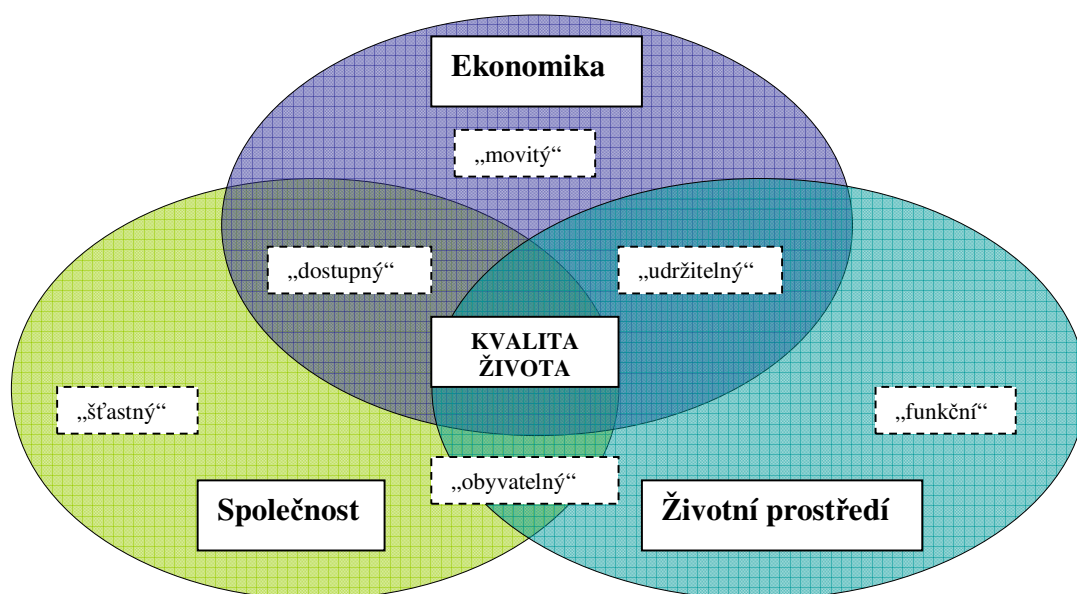
Kvalita života úzce souvisí především s osobou jedince. Proto z hlediska trvalé udržitelnosti a ochrany životního prostředí se zaměřuje na budoucnost, ale z hlediska kvality života je výzkum zaměřen na současnost. Hlavním tématem jsou proto různé přístupy k interakcím mezi člověkem a podmínkami životního prostředí. Rozdíly jsou pak v přístupu k objektu, perspektívám a časovému rámci.

Na univerzitě v nizozemském Groningenu byl v roce 1999 proveden mezi 455 obyvateli výzkum identifikace a důležitosti indikátorů kvality života. Výzkumem bylo zjištěno, že aspekty, jako zdraví, partnerské vztahy, rodina, sociální spravedlnost, svoboda a bezpečnost, jsou upřednostňovány před materiální stránkou, vírou a náboženstvím, společenským postavením a uznáním. Dále pak ti, co měli vážnější obavy o životní prostředí, ho považovali spolu s osobní svobodou za důležitější než materiální bohatství, lidé s menšími obavami o přírodu hodnotili přesně opačně. Rozdíly se objevily i v hodnocení mužů a žen, i mezi lidmi žijícími samostatně nebo v partnerství.

Diener et al. (1999) zjistili, že obecná subjektivní pohoda se v Západní Evropě za posledních několik desetiletí příliš nezměnila, i když příjmy a spotřeba na nejrůznějších úrovních výrazně vzrostla. Jednotlivci se přizpůsobí pozitivním i negativním změnám v jejich životě a jen se mění jejich očekávání a cíle.

Shafer et al. (2000) ve své publikaci „A tale of three greenway trails: user perceptions related to quality of life“ představili koncepční schéma faktorů, které přispívají ke kvalitě života společnosti z lidské a ekologické perspektivy (viz obr. 5). Kvalitu života vidí v průniku tří sfér.

První je ekonomická a představuje movitost, ale nejen ve smyslu blahobytu, zaopatření nebo materialistické stránce, ale i k možnostem cestovat („mobility“). Druhá sféra – společenská – má představovat příležitosti k navazování kontaktů, získávání přátel a k napomáhání pocitu dobré společenské atmosféry. V průniku první a druhé složky nacházíme „dostupnost“. Třetí sférou je životního prostředí a reprezentuje oblast, kde se lidé pohybují, kde žijí, takže zahrnuje funkce jako funkčnost nebo schopnost žít apod. Průnikem sféry ekonomické a životního prostředí je udržitelnost, průnikem životního prostředí a společenské složky je „obyvatelnost“.

Obr. 5: Konceptní model faktorů, které přispívají ke kvalitě života.
(Shafer et al. 2000, upraveno)

Z pohledu geografa je důležité využití geografického přístupu k získání dat a jejich následného využití. Při akceptování tvrzení, že většina problémů souvisejících se životem lidí má i geografickou dimenzi (Frazier 1982), je předpokladem uplatnění geografie přesvědčení, že se kvalita života mění od místa k místu a od člověka k člověku (Andráško 2005). Každý jednotlivec sice žije ve svém životním prostoru, stejně tak existují i prostory, kde se uskutečňují každodenní potřeby lidí. Právě tato území se stávají předmětem geografického zkoumání, jde většinou o sídelní formace, které však jsou nestejnorodé, a proto se v nich objevuje prostorově diferencovaná kvalita života. Silnou stránkou geografie je schopnost poukázat a zkoumat diferenciaci území z hlediska kvality života.

Kvalita života se posuzuje ve srovnání s některými standardy. Cítíme se mnohem spokojenější s našimi životy, když věříme, že jsou lepší, než životy ostatních lidí, když se cítíme lépe než včera, nebo když jsme blíž k našim plánovaným cílům. Tyto zvyklosti, aplikované při výzkumech kvality života, se v průběhu času mohou měnit, tj. naše standardy musíme přizpůsobovat změnám životních podmínek, které se vyvíjejí, mohou se zlepšovat, ale i zhoršovat. Výsledky průzkumů kvality života se také mohou lišit i mezi jednotlivými skupinami obyvatel, odlišně se ke kvalitě života staví lidé různých věkových skupin, společenského postavení apod. (Gatersleben 2000).

Kvalita života je podle mnohých studií spojena i s migrací, především se jedná o stěhování obyvatelstva do příměstských oblastí. Royuela (2003) zkoumal kvalitu života taktéž z pohledu migrace, shodu našel u faktorů, jako jsou fyzické prostředí, bydlení, klima, znečištění, či úroveň zdravotních a sociálních služeb. Důležité pro rozhodnutí migrovat je podle něj především vnímání a zkušenosti jedinců. Města jsou podle něj centry ekonomiky, politiky a obchodu, a sledovat podmínky, jež přispívají ke kvalitě života v nich, považuje za nezbytné. Jako zájmovou oblast si zvolil 314 obcí v zázemí Barcelony a metodami statistické regrese sledoval souvislost mezi jejich růstem a kvalitou života. Došel k závěru, že kvalita života patří mezi významné a pozitivní ukazatele pro potenciální růst měst a obcí.

Relacím mezi kvalitou života a migrací se věnuje například i Soja (1996) a upozorňuje na příklad Los Angeles, které je někdy prezentováno jako zpustlé a zkažené město a následkem těchto negativních jevů pokračuje emigrační proces. Rogerson (1999) zmiňuje práci Keeble (1990), který usuzuje, že mnoho manažerů, odborníků a vysoce postavených zaměstnanců dává přednost lepší kvalitě života v menších městech a na venkově. William a Jobse (1990: in Rogerson 1999) vytvořili analýzu migračních pohybů po celém území USA, a část migrace obyvatel z měst vysvětluje právě na základě kvality života, jako následek nepříznivých ekonomických faktorů. Faktory zlepšení životního prostředí a kvality života byly popsány jako dominantní důvod migrací nejen v USA, ale např. i v Novém Jižním Walesu. Např. Burnley (1998) uvádí, že se v oblasti Sydney 41 % dotázaných stěhuje především za lepším životním prostředím.

2.3 Měření kvality života, volba indikátorů

Rogerson (1999) se zaměřuje na žebříčky a pořadí měst z pohledu kvality života, která v nich panuje, a všímá si, jak dobře hodnocená města těchto statistik využívají v soubojích o získávání

přízně investorů a přílivu kapitálu. Od počátku 80. let 20. století se takové výzkumy provádějí v hojné míře ve Velké Británii a v USA, hlavními popularizátory byli Boyer a Savageau (in Rogerson 1999) a jimi publikovaný almanach z roku 1981 (Places Rated Almanach). Tato publikace se setkala s velkým ohlasem, byla několikrát aktualizována a znovu vydána, oslovila jak širokou veřejnost, tak i odborné publikum. Jejím hlavním přínosem ale bylo to, že zpopularizovala statistické žebříčky a pořadí měst a metropolitních oblastí na základě faktorů vztahujících se ke kvalitě života, přestože dřívější výzkumy (Smith 1973, Liu 1976: in Rogerson 1999) jsou považovány za sice kvalitnější, ale nedosáhly zdaleka takového ohlasu.

Mezi další popularizátory měření kvality života se zařadil například časopis Fortune, který sestavil žebříček světových měst s nejvyšší kvalitou života. V mnoha oblastech se tato hodnocení stávají běžnými. Ve Velké Británii se kromě kvality života zaměřili i na ekonomické podmínky, např. tzv. „booming town“ index (Champion a Green 1992) zaměřený na ekonomickou situaci měst a index LEAP (Local Enterprise Activity Potential) ekonomické aktivity a potenciálu (Coombes a Raybould 1988). Mezi těmito studiemi jsou takové, které se pokusily změřit kvalitu života právě v souvislosti s ekonomickou situací města.

Další autoři (např. Breheny et al., 1987) debatují o relativní kvalitě života v severních částech Velké Británie ve srovnání s jižními regiony. Průzkum kvality života, který proběhl na univerzitě v Glasgow a poté na University Strathclyde, se pak v mnoha ohledech stal základem pro měření a obecně výzkum kvality života v Británii. Mnohé další studie se snažily spíš zaujmout svou laickou veřejnost a vzhledem k jejich popularizačnímu charakteru je obtížné hodnotit, do jaké míry odrážejí skutečnou kvalitu života. Mnohé studie vyvolávaly diskuze, zda je vhodné hodnotit složité městské vazby jednoduchým hodnocením, některé studie dokonce vyvolaly až soudní spory.

Místní samosprávy se pochopitelně v těchto studiích snaží dosáhnout publikování co nejlepšího hodnocení, protože pak se města stávají atraktivnější a přitahují globální kapitál. Proto se hodnocení kvality života stalo v mnoha zemích symbolem propagace a marketingu. Rogerson (1999) uvádí, že například Livingston, ležící východně od Edingburgu, se stal druhým nejlépe hodnoceným městem v britském výzkumu kvality života a následně výsledky tohoto šetření využíval k prezentování se ve čtvrtletních ekonomických zprávách. Perth ve Skotsku se zase snažil rozbít klasický pohled na průmyslová města a přesvědčit nejen investory, ale i turisty o

tom, že je tím nejlepším místem pro život. Australský Melbourne se snažil nalákat na titul „nejvíce snesitelné“ město ze 100 světových metropolí.

Zatímco města na předních pozicích žebříčků prosperují z těchto hodnocení, místa s nejhorsšími hodnoceními často tato hodnocení odmítají nebo je ignorují. Přitom, jak uvádí Harvey (1989), i špatné hodnocení může mít velký význam. V době, kdy státní výdaje směřují ze sociálního zabezpečení do podpory soukromého sektoru, se často stává, že je ekonomika v takto postižených oblastech daleko více podporována, tak aby docházelo ke snižování rozdílů mezi regiony a současně ke zlepšování kvality života. Navíc předpokládá, že kvalita života je spjata s hospodářskou soutěží v rámci mezinárodní dělby práce, s výhodou pro výrobu zboží a poskytování služeb a s možnostmi na zlepšení konkurenčního postavení. Ve studiích Healeyho a Bakera (1993: in Rogerson 1999) se uvádí, že 500 největších společností v zemích EU považuje faktory kvality života mezi důležité atributy při jejich rozhodování o lokalizaci závodů či poboček.

V tureckém Istanbulu byl realizován vědecký projekt zaměřený na výzkum potřeb obyvatelstva, jejich očekávání a priority z multidimenzionálního hlediska. Ülengin a kol. (1999) hodnotí kvalitu života v urbánním prostředí Istanbulu podle širokého spektra dílčích atributů (kvalita fyzického, ekonomického prostředí, dopravy atd.). Massam a Everitt (2001) vytvořili projekt kvality života v mexických městech Ixtapa, Las Palmas a El Tuito. Základem výzkumu byla analýza empirických dat získaných z dotazníkových šetření. Mezi indikátory bylo zahrnuto zdraví, bydlení, rodina, přátelé, možnost nakupování, klid, doprava, turismus, pracovní nabídka, životní náklady, dovolená, čistota ovzduší, voda a hluk.

Schneider (1974) se ve své studii „Kvalita života ve velkých amerických městech: objektivní a subjektivní ukazatele“ zdůrazňuje sociální indikátory, které mohou poskytovat velmi přesný popis zkoumaných subjektů. Jako jejich hlavní výhodu uvádí schopnost hodnotit kvalitu života určitých komunit. Při pokusech hodnotit kvalitu života došel k rozdělení sociálních indikátorů do dvou kategorií. Pomocí prvního, nejfrekventovanějšího typu indikátorů, se snaží vyhodnotit společenský blahobyt. Opírá se o data ze sčítání obyvatel, nebo vládních statistik. Nejvíce se zajímá o oblasti jako je bydlení, zdraví a mzdové podmínky. Konstatuje, že tato data jsou pro výzkum sice postačující, ovšem osobní blaho či individuální kvalitu života považuje za daleko více subjektivní jev, jehož hodnocení pomocí zmíněných sociálních ukazatelů nepostačuje. Proto zmiňuje použití subjektivních sociálních ukazatelů. Tento typ indikátorů není

založen na vyhodnocování objektivních společenských podmínek podle normy měřitelných ukazatelů, ale na zprávách z výzkumů o životním prostředí a subjektivním vyhodnocování životního prostředí ze strany jedinců. Subjektivní ukazatele se snaží ukázat přímo na kvalitu života, jak ji vnímají samotní aktéři, lidé. Následně opět vyvstává otázka, jaký je vztah mezi objektivními a subjektivními ukazateli, zda mezi nimi není nějaká korelace. Například Andrews a Witheney (1973: in Schneider 1974) se shodují na tom, že pokud jsou oba ukazatele měřeny současně, je možné určit, jak změny v životních podmínkách ovlivňují kvalitu života a naopak zda změny ve vnímání kvality života u lidí můžou být přisuzovány změnám životních podmínek. Důležitý je zdroj dat pro oba druhy indikátorů. Pro objektivní se používají normativní sociální agregáty dotýkající se životních podmínek jednotlivců. Subjektivní jsou zaměřené přímo na vlastnosti a prožitky života jedince a pokouší se změřit osobní hodnocení života jedince. Ve své analýze (kdy hodnotili 15 amerických měst) docházejí k závěru, že sociální subjektivní ukazatele mohou skutečně souviset s objektivními charakteristikami životních podmínek.

Schneider (1974) zmiňuje i potřebu identifikovat oblasti, které jsou nejdůležitější z hlediska formování celkové spokojenosti se životem. Polovina odpovědí respondentů na percepci kvality života je podle něj ovlivněna specifickými oblastmi, jako je bydlení, příjem nebo spokojenost s rodinným životem. Na úroveň těchto specifických aspektů lze dále postavit i spokojenost s politickými, vládními opatřeními nebo s dostupností služeb (zdravotních, sociálních). Všeobecná shoda napříč dostupnou literaturou panuje u kategorií příjmy, bohatství a zaměstnanost, zdraví, vzdělávání, životní prostředí, sociálně patologické jevy (alkoholismus, drogová závislost). Tyto kategorie souvisí s vnímáním kvality života a měly by být zkoumány. Schneider zjistil, že neexistuje žádný vztah mezi úrovní blahobytu ve zkoumaném městě měřenou běžnými sociálními indikátory a subjektivním vnímáním jedinců. Města, kde objektivní indikátory ukázaly na vysokou úroveň blahobytu, nejsou totožná s městy, kde je subjektivní spokojenost nejvyšší, a naopak města s nejnižší hodnotou objektivních ukazatelů nejsou shodná s městy s nejnižším subjektivním hodnocením. Objektivní ukazatele sice můžou odhalit nerovnosti v blahobytu ve městech, nikoli však subjektivním hodnocení života. Připouští však, že se takováto hodnocení mohou lišit podle zkoumaných lokalit. Dokonce vyslovuje tvrzení, že na menších územních jednotkách se mohou objektivní podmínky blížit k subjektivnímu hodnocení života. Kromě toho se subjektivní podmínky měst liší z hlediska geografické polohy, z hlediska etnik, náboženství a ras. V subjektivním hodnocení se vyskytují velké rozdíly mezi bělošským a

černošským obyvatelstvem žijícím v jednom městě. Lidé s černou barvou pleti jsou více nespokojeni nežli bělošské obyvatelstvo (Schuman a Gruenberg, 1970). Zdá se tedy, že je nutné ještě sociální indikátory nadále zdokonalovat a zaměřovat se na menší celky a skupiny obyvatel, kde mohou nastat větší korelace mezi objektivními a subjektivními indikátory.

Další studie také poukazují na to, jak rozdíly ve mzdách, rozdíly v ekonomických příležitostech a nabídkách pracovních příležitostí ovlivňují kvalitu života a navrhují měřit kvalitu života podle dosažených mezd. Senn (1995) vytvořil studii lokalizačních faktorů odvětví výroby a služeb v italském Milánu. Nezkoumal přímo kvalitu života samu o sobě, ale do svého výzkumu zahrnul 450 podniků a 58 faktorů, které souvisí s kvalitou života, jako jsou životní náklady, bezpečnost a míra kriminality, doprava, kvalita škol, životního prostředí, bydlení a klimatické podmínky. Kromě toho, že zjistil, že pro konkurenceschopnost firem je důležitá nejen vlastní výrobní činnost, ale také další prvky, především náklady, ale i veřejná doprava, bezpečnost a školství.

Royuela (2003) sledoval vliv kvality života na růst měst a dále se snažil určit, zda je tento jev v prostoru stabilní nebo ne a na čem tento efekt závisí. Zamýšlel se nad problémy růstu aglomerací – do jaké velikosti je ještě ekonomicky přitažlivá a kdy převáží negativa, která snižují přitažlivost velkoměsta. Kvalita života se podle něj stává vedle ekonomických faktorů významným činitelem v růstu města. Studie Findlay a Rogerson (1970: in Royuela 2003) uvádí, že 70 % migrantů dává přednost dobré kvalitě života před pracovními příležitostmi, životními náklady a rodinnými vazbami.

Jak už bylo několikrát zmíněno, otázka výběru vhodných ukazatelů (indikátorů) kvality života je velmi důležitá, k jejich zvolení existuje několik předběžných zásad. (Pacione 1982, Andráško 2007) nejprve stanovují klíčové oblasti kvality života. Za ně považují oblast environmentální, sociální a kulturní, ekonomickou a institucionální. V souladu s nimi pak budeme v rámci těchto oblastí hledat vhodné indikátory, které jsou relevantní z hlediska měření a hodnocení kvality života, tedy vybraných environmentálních a sociálně-geografických parametrů modelového území.

Metodikou výběru fyzickogeografických indikátorů, především těch kvantifikovatelných, se zabývají studie např. Baeriswyl (1996), Civerolo et al. (2000), Civerolo (2007), Gotoh (1993), Sillman (1999). Tito autoři nejčastěji uvádějí ukazatele hodnocení využití ploch, kvality ovzduší, rizikových oblastí povodní, rizikových antropogenních vlivů na georeliéf, nových tvarů reliéfu,

hlukové zátěže aj. Výběr klimatických a hydrologických faktorů (intenzita a druh znečištění ovzduší, topoklimatická variabilita, četnost výskytu teplotních inverzí místní cirkulace atmosféry, povodňové situace) se prakticky realizují na základě dostupných datových zdrojů nebo terénním výzkumem. Do naší studie zahrneme ukazatele znečištění ovzduší a prověříme zastoupení zeleně v modelovém území.

Sociálněgeografické indikátory, které budou v práci zohledněny, jsou úroveň bydlení, dostupnost služeb (školských zařízení, zdravotních, komerčních aj.), dopravní obslužnost, bezpečnost apod. Indikátory musí být dostupné pro všechny jednotky vnitřního členění území, musí být srovnatelné a musí se vztahovat ke konceptu kvality života. Dílčí studie týkající se sociální oblasti, které však konkrétně koncept kvality života nejmenovaly, zpracovali například Librová (1997a, b), Ouředníček (2003, 2006), Sýkora (2003) a Kostelecký, Čermák (2004). Z toho vyplývá, že environmentální rovina výzkumu a analýza fyzickogeografických indikátorů nebude pro práci stěžejním problémem, tím naopak bude studium sociální, kulturní a ekonomické dimenze kvality života a subjektivní rovina zaměřená na percepci. Subjektivní indikátory, jejichž hodnocení bude vázané na rozsáhlé dotazníkové šetření, budou orientovány na percepci klíčových oblastí kvality života obyvatelstvem žijícím v zájmovém území. Zjišťované indikátory kvality života budou v souladu s podobnými výzkumy (např. Andráško 2007) seskupeny do pěti dílčích skupin: a) poloha a dostupnost, b) bydlení a občanská vybavenost, c) environmentální situace, d) demografická situace a e) ekonomická situace.

2.4 Vztah kvality života a vnitřní struktury města

Problematika kvality života je daleko frekventovanějším tématem výzkumu geografů na Slovensku, než je tomu v České republice. V posledních letech jde především o studie pracovníků Geografického ústavu SAV v Bratislavě (Ira, Andráško, Šuška, Szöllös). V této souvislosti je potřeba zmínit, že výzkumem kvality života ve městech (ač se v té době ještě o kvalitě života jednoznačně nemluvilo) se geografové intenzivněji zabývají již od poloviny šedesátých let. Šlo o práce zabývající se prostorovou diferenciací vnitřní struktury měst. Zájem o změny vnitřní struktury měst byl vyvolán dostupností informací za dílčí územní jednotky měst v řadě zemí. Tato data pocházela většinou z realizovaných sčítání lidu, ale také z průběžné evidence obyvatel. Jednalo se tedy v rozhodující míře o data „tvrdá“; údajů pocházejících z dotazníkových šetření bylo minimum. Druhým předpokladem pro novou orientaci výzkumu měst bylo masovější osvojení výpočetní techniky. Ta umožnila při výzkumu využívat daleko

složitějších metod, především metod vícerozměrné statistiky. Pro práce, které zkoumaly prostorovou diferenciaci města a přitom využívaly metod faktorové či shlukové analýzy, se v odborné literatuře vžil název „faktorová ekologie města“ (např. Vystoupil, Węclawowicz 1987, Musil 1993).

První publikovanou prací z této oblasti byla odborná stat' věnovaná výzkumu prostorové struktury města Seattle (Schmid, Tagashira 1964). Následovaly studie věnované Bostonu a Helsinkám (Sweetser 1965), Kodani (Pedersen 1969), Torontu (Murdie 1969), Kalkatě (Berry, Rees 1969) atd. Ve východní Evropě takovéto práce vznikly o něco později – prostorovou strukturou Moskvy se zabýval J. V. Medvedkov (1974) a strukturou Varšavy G. Węclawowicz (1975). Kromě geografů měli na rozvoji tohoto směru výzkumu měst svůj velký podíl i sociologové. Pomocí faktorové analýzy zkoumal změny ve vnitřní struktuře Prahy jako první sociolog P. Matějů (1980). Z prvních geografických prací v Československu se s velkým zájmem setkal odborný článek o prostorové diferenciaci Bratislavy (Bezák 1987) a také srovnávací studie věnovaná Ostravě a Katovicím (Vystoupil, Węclawowicz 1987). Z dalších českých autorů, kteří aplikovali ve svých výzkumech faktorovou analýzu, jmenujme kromě již dříve zmíněných např. Touška, Viturku a z poslední doby pak např. Mulíčka (2006) a jeho práci zaměřenou na město Brno.

Literaturu zabývající se problematikou rozdílů v kvalitě života obyvatel města z územního hlediska z období devadesátých let i současného desetiletí hodnotí V. Ira a I. Andráško ve své stati „Kvalita života z pohľadu humánnej geografie“, která byla publikovaná v periodiku Geografický časopis v roce 2007. Prostorové percepci městského prostředí se ve svých pracích věnuje i A. Hynek (např. Hynek, Hynková 1979).

Z nepřehledného množství přístupů v rámci urbánnej geografie patří faktorová ekologie mezi nejvýraznější směry výzkumu, díky svému zaměření na sociálně prostorovou diferenciaci území se uplatňuje při výzkumech kvality života. Základem této analýzy je vytvoření souboru několika sociálně-demografických proměnných pro prostorové jednotky zkoumaného území (např. městské části, základní sídelní jednotky apod.). Cílem je vytvoření sociálně prostorové struktury a odhalení určitých vlastností a vztahů mezi proměnnými na základě zvoleného matematického aparátu, zpravidla faktorové analýzy. Andráško (2006) takto hodnotil socio-demografickou dimenzi kvality života na území Bratislavy pomocí faktorové analýzy, použil data ze Sčítání lidu domů a bytů 2001. Z nich sestavil širokou škálu proměnných, s jejichž aplikací se

setkáme i v pracích Bezáka (1987) a Matloviče (1998), kteří se zabývali jinými slovenskými městy. Na rozdíl od nich se však Andráško zaměřil pouze na kvalitu života a podařilo se mu na základě 25 proměnných pro 75 bratislavských městských čtvrtí extrahovat 4 faktory (označené jako sociálně-profesní status, produktivní věk a velikost domácností, vícenásobná deprivace a rodiny s dětmi). Bezák (1987) uvádí, že faktorové ekologie bývají terčem kritik za jejich popisný charakter, ale zároveň se mohou stát základem pro další rozsáhlejší výzkumy zaměřené na životní podmínky.

Mezi další známé výzkumy kvality života ve městech je možné zařadit projekt v britském Bristolu, kde byl vytvořen místní samosprávou koncept nebo projekt se zapojením veřejnosti, jehož cílem byl monitoring a podpora rozvoje kvality života. Kvalita života je zde považována jako synonymum udržitelnosti. Ve výzkumu bylo použito více než 70 indikátorů, které byly rozděleny do 14 skupin označovaných jako úrovně udržitelnosti. Byly to například chudoba, biodiverzita, bydlení, doprava, energie, odpady, vzdělání, kultura a turismus, využití ploch (landuse), bezpečnost, zdraví, obchod a podnikání a sociální zabezpečení.

2.5 Historie výzkumu vnitřní struktury Olomouce

Výzkum vnitřní struktury města Olomouce se v literatuře do konce devadesátých let 20. století prakticky nevyskytoval, nepatřil ani mezi prioritní výzkumné směry sociálních geografů působících na Univerzitě Palackého v Olomouci. Dokládá to nejen přehled publikovaných článků bývalých i současných členů katedry geografie, ale také přehled v minulosti vypisovaných témat diplomových prací. Zlom nastává koncem devadesátých let, kdy se Z. Szczyrba zapojil do řešení mezinárodního projektu „Transformace prostorových intraurbánních struktur a jejich reflexe v percepci městské populace (srovnávací studie: Praha, Bratislava, Olomouc a Prešov)“, jehož hlavním řešitelem byl R. Matlovič. Na řešení projektu se podíleli také L. Sýkora a V. Ira. Prostřednictvím řešitelského týmu se tak dostávají odborné veřejnosti první poznatky o změnách prostorové struktury města Olomouce. Z. Szczyrba se při studiu Olomouce zaměřil především na problematiku změn maloobchodních sítí pod vlivem zahraničních řetězců.

Další člen katedry, který se také v posledních letech začal zabývat vnitřní strukturou města, byl P. Ptáček. Nejprve svoji pozornost orientoval na obecné procesy a mechanismy vedoucí ke změnám ve městech. Poté se pokusil aplikovat tyto teoretické poznatky při výzkumu konkrétní situace města Olomouce (Ptáček 2004). K vyhodnocení změn využil dat ze dvou sčítání lidu, domů a bytů v ČR (1991 a 2001). Za základní prostorové jednotky zvolil

urbanistické obvody. Společně s A. Létalem a S. Sweeney (2003) se také zabývali problematikou funkčních změn v historickém centru Olomouce.

V roce 2004 geografové v Olomouci zorganizovali vědeckou konferenci na téma „Bydlení – nové formy a dimenze“, na které M. Fňukal a Z. Szczyrba představili počáteční výsledky výzkumu katedry týkající se proměn rezidenčních funkcí města Olomouce. Později oba společně s P. Ptáčkem publikovali k této problematice více článků. Zatímco v minulosti se prakticky všechny studie věnované vnitřní struktuře města Olomouce opíraly zejména o „tvrdá“ data, v minulých letech katedra realizovala několik šetření, z nichž nejvýznamnější bylo dotazníkové šetření zaměřené na výzkum subjektivního vnímání kvality života v Olomouci.

2.6 Metody použité v práci

Interdisciplinarita řešené problematiky klade poměrně velké nároky na volbu výzkumných metod. K jejím detailním aplikacím se budeme dostávat vždy v průběhu jednotlivých kapitol, na úvod si však můžeme uvést jejich stručný přehled. Dílčí charakteristiky vybrané pro posuzování kvality životního prostředí budeme nejdříve zkoumat jednotlivě, přičemž budeme využívat volně dostupné statistiky a databáze, ať už Českého statistického úřadu, odborů Magistrátu města Olomouce a dalších institucí.

Na získaný soubor indikátorů, objektivních i subjektivních, se pokusíme aplikovat metody vícerozměrné analýzy, jež se pro podobné studie v sociologii i geografii používají (např. Matějů 1980, Bezák 1987, Kellnerová, Toušek 1997, Saunders 2001, Węclawowicz 2003). Metody vícerozměrné analýzy eliminují nadbytečné informace ze souboru použitých indikátorů a identifikují klíčové indikátory pro hodnocení kvality života. Tyto metody jsou zároveň mocným nástrojem pro induktivní přístup k typologii problematiky kvality života a identifikaci problémových prostorových jednotek. Z toho důvodu pro analýzu socio-demografické struktury využijeme faktorovou analýzu, pro výzkum vazeb mezi dalšími proměnnými a následnou typologii aplikujeme analýzu hlavních komponent, resp. shlukovou (klastrovou analýzu).

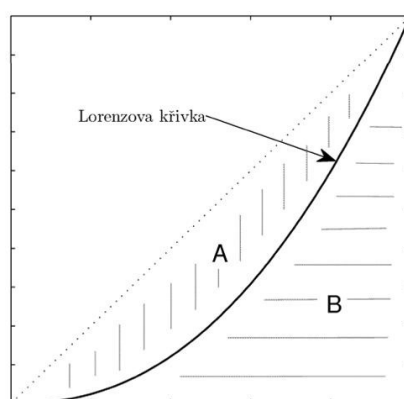
Z dalších statistických (statisticko-matematických) metod využijeme testování (Kolmogor-Smirnovův test, χ^2 -test), nebo také tzv. Kaiserovo pravidlo. Pro zhodnocení dotazníkového šetření kromě jednoduchých průměrů použijeme vážení, nebo metodu SAW (simple additive weighting).

Koncentraci vybraných ukazatelů, jako je například koncentrace obyvatel v prostoru, rozmístění ordinací lékařů, prodejen potravin, nebo restaurací, zhodnotíme graficky pomocí

Lorenzovy křivky nebo číselně, díky Giniho indexu koncentrace. K samotné konstrukci Giniho koeficientu se Lorenzova oblouku využívá (viz obr. 5), protože Giniho koeficient (G) je dán následujícím vztahem:

$$G = \frac{A}{A + B}$$

kde A plocha mezi úhlopříčkou rovnováhy a Lorenzovou křivkou
 B plocha pod Lorenzovou křivkou

Obr. 5: Výpočet Giniho indexu koncentrace.

Hodnoty Giniho koeficientu se tak pohybují v intervalu $<0;1>$. Čím je hodnota koeficientu nižší, tím je jev v území rovnoměrněji rozmístěn, čím je koeficient vyšší, je naopak jev koncentrovanější. Pro praktický výpočet, vlastně aproximaci, se někdy využívá následujícího vztahu:

$$G = \sum_{i=1}^k (F_i' \cdot F_{i+1} - F_{i+1}' \cdot F_i)$$

kde F_i' kumulovaná četnost jevu 1
 F_i kumulovaná četnost jevu 2
 k počet územních jednotek

Kromě toho využijeme i další grafické metody, např. Ossanův trojúhelník, který se hodí pro analýzu jevů skládajících se ze tří složek dávajících v součtu celek (100 %), navíc je vhodný

k provádění typologie. Pokusíme se aplikovat i pokročilejší kvantitativní model, např. produkčně-atrakční, nebo jeho modifikaci.

Současné geografické metody výzkumu jsou úzce spjaty s využitím GIS technologií. V práci bude větší část stanovených cílů podpořena využitím GIS. Jedná se zejména o zpracování prostorových dat, využití specifických analytických nástrojů a tvorbu tematických výstupů. V maximální míře bude využíván software firmy ESRI, zpracování dotazníkových šetření, stejně jako aplikace vícerozměrných metod, bude realizováno v prostředí softwaru Statistica.

Většina metod bude představena a blíže diskutována v rámci jednotlivých kapitol, v tabulce č. 1 je uveden alespoň jejich stručný přehled a použití v práci.

Tab. 1: Vybrané metody použité v práci.

Metody použité v práci	Použití za účelem
Rešeršní	Stanovení definice kvality života, význam a objasnění pojmu, navržení postupu práce.
Analýza statistických dat, jejich sběr.	Sestavení databáze dostupných dat za prostorové jednotky města, podklady pro další statistické metody.
Kartografické metody	Analýza map, interpretace prostorových dat.
Statistické testování	Testování proměnných vstupujících do vícerozměrných statistik (Kolmogor-Smirnovův test, χ^2 -test), testování korelačních koeficientů (t-test).
Faktorová analýza	Analýza socio-domografického prostředí města, jako jeden z úhlů pohledu na objektivní dimenzi kvality života.
Shluková analýza	Typologie prostorových jednotek z hlediska vybraných charakteristik.
Metoda hlavních komponent	Analýza hlavních komponent subjektivní spokojenosti s kvalitou života, odhalení skrytých vazeb mezi parciálními ukazateli.
Korelační analýza	Analýza závislosti vybraných charakteristik.
Terénní výzkum	Sběr informací zaměřený především na sběr dat, která nejsou dostupná, dále na objektivní posouzení kvality životních podmínek a ověřování výsledků v terénu.
Dotazníkové šetření	Výzkum subjektivní dimenze kvality života.
Interview	Ověřování výsledků dotazníkového šetření.
SAW (simple additive weighting)	Výpočet skóre kvality života.
Komparativní metody	Srovnání objektivní a subjektivní složky kvality života, porovnání prostorových jednotek města.
Grafické metody	Interpretace výsledků analýz.

Vlastní zpracování.

2.7 Volba prostorových jednotek

Obvykle se kvalita života zkoumá v administrativně vymezeném území města (např. Ira, 2003b, 2005 na území Bratislavy). Dostí zásadním metodologickým krokem je rovněž volba jednotek vnitřního členění zkoumaného prostoru, která je jednak závislá na geografickém měřítku území a jednak na dostupnosti či možnostech měření potřebných údajů. Menší vnitřní prostorové jednotky obecně znamenají menší míru zkreslení, čímž bychom se vyhnuli problému tzv. ekologického zkreslení (*ecological fallacy*), ovšem pak může vyvstat problém dostupnosti dat. Z těchto důvodů jsme za jednotky vnitřního členění zvolili městské části Olomouce, pro vybrané ukazatele využijeme členění na urbanistické obvody Olomouce.

Při výzkumu pracujeme s prostorovým členěním města následujícím způsobem. Výzkum zaměřený na objektivní stránku kvality života provádíme do úrovně základních sídelních jednotek (celkem 82), nepracujeme však vždy se stejným počtem. Do analýzy socio-demografického prostředí nezahrnujeme jednotky neobydlené resp. ty, které mají jen minimální počet obyvatel (blíže vysvětleno v průběhu kapitoly 4.1), do výzkumu kvality životních podmínek a následné typologie už vstupují všechny ZSJ. Takto provedená analýza představuje podrobný přehled o vnitřní struktuře města z námi zkoumaného pohledu.

Rozsáhlé dotazníkové šetření proběhlo na úrovni městských částí (ve smyslu administrativním, celkem 26), rovněž typologie z hlediska percepce městského prostoru obyvateli, komparace subjektivního vnímání a objektivního hlediska a závěrečná syntéza jsou řešeny na úrovni městských částí. Zajímavým rozšířením tématu do budoucna může být výzkum v širším aglomerovaném území města, v našem případě Olomouce, protože některé dosti důležité jevy pochopitelně nerespektují administrativní vymezení města (například by se mohlo jednat o obce tvořící suburbánní zónu města apod.).

3. ZÁJMOVÉ ÚZEMÍ A JEHO CHARAKTERISTIKA

3.1 Úvod

Olomouc, přirozeném centrum Hané, rozkládající se v údolní nivě řeky Moravy v Hornomoravském úvalu, patří k nejvýznamnějším historickým, kulturním (univerzitním) a hospodářským střediskům České republiky. Středověké hlavní město Moravy s dodnes zde sídlícím arcibiskupstvím, druhou nejstarší univerzitou a množstvím historických památek situovaných v druhé největší a nejvýznamnější městské památkové rezervaci patří i k významným střediskům turistickým. Olomouc navazuje i na vojenskou minulost a tradici, po staletí pevnostní město je dnes hlavním centrem obrany státu, sídlí tu Velitelství společných sil armády České republiky a Velitelství pozemních vojsk. Z významných institucí zmiňme ještě například Vrchní soud v Olomouci, po přítomnosti arcibiskupství umocňuje pozici hlavního duchovního střediska Moravy i církve pravoslavná, pro kterou je Olomouc taktéž hlavním moravským centrem. Olomouc plní roli krajského města, nese i titul města statutárního (pro Olomouc jen čistě titul, nikoliv organizační formu, protože se neodhodlala k rozčlenění na samosprávné části).

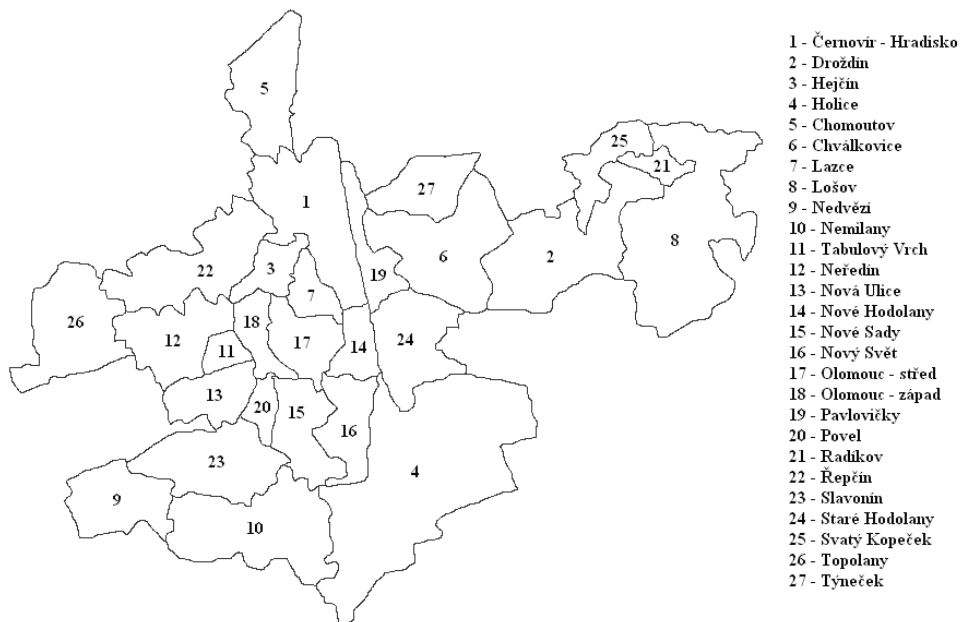
3.2 Administrativa, správa

Město se rozkládá na ploše 103,36 km², a je rozděleno na 26 katastrálních území (viz obr. 6). K územnímu, urbanistickému a architektonickému vývoji Olomouce, aspektům podílejících se na její dnešní podobě, integraci a desintegraci okolních obcí se detailně věnujeme v kapitole věnované analýze bytového fondu. Už na tomto místě je nicméně třeba upozornit na fakt, že městské části nemají volená zastupitelstva, celé území města je řízeno centrálně. Vzhledem k potřebě získávání detailních znalostí o území města pro rozhodování Rady města a pro lepší informovanost občanů Olomouce o její práci, jsou zřízeny tzv. komise městských částí, jež ale nejsou vázány na hranice katastrální (ve smyslu ustanovení zákona č. 128/2000 Sb. o obcích). Komisí městských částí zřizuje magistrát celkem 27 (jejich územní působnost je vyznačena na obr. 7), zatímco městských částí ve smyslu ve smyslu administrativním je pouze 26, tedy o jednu méně. Hlavní územní rozdíly jsou následující: Správní obvod komise městské části Černovír zahrnuje i katastrální území Klášterní Hradisko, z vlastního k. ú. Černovír ale pouze část (zbytek spadá pod komisi městské části Pavlovičky).

Městské části:

1. Bělidla	6. Holice	11. Lošov	16. Nové Sady	21. Radíkov	26. Týneček
2. Černovír	7. Chomoutov	12. Nedvězí	17. Nový Svět	22. Řepčín	
3. Droždín	8. Chválkovice	13. Nemilany	18. Olomouc - město	23. Slavonín	
4. Hejčín	9. Klášterní Hradisko	14. Neředín	19. Pavlovičky	24. Svatý Kopeček	
5. Hodolany	10. Lazce	15. Nová Ulice	20. Povel	25. Topolany	

Obr. 6,7: Městské části a správní obvody komisí městských částí. Zdroj: Magistrát města.

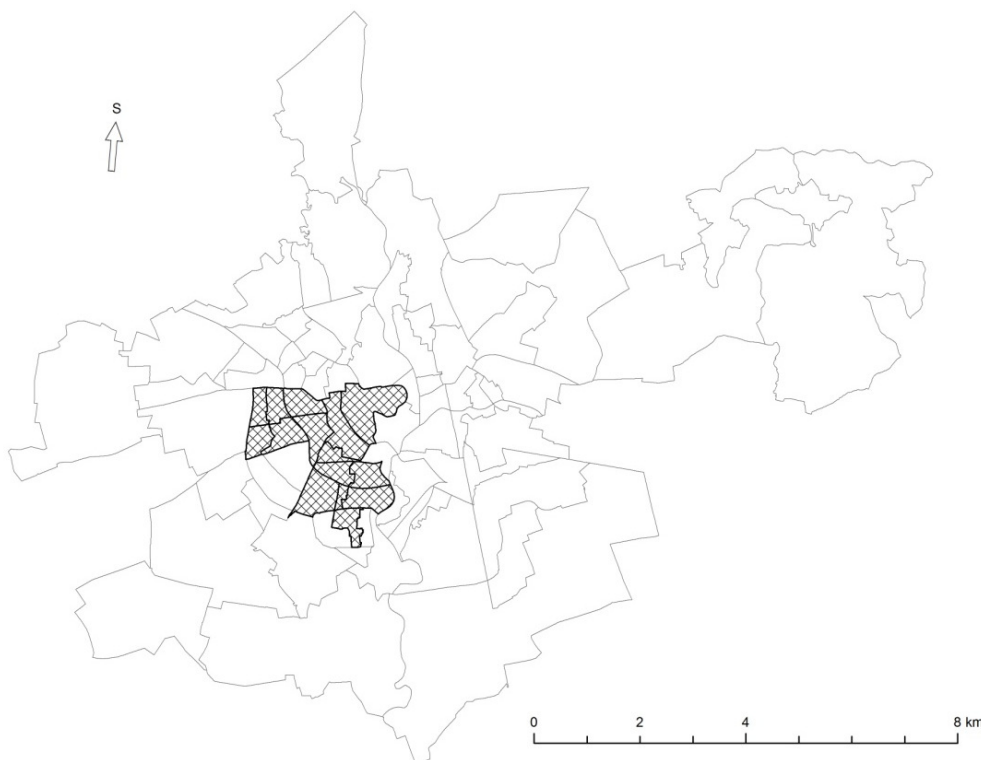
Centrální část města (katastrálně Olomouc-město) spravují komise Olomouc-střed a Olomouc-západ, sousední katastr Nové Ulice patří komisím Tabulový Vrch, Nová ulice a částečně Olomouc-západ, katastr Hodolany pak je rozdělen pod komise Staré, resp. Nové Hodolany. Svoji vlastní komisi nemají Bělidla – spadají pod Staré Hodolany. Zatímco základní sídelní jednotky vymezené na území města jsou skladné do katastrálních území městských částí, pro správní obvody komisí to neplatí (typicky např. komise místní části Pavlovičky).

Komise zřizuje a ruší Rada města Olomouce, na základě Zákona č. 128/2000 Sb. o obcích. Členy 5–15 členných komisí, se statutem poradního a iniciativního orgánu vzhledem k Radě města, navrhuje strany zastoupené v Zastupitelstvu a jmenuje je samotná Rada. Současně rozhoduje jejich počtu a hranicích. Hlavní činnost komisí (podle informací Magistrátu města) spočívá v předkládání písemných stanovisek nebo návrhů, týkajících se příslušné městské části (ať už na vyžádání Rady, nebo z vlastní iniciativy), a to zejména v těchto oblastech: nakládání s majetkem města; plánování investičních akcí; územně plánovací dokumentace; otázky bezpečnosti; protipovodňová opatření; otázky životního prostředí; stavební řízení. Současně spolupracují s členy Zastupitelstva města, odbornými komisemi Rady města, odbory Magistrátu, městskou policií atd.

Základních sídelních jednotek (ZSJ, ve městech tzv. urbanistických obvodech), vymezených nejčastěji na základě stejného funkčního využití převážné většiny objektů, které kompletně pokrývají plochu města, bylo na území Olomouce vymezeno celkem 82. Jsou mezi nimi značné diference, a to z hlediska celé řady aspektů – sídelní struktury, populační velikosti nebo rozlohy. Nejmenší z nich, ZSJ Schweitzerova, zaujímá plochu pouze 0,07 km², dalších 12 pak nemá výměru větší než 0,2 km². Naproti tomu plošně nejrozsáhlejší urbanistický obvod má rozlohu větší než 10,5 km², dalších 8 větší než 3 km². Průměrná velikost olomoucké základní sídelní jednotky činí necelých 1,3 km². Podobná situace je i u městských částí, kde plošně nejmenší Nový Svět a Bělidla mají plochu necelých 0,2, resp. 0,5 km², oproti tomu Holice se rozkládá na ploše bezmála 16 km². Tyto velké prostorové rozdíly v mnoha ohledech znesnadňovaly výzkum, rovněž jsme řešili možnost agregovat jednotky do vlastních prostorových celků vhodných pro výzkum, ale právě vzhledem k jejich struktuře a funkci se tato eventualita ukázala jako neefektivní.

3.3 Vývoj počtu obyvatel

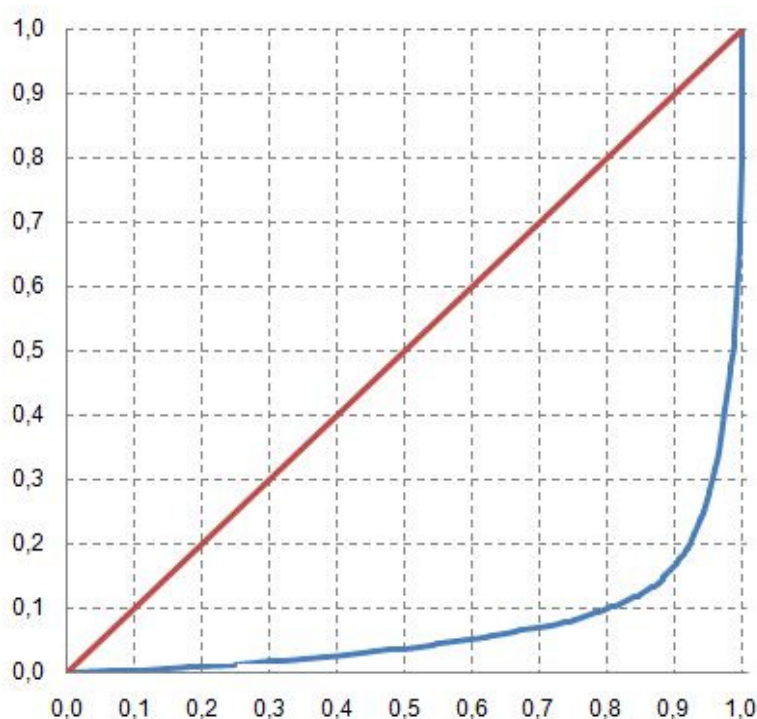
V Olomouci ke dni 31. 12. 2010 žilo podle údajů Českého statistického úřadu 102 233 lidí, což město řadí na 6. místo v České republice po Praze, Brnu, Ostravě, Plzni a Liberci, za kterým nepatrně zaostává. Značná heterogenita základních sídelních jednotek, kterou jsme zmiňovali v předcházejících odstavcích, se projevuje i z hlediska charakteristik demografických. Hned 7 ZSJ bylo v době sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 neobydleno (Hádky, Šibeník, Na Ohradě, Neředín – U Pevňůtky, Pražská–východ, Pražská–západ, Kropáčov). V dalších 15 žije méně než 100 obyvatel, a konečně v dalších 20 pak bydlí 101–500 (tj. celkem ve 42 ZSJ nežije více než 500 obyvatel). To kontrastuje s 18 základními sídelními jednotkami s více než 2 000 obyvateli, z nichž dokonce Nové Sady–sever, Družební, Lazce a Heyrovského mají přes 5 000 obyvatel, poslední z nich dokonce přes 7 000 obyvatel. Obdobná situace nastává i v případě městských částí. Populačně nejmenší Radíkov (252 obyvatel), Topolany (317) a Nedvězí (374) stojí proti Novým Sadům (14 472) nebo Nové Ulici s bezmála 20 tisíci obyvateli.

Obr. 8: Území, na kterém žije polovina obyvatel Olomouce.

Zdroj: *Vlastní zpracování na základě dat z Historického lexikonu obcí ČR 1869 - 2001.*

Důsledkem těchto velkých diferencí jsou i hodnoty některých demografických ukazatelů. Tak například index heterogenity, tj. ukazatel, pomocí kterého sledujeme koncentraci studovaného jevu v území, který je definován jako podíl nejmenší plochy, na které je koncentrována polovina jevu (v tomto případě na ní žije polovina obyvatel), ku ploše celkové. Při takovéto konstrukci spojitého území (nejmenší spojité území, kde žije polovina obyvatel, generujeme pomocí ZSJ, pro které máme statistická data, což sice není nejpřesnější, lepší by bylo uvažovat zastavěné území, pak by ale konstrukce byla podstatně náročnější) žije polovina populace na pouhých 15 z celkových 82 ZSJ (viz obr. 8), přičemž toto území představuje necelých 5 % z administrativní výměry města. Koncentraci obyvatelstva ve městě pak dokumentuje i Lorenzova křivka na obr. 9 a Giniho index.

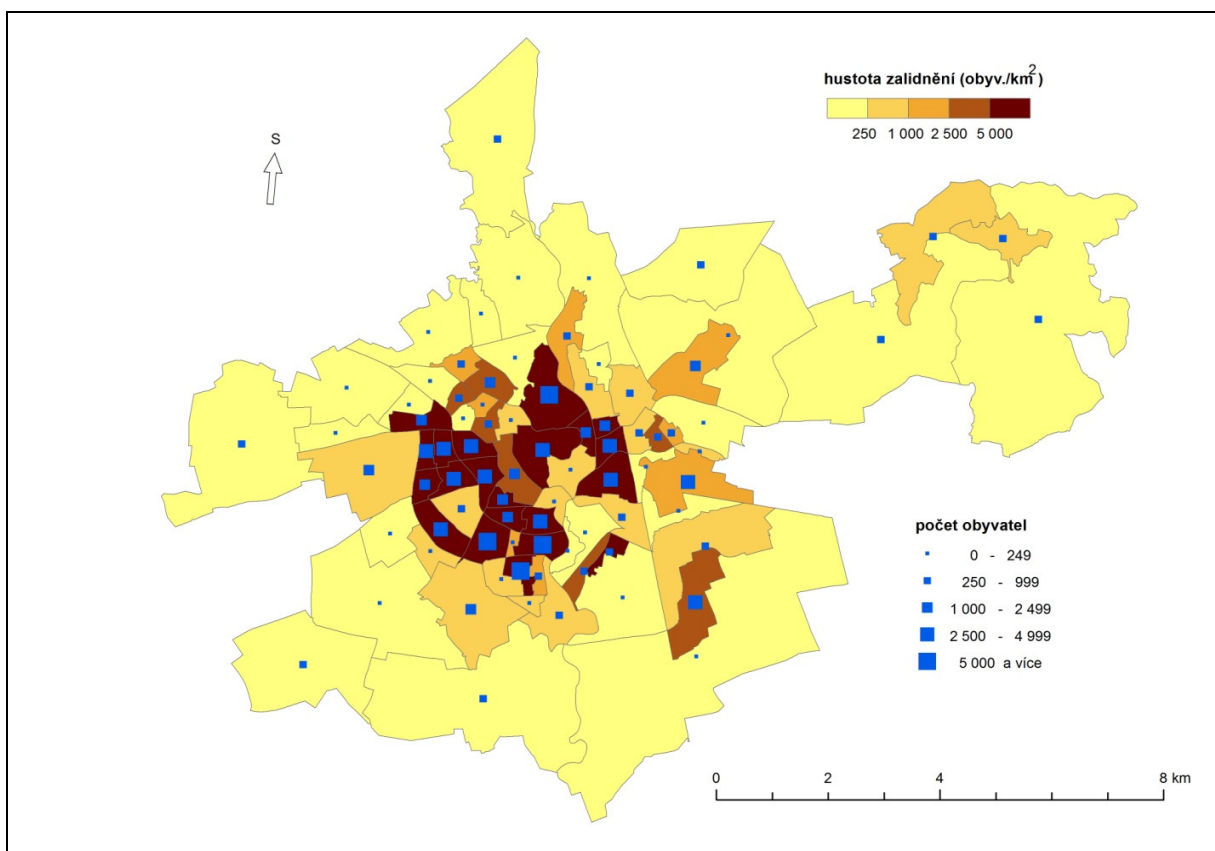

Obr. 9: Koncentrace obyvatelstva ve městě – Lorenzův oblouk.

Giniho index koncentrace obyvatelstva na území města	0,86
--	------

Na základě vybraných charakteristik (počet obyvatel, hustota zalidnění – viz obr. 10, koeficient růstu 1869–2001) a analýzy vývoje počtu obyvatel v jednotlivých etapách mezi sčítáními jsme provedli jednoduchou typologii městských částí. Prvním typem jsou části s nízkým počtem obyvatel (300–800) a velmi nízkou hustotou zalidnění, které jsou

charakteristické poměrně vyrovnanou křivkou bazických i řetězových indexů a tím i stabilním počtem obyvatel, který se průběhem času dynamicky nevyvíjel (obr. 11). Druhou kategorií tvoří populačně jen o něco málo větší části, je ale pro většinu z nich typický populační růst až do 60. let s výjimkou válečného období a následný propad počtu obyvatel. Je to dáno jakýmsi populačním bohem spojeným s integrací těchto obcí na počátku 20. století v tzv. Velkou Olomouc a zastavením tohoto růstu v druhé polovině 20. století, kdy začínají ve městě hrát hlavní roli sídliště.

Obr. 10: Hustota zalidnění a počet obyvatel k 1. 3. 2001.

Zdroj: *Vlastní zpracování na základě dat z Historického lexikonu obcí ČR 1869 - 2001.*

Třetí typ obcí se projevuje růstem počtu obyvatel až do 50. let, není tu nijak výrazný propad během II. světové války a v následujících letech nastává stagnace. To neplatí pro Holicí, která roste díky budování sídliště v 80. letech a pro Nový Svět, který od 30. let populačně výrazně ztrácel až do let 70., kdy mírně roste. Poslední kategorií tvoří městské části, jejichž kontinuální vývoj zasáhla socialistická výstavba panelových sídlišť hlavně během 60., 70. a 80. let. V souvislosti s tím dochází k prudkému nárůstu počtu obyvatel, který je jasně zřejmý na

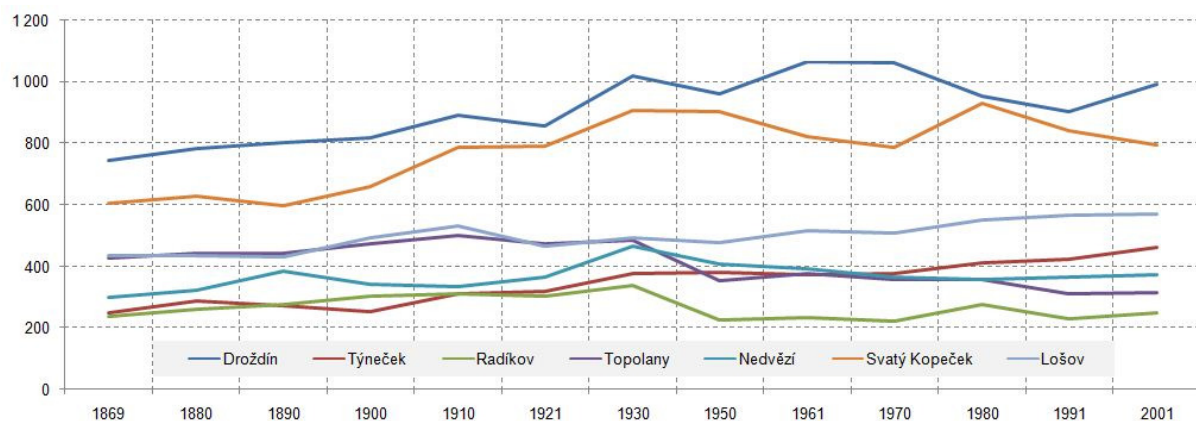
křivkách (viz obr. 14), pomocí kterých lze poměrně jednoduše odhalit období intenzivní výstavby v těchto lokalitách. Centrum města (část Olomouc-město) je natolik atypické, že představuje samostatný, pátý, typ. Porovnání všech pěti kategorií (obr. 15) vzniklo načítáním obyvatelstva městských částí v příslušných typech a jen dokazuje nerovnosti ve vývoji jednotlivých prostorových jednotek města.

Tab. 2: Typologie městských částí a jejich vybrané charakteristiky.

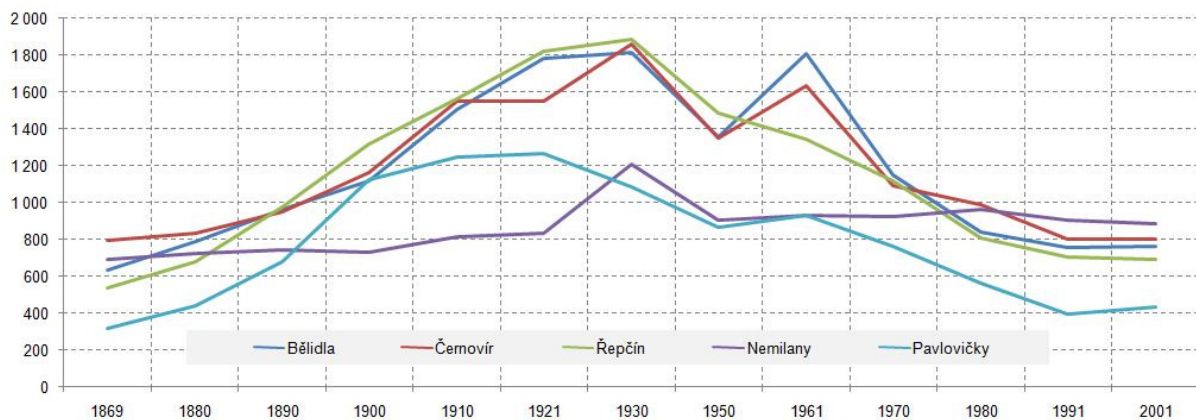
Typ	Městská část	Koeficient růstu *	Index 2001/1869	Index 2001/1991	Počet obyvatel k 1. 3. 2001	Hustota zalidnění (obyv./km ²)
1	Topolany	0,98	0,74	1,02	317	66,2
	Lošov	1,02	1,31	1,00	572	58,0
	Radíkov	1,00	1,05	1,09	252	313,8
	Týneček	1,05	1,86	1,09	462	186,1
	Nedvězí	1,02	1,26	1,02	374	111,9
	Droždín	1,02	1,33	1,10	992	148,4
	Svatý Kopeček	1,02	1,31	0,94	794	396,8
2	Nemilany	1,02	1,28	0,98	884	137,8
	Řepčín	1,02	1,29	0,98	691	131,6
	Bělidla	1,01	1,21	1,01	763	1 614,7
	Pavlovičky	1,02	1,36	1,09	436	653,3
	Černovír	1,00	1,01	1,00	804	144,2
3	Slavonín	1,04	1,59	1,17	1 643	285,1
	Nový Svět	1,05	1,93	0,90	987	5 380,1
	Chválkovice	1,08	2,84	1,04	2 266	295,3
	Chomoutov	1,08	2,86	1,20	933	242,9
	Hejčín	1,09	3,11	0,94	2 003	1 300,6
	Holice	1,11	4,05	0,97	3 911	248,3
4	Hodolany	1,18	8,27	1,00	8 838	2 101,1
	Kláštevní Hradisko	1,20	10,40	2,11	2 122	2 217,2
	Nová Ulice	1,22	13,44	0,89	19 391	4 707,4
	Nové Sady	1,23	14,27	1,34	14 472	6 530,4
	Povel	1,25	19,09	0,90	8 917	6 983,1
	Neředín	1,31	32,49	1,00	9 747	2 680,3
	Lazce	1,34	46,30	0,90	6 899	6 488,1
5	Olomouc-město	0,99	0,86	0,93	13 137	4 873,3
Olomouc celkem		1,10	3,41	1,00	102 607	993,6

Zdroj: *Historický lexikon obcí ČR 1869-2005, vlastní zpracování.*

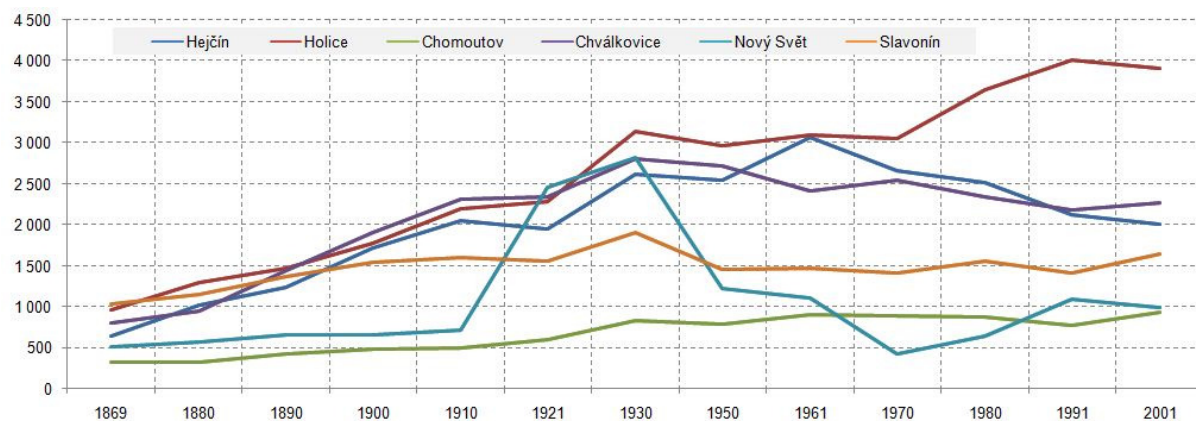
* Koeficient růstu – geometrický průměr řetězových indexů 1869 – 2001.

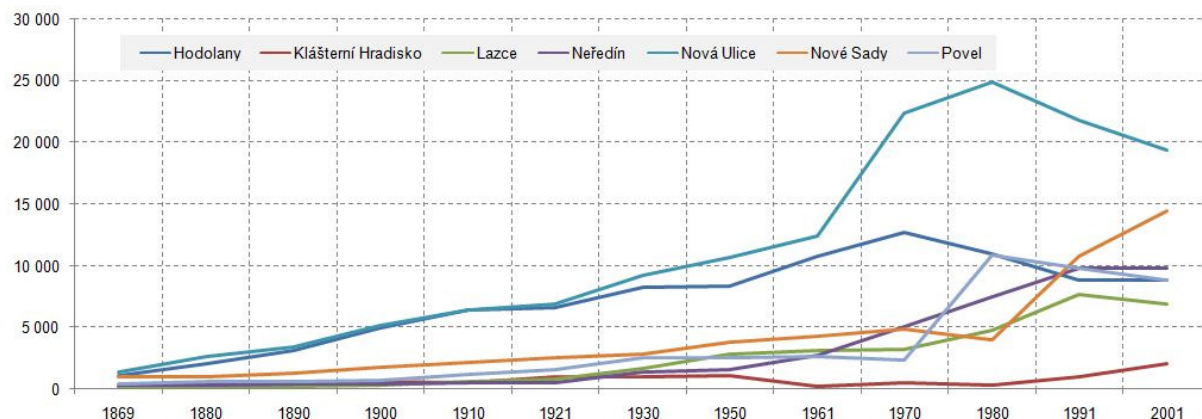
Obr. 11: Vývoj počtu obyvatel MČ Olomouce – typ 1.
Zdroj: Historický lexikon obcí ČR 1869-2005, vlastní zpracování.

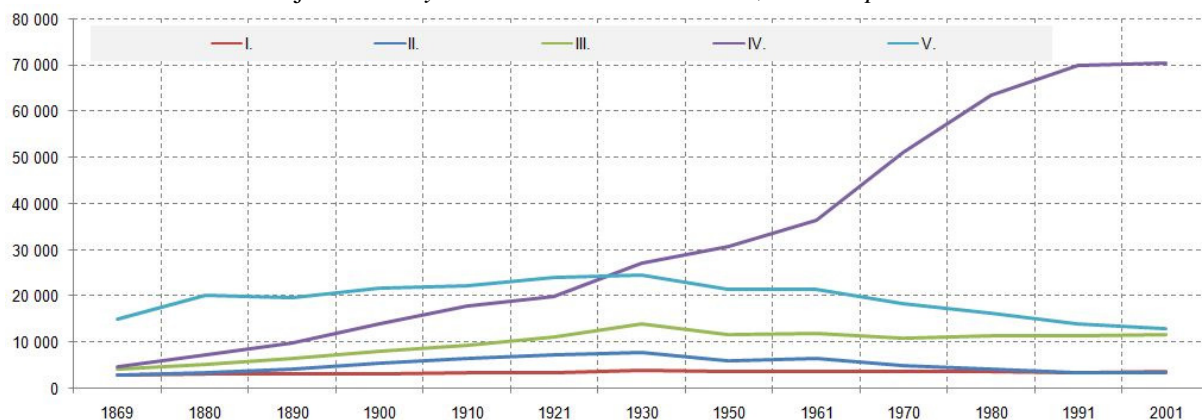
Obr. 12: Vývoj počtu obyvatel MČ Olomouce – typ 2.
Zdroj: Historický lexikon obcí ČR 1869-2005, vlastní zpracování.

Obr. 13: Vývoj počtu obyvatel MČ Olomouce – typ 3.
Zdroj: Historický lexikon obcí ČR 1869-2005, vlastní zpracování.

Obr. 14: Vývoj počtu obyvatel MČ Olomouce – typ 4.

Zdroj: *Historický lexikon obcí ČR 1869-2005, vlastní zpracování.*

Obr. 15: Porovnání jednotlivých typů MČ Olomouce podle populačního vývoje.

Zdroj: *Vlastní zpracování.*

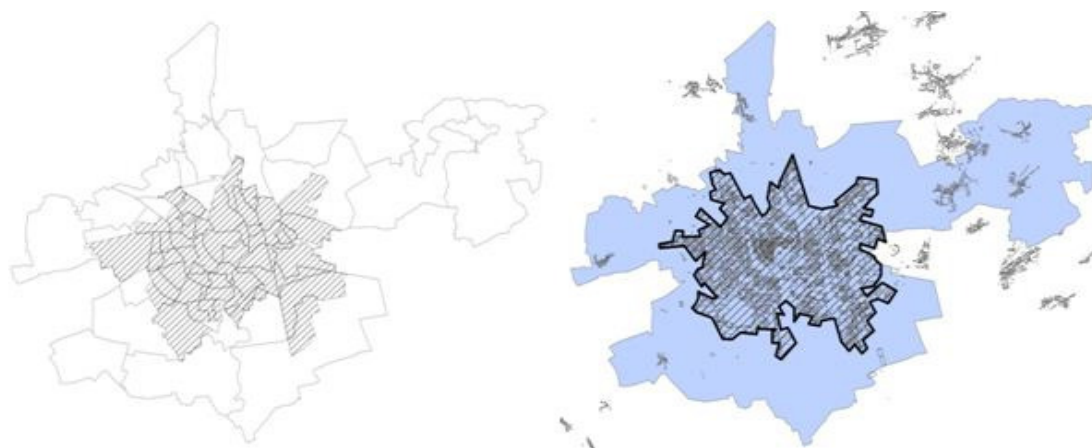
3.4 Kompaktní město

V práci budeme často pracovat s pojmem „kompaktní město“. Tento termín se v české literatuře příliš neobjevuje, pouze s výjimkou malého počtu pražských geografů (Ouředníček, Sýkora), se setkáváme spíše se slovem intravilán apod., což našim potřebám nevyhovuje. Intravilán obce představuje zastavěnou část území obce bez ohledu na to, jestli je toto území spojitě, nebo nikoliv. V případě Olomouce, kde jsou jádrová osídlení některých integrovaných bývalých samostatných obcí vzdálena 10 km od centra města, vidíme potřebu toto území zúžit, zmenšit, proto zavádíme termín kompaktní město. Ouředníček a kol. (2008) uvádí definici kompaktního města pouze jako „souvisle zastavěné území“. V „západní“ literatuře se vyskytuje vysvětlení nebo definic více, jedna z nich říká, že kompaktním městem se rozumí území s vysokou hustotou zalidnění, podílem zastavěných ploch s různým charakterem jejich využití a je obsluhováno efektivním systémem veřejné dopravy (Burtonová 2000). V řadě studií je

chápano jako součást politiky udržitelnosti v oblasti územního plánování. V souvislosti s kompaktním městem se řeší témata jako omezení sílcí automobilové dopravy ve městech, snížení emisí, revitalizace a opětovným využíváním městských brownfields, rozvoj veřejné dopravy nebo tzv. inteligentní růst města. Tato témata jsou upřednostňována před detailnějším definováním kompaktního města.

Útvar rozvoje hlavního města Prahy při tvorbě urbanistických koncepcí pojem kompaktní město taktéž využívá, dokonce na území Prahy vymezuje kompaktní město vnitřní a vnější, ale detailně ho nedefinuje, není tak jasné, které pozemky do kompaktního města patří a které už ne, kde zvolit hranici. Pokusili jsme se vymezit oblast kompaktního města pro Olomouc pomocí GIS vrstvy budov a vytvořili jsme souvisle zastavěné území, kde není proluka mezi sousedními budovami větší než 250 metrů. Současně jsme se pokusili i o „koncept“ administrativní s využitím členění města do základních sídelních jednotek. Pomocí indikátorů podílu zastavěné plochy, počtu obyvatel na zastavěnou plochu a hustoty zalidnění v jednotlivých jednotkách, které jsme standardizovali a pro každou jednotku sumarizovali, se nám podařilo kompaktní město vymezit i pomocí ZSJ (viz obr. 16). Volba těchto proměnných vycházela ze studia literatury, kdy se v definicích kompaktního města vyskytovaly právě tyto ukazatele.

V takto vymezeném (administrativně) souvisle zastavěném území žije v případě Olomouce více než 95 % všech obyvatel města. Současně to názorně ukazuje na postupnou urbanistickou integraci obcí přiřazených k Olomouci v roce 1919 a naopak obce integrované v 70. letech 20. století s městem spojené nejsou. Blíže tuto problematiku analyzujeme v kapitole bydlení.

Obr. 16: Model kompaktního města Olomouce (vlevo vymezený na základě ZSJ, vpravo pomocí GIS vrstvy budov). *Vlastní zpracování.*

4. VNITŘNÍ STRUKTURA OLOMOUCE Z POHLEDU KVALITY ŽIVOTA – OBJEKTIVNÍ DIMENZE

Hlavním cílem této kapitoly je analýza interakčních vztahů mezi vnitřní strukturou města Olomouce a „objektivní dimenzí“ kvality života. Tohoto cíle bude dosaženo jednak prostřednictvím faktorové ekologie, studie komplexní vnitřní socio-demografické struktury města a typologie územních jednotek města provedená na základě vícerozměrných statistických metod, zejména pak faktorové a shlukové analýzy. Metoda faktorové analýzy pochází původně z psychometrie, spočívá v identifikaci a eliminaci nadbytečnosti informace obsažené v proměnných a v nahrazení velkého počtu vstupních charakteristik menším počtem faktorů.

Jako druhý pohled zvolíme analýzu kvality vybraných životních podmínek. Pokusíme se sestavit široký soubor proměnných, na který aplikujeme metodu hlavních komponent, pro pochopení interakcí a souvislostí mezi proměnnými. I v tomto případě se pokusíme o typologii prostoru na základě kvality životních podmínek. Hlavní zvolené metody, faktorová analýza, shluková analýza nebo analýza hlavních komponent, dodávají této kapitole podobu kvantitativní studie. Ta je zpracována do úrovně základních sídelních jednotek Olomouce, jež tak tvoří primární prostorové jednotky analýzy. Výstupy kvantitativního zkoumání budeme v dalších kapitolách konfrontovat se subjektivním vnímáním kvality života prostřednictvím dat z terénního šetření.

4.1 Socio-demografická struktura

Prostorovou diferenciaci kvality života v souvislosti se socio-demografickými aspekty v různých nejen evropských městech se zabývá mj. práce M. Pacioneho (2003), I. van Kamp et al. (2003), C. A. Lanteigne (2005), D. A. Gauthiera (2005) a R. J. Rogersona (1995). Jak jsme již uvedli v teoretickém úvodu, řada autorů chápe studium kvality života dvojdimenzionálně, a to z hlediska pojetí objektivního a subjektivního, další (např. Cummins 1997) pak mluví obecně o multidimenzionálním přístupu. Význam sociálně demografické struktury města při výzkumu kvality života detailněji zkoumají ve svých pracích autoři od 70. let 20. století (Bunge 1973, Smith 1979, Pacione 1986), přičemž k výzkumu využívají metody tzv. faktorové ekologie. O podobný koncept se snažíme i v naší studii, kdy s využitím vybrané vícerozměrné statistické metody – konkrétně faktorové a shlukové analýzy – eliminujeme velké množství vstupních proměnných extrahováním „nových“ faktorů, jakýchsi „skrytých“ činitelů stojících v pozadí, a

provedeme typologii územních jednotek města. Tento přístup, resp. samotná metoda pevně zakotvila v geografické literatuře již v 60. letech minulého století, což souviselo především s rozvojem výpočetní techniky, která umožnila řešit složité početní úkony. Metodicky se pak na aplikaci vícerozměrných metod významně podíleli i autoři kvantitativně zaměřené tzv. „poznaňské školy“ – Chojnicki, Czyz, Ratajczak, či Parysek. Autorům, kteří se ve svých pracích věnovali faktorové ekologii, se nejčastěji podařilo ze vstupních proměnných získat 3–4 faktory, pomocí nichž socio-demografické prostředí hodnotili. Setkáme se s faktorem zahrnujícím úroveň vzdělání a zaměstnanost v jednotlivých sektorech hospodářství, nebo s faktorem bezprostředně spojeným s proměnnými týkajícími se věkové struktury populace (Bezák 1987, Pacione 1986). Dá se předpokládat, že naše studie povede k podobným závěrům.

Jak už bylo uvedeno výše, zájmovým územím je město Olomouc ve svých administrativních hranicích, a to i z toho důvodu, že obvykle se kvalita života zkoumá právě v administrativně vymezené oblasti daného sídla (např. Ira, 2003 a 2005 na území Bratislavy). V práci jsme se museli vyrovnat s problémem velmi nízkého, nebo dokonce nulového počtu obyvatel některých základních sídelních jednotek, což zkoumáme-li sociální a demografický aspekt, je velmi nevýhodné. Pokusili jsme se tyto jednotky agregovat s okolními, populačně silnějšími. To však s sebou neslo celou řadu úskalí. Tak například spojením rozsáhlého, téměř neobydleného, průmyslového areálu v podobě ZSJ Na dílech se sousední jednotkou Holice, která zastává obytnou funkci. Agregovaný útvar by vlastně převzal charakteristiky obydlené ZSJ, která ale netvoří ani desetinu nově vzniklého území. To by při interpretování výsledků bylo velmi nevýhodné. Podobných situací nastalo při agregování hned několik, takže jsme se rozhodli k nestandardnímu kroku z analýzy vyřadit prostorové jednotky s úplnou absencí nebo jen minimálním zastoupením obytné funkce. Takto jsme do analýzy nezahrnuli 27 jednotek s počtem obyvatel menším než 200 (tato hranice je pochopitelně subjektivní, snažili jsme se přiblížit hodnotě prvního kvartilu), takže dále pracujeme s 55 základními sídelními jednotkami.

Volba jednotlivých indikátorů by měla pokrýt vybrané struktury obyvatel a domácností, jako jsou např. věk a vzdělání, jejich sociální a ekonomický status (zaměstnanost v sektorech, vybavenost určitými prvky atd.). Pacione (1986) zvolil ve své faktorové ekologii aplikované na město Glasgow 59 proměnných, ze kterých extrahoval nejvýznamnější komponenty. Andráško (2007) ve své disertační práci věnované prostorové diferenciaci kvality života v městských částech Bratislavy zvolil pro sociálně-demografickou analýzu celkem 25 proměnných. Pokusili

jsme se pro možnou konfrontaci výsledků zvolit stejných 25 (s využitím dat ze Sčítání lidu, domů a bytů 2001, protože aktuálnější data nejsou), nakonec však došlo k menším úpravám. Andráškův indikátor „dělníci“ jsme nahradili podílem ekonomicky aktivních v zemědělství z celkového počtu ekonomicky aktivních osob. Tato proměnná vykazuje v olomouckých ZSJ velkou variabilitu. V některých jednotkách dokonce tento podíl překročil hranici 20 %. Druhou změnou pak bylo vyřazení podílu romského obyvatelstva, protože problematická je hodnověrnost dat sčítání, protože k romské národnosti se přihlašuje minimum Romů, navíc tento aspekt není v případě zkoumaného území až tak závažný, jako v případě Bratislavy. Nakonec tedy do faktorové analýzy vstupuje matice 24 indikátorů (viz následující přehled) v 55 základních sídelních jednotkách.

Přehled proměnných vstupujících do faktorové analýzy:

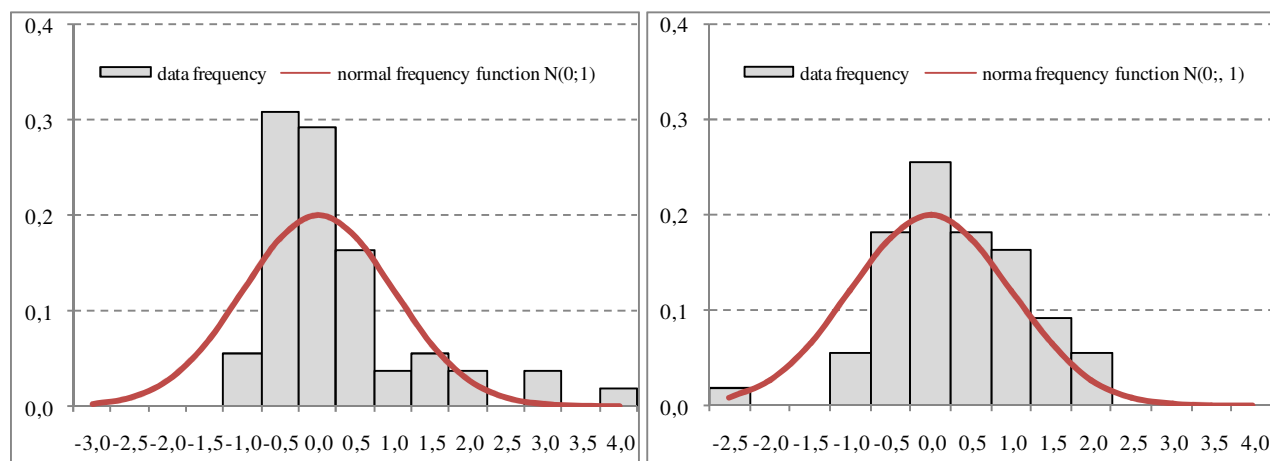
- **1 Děti** - podíl osob ve věku 0–14 let na celkovém počtu obyvatel
- **2 Senioři** - podíl osob ve věku 65 a více let na celkovém počtu obyvatel
- **3 Osoby v produktivním věku** - podíl osob v produktivním věku na celkovém počtu obyvatel
- **4 Rozvedené osoby** - podíl rozvedených osob na obyvatelstvu 15letém a starším
- **5 Ovdovělé osoby** - podíl ovdovělých osob na obyvatelstvu 15letém a starším
- **6 Velikost domácností** - průměrný počet osob připadajících na jednu domácnost
- **7 Jednočlenné domácnosti** - podíl jednočlenných domácností na celkovém počtu domácností
- **8 Rodiny s dětmi** - podíl rodinných domácností se závislými dětmi na celkovém počtu rodinných domácností
- **9 Neúplné rodiny** - podíl neúplných rodinných domácností na celkovém počtu rodinných domácností
- **10 Ekonomicky aktivní osoby** - podíl ekonomicky aktivních osob na celkovém počtu obyvatel
- **11 Nezaměstnaní** - podíl nezaměstnaných osob na celkovém počtu ekonomicky aktivních osob
- **12 Podnikatelé** - podíl podnikatelů na celkovém počtu ekonomicky aktivních osob
- **13 Pracující v zemědělství** - podíl ekonomicky aktivních v zemědělství na celkovém počtu ekonomicky aktivních osob
- **14 Pracující v průmyslu** - podíl osob pracujících v průmyslu na celkovém počtu ekonomicky aktivních osob
- **15 Pracující ve službách** - podíl osob pracujících ve službách na celkovém počtu ekonomicky aktivních osob
- **16 Pracující ve vybraných službách** - podíl osob pracujících ve vybraných odvětvích služeb (obchod, oprava motorových vozidel, hotely a restaurace, doprava, sklady a spoje) na celkovém počtu ekonomicky aktivních osob
- **17 Osoby se základním vzděláním** - podíl osob se základním vzděláním na celkovém počtu obyvatel 15letých a starších
- **18 Osoby se středoškolským vzděláním bez maturity** - podíl osob se středoškolským vzděláním bez maturity na celkovém počtu obyvatel 15letých a starších
- **19 Osoby s vysokoškolským vzděláním** - podíl osob s vysokoškolským vzděláním na celkovém počtu obyvatel 15letých a starších
- **20 Počet osob na 1 obytnou místnost** - průměrný počet osob připadajících na jednu obytnou místnost

- **21 Obytná plocha na 1 osobu** - průměrná obytná plocha trvale obývaných bytů připadající na 1 osobu
- **22 Vybavenost rekreační chatou** - podíl osob žijících v domácnostech s rekreační chatou na celkovém počtu obyvatel
- **23 Vybavenost osobním automobilem** - podíl osob žijících v domácnostech s osobním automobilem na celkovém počtu obyvatel
- **24 Vybavenost osobním počítačem s připojením na internet** - podíl osob žijících v domácnostech s osobním počítačem s připojením na internet na celkovém počtu obyvatel

Pro dosažení správných výsledků a vyloučení zkreslení by všechny vstupující proměnné měly vykazovat shodu s normálním (Gaussovým) rozdělením. Proto byla na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ testována jejich shoda s normálním rozdělením $N(0;1)$, a to prostřednictvím Kolmogor-Smirnovova a χ^2 – testu. Gaussovo rozdělení se střední hodnotou $\mu = 0$ a směrodatnou odchylkou $\sigma = 1$ bylo voleno z důvodu standardizování všech proměnných (tedy převedení na „nové“ proměnné s průměrem 0 a směrodatnou odchylkou 1). Všechny 24 proměnných vykazovalo shodu s $N(0;1)$, s výjimkou podílu ekonomicky aktivních v zemědělství z celkového počtu ekonomicky aktivních osob. Proto bylo přistoupeno k logaritmické transformaci tohoto ukazatele, po které byla podmínka normality splněna (viz obr. 17). Logaritmické transformace patří vedle mocninných mezi nejčastěji používané metody pro „zajištění“ příslušného rozdělení statistického souboru dat.

Do vlastní faktorové analýzy nakonec vstupuje matice 55 (ZSJ) x 24 (proměnné). Jako metodu odhadu faktorů použijeme metodu hlavních komponent, což v podstatě znamená, že „nové“ faktory jsou vlastně hlavními komponentami (pouze těmi nejvýznamnějšími). Ty jsme následně nechali metodou „varimax“ rotovat a pro každou původní proměnnou jsme určili jednotlivé faktorové zátěže vyjadřující vztah vstupních indikátorů k novým faktorům.

Přestože vícerozměrné metody se řadí k exaktním přístupům, zahrnují v sobě často i určitou míru subjektivity. V našem případě tato subjektivita spočívá v určení počtu nových faktorů. Nakonec jsme extrahovali celkem čtyři tak, aby vystihly alespoň 75 % variability původních proměnných (viz tab. 3). Přitom první dva faktory vysvětlují téměř polovinu rozptylu původní informace.

Obr. 17: Logaritmická transformace proměnné č. 13 s proložením Gaussovy křivky (vlevo před transformací, vpravo po transformaci). Zdroj: *Kladivo 2011*.

Pro každou prostorovou jednotku byly následně vypočítány hodnoty tzv. faktorových skóre pro nové čtyři proměnné. Tato data v dalším kroku sloužila jako zdrojová pro shlukovou analýzu (Cluster analysis), což je opět vícerozměrná statistická metoda, díky které jsme provedli typologii základních sídelních jednotek. Přitom jsme dodržovali zásadu, aby si v rámci jednoho shluku byly jeho prvky co nejvíce podobné a aby se co nejvíce lišily od prvků ostatních shluků. Rovněž klastrová analýza v sobě skrývá určitou míru subjektivity, konkrétně v určení optimálního počtu shluků. Jako nejrelevantnější se ukázalo provést typologii do čtyř skupin.

Vstupní domněnky o existenci obdobných faktorů jako v případě jiných nejen českých a slovenských měst se prakticky potvrdily. V souladu s Andráškem (2007), Bezákem (1987), Mulíčkem (2006), Pacionem (1986) jsme obdrželi faktory (viz tab. 4) popisující vzdělanostně-profesní statut populace či faktor tzv. vícenásobné deprivace („multiple deprivation“). První ze čtyř nových faktorů, jenž pokrývá přes čtvrtinu rozptylu původní informace lze označit jako ukazatel věku a velikosti domácnosti.

Tab. 3: Extrahované faktory a jejich podíl na rozptylu původní informace.

Faktor	Vlastní číslo (hodnota faktoru)	Podíl na rozptylu původní informace
I	6,2	26,0 %
II	5,5	23,0 %
III	4,1	17,2 %
IV	1,8	7,3 %

Vlastní zpracování.

Kladně a velmi vysoko je korelována s podílem osob v produktivním věku (hodnota faktorové zátěže 0,93), s podílem ekonomicky aktivních (0,94) a s velikostí domácnosti (0,71). Velmi vysokou hodnotou faktorové zátěže (tentokrát zápornou) je svázána s ukazatelem podílu ovdovělých osob (-0,82), podílem jednočlenných domácností a podílem osob starších asi 65letých a starších (obojí -0,85 resp. -0,83). V praxi to znamená, že územní jednotky s vyšší hodnotou faktorového skóre vykazují příhodnější věkovou strukturu z hlediska zastoupení produktivního obyvatelstva a žijí v nich vícečlenné domácnosti na úkor jednočlenných. Naopak tomu je v územích s nízkou hodnotou skóre.

Tab. 4: Extrahované faktory a faktorové zátěže jednotlivých proměnných.

FAKTORY A PROMĚNNÉ	FAKTOROVÉ ZÁTĚŽE
Faktor I – „věk a velikost domácnosti“	
Ekonomicky aktivní obyvatelstvo	0,94
Osoby v produktivním věku	0,93
Velikost domácnosti	0,71
Jednočlenné domácnosti	-0,85
Senioři	-0,83
Ovdovělé osoby	-0,82
Faktor II – „vícenásobná deprivace“	
Počet osob na 1 obytnou místnost	0,87
Rozvedení	0,81
Neúplné domácnosti	0,77
Nezaměstnaní	0,70
Obytná plocha na 1 osobu	-0,81
Vybavenost osobním automobilem	-0,72
EAO v zemědělství	-0,51
Faktor III – „vzdělanostně-profesní“	
Osoby se středoškolským vzděláním	0,91
Osoby se základním vzděláním	0,71
EAO v průmyslu	0,67
Osoby s vysokoškolským vzděláním	-0,95

EAO ve službách	-0,90
Vybavenost rekreační chatou	-0,76
Faktor IV – „rodiny s dětmi“	
Děti	0,89
Rodiny s dětmi	0,85

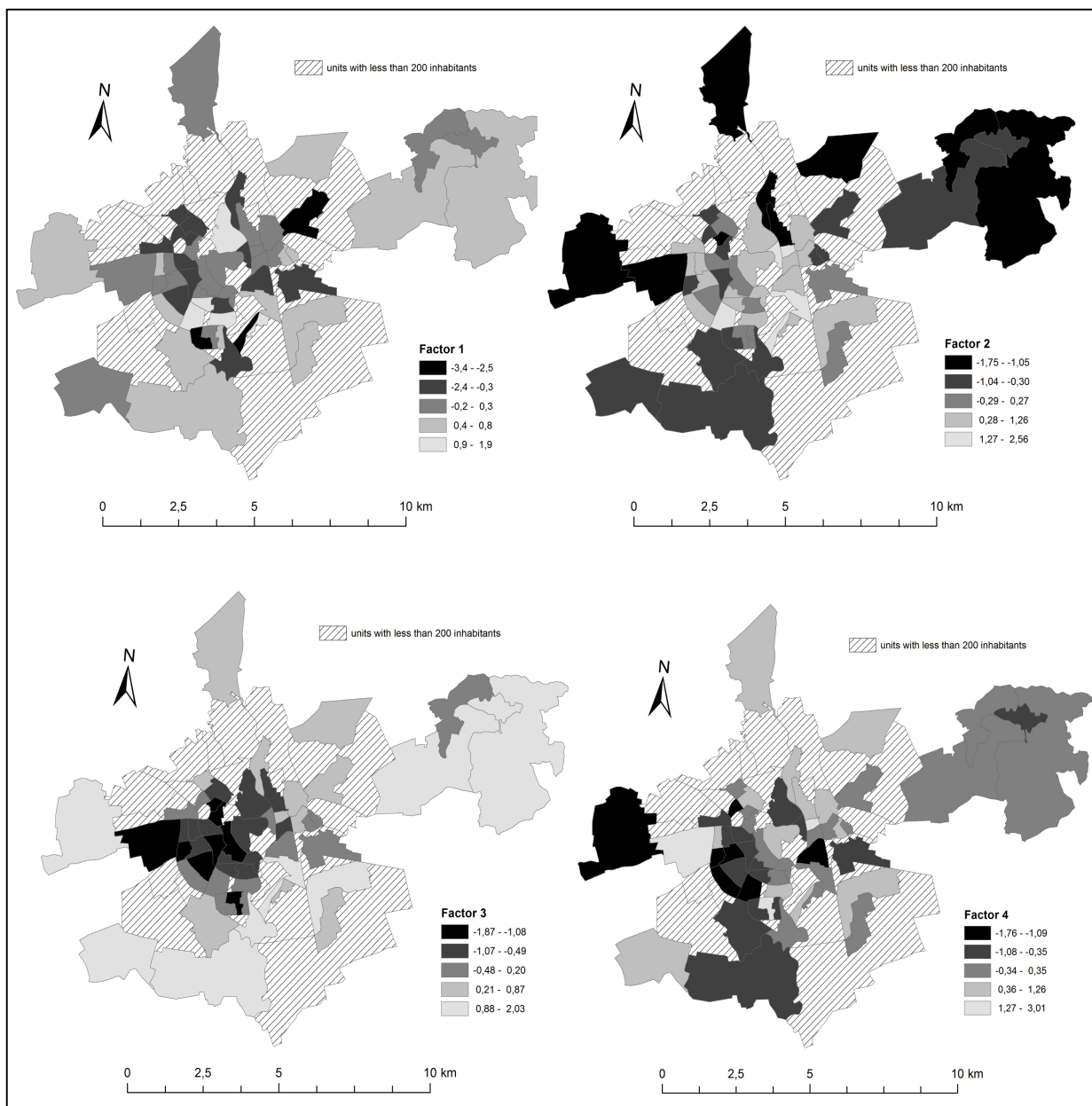
Vlastní zpracování.

Jednotky s vyššími hodnotami skóre prvního faktoru se nachází jednak v bezprostředním zázemí centrální části města, konkrétně se jedná o části sídlišť Lazce, Nové Sady, Nová Ulice a částečně Povel a také v okrajových částech Olomouce, ve čtvrtích vykazujících venkovský charakter (např. Lošov, Radíkov, Droždín či Topolany). Toto uspořádání odpovídá faktu, že nejvyšší koncentrace produktivního obyvatelstva žije v blízkosti centra, v okrajových částech města je pak dána vysoká hodnota skóre strukturou bytového fondu (vysoký podíl rodinných domů majících vliv na velikost domácnosti). Průměrné hodnoty faktoru nalezneme např. v samotném centru města a také ve čtvrtích Neředín, Pavlovičky a Bělidla. Nejnižší hodnoty pak v částech Hejčín, Černovír, na Sídlišti Povel-jih a ve Chválkovicích, což je dáno i umístěním domu pro seniory v této jednotce.

Druhý faktor nejlépe vystihuje označení (v souladu s Andráškem 2007 a Pacionem 1986) „vícenásobná deprivace“. Významně se na něj váže podíl rozvedených osob (faktorové skóre 0,81), podíl neúplných domácností (0,77), nezaměstnaných (0,70) a rovněž počet osob na jednu obytnou místnost (0,87). Naproti tomu negativně se vztahuje velikosti obytné plochy na jednu osobu (-0,81). V tomto případě vyšší hodnota faktorového skóre základní sídelní jednotky znamená koncentraci sociálně negativních aspektů, vyššímu podílu rozvedených, nezaměstnaných a neúplných domácností. Takto definovaný faktor vícenásobných deprivací je zastoupen zejména v centrálních částech města, směrem k okrajovým čtvrtím pak rychle klesá. Je to částečně dáno i tím, že v řadě z těchto v rámci města periferních jednotek, pracuje poměrně vysoké procento ekonomicky aktivního obyvatelstva v zemědělství a tato proměnná je s druhým faktorem negativně korelována (faktorové skóre -0,51).

Pro extrahovanou třetí proměnnou se hodí pojmenování vzdělanostně-profesní faktor. Je propojen se všemi zkoumanými proměnnými týkajícími se vzdělanosti, přitom s podílem vysokoškolsky vzdělaných osob silně negativně (-0,95), s podílem středoškolsky vzdělaných a

podílem osob se základním vzděláním kladně (0,91 resp. 0,71). Profesní složka faktoru je zastoupena podílem zaměstnaných v průmyslu s kladnou hodnotou skóre (0,67) oproti výrazně negativní hodnotě v případě podílu zaměstnaných ve službách (-0,90).

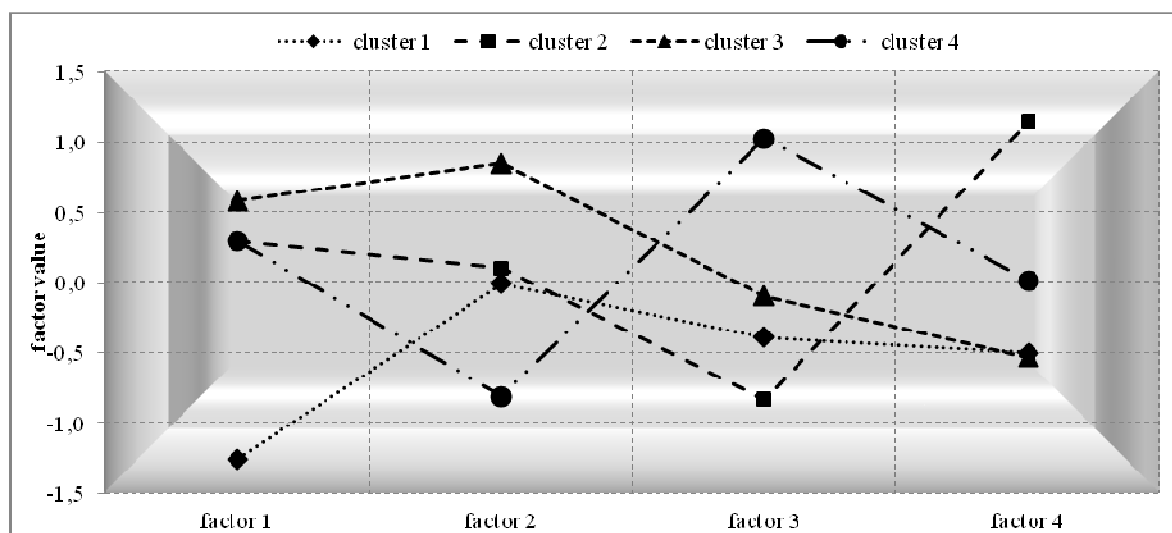

Obr. 18: Hodnoty jednotlivých faktorových skóre pro základní sídelní jednotky Olomouce.
Zdroj: *Kladivo 2011*.

Třetí faktor záporně koreluje i s vybaveností domácností rekreační chatou (-0,76). Vyšší hodnoty faktoru znamenají nadprůměrný podíl obyvatelstva se vzděláním základním a středním, s klesající hodnotou roste zastoupení vysokoškoláků a podíl zaměstnaných ve službách na úkor

zaměstnanosti v průmyslu. Prostorová diferenciacie třetího faktoru se dala očekávat, jednotky s nízkými hodnotami skóre jsou koncentrovány ve střední části města, naproti tomu se vzdáleností od centra hodnoty faktoru rostou.

Poslední, čtvrtý faktor (vysvětluje přes 7 % původní informace) je pozitivně korelován s podílem dětí ve věku 0-14 let (hodnota skóre 0,89) a s proměnnou „rodiny s dětmi“ (podíl rodinných domácností se závislými dětmi z celkového počtu rodinných domácností). Jednotky s vysokou hodnotou faktoru, tudíž s nadprůměrným podílem rodin s dětmi, jsou rozprostřeny nerovnoměrně, týkají se hlavně částí Neředín, Nové Sady, Nedvězí, Černovír, Týneček a Bělidla, naopak mezi území s nízkou hodnotou skóre patří základní sídelní jednotky Stupkova, Pionýrská, Topolany, Kosmonautů a částečně Povel.

Obr. 19: Graf průměrů shluků vzhledem k jednotlivým faktorům.

Zdroj: *Kladivo* 2011.

Metodou shlukové analýzy byla provedena jednoduchá typologie všech 55 zkoumaných základních sídelních jednotek (a to podle hodnot jim příslušných čtyř faktorů). Charakteristické vlastnosti jednotlivých kategorií jsou uvedeny v tab. 5, grafy průměrů shluků vzhledem k faktorům pak zobrazuje obr. 19.

Výsledky studie nejsou nijak překvapivé a dají se považovat za jakési ověření prvotních předpokladů (především počet a podoba jednotlivých faktorů). Struktura ukazatelů extrahovaných metodou faktorové analýzy je obdobná s poznatky prací zaměřených na podobnou tematiku, jak jsme již výše uvedli. Rovněž díla zaměřená na faktorovou ekologii měst obsahují

srovnatelné výsledky. Na různé podobě faktorů se samozřejmě podílí vstupující soubor proměnných, takže detailně hodnotit a komparovat námi extrahované faktory s výsledky jiných prací nejde, lze porovnávat v obecnější rovině. K dalším diferencím dochází samozřejmě i v hodnotách podílu na rozptylu původních indikátorů a v hodnotách faktorových skóre jednotlivých proměnných.

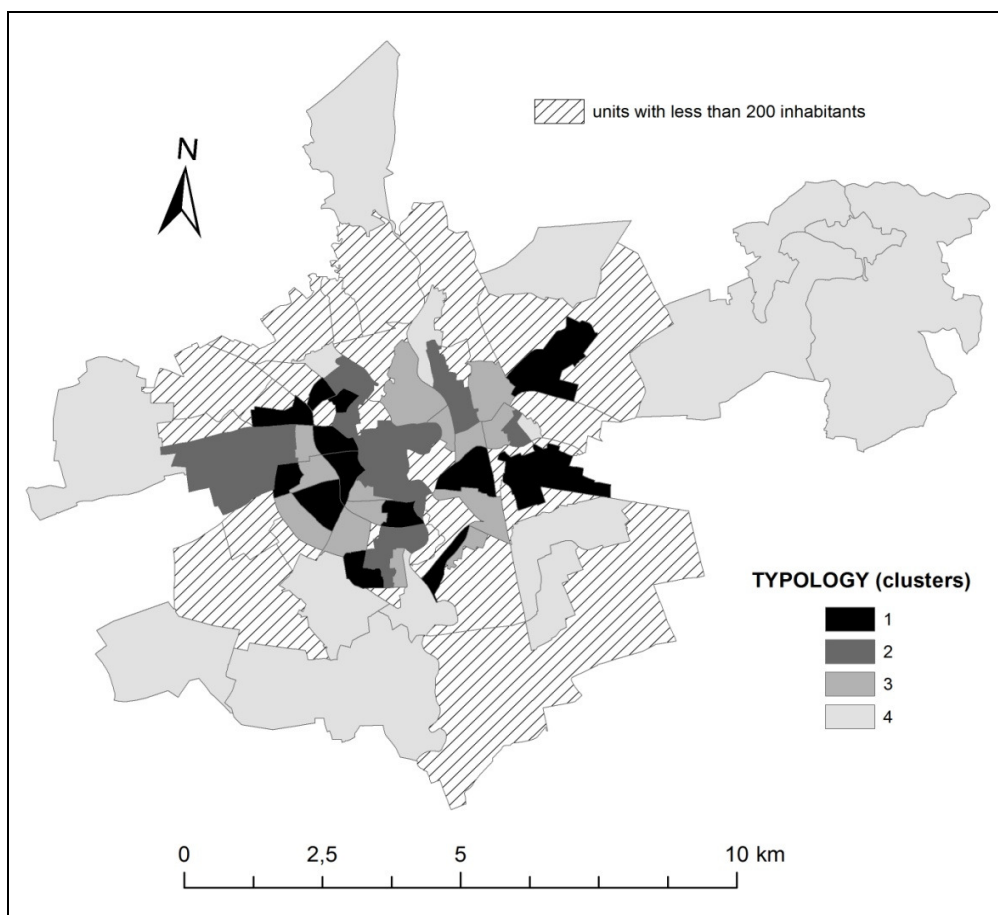
Tab. 5: Typologie sídelních jednotek a jejich charakteristické vlastnosti.

TYP	CHARAKTERISTIKA	PŘÍKLADY ZSJ
1	Výrazně nízké hodnoty prvního faktoru znamenají vysoký podíl seniorů, ovdovělých osob a jednočlenných domácností na úkor produktivního obyvatelstva, prakticky nejnižší podíl rodin s dětmi ze všech kategorií a lehce nadprůměrná vzdělanostní struktura.	sídlíště První pětiletky, Poveljih, Sobieského, dále pak ulice Přichystalova, Kosmonautů, Českobratrská a část Hodolan.
2	Průměrný podíl produktivního obyvatelstva, nejvyšší podíl rodin s dětmi, nadprůměrně vzdělané obyvatelstvo zaměstnané především v terciérním sektoru.	Hejčín, Šantova, Neředín, Bělidla, sídlíště na Nových Sadech.
3	Lehce nadprůměrný podíl produktivního obyvatelstva ovšem s vysokou koncentrací „negativních“ sociálních charakteristik, jako nezaměstnanosti, rozvodovosti a vysokého procenta neúplných domácností.	Lazce, Pavlovičky, ulice Stupkova, Kpt. Nálepky, Pionýrská, Varšavské a Tererovo náměstí
4	Průměrný podíl produktivního obyvatelstva s především základním a nejvýše středoškolským vzděláním, zastoupení rodin s dětmi průměrné, vyšší zaměstnanost v primárním sektoru, nadprůměrná obytná plocha na 1 osobu.	Území v okrajových částech města, např. Droždín, Holice, Chomoutov, Svatý Kopeček, Radíkov, Lošov, Nedvězí, Nemilany, Slavonín, Topolany, Týneček, tedy často části vykazující charakter venkovské obce.

Vlastní zpracování.

Posoudit objektivně kvalitu života v jednotlivých typech prostorových jednotek není jednoduché a generalizovat se příliš nedá. Přesto před porovnáním se subjektivním vnímáním stručné shrnutí můžeme provést. Jako rozhodující vzhledem k objektivní dimenzi kvality života se z extrahovaných faktorů ukazuje ten druhý – „vícenásobná deprivace“. V jednotkách s vysokými hodnotami faktorového skóre „sociální deprivace“ můžeme očekávat kvalitu života nižší než u jednotek s hodnotami vysokými. Jedná se především o jednotky třetího shluku, hlavně

Lazce, Stupkova, Kapitána Nálepků, Pionýrská a Tererovo náměstí, což jsou většinou nejstarší olomoucká sídliště. Nižší kvalitu života očekáváme i u obyvatelstva území z prvního shluku, protože ten je spojen s nízkými skóre vzhledem k prvnímu faktoru, to představuje vyšší zastoupení jednočlenných domácností a ovdovělých osob. Naopak kvalitu života v jednotkách čtvrtého shluku předpokládáme vyšší, a to díky nadprůměrné velikosti obytné plochy na 1 osobu, protože kvalita bydlení představuje významný aspekt kvality života. Podobně hodnotíme i kategorii druhou, která obecně řečeno zahrnuje vzdělané obyvatelstvo s vysokým podílem rodin s dětmi. V následujícím odstavci se tyto výsledky pokusíme stručně konfrontovat s prvotními výstupy subjektivního vnímání kvality života, které jsme již publikovali (Kladivo a kol. 2009).

Obr. 20: Rozmístění jednotlivých kategorií ve městě. Zdroj: *Kladivo 2011*.

Z nich mimo jiné vyplývá, jak různě demograficky a sociálně diferencované skupiny obyvatel vnímají a hodnotí kvalitu života a rovněž kvalitu prostředí, ve kterém žijí. Analýza percepce kvality života ukázala, že sice prakticky není rozdíl v hodnocení mužů a žen, ale jisté

odlišnosti najdeme v hodnocení obyvatel rozdílných věkových kategorií. Trend je takový, že obecně spokojenější jsou mladší lidé než starší. Poměrně vysoké hodnocení pak také pochází od osob s vysokoškolským vzděláním. Vcelku podle předpokladů obyvatelé okrajových částí města (zejména jednotek 4. kategorie z této studie) hodnotí kvalitu života lépe než ostatní (zejména ve vztahu ke kvalitě bydlení a prostředí bydliště), nadprůměrně ji hodnotí i obyvatelé v jednotkách druhého shluku. Záleží však na řadě dalších faktorů, jako jsou například kvalita bytového fondu, prostředí bydliště, dostupnost zaměstnání a služeb atd.

Tato podkapitola by měla představovat vstup do problematiky kvality života zaměřenou na jednu z nepostradatelných dílčích etap zkoumání. Pochopení prostorové struktury města vzhledem k demografickým a sociálním ukazatelům je nezbytné. V jiných pracích je faktorová ekologie cílem výzkumu, v našem případě ji budeme považovat za odrazový můstek k dalšímu bádání. Další výzkum bude směřován k analýzám bytového fondu, životního prostředí a dalších faktorů, které přispějí k ucelenému obrazu kvality života v Olomouci.

4.2 Kvalita bydlení, vývoj a prostorové rozložení bytového fondu Olomouce

Kvalita, vývoj a prostorová diferenciací bytového fondu patří mezi základní ukazatele funkční struktury města a má vliv na formování řady sociálních jevů v urbánním prostředí. Na příkladu města Olomouce můžeme od konce 19. století názorně pozorovat, jak se vyvíjelo město, které bylo do té doby významnou vojenskou pevností, kde se veškerý život odehrával uvnitř hradeb. Jakákoliv výstavba a s tím spojený rozvoj města byl až do zrušení pevnostního statutu (a částečného zbourání opevnění) v roce 1886 podmíněn a zásadně limitován jeho militární funkcí. V následující podkapitole se pokusíme zhodnotit vývoj stávající struktury bytového fondu Olomouce, posoudíme jeho kvalitu a prostorovou diferenciací, a zvláště se zaměříme na výstavbu v jednotlivých obdobích 20. století. Na základně dat o bytovém fondu ze Sčítání lidu, domů a bytů 2001 provedeme typologii jednotlivých částí města z hlediska kvality bydlení.

4.2.1 Faktory podmiňující rozložení bytového fondu

Rozložení bytového fondu, jeho formu a kvalitu ovlivňuje v průběhu vývoje města celá řada faktorů a činitelů. Podle autorů, kteří se touto problematikou zabývají (Bezák 1987; Sýkora 1999; Musil 2001; Ouředníček, Possová 2006; Halás, Džupinová 2007), lze tyto faktory klasifikovat do tří základních skupin:

První kategorii tvoří podmínky přírodní. Morfologie území města, jehož podstatná část leží v nejúrodnější části Vněkarpatských sníženin, Hornomoravském úvalu, je nesporně velmi výhodná. Historickému centru a jeho nejbližšímu okolí, ležícímu v nížině o nadmořské výšce v rozmezí 212 – 220 m n. m. dominují Michalské, Václavské a Petrské návrší. Nadmořská výška v ostatních částech města obklopujících centrum prakticky nepřesahuje 280 m n. m. (této hodnoty dosahuje jen Tabulový vrch, což je místní označení pro vyvýšeninu zvedající se na území městských částí Nové Ulice a Neředín). Výjimku tvoří severovýchodní část Olomouce (území městských částí Svatý Kopeček, Lošov a Radíkov), kterou pak od zbytku města odděluje zlomový svah Nízkého Jeseníku s převýšením téměř 200 m. Z hlediska hydrologického je poloha Olomouce rovněž příhodná, a to v nivě řeky Moravy a jejích ramen, na soutoku s řekou Bystřicí. Výhodu představují i podmínky klimatické. Město je situováno především v teplé klimatické oblasti (T2), opět s výjimkou severovýchodní části, kde se díky rostoucí nadmořské výšce (až 400 m n. m.) setkáme s klimatem chladnějším, konkrétně se jedná o tři podtypy mírně teplé oblasti MT9, MT10 a MT11 (Quitt 1971).

Druhou skupinu faktorů můžeme souhrnně označit jako faktory společensko-politické. Důležitou skutečností, jež přímo ovlivnila podobu města, byla existence vojenské pevnosti. Olomouc sevřená v hradbách byla (na rozdíl od většiny ostatních měst) ve svém vývoji značně omezována. Ke zrušení statutu státní pevnosti došlo až v roce 1886, což mělo za následek téměř okamžitou plošnou expanzi města. K dalším faktorům náležícím do této skupiny patří změna administrativních hranic města, tj. zejména vznik „Velké Olomouce“ v roce 1919 přiřčením okolních obcí, další rozšíření pak nastalo v 70. letech (obr. 21). K opačnému procesu (desintegraci) pak docházelo v 90. letech, kdy došlo ke znovuosamostatnění tří částí.

Nesmíme opomenout ani faktory tzv. „socializace“ měst v komunistické éře, které měly viditelné účinky na podobu a strukturu měst. Z pohledu bydlení se jednalo např. o omezení trhu s pozemky a zavedení regulovaných nebo pevně stanovených cen půdy, znárodnění většiny nájemních domů, velké obytné jednotky horních a středních tříd se rozdělovaly na dva až tři byty, docházelo k regulacím bytového systému. Rozmístění bytového fondu bylo ovlivněno i legislativou týkající se ochrany zemědělského půdního fondu. Dalšími aspekty, které se citelně podepsaly na vývoji města, byla kvalita urbanistických koncepcí (např. z hlediska územního plánování) a množství vynaložených finančních prostředků investovaných do bytové výstavby (Musil 2001).

Hospodářské faktory jsou třetí skupina činitelů podílejících se na rozmístění a kvalitě bytového fondu, a v neposlední řadě i funkční struktura města. Patří mezi ně zakládání a vývoj průmyslových podniků, spojený s požadavky na prostor v podobě průmyslových areálů, později průmyslových zón (na území Olomouce se postupem času koncentroval průmysl zejména ve východní části města). Bezprostředně s touto problematikou, ale i s požadavky rostoucího města, souvisí budování dopravní infrastruktury, v posledních dekádách pak lokalizace obchodních center a vývoj dalších funkcí města.

4.2.2 Vývoj bytového fondu Olomouce do první světové války

Situace stagnujícího města, sevřeného pevnostním opevněním nedovolovala realizaci moderních ideových, politických a urbanizačních trendů druhé poloviny 19. století, se začíná zlepšovat koncem 80. let 19. století, kdy se rozběhl proces trvající desítky let, a to bourání hradeb, které působily jako bariéra jakéhokoliv rozvoje průmyslového či stavebního. Na druhou stranu hradbám a pevnostnímu statutu vděčíme za současnou nenarušenou podobu historického centra s řadou kulturních i architektonických památek, které navozují unikátní „genius loci“ města.

Stavební boom byl zpočátku brzděn spory o potenciální směr nové výstavby. Ty spočívaly v národnostním složení obyvatelstva. Prioritou německé části bylo propojení směrem na západ s převážně německými obcemi před bouranými zdi pevnosti (Nová Ulice, Neředín), naopak česky mluvící obyvatelstvo zajímal směr východní (Hodolany, Pavlovičky). Další problém spočíval ve vlastnictví pozemků, které nakonec muselo od armády odkoupit město. (Zatloukal 1981)

Poprvé se také setkáváme s plánováním urbanistických koncepcí, z nichž je třeba zmínit zastavovací plán z roku 1894 od evropsky významného architekta a urbanisty Camilla Sitteho. Sitte ve svém plánu řešil jak úpravy historického jádra (jen minimální), tak zástavbu koupěných pevnostních pozemků (Bartoš 2002). Do tohoto období spadá urbanistické řešení náměstí Národních hrdinů, Kolárova náměstí, třídy Spojenců a Vídeňské, v bezprostřední blízkosti vznikaly spíše budovy veřejné, množství staveb bylo zřizováno i pro vojenské účely – např. kasárna, jízdárna, vojenská nemocnice (Tichák 1998). Z významnějších obytných čtvrtí zmiňme vybudování tzv. Úřednické čtvrti na katastru Nové Ulice směrem k centru města v podobě atraktivních vil a činžovních domů nebo novou zástavbu směrem k Hodolanům (tzv. Nové Hodolany). V obecné rovině lze říci, že bydlení bylo v tomto období situováno spíše v ose západ-

východ. Postupem času ubývalo v katastru Olomouce prostoru k nové výstavbě a rostly požadavky na pozemky okolních obcí (zejména Nová Ulice, Povel, Lazce, Hodolany aj.), na jejichž území byla některá výstavba lokalizována. Jako nejvhodnější řešení nastalé situace se nabízela integrace těchto obcí s Olomoucí.

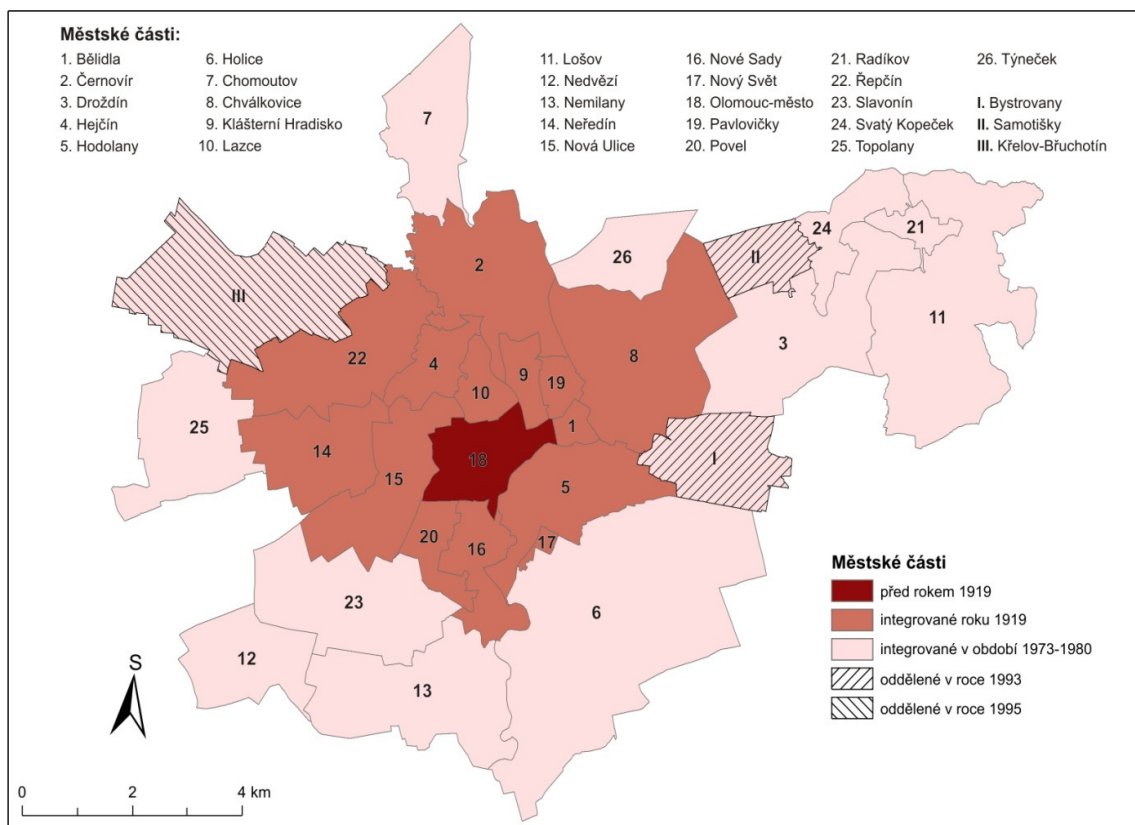
Podíváme-li se na dnešní město a jeho části z hlediska podílu bytů postavených před rokem 1919, pak je to pochopitelně městské centrum (městská část Olomouc – město), které dominuje. Spolu s ním také tehdejší, ještě stále samostatné, obce v blízkém sousedství města – Řepčín, Pavlovičky, Bělidla a Topolany (ve všech podíl bytů postavených před rokem 1919 dosahuje hodnoty nejméně 30 %). Jejich protipólem jsou dnešní městské části Nový Svět, Klášterní Hradisko, Lazce, Povel, Nové Sady a Neředín, kde je takových bytů méně než 5 %.

4.2.3 Vývoj bytového fondu Olomouce v meziválečném období

Dnem, kdy oficiálně došlo k integraci několika blízkých obcí k městu a de facto vytvoření tzv. „Velké Olomouce“, byl 16. duben 1919, kdy byl Národním shromážděním československému předložen a následně schválen zákon 214/1919 Sb. „o sloučení sousedních obcí s Olomoucem“ (de iure až 24. dubna 1919, kdy byl zákon zveřejněn ve Sbírce zákonů). Tento akt, jenž znamenal důležitý mezník v rozvoji města, měl za následek připojení třinácti blízkých obcí, dnešních 14 městských částí: Hodolany a Nová Ulice (tyto obce měly dříve statut samostatného města), dále pak Bělidla, Černovír (a to včetně osady Klášterní Hradisko), Hejčín, Chválkovice, Lazce, Neředín, Nové Sady, Nový Svět, Pavlovičky, Povel a Řepčín). Integrační proces se projevil zejména zjednodušením administrativy, řada objektů, hlavně průmyslových, se rázem ocitla na území města a růst jednotlivých podniků mohl pokračovat. Týkalo se to především Hodolan, které se staly průmyslovou čtvrtí Olomouce, kde se k rozmachu potravinářského průmyslu (např. Zora v katastru Hodolan působila už od roku 1910) postupně přidávají i jiná odvětví. K lokalizaci jednotlivých závodů pak docházelo nejen při železniční dráze spojující Českou Třebovou a Přerov, ale později i dále na východ, zejména v katastrech Chválkovic, Bělidel a Pavloviček. Vznik Velké Olomouce měl i další cíl, a to změnu národnostní struktury města (z německé Olomouce se jediným rozhodnutím parlamentu stalo většinově české město).

Pozitivní hospodářský vývoj, růst průmyslu spojený se zvyšujícím se počtem obyvatel, se projevil i výstavbou nových obytných budov, které měly uspokojit požadavky zejména přicházejících dělníků. Tak vyrostlo v Olomouci mezi lety 1920 a 1933 více než 1 700 domů s obytnou funkcí (Kuča 2000). Budují se především ve čtvrtích, kde vlivem dočasného vyčerpání

finančních prostředků a nedostatku pozemků nemohla výstavba v období prvního stavebního boomu proběhnout. V následujících pěti letech se ale začíná naplno projevovat ekonomická recese, a to nejen v průmyslové výrobě, ale i v bytové výstavbě, což se projevilo i na faktu, že do roku 1938 vyrostlo už pouze 300 nových obytných domů.

Obr. 21: Změny administrativního území Olomouce v průběhu 20. století. *Vlastní zpracování.*

Městskými částmi s více než 25% podílem bytů z tohoto období jsou Pavlovičky, Bělidla, Řepčín, Černovír (na jehož katastrálním území byl založen podnik s chemickou výrobou Farmakon), Hejčín, Hodolany a Chválkovice. Co do počtu obyvatel je nejvýznamnější výstavba v Hodolanech pro přibližně 2 000 lidí. Nízké podíly Neředína, Povelu a Nových Sadů (podíl 5% a nižší) jsou způsobeny překrytím sídliště v následujících etapách.

4.2.4 Vývoj bytového fondu Olomouce po druhé světové válce

OBDOBÍ 1945-1970

Stejně jako v ostatních městech Československa, tak i v Olomouci je poválečným trendem zejména snaha o posílení průmyslové základny. V souvislosti s tím rostou požadavky na bydlení přichozích pracovních sil, poptávka po bytech je značná. První reakcí je výstavba sídliště pro přibližně 700 osob v Hejčíně v letech 1947 – 1948, které bylo primárně určeno pro pracovníky Moravských železáren, v té době se rozvíjejícího podniku na katastrálním území sousedního Řepčína, který už před svým dočasným uzavřením z důvodu hospodářské krize v roce 1932 měl 600 zaměstnanců. V letech 1947-1951 pak vyrostlo v ulicích Norská a Helsinská sídliště I. pětiletky. Do stejného období ještě spadají činžovní bytové domy na Ladově ulici ve slohu tzv. socialistického historismu (Schulz a kol. 2009b).

Urbanisticky kvalitním a hodnotným počinem (po hříchu velmi ojedinělým v socialistické éře) bylo vyprojektování a následná realizace okružní třídy směrem k hlavnímu vlakovému i autobusovému nádraží v letech 1949-1951. Úprav se dočkal i přednádražní prostor, kde došlo koncem 60. let k zakončení Masarykovy třídy a napojení na třídu Kosmonautů. Další dopravní infrastruktura se budovala v souvislosti s rozšiřováním průmyslových zón (týká se především katastrálního území Chválkovic). V první polovině 60. let vznikl ve spolupráci architektů V. Adamce a P. Braunera i projekt na soubor obytných domů na třídě Kosmonautů (Kuča 2000).

Mezi další důležité počiny spadající do 60. let patří zahájení výstavby sídliště III. pětiletky na katastrálních územích Neředína a Nové Ulice pod vedením architektů J. Coufala, M. Suchánka, Z. Hynka a P. Braunera. Jedná se o rozsáhlý komplex panelových budov s kapacitou téměř 2 000 bytů. Tento projekt byl ještě doplněn dalším nezanedbatelným stavebním rozvojem v Hodolanech (byty pro cca 3 000 lidí) a v Hejčíně (cca 700 lidí). Poslední jmenovaný architekt, rodák ze Zlína, projektoval také obytný věžový dům s vodojemem na ulici I. P. Pavlova z roku 1973 (Zatloukal 1981).

Jak již výše zmíněná fakta napovídají, největší podíl bytů z tohoto období nalezneme na Nové Ulici (více než 50 %). Nová Ulice je i díky tomu nejen plošně největší městskou částí Olomouce, ale i městskou částí s nejvyšším počtem obyvatel (v současnosti s téměř 20 000 obyvatel – podle Sčítání lidu, domů a bytů 2001). Významné podíly bytů z tohoto období se

nachází také v městských částech Hodolany, Hejčín a Neředín – 30-40 %. Naopak Na svůj značný stavební rozvoj stále čekají Nové Sady, Povel, Lazce a Nový Svět.

OBDOBÍ 1971-1989

Období 70. let je spojeno s druhou vlnou integrace příměstských obcí. Na rozdíl od té první v roce 1919 se nejedná o jednotný krok v podobě přičlenění k Olomouci k jednomu dni, ale jde o osmiletý proces (1973-1980), který se týkal obcí Bystrovany, Droždín, Holice, Chomoutov, Křelov-Břuchotín, Lošov, Nedvězí, Nemilany, Radíkov, Samotišky, Slavonín, Svatý Kopeček (v té době Kopeček u Olomouce), Topolany a Týneček. Populačně se Olomouc rozrostla o přibližně 10 000 obyvatel (Historický lexikon obcí ČR, 2006). Obce integrované počátkem 20. století prakticky srostly s centrem, přestože si některé z nich zachovaly alespoň zčásti rurální charakter (typicky Bělidla, Černovír, stále ještě část Nové Ulice).

Bytovou výstavbu tohoto dvacetiletí zahájila dostavba sídliště III. pětiletky v podobě komplexu řadových rodinných domů v ulicích Einsteinova a E. Rošického (1971-1974). Před dokončenou třídou Kosmonautů byly vybudovány panelové domy a budovy pro služby, například obchodní dům Hanačka a výšková budova hotelu Sigma. Samotný přednádražní prostor se dočkal svého dokončení až v novém tisíciletí.

Léta 70. a 80. měla zásadní podíl na současné podobě hned několika městských částí, a to díky dominující výstavbě panelových sídlišť jak v severní části, tak na celém jihu města. Relativně zajímavý koncept vznikl pod vedením architekta V. Adamce, který panelové domy na Lazcích sestavil v půdorysu do trojčípých hvězd. Na celém sídlišti, vybudovaném mezi ulicemi Lazcečkou a vilovou čtvrtí Lesná bydlí více než 4 000 lidí.

Několikanásobně větší sídliště vyrostla v rámci dalšího konceptu na jihu. Venkovský charakter zdejšího území, resp. jeho významné části, který se dochoval v některých úsecích až do této doby, byl definitivně odstraněn (zachován zůstal vlastně jen kostel Panny Marie Pomocné) a začala výstavba „obvodu F“ (některá literatura rovněž uvádí termín „sídlíště F“). Po spojení se sídlištěm Povel-západ, které se začalo stavět v polovině 70. let a Povel-východ z 80. let mělo mít kapacitu 30 000 obyvatel. V 80. letech se výstavba prodloužila až na Nové Sady. Původní podoba dříve spíše venkovských obcí zemědělského charakteru definitivně zmizela. Na povelských sídlištích žije téměř 10 000 obyvatel, na Nových Sadech v předrevolučních bytech cca 7 000, nicméně zde výstavba panelových domů pokračovala i po roce 1989.

Nikoliv typicky sídlištního charakteru byly tzv. panelové „výplně“. Jednalo se o stavbu panelových domů v místech, kde na to ještě byl prostor, prakticky bez ohledu na absolutní změnu tváře a charakteru okolí. Realizace takových projektů výstavby proběhly např. v ulicích Ovesná, Wolkerova, Štítného, Polská, Mánesova, Valdanská, Albertova, Mozartova, Polívkova, kpt. Nálepky, Českobratrská, Krapkova, Dr. Milady Horákové, atd. Další nezanedbatelná bytová výstavba, už ne takového rozsahu, probíhala v městských částech Nový Svět, Holice a Klášterní Hradisko.

Statistické údaje ze Sčítání lidu, domů a bytů 2001 vypovídají o intenzitě výstavby v tomto období zcela jasně. V městské části Povel pochází přes 80 % bytů právě z éry 70. a 80. let, na Lazcích 65 %, na Nových Sadech 50 %, o něco méně než 50 % bytů stejného stáří najdeme i na Novém Světě, Neředíně, na Nové Ulici, v Holici a Klášterním Hradisku. Výstavba se dotkla i menších částí města, právě v tomto období integrovaných, např. Lošov, Týneček, Nemilany nebo Radíkov, kde z tohoto období pochází okolo 40 % bytů. Nejednalo se však na rozdíl od výše zmiňovaných městských částí většinou o panelové domy, nýbrž o domy bytové – cihlové, částečně i o rodinné domy. Pozdně socialistická výstavba se promítla i v „celoměstském“ měřítku – na území města Olomouce má třetina bytů původ právě v této době.

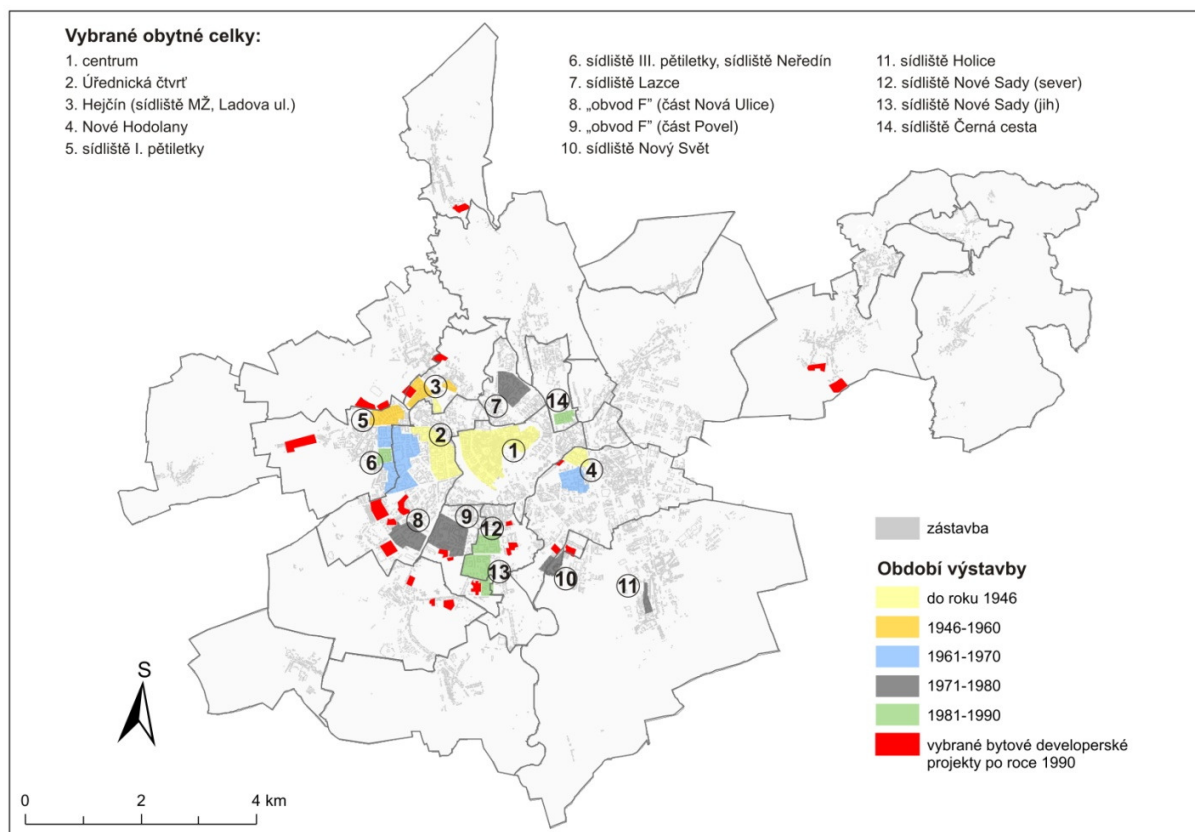
4.2.5 Vývoj bytového fondu Olomouce v transformačním období

Stavební vývoj v porevolučních letech se nesl v duchu dokončování staveb započatých v minulé éře. A tak se dokončilo sídliště panelových domů na Nových Sadech, přičemž jeho jižní segment se ale stihl realizovat už jen z části, nedokončený koncept byl ponechán moderním projektům přelomu tisíciletí. Podobně jako u Povelu, kde z někdejší vesnice zbyla v původní podobě jen Teichmanova ulice, tak i v případě Nových Sadů zůstal zachován fragment ulice Střední novosadská a prakticky celá Dolní novosadská.

Druhým rysem transformačního období je situování novostaveb mezi existující starší zástavbu. Jedná se často o problematické projekty, kdy novostavby nerespektují okolní prostředí a narušují jej. Problém vzniká i při neřízené výstavbě, typické například pro městskou část Neředín, kde vzniká od 90. let (dalo by se říci) „satelit“, ovšem ne zrovna ideálně řešený. Neřízené parcelování pozemků i samotné domy na nich toho jsou důkazem. Chybí naplánování zeleně, veřejných prostor, místy dokonce i chodníků.

Od druhé poloviny 90. let se stala novým trendem výstavba developerských bytových projektů. Olomouc není výjimkou, na území města jich probíhalo a probíhá poměrně velké

množství (viz obr. 22). Jmenujme například projekty terasových domů v Hejčíně či na Nové Ulici, bytové domy ve Slavoníně při ulici Jižní, projekt výstavby obytné čtvrti v lokalitě Pražská (na pomezí Neředína a Řepčína), nebo novostavby na ulici Mošnerova (Nová Ulice) či Kavaleristů (Hodolany). Neměli bychom ani opomenout projekt Novosadský dvůr, nízkoenergetické domy na Novém Světě, ve Slavoníně a řadu jiných.

Obr. 22: Vývoj bytové výstavby v Olomouci v průběhu 20. století (vybrané lokality).
Zdroj: Kuča 2000, vlastní zpracování.

4.2.6 Rozložení bytového fondu v městských částech Olomouce

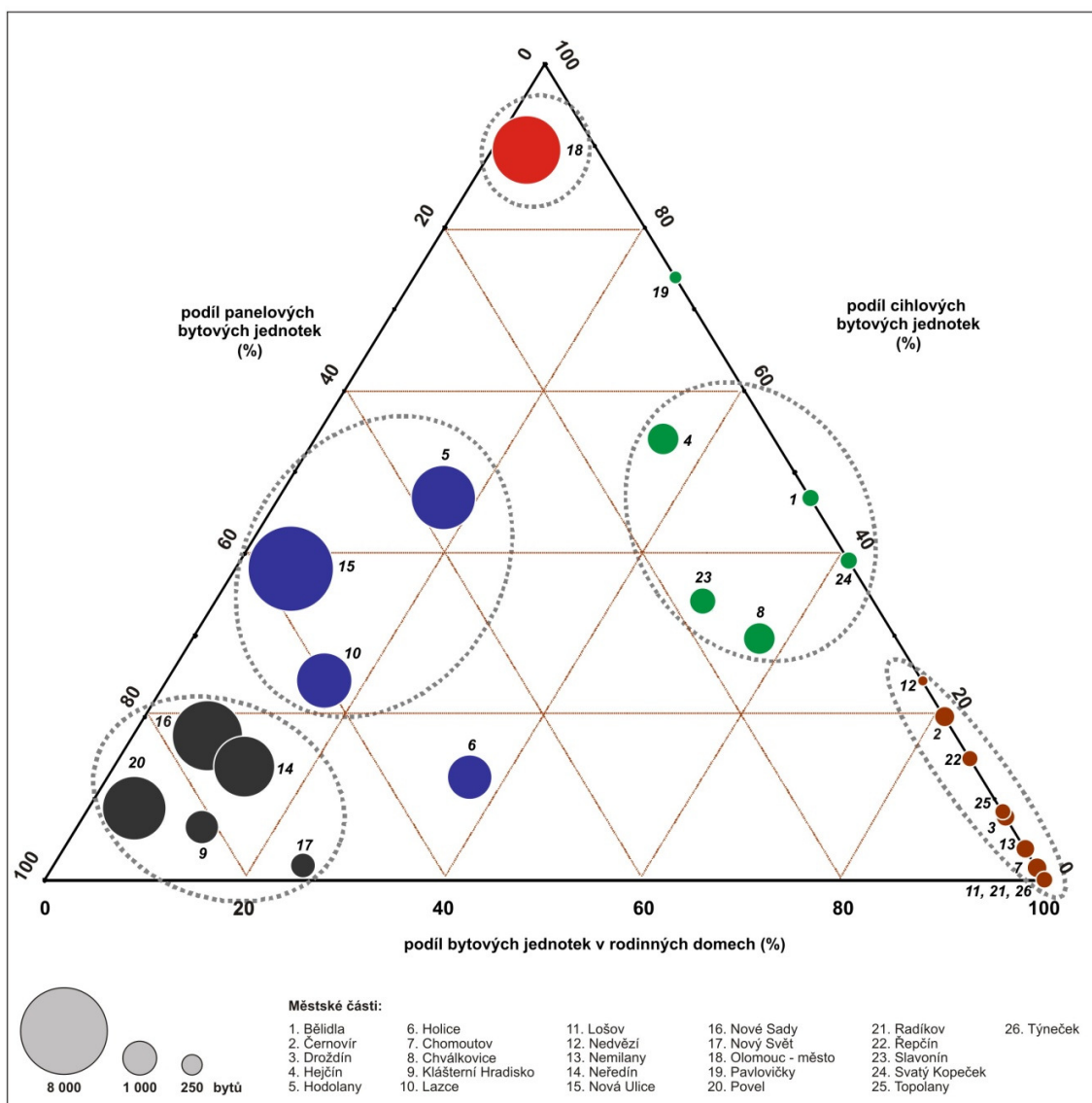
Pomocí jednoduché statistické grafické metody, Ossanova trojúhelníku, kde jednotlivé strany (osy) nesou stupnice, jsme zobrazili jednotlivé olomoucké městské části vzhledem k vzájemnému poměru bytů zastoupených ve třech kategoriích, a to rodinné domy, bytové domy cihlové a bytové domy panelové (viz obr. 23). Každé městské části tak odpovídá jeden bod o třech souřadnicích, jejichž součet dává 100 %. Na základě výsledného grafu, podle podobnosti těchto dílčích ukazatelů v městských částech, bylo možné provést jejich typologii. Výsledkem je pět kategorií (typ A až E) městských částí Olomouce, které se vzájemně liší strukturou bytového fondu.

Do první kategorie (typ A) spadá pouze jedna městská část, a to Olomouc-město, díky svým specifickým charakteristikám. Tvoří ji historické budovy a paláce, množství církevních staveb, známé olomoucké kašny, muzea, administrativní budovy, hotely a jiné reprezentativní stavby. Byty v samotném centru jsou ze dvou třetin v domech postavených před rokem 1945 (polovina z nich z doby před rokem 1919), což dokazuje fakt, že prakticky všechny byty jsou v cihlových domech.

Rozložení bytového fondu v Olomouci do jisté míry reflektuje postupné územní rozšiřování města, jak je popsáno výše. Z obcí, které byly integrovány v první vlně, se prakticky všechny staly kompaktní součástí města, čemuž odpovídá i jejich aktuální podoba a charakter. Výjimku tvoří městské části Černovír s Řepčínem, které si do jisté míry uchovaly venkovský ráz, byť splynuly s dalšími částmi města.

Tvář všech ostatních však doznala značných změn, což se projevilo v jejich současné struktuře bytového fondu. V městských částech (v typologii označených jako typ B) Neředín, Nové Sady, Nový Svět a Povel vyrostla v průběhu socialistické éry panelová sídliště, což vedlo ke snížení podílu jiných bytů než panelových na méně než jednu čtvrtinu. Do stejné kategorie patří i městská část Klášterní Hradisko, která je specifická tím, že se v ní nachází lokalita „Černá cesta“, kam byly situovány ubytovny pro sovětské vojáky v podobě panelových bytů.

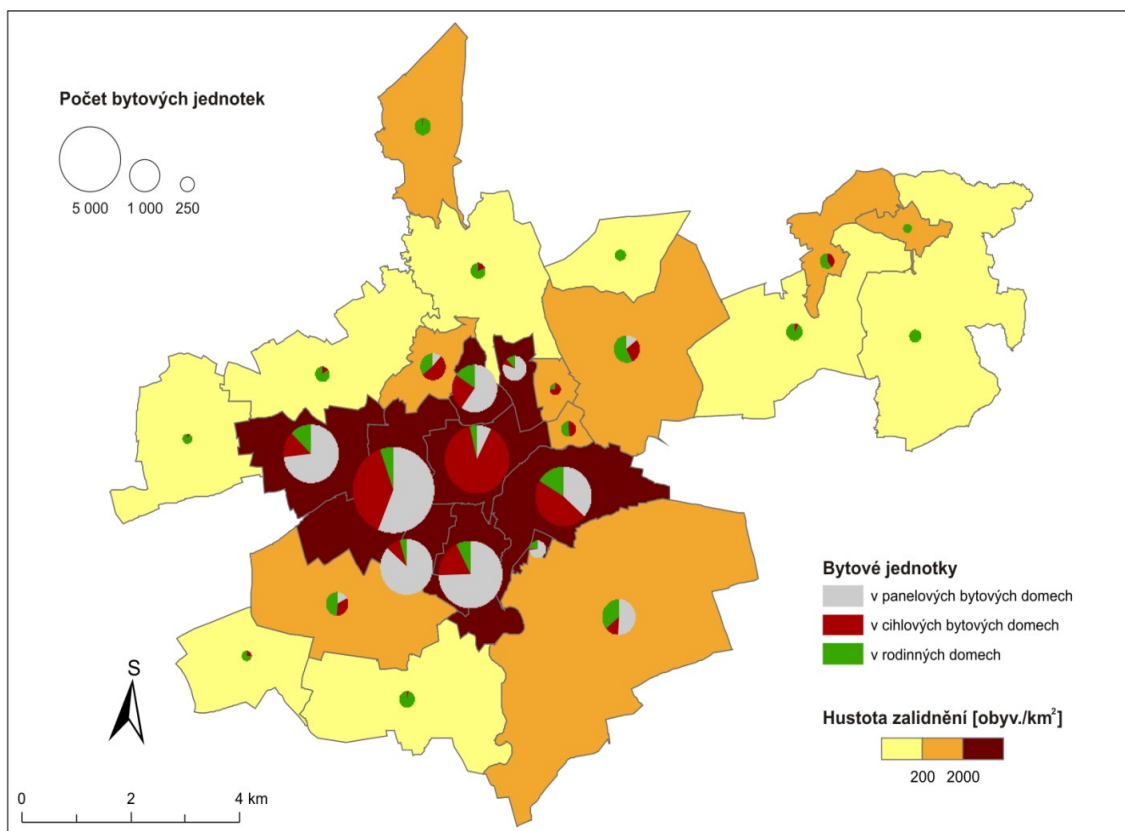
Odlišný vývoj stihl zbylé městské části (typ D), na jejichž katastrálních územích byla realizována panelová výstavba minimálně, nebo v častějších případech dokonce vůbec. Dokázaly si uchovat některé rysy venkovských osad nebo obcí (existence návsi, popř. malého náměstí, kapličky apod.), přestože zastavěným územím splynuly s centrem či mezi sebou navzájem. Stalo se tak nejčastěji prostřednictvím výstavby cihlových bytových domů před 2. světovou válkou, což mimo jiné souviselo i s rozvojem průmyslu v těchto částech Olomouce. Typicky to můžeme sledovat v případě bývalé obce Hejčín, která se rozvíjela v první polovině 20. století (ať už samostatně, nebo v rámci Olomouce) v návaznosti na prosperitu cukrovaru (do dnešních dob nedochovaného) a Moravských železáren v sousedním Řepčíně. Do stejné kategorie pak kromě Hejčína patří Pavlovičky, Bělidla a Chválkovice. Vyznačují se přibližně stejným (polovičním) zastoupením bytů v rodinných domech a v cihlových bytovkách. Dalším jejich společným rysem (kromě Hejčína) je sousedství s jednou z největších olomouckých průmyslových zón, která se nejvýrazněji rozvíjela na přelomu 60. a 70. let.

Obr. 23: Ossanův trojúhelník pro městské části Olomouce – struktura bytového fondu.
Zdroj: *Vlastní zpracování na základě databáze ČSÚ, 2004.*

Poslední kategorii (typ E) tvoří hlavně městské části integrované ve druhé vlně, tj. v průběhu let 1973-1980. Jednalo se o obce vzdálené až 10 km od centra Olomouce, a tak za uplynulé tři dekády nestihly srůst se zastavěným územím a stále si do určité míry uchovávají původní rurální charakter s podílem bytů v rodinných domech vyšším než 80 %. Přesto i zde se setkáváme s určitým vývojem, kterým je v tomto případě suburbanizační proces. Jedná se o suburbanizaci v rámci katastrálního území Olomouce, její princip je naprosto stejný, kdy se lidé z centrálních částí města, z panelových sídlišť a dalších „rušných“ částí stěhují do klidných míst v blízkosti

centra. To jim výše zmíněné lokality umožňují, nejintenzivnější projevy suburbánního pohybu v rámci města zaznamenáváme v městských částech Chomoutov, Nemilany, Topolany a Slavonín. Slavonín se z této kategorie poněkud vymyká. Příčinami jsou jeho relativní blízkost centru města a fakt, že se nachází v těsném sousedství sídlišť na Nové Ulici, Povelu a Nových Sadech.

Obr. 24: Struktura bytového fondu v městských částech Olomouce.
Zdroj: Vlastní zpracování na základě databáze ČSÚ, 2004.

To je také důvodem, proč se zde setkáváme i s bytovými domy ze socialistické éry a z hlediska stanovené typologie tak Slavonín náleží spíše k typu D. Svým způsobem je specifický i Svatý Kopeček, který je (díky své geografické poloze a odlišným geomorfologickým podmínkám) od centra města oddělen svahem patřícím k Nízkému Jeseníku. Charakterem zástavby i strukturou bytových jednotek patří k typu D, nejbližší má k charakteru městské části Bělidla.

Tab. 6: Charakteristika jednotlivých kategorií.

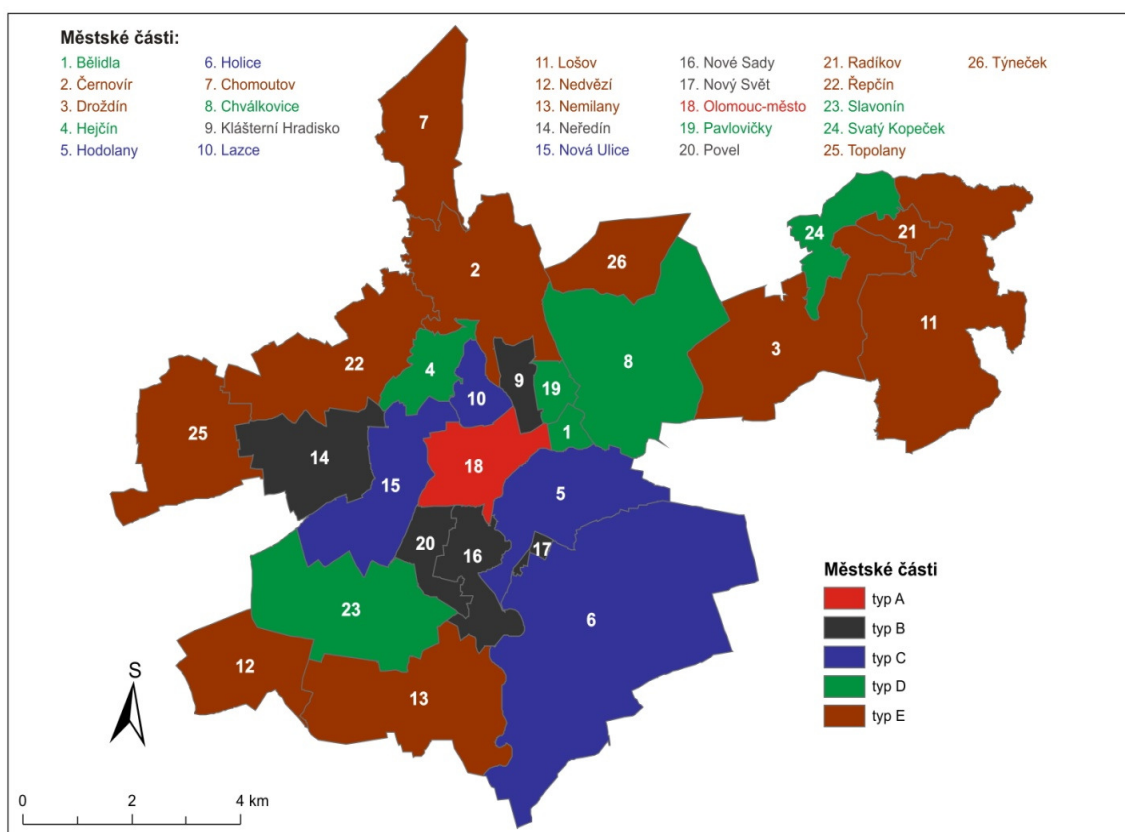
Typ	Generalizovaná podoba jednotlivých kategorií	Městské části
A	Městské centrum s koncentrací komerčních služeb a s vysokou cenou nejen bytů, ale i dalších nemovitostí. Uspokojuje nároky pro reprezentativní bydlení ve výstavní části historického města. Část bytových jednotek prochází procesem tzv. gentrifikace, tedy rekonstrukcí za účely luxusního bydlení pro ekonomicky silné obyvatelstvo.	Olomouc-město
B	Městské části s dominantní panelovou výstavbou socialistické minulosti, jejichž rysy v podobě šedých, depresivně působících panelákových komplexů prochází oživovacími procesy. Od poloviny 90. let se nejen byty, ale i celé domy rekonstruují, zateplují a celkově se „zlidšťuje“ prostředí sídlišť.	Klášteří Hradisko, Neředín, Nové Sady, Nový Svět a Povel
C	Městské části s bytovým fondem tvořeným převážně panelovými byty a byty v cihlových domech s minimálním zastoupením bytů v rodinných domech	Hodolany, Holice, Lazce a Nová Ulice.
D	Bývalé venkovské obce, které splynuly s centrem, popřípadě další zástavbou, jejichž bytový fond tvoří především byty v rodinných domech v kombinaci s byty v domech cihlových.	Bělidla, Hejčín, Chválkovice, Pavlovičky, Slavonín a Svatý Kopeček
E	Bývalé venkovské obce, které si zachovaly svůj venkovský ráz. Ve většině z nich v posledních letech probíhaly a stále probíhají suburbanizační procesy. Jde především o obce přičleněné k městu v druhé vlně.	Droždín, Chomoutov, Lošov, Nedvězí, Nemilany, Radíkov, Topolany, Týneček, Černovír a Řepčín.

Vlastní zpracování

4.2.7 Shrnutí

Stavební rozvoj související se zrušením pevnostního statutu města, jeho postupný prostorový a populační růst a proměny bytové výstavby v etapách 20. století jsou základními faktory determinujícími aktuální strukturu bytového fondu v Olomouci. Podle její podoby lze

kategorizovat do pěti základních skupin všech 26 olomouckých městských částí. S výjimkou centra města (městská část Olomouc-město) je jejich současný charakter ovlivněn datem připojení k Olomouci. Ty, které se integrovaly nejdříve, splynuly s centrem a podobu řady z nich rozhodujícím způsobem poznamenal urbanizmus a architektura druhé poloviny 20. století. Naopak obce (nyní městské části) přistoupivší k Olomouci později si většinou zachovaly svůj venkovský ráz a můžeme u nich sledovat projevy suburbanizační.

Obr. 25: Typologie olomouckých městských částí. *Vlastní zpracování.*

Charakter bytové výstavby se změnil v průběhu 90. let, kdy skončila realizace projektů panelových sídlišť (typická pro Olomouc od 60. let) a objevují se první plány na bydlení moderní. Na nezastavěných místech města rostou i rodinné domy, panelová sídliště začínají postupně procházet revitalizacemi, byty v centru zase gentrifikací. Objevují se ale i problémy s nedokonalým územním plánováním, například s nedostatkem parkovacích míst a jejich umístěním (což může být i pozůstatek méně kvalitního plánování z minulých dob). Bytový fond města se v současné době rozvíjí díky uskutečňování řady developerských projektů, které

zahrnují výstavbu bytových domů i domů rodinných, ať už nápaditých, „katalogových“ nebo nízkonákladových. Podíl panelových bytů, kterých je v Olomouci téměř 50 %, tak začíná pomalu klesat.

4.3 Kvalita ovzduší

Ovzduší, jakožto primární článek životního prostředí s přímým vlivem na člověka, představuje nezastupitelný prvek v lidském životě spojený se základní lidskou fyziologickou potřebou – dýcháním. Vliv kvality ovzduší na kvalitu lidského života tak je prakticky nepopiratelný. Zásadním problémem je fakt, že na rozdíl od jiných druhů znečištění (voda, půda) je člověk jen obtížně chráněn před jeho účinky. Vlivem průmyslové činnosti, dopravy a dalších potenciálních zdrojů jsou nejohroženější skupinou obyvatel velkých měst, kteří mohou být (a podle řady výzkumů Světové zdravotnické organizace, např. WHO 2010, skutečně jsou) vystavováni nadměrným koncentracím škodlivin v ovzduší. Monitoring a výzkum těchto znečištění ovzduší by tak měl patřit mezi prioritní oblasti zájmu měst a obcí. V řadě z nich existují komise spolupracující s odborníky z univerzit a hydrometeorologických ústavů posuzujících prostorovou diferenciaci kvality ovzduší, imisní režimy, rizika a prevence. My jsme zhodnocení kvality ovzduší v Olomouci provedli na základě dat poskytnutých Magistrátem města v rámci „Systému řízení kvality ovzduší města Olomouce“.

V rámci tohoto programu je kvalita vnějšího ovzduší definována jako úroveň znečištění vnějšího ovzduší, která může svými účinky ovlivňovat lidské zdraví, vegetaci, ekosystémy i materiály (Pudelová a kol. 2009). Úroveň znečištění vnějšího ovzduší je především způsobena vnášením znečišťujících látek z různých zdrojů v důsledku lidské činnosti, např. doprava, spalování, průmyslová výroba a další. Znečišťující látky jsou po vypuštění ze zdroje přenášeny v atmosféře a ovlivňují tak kvalitu ovzduší nejen v nejbližším okolí samotného zdroje znečišťování, ale i ve vzdálenějších oblastech.

Systému řízení kvality ovzduší města Olomouce (dále jen SŘKO) k posuzování emisně imisních vztahů využívá modelovacího systému ADMOSS (Analytický Disperzní Modelovací Superpočítačový Systém), který byl vyvinut na Katedře ochrany životního prostředí, Vysoké škole báňské – Technické univerzitě Ostrava. Tento systém je schopen modelovat velké množství zdrojů na území o rozloze řádově stovek až tisíců čtverečních kilometrů a dokáže tak zahrnout všechny relevantní skupiny zdrojů znečišťování ovzduší zvláště velké, velké a střední

průmyslové zdroje, lokální topeniště, dopravu a dálkový přenos ze vzdálených zvláště velkých a velkých zdrojů znečišťování ovzduší. Výsledky modelování jsou následně korigovány s využitím dat získaných imisním monitoringem. Výstupem je pak realistický popis rozložení znečištění na modelovaném území, který je možné podrobit dalšímu hodnocení a analýzám vlivu jednotlivých zdrojů a jejich skupin na imisní situaci a obyvatelstvo. Celý systém je zpracován s využitím geoinformačních technologií.

4.3.1 Zdroje znečištění

Zdroje znečišťování ovzduší byly v rámci tvorby SŘKO rozděleny do dvou základních skupin. První skupinu tvoří průmyslové zdroje zahrnující místní zvláště velké a velké zdroje znečišťování ovzduší, střední zdroje znečišťování ovzduší a vzdálené zvláště velké a velké zdroje znečišťování ovzduší. Data o průmyslových zdrojích znečišťování ovzduší jsou získávána z databáze Registru emisí a zdrojů znečišťování ovzduší (REZZO), v rámci které jsou celostátně sledovány zdroje emitující do ovzduší znečišťující látky. Správou databáze REZZO je za celou Českou republiku pověřen Český hydrometeorologický ústav. V této databázi jsou dále zdroje klasifikovány do kategorií podle intenzity znečišťování (zvláště velké a velké zdroje znečišťování REZZO1, střední zdroje znečišťování REZZO 2, malé zdroje znečišťování REZZO 3).

Do druhé kategorie řadíme neprůmyslové zdroje, jimiž rozumíme lokální topeniště a automobilovou dopravu. Mobilní zdroje jsou začleněny v dílčí databázi REZZO4. Dostupným zdrojem dat o lokálních topeništích jsou údaje Českého statistického úřadu ze Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB). Tato data jsou z důvodu ochrany osobních údajů poskytována v souhrnech za základní sídelní jednotky. V současnosti nejaktuálnější data pocházejí ze SLDB z roku 2001, proto jsou pro účely modelování v systému tato data aktualizována pomocí dotazníkových šetření (ENERGO2004, ankety prováděné v rámci studentských prací).

Jako podkladové materiály pro analýzu znečištění dopravou byla využita data ze Sčítání dopravy na silniční a dálniční síti ČR v roce 2000 a 2005, které provedlo Ředitelství silnic a dálnic. Pro potřeby SŘKO je doprava reprezentována sítí liniových zdrojů, která kopíruje průběh silniční sítě. Úseky linií (silnic) představují zdroje znečišťování ovzduší. Středky těchto úseků představují lokalizaci zdrojů, které jsou používány jako vstup pro modelování imisí.

Na zpracování dat o zdrojích znečišťování ovzduší navazuje zkoumání emisně imisních vztahů pomocí podrobného modelování a na něj navazujících analýz. Při modelování rozptylu znečišťujících látek pro SŘKO je používán matematický model SYMOS'97, který byl vydán ve

4.3.3 Znečištění prachem (částice PM_{10})

Jako polévatý prach jsou označovány tuhé částice unášené vzduchem, které se liší jak svou velikostí, tak chemickým složením i původem. Ze značné variability vlastností polévatého prachu plyne také obtížnost hodnocení jeho vlivu na zdraví člověka. Přesto je výzkumu zdravotních účinků polévatého prachu (je významným indikátorem znečištění ovzduší) věnována značná pozornost odborníků na celém světě už po řadu let (Braniš 2002, Jurek 2006). Studie publikované Mezinárodní zdravotnickou organizací (WHO 2005) prokázaly, že znečištění jemnými prachovými částicemi poškozuje zejména kardiovaskulární a dýchací systém. Tyto částice jsou příčinou zvýšené úmrtnosti na chronickou obstrukční chorobu plic, infarkt myokardu, arterosklerózu a rakovinu plic (Pudelová a kol. 2009).

Obr. 27: Znečištění prachem v Olomouci.

Zdroj: *Vlastní přepočítání na základě dat Systému řízení kvality ovzduší města Olomouce.*

Škodlivinou PM_{10} rozumíme jemné částice (tuhé i kapalné), které jsou vnášeny do ovzduší. Toto označení vzniklo z anglického Particles Matter; číslo 10 znamená jejich velikost – do 10 mikrometrů. Výsledky modelování koncentrací suspendovaných částic PM_{10} na území

města Olomouce ukazují, že koncentrace PM_{10} vlivem zlepšení rozptylových podmínek v roce 2007 oproti ostatním modelovaným letům (2003 a 2005) klesly. Výsledky novější nebyly doposud publikovány. Dále je zřejmé, že zhoršená imisní situace na území města je způsobena převážně kombinací vlivu dopravy, průmyslových zdrojů REZZO1 a lokálních topenišť. Oblast města, ve které došlo k překročení dlouhodobého imisního limitu, se v roce 2007 výrazně zmenšila. Zasahuje část území městských částí Řepčín, Holice, Nové a Staré Hodolany a Nový Svět. Vliv neprůmyslových zdrojů (lokální topeniště, doprava) převažuje v městských částech Olomouc-střed, Povel, Nemilany, Topolany, Týneček a Lošov nad průmyslovými zdroji až z 90 %, plošně jejich převaha činí asi 75 %. Podíl průmyslových zdrojů znečišťování ovzduší je plošně 15–25 % imisí PM_{10} , lokálně v okolí průmyslových areálů až 60 %. Místně podle modelování dochází jednoznačně k překračování ročního imisního limitu PM_{10} na křižovatkách frekventovaných komunikací (Pudelová a kol. 2009).

4.3.4 Znečištění oxidy dusíku

Z hlediska škodlivého vlivu na životní prostředí je významný výskyt oxidu dusičitého a dusného v troposféře. Většina analytických metod udává sumu těchto oxidů pod společným názvem NO_x . V případě znečišťování ovzduší uniká ze zdrojů především oxid dusný (NO), kterého je při opuštění výfuku z automobilu nebo komínu spalovacího zařízení ve směsi NO_x 90–95%. Zbytek tvoří oxid dusičitý (NO_2). V atmosféře pak většina oxidu dusného (NO) oxiduje na NO_2 . Oxidy dusíku působí nepříznivě na dýchací orgány. Při vyšších koncentracích se vážou na hemoglobin a zhoršují přenos kyslíku z plic do krevního oběhu. Akutní poškození organismu mohou způsobit koncentrace $190 \mu g \cdot m^{-3}$ které trvají déle než 1 hodinu. NO se v atmosféře při reakci s vodními kapkami mění na kyselinu dusičnou s nežádoucími dopady na rostlinstvo. Oxidy dusíku se dále účastní jednoho nebezpečného procesu vzniku tzv. fotochemického smogu. K tomu dochází obvykle v létě a účastní se ho také další znečišťující látky sloučeniny uhlíku a ozon (O_3). Podmínkou pro jeho vznik je dostatečný sluneční svit, proto se vyskytuje zejména v letních měsících. Přitom vzniká řada dalších nebezpečných látek, které pak silně ovlivňují zdraví lidí. Z vývoje emisí NO_x na území města Olomouce lze vysledovat poměrně značný nárůst emisí z dopravy v roce 2007. Naopak vítané snížení množství emisí v tunách za rok můžeme vidět u zdrojů REZZO1. Výstupy modelování uvádí, že v roce 2007 byl roční imisní limit NO_2 překročen pouze ojedinele. V centru města a okolo frekventovaných komunikací se podílí na

celkové imisní situaci téměř ze 100 % doprava. Dále od komunikací její vliv klesá a pohybuje se okolo 95 %. Podíl ostatních skupin zdrojů je vůči dopravě zanedbatelný. (Pudelová a kol. 2009)

4.3.5 Znečištění oxidem siřičitým

SO₂ je z našeho výčtu sledovaných škodlivin nejméně významnou látkou z hlediska dopadu na zdraví obyvatel. V ovzduší se tato látka mění na oxid sírový (SO₃) a po reakci s vodou v atmosféře vzniká kyselina sírová (H₂SO₄). Kapičky s obsahem této látky později vypadávají z atmosféry v podobě srážek a vznikají tzv. kyselá deště. Ty pak poškozují zejména rostliny. Negativní vliv mohou mít kapky s obsahem kyseliny sírové na oční spojivky, vzniká jejich podráždění a následně zarudnutí očí. Při dýchání může u silnějších koncentrací SO₂ docházet k poškozování plic. Opakované a dlouhodobé expozice vyšších koncentrací než 50 µg.m⁻³, mohou vést k výskytu chronické bronchitidy a chorobám krevního oběhu. Podle zpracovaných analýz a výsledků modelování průměrných ročních koncentrací SO₂ dominují imisím na území města Olomouce ve všech sledovaných letech průmyslové zdroje (energetika). Tyto zdroje způsobují plošně okolo 90 % imisí SO₂. Na imisní situaci mají svůj podíl i lokální topeniště, a to místně až 25 % (zejména Lošov, Topolany, Týneček). Vliv ostatních skupin zdrojů je zanedbatelný (Pudelová a kol. 2009).

4.3.6 Shrnutí

Z představených výsledků SŘKO vyplývá, že ve městě Olomouci je překračován jak roční, tak i krátkodobý limit (24 hodinový) u škodliviny PM₁₀ (prachové částice). Zhoršená dlouhodobá imisní situace je v případě PM₁₀ zapříčiněna nejen vlivem průmyslových zdrojů, ale rovněž dopravou. Tento vliv je ještě významnější u maximálních krátkodobých koncentrací PM₁₀ během teplotních inverzí a bezvětří. Místně se pak na zhoršené kvalitě ovzduší významnou mírou podílejí lokální topeniště.

Pro naši potřebu, kdy hodnotíme kvalitu života v Olomouci prostřednictvím zvolených indikátorů v základních sídelních jednotkách, jsme museli data o znečištění ovzduší ve městě digitalizovat. Tento proces byl proveden tak, že jsme mapový podklad zobrazující kategorie znečištění jednotlivými škodlivinami překryli digitální vrstvou základních sídelních jednotek. Každé z nich pak byla vygenerována hodnota podle toho, v jaké kategorii se nacházela. V případě, že do prostorové jednotky zasahovalo více kategorií, byla výsledná hodnota vypočítána jako vážený průměr pomocí podílu zastoupení jednotlivých kategorií (výsledné

přepočty pro ZSJ na příkladu znečištění prachem jsou prezentovány na obr. 27). Celý proces digitalizace byl proveden programy ArcGIS. Takto získaná tabelovaná data již nijak nebrání prováděným vícerozměrným analýzám.

4.4 Kvalita a dostupnost zeleně

Mezi významný ukazatel kvality městského prostředí patří přítomnost a dostupnost tzv. zelených ploch města. Obecně se městskou zelení rozumí soubor nejen vegetačních prvků (stromy, trávníky, květinové záhony, keře, apod.), ale i neživých prvků, které je doplňují (cesty, schodiště, terasy, bazény, zídky, lavičky, přístřešky, dětská hřiště, pískoviště, aj.). Městskou zelení jsou především parky a parkově upravené plochy, lesy, hřbitovy, stromořadí, ale i zahrady u individuální zástavby či rozptýlená zeleň včetně samostatných stromů. Zeleň je součástí životního prostředí města a jeho urbanistické struktury a plní zejména ekologickou, rekreační, kulturní a estetickou funkci (Supuka, 1991).

Ekologické funkce zajišťují stromy a rostliny svými fyziologickými pochody, ovlivňují klima města a mají kladný vliv na čistotu ovzduší. Mezi schopnosti stromů patří pohlcování mikročastic, například poletavého prachu, čímž snižují jeho koncentraci v ovzduší (Nowak a kol., 2006). Zelení by se dala přisuzovat i funkce ekonomická, protože péče o ni vyžaduje pracovní pozice, navíc „zelené“ prostředí ovlivňuje kvalitu bydlení a s tím spojenou poptávku po takových domech či bytech a jejich ceny.

4.4.1 Zeleň v Olomouci

Údaje o městské zeleni jsou poměrně obtížně dostupné, a to především z hlediska majetkoprávních poměrů. Část zeleně patří městu, resp. nachází se na pozemcích města, dále je zastoupena zeleň spravovaná státem, církvemi a v neposlední řadě fyzickými osobami vlastnících zahrádky či sady. Zjistit za těchto okolností ucelený přehled o množství zeleně a jejím stavu je skutečně náročné. Pro získání základního přehledu o studované problematice jsme využili ortofotomapy území města a terénní výzkum. S pomocí programu ArcGIS jsme následně zjistili, že zelené plochy, zahrnující lesy, parky, zahrádky, hřbitovy, sady a arboreta, se nachází na plochách o celkové rozloze bezmála 2 tis. ha, což představuje téměř pětinu celkové rozlohy města. Hlavní vliv na to má dominantní postavení lesů, které z takto uvažovaných ploch zabírají takřka 70 %. Na tisíc obyvatel města tak připadne přibližně 20 ha zelených ploch. Pokud bychom

se omezili na zeleň bez zastoupení lesních ploch, podíl zeleně klesne na 6 ha na jeden tisíc obyvatel Olomouce.

Tab. 7: Přehled zeleně v Olomouci

typ zeleně	ha	podíl na celkové zeleni (%)	podíl na celkové rozloze města (%)
Lesy	1 383,1	69,6	13,4
Parky	28,4	1,4	0,3
Zahrádky	543,8	27,4	5,3
Ostatní	31,2	1,6	0,3
Celkem	1 986,5	100,0	19,3

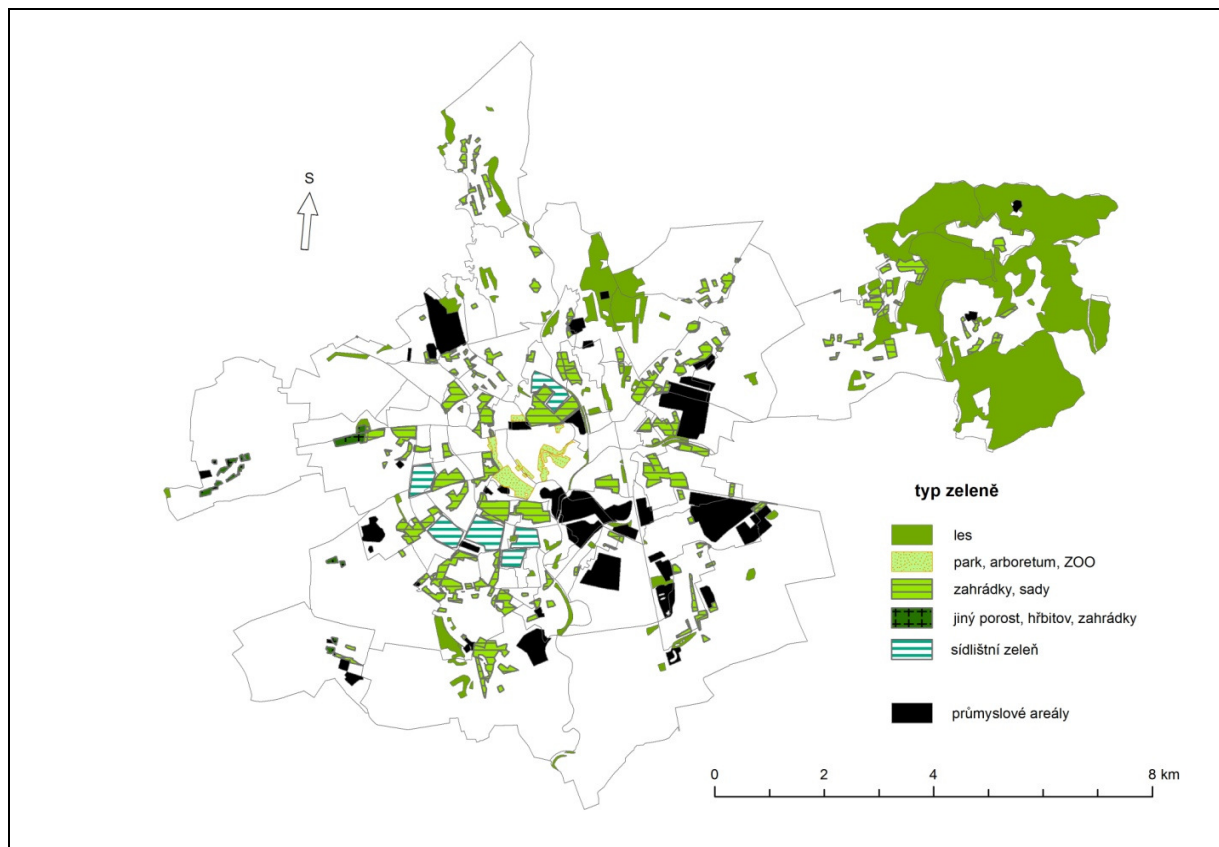
Zdroj: Magistrát města, vlastní výzkum.

Největší koncentrace zeleně se nachází v severovýchodní části města, což je dáno charakterem tohoto území, neboť se jedná o kopcovitou, periferní oblast Olomouce s nízkou hustotou zalidnění, kde převažují lesy. Jedná se hlavně o městské části Lošov a Svatý Kopeček, kde ke zjištěnému faktu přispívá i lokalizace zoologické zahrady, která je celá umístěna v prostředí lesů. Rozsáhlejší lesní porosty se dále vyskytují v severní části Olomouce, a to na území Černovíra a Týnečku, do této oblasti města zasahuje Chráněná krajinná oblast Litovelské Pomoraví.

Hlavní osa zeleně v centrálních částech města je dána historicky a formována městskými parky. Tvoří ji Smetanovy, Bezručovy a Čechovy sady, které obklopují historické centrum města v místech, která se nacházela před hradbami zbouranými v 80. letech 19. století. Nejstarší, Smetanovy, byly založeny roku 1820 osázením pevnostní plochy na západním obvodu města (předpolí mezi Terezkou a Kateřinskou branou) stromovím. Tato tzv. Rudolfova alej, byla zničena za prusko-rakouské války na základě demoličního výnosu, podle něhož muselo být zbouráno a vykáčeno vše, co bránilo rozhledu z pevnostních hradeb. Už v roce 1866 ji však město opět obnovilo.

Čechovy sady, jako druhý olomoucký městský parkový prostor, datuje svoji historii do 30. let 19. století. Stromová alej, později pojmenovaná Jánské stromořadí, byla vysázena v sousedství cesty spojující bývalé litovelské předměstí s Terezkou branou. Podobně jako Rudolfova alej bylo i Jánské stromořadí v souvislosti s propuknutím prusko-rakouské války

vykáceno. Přestože bylo hned po ní obnoveno, nejvýznamnější změny doznalo až po roce 1882 transformováním na veřejný park v přírodně krajinářském slohu.

Obr. 28: Rozmístění zeleně v Olomouci a průmyslové areály.
Zdroj: *Materiálů TS Olomouc a vlastní výzkum.*

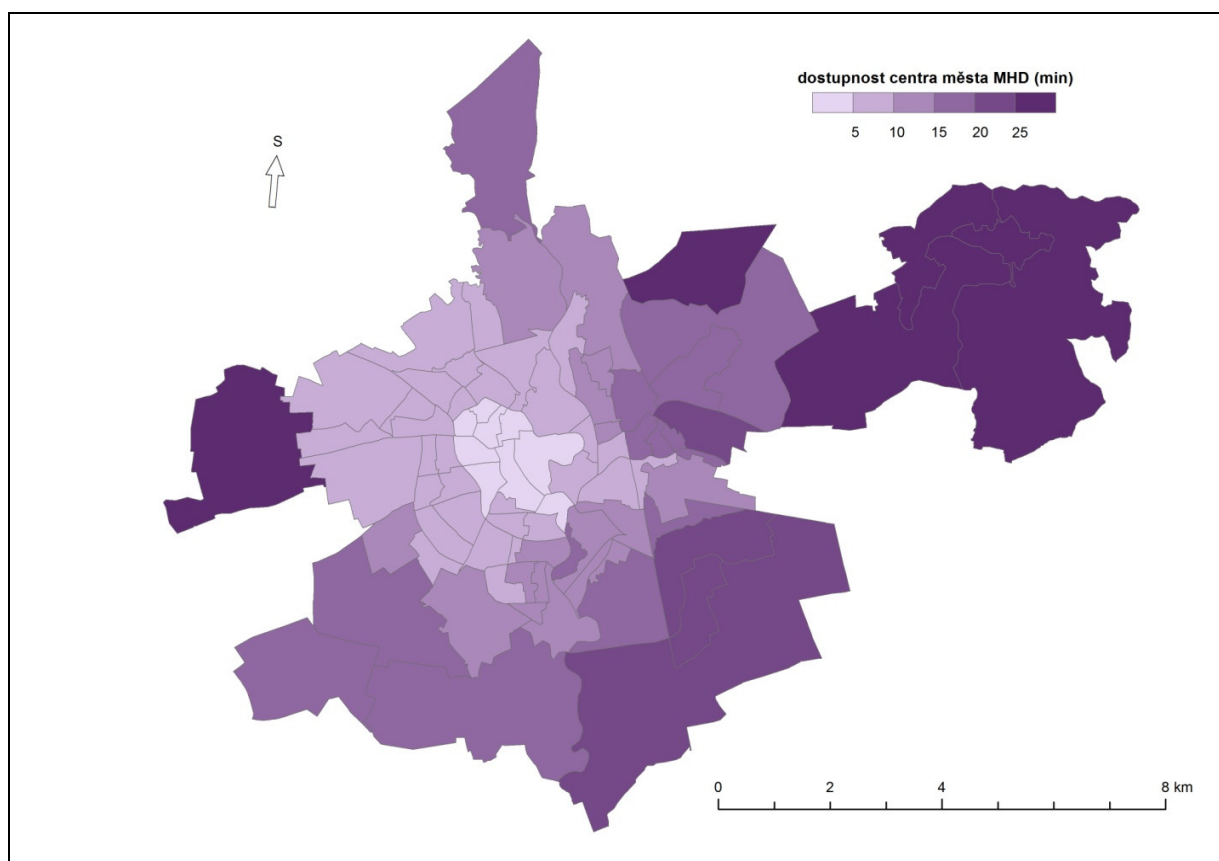
Třetí a nejmladší park, Bezručovy sady, vznikl na přelomu století, v místech pod středověkými a tereziánskými městskými hradbami bylo započato s prvními sadovnickými úpravami. Bezručovy sady jsou situovány v zajímavém terénu při jednom z ramen řeky Moravy obtékající skály s městskými hradbami. Součástí tohoto parku je botanická zahrada. (Kšír 1973)

Dalším zdrojem informací byla databáze veřejné zeleně, kterou nám poskytl Odbor životního prostředí magistrátu města. Jde o databázi zelených ploch, o které pečují Technické služby města Olomouc. Jedná se o celkovou plochu 284,4 ha a tvoří ji především parky a parčíky, sídelní zeleň a zelené plochy podél komunikací. Po parcích tvoří důležitou součást přírodního prostředí tzv. sídelní zeleň. Její nejrozsáhlejší plochy se nachází na sídlištích v Neředíně (16,2 ha), Nové Ulici (15,7), na Povelu (13,4), Nových Sadech (11,4) a Lazcích (10,8). Ostatní prvky

zeleně jsou na území města rozptýleny nerovnoměrně, za zmínku stojí zahrady vázané na rodinné domy, popřípadě vilové čtvrti v částech katastrálních území Hodolan, Nové Ulice, Lazce nebo Neředín.

4.5 Dopravní situace

Městská doprava v Olomouci je provozována Dopravním podnikem města Olomouc. Ve městě je provozováno 22 autobusových a 5 tramvajových linek. Kromě samotného území města Olomouce jsou autobusy DPMO obsluhovány i obce Bukovany, Bystrovany, Horka nad Moravou, Samotišky, Skrbeň. Místní část Nedvězí není obsluhována DPMO, ale pouze meziměstskými linkami společnosti Veolia Transport Morava. Celé město a vyjmenované obce spadají do tarifní zóny 71 v rámci integrovaného dopravního systému Olmouckého kraje.

Obr. 29: Časová dostupnost centra města z jednotlivých ZSJ.

Zdroj: Vlastní zpracování na základě jízdních řádů MHD v Olomouci platných k 1. 1. 2011.

V rámci integrovaného systému je možné cestovat na jeden jízdní doklad i více společnostmi zapojenými do tohoto systému. Jako indikátor kvality dopravního spojení

uvažujeme dostupnost centra města (zastávek Prior, resp. Koruna anebo Tržnice, neboť se nachází v samotném centru města, na jeho opačných koncích) hromadnou dopravou, ze všech základních sídelních jednotek, ať už autobusy nebo tramvajemi (v případě, že je na území ZSJ více zastávek, jsou data průměrována. Pro zjištění dojezdových časů jsme využili databázi IDOS, výsledky jsou prezentovány na obr. 29.

Nejhorší dostupnost centra města je z jednotek vzdálených od kompaktního města, z hlediska časové dostupnosti jsou nejproblémovější východní části – Radíkov, Lošov, Svätý Kopeček a Droždín, na severu Týneček a v západní části města Topolany. Nej kvalitněji z hlediska rychlosti, resp. času jsou obsluhovány jednotky, kam zajíždějí tramvajové spoje, což platí pro oblasti Neředína a Nové Ulice, odkud se obyvatelé dostanou do centra města během přibližně deseti minut, jen o pár minut delší je dojezdový čas z Pavloviček, nebo Bělidel. Pochopitelně horší situace je u vzdálenějších částí obsluhovaných pouze autobusy, ale ani v jejich případě nejsou rozdíly nijak dramatické.

4.6 Bezpečnost

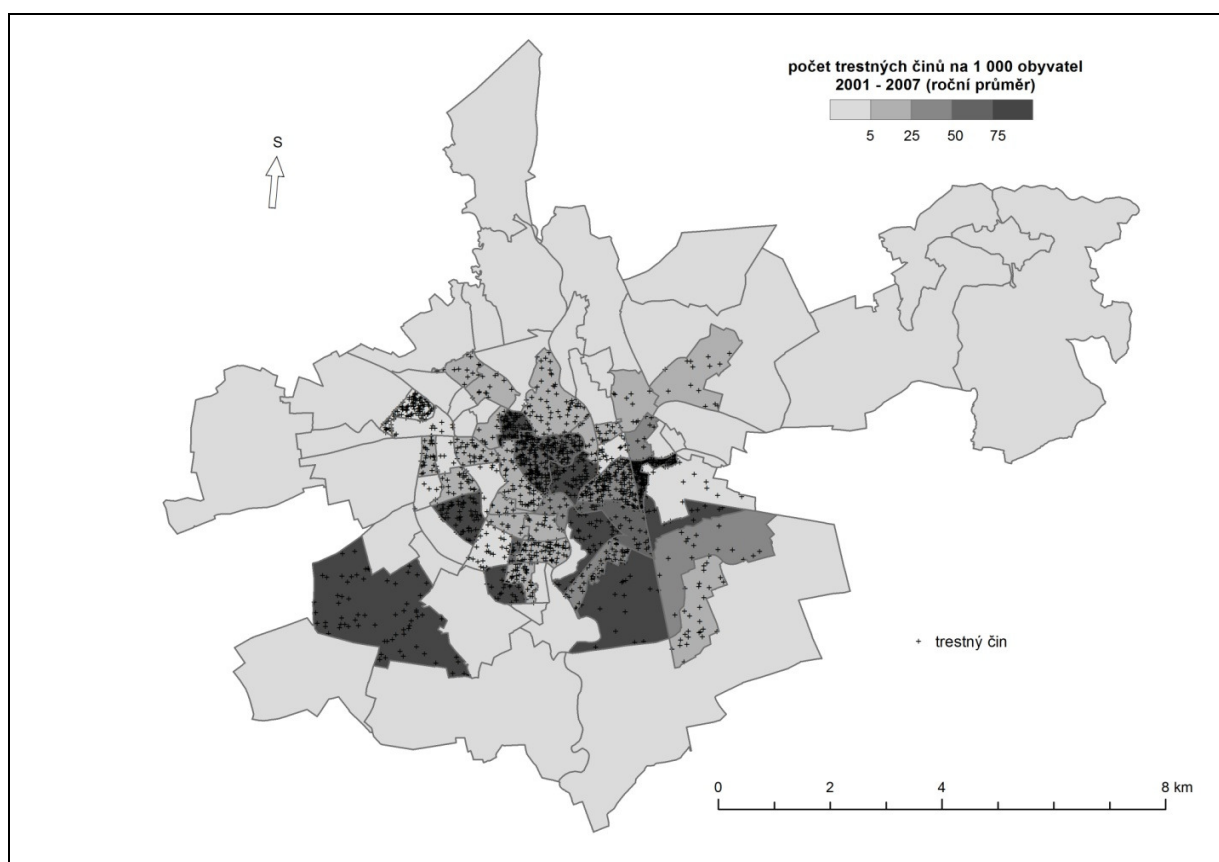
Většina katastrálního území města Olomouc spadá pod čtyři obvodní oddělení Policie ČR (Obvodní oddělení Olomouc I. – IV.), některé okrajové části města spadají pod obvodní oddělení Velká Bystřice (Droždín, Lošov, Radíkov, Sv. Kopeček) a Lutín (Nedvězí) viz tab. 8. Všechna tato oddělení byla oslovena s žádostí o poskytnutí dat o trestné činnosti a vandalismu, a to zejména o jejich prostorové lokalizaci pro identifikování rizikových zón města pro potřeby této práce. Policie ČR ale podobné údaje veřejnosti neposkytuje, obdrželi jsme pouze informace celkové trestné činnosti ve městě, což nám v našem výzkumu nijak nepomohlo.

Tab. 8: Území města spravované policejními obvodními odděleními.

Obvodní oddělení	Spravované městské části
Olomouc I	Lazce, Olomouc – město
Olomouc II	Povel, Nemilany, Nové Sady, Nová Ulice, Nový Svět, Slavonín
Olomouc III	Bělidla, Černovír, Hodolany, Holice, Chválkovice, Klášterní Hradisko, Nový Dvůr, Pavlovičky
Olomouc IV	Hejčín, Neředín, Nová Ulice, Řepčín
Velká Bystřice	Droždín, Lošov, Radíkov, Sv. Kopeček
Lutín	Nedvězí

Zdroj: Policie ČR

Stejná situace nastala při kontaktování Krajského ředitelství Policie ČR, Městské policie Olomouc i tzv. Preventivní informační skupiny. Jediná, alespoň z části relevantní data nám poskytl Magistrát města, a to konkrétně sedmiletou časovou řadu (2001 – 2007) s přehledem všech olomouckých ulic s nápadem trestné činnosti větším než 20 trestných činů ročně. Tato data bylo pro naše účely zapotřebí digitalizovat. Každá ulice byla přiřazena k příslušné ZSJ, pokud prochází více jednotkami, byl nápad trestné činnosti v příslušném poměru rozpočítán.

Obr. 30: Kriminalita v Olomouci. Zdroj: *Vlastní model podle dat Magistrátu města Olomouce.*

Nápad trestné činnosti, co do absolutního počtu skutků, dosahuje nejvyšších hodnot v centru města. Většina ulic části Olomouc-město se ve statistické časové řadě pravidelně objevuje (ul. 1. máje, Sokolská, Riegrova, 8. května, Třída Svobody, Denisova, Komenského, Kateřinská, Horní i Dolní náměstí...). Jedná se o jev předpokládaný, nijak překvapující, související bezprostředně s vysokou koncentrací obyvatel během dne v centrálních částech, jejich pohybem, aktivitami a procesy s tím spojenými. Další vysoké koncentrace trestných činů

registrujeme v ulicích v bezprostřední blízkosti Hlavního nádraží (Jeremenkova, Třída Kosmonautů, a Masarykova). Po těchto dvou lokalitách následují oblasti v těsném okolí obchodních domů, nebo nákupních center. V ulicích Pražská (Globus a nákupní centrum Olomouc City), Štursova (Kaufland), Horní lán (nákupní centrum Haná a přílehlý Retail-park), které jsou nejpostiženější, se stane ročně více než 60 trestných činů, většinou krádeží.

Kriminalitou jsou zasaženy i specifické oblasti města s častým pohybem, obměnou a koncentrací osob. Do této kategorie patří areál Fakultní nemocnice a třída 17. listopadu, kde se nachází univerzitní kampus. Poslední zmíněná oblast tak představuje zvláštnost ve velmi vysokém podílu trestných činů na 1 000 obyvatel, protože na velmi nízký počet trvale žijících obyvatel zde ročně připadá více než 50 trestných činů, v naprosté většině vázaných na areál univerzity a jejích ubytovacích zařízení. Poslední ulicí patřící do této kategorie specifických lokalit města je ulice Přichystalova s vysokou koncentrací sociálně vyloučeného obyvatelstva.

Posledními oblastmi postiženými vysokou kriminalitou z hlediska absolutních čísel avšak z pohledu relativního přepočtu na obyvatele nijak výraznou, jsou sídliště. Postiženy jsou nejfrekventovanější a většinou centrální ulice těchto urbanistických celků – ulice Zikova a Trnkova (sídliště Nové Sady), Lazecká a Na Letné (sídliště Lazce), Schweitzerova a Janského (sídliště Povel), Třída Svornosti, Stiborova a Karafiátova (sídliště Neředín).

4.7 Školství

Vzdělávání, a snaha se vzdělávat, patří mezi nejdůležitější lidské činnosti vůbec. Je zřejmé, že dostupnost vzdělání, ať už v předškolním, školním i mimoškolním věku představuje podstatný aspekt kvality života. Vzdělanostní úroveň je významným ukazatelem vyspělosti regionů, přičemž se na její výši podílí nejen zmíněná dostupnost vzdělávacích institucí, ale i jejich kvalita. Podle některých autorů (Rynda 2000) vzdělávání přispívá k trvale udržitelnému rozvoji.

Vzhledem k tomu je třeba se této problematice věnovat. Dostupnost dat k této problematice je velmi dobrá. Registry škol jsou dostupné na portálu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, databázi veřejných škol, zřizovaných městem Olomouc, nebo Olomouckým krajem, zveřejňuje na svých webových stránkách i Odbor školství magistrátu města. Tabulky o počtu mateřských, základních a středních škol ve městě, stejně jako počty dětí, žáků a studentů prezentuje i Český statistický úřad. Přesné počty studentů ve školách a jejich pobočkách jsme následně dohledávali a kontrolovali ve výročních zprávách jednotlivých zařízení.

V rámci intraurbánní analýzy rozmístění vzdělávacích zařízení jsme se zaměřili na mateřské a základní školy, protože jejich dostupnost považujeme z hlediska kvality života obyvatel Olomouce za nejvýznamnější.

4.7.1 Mateřské školy

Síť mateřských škol se oproti ostatním typům zařízení (základní, střední, vysoké školy) vyvíjí nejdynamičtěji. Bezesporu na to má vliv tzv. „babyboom“, který u nás nastal kolem roku 2005, kdy vzrostla porodnost díky tomu, že se dostaly do reprodukčního věku početně silné věkové skupiny obyvatelstva. S ním spojený růst počtu dětí ovlivnil poptávku po školkách, kterých je po předchozích, na porodnost chudých letech, nedostatek. Kromě veřejných mateřských škol přibývají i zařízení soukromá, objevuje se nabídka školek s výukou cizích jazyků, se speciální výukou (waldorfské MŠ) atd., takže podrobně analyzovat situaci v tomto prostředí patří ke složitějším úlohám.

V roce 2010 bylo v provozu celkem 27 veřejných mateřských škol, které navštěvovalo podle údajů ČSÚ přibližně 3 200 dětí. Zřizovatelem bylo ve 22 případech město Olomouc, zbylých 5 připadlo na kraj. Tři školy mají speciální charakter, jsou určeny dětem se sluchovým postižením nebo logopedickými problémy. Většina školek má další odloučená pracoviště (viz tab. 9), celkový počet zařízení je tak vyšší, celkem 48. Jejich rozmístění a kapacita poměrně přesně koresponduje s počty dětí na území města, kdy na sídlištích a obecně v sídelních jednotkách s vysokou hustotou zalidnění je koncentrováno větší množství školek s větší kapacitou.

Tab. 9: Veřejné mateřské školy v Olomouci (k 30. 6. 2011)

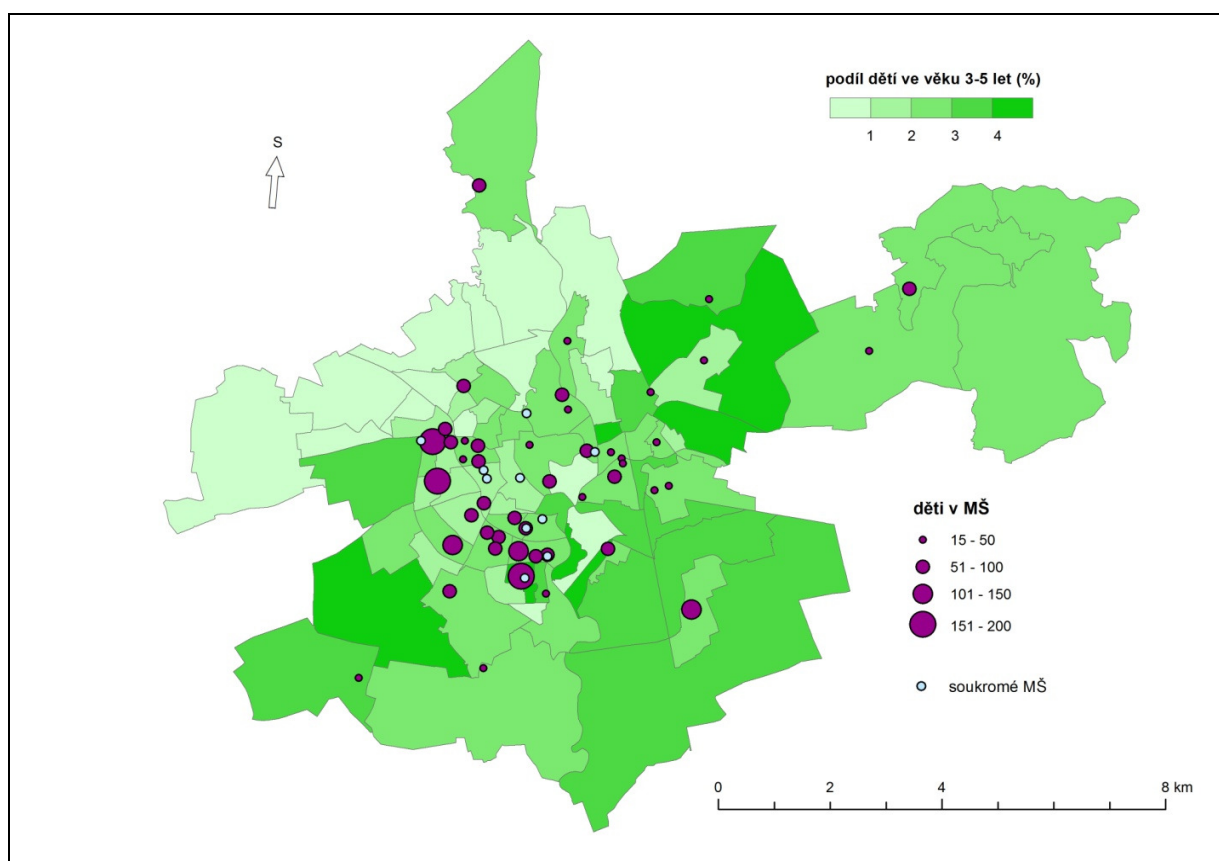
č.	Název mateřské školy, pobočka (odloučené pracoviště)	Kapacita	Kapacita celkem
1	Mateřská škola Barevný svět Olomouc, Dělnická 17 B		158
2	Mateřská škola Olomouc, Helsinská 11	80	150
	Olomouc-Nová Ulice, Čapka Choda 917/12	70	
3	Mateřská škola Olomouc, Hermannova 1	100	172
	Olomouc-Chomoutov, Baarova 226/5	72	
4	Mateřská škola Olomouc, Jílová 41		200
5	Mateřská škola Olomouc, kpt. Nálepky 10	30	52
	Olomouc-Hodolany, Na Bystřičce 16	22	
6	Mateřská škola Olomouc, Michalské stromořadí 11		51
7	Mateřská škola Olomouc, Mozartova 6		90
8	Mateřská škola Olomouc, Rooseveltova 101	90	165
	Olomouc-Povel - Lužická 101/7	75	
9	Mateřská škola Sedmikráska Olomouc, Škrétova 2		50

4. Vnitřní struktura Olomouce z pohledu kvality života – objektivní dimenze

10	Mateřská škola Olomouc, Wolkerova 34	100	155
	Olomouc-Nová Ulice - Mozartova 258/22	55	
11	Mateřská škola Olomouc, Zeyerova 23		75
12	Mateřská škola Olomouc, Žižkovo nám. 3	70	112
	Sokolská 602/19	42	
13	Fakultní ZŠ a MŠ Olomouc Holečkova, Holečkova 90/7	110	220
	Schweitzerova 228/12	60	
	Střední novosadská 143/50	50	
14	Fakultní ZŠ dr. Milady Horákové a MŠ Olomouc, Rožňavská, 652/19	200	252
	Radova 601/5	52	
15	SŠ, ZŠ a MŠ pro sluchově postižené Olomouc, Hodolany - tř. Kosmonautů 881/4		25
16	ZŠ a MŠ Olomouc, Demlova, Olomouc-Černovír, Petřkova 40/5	30	50
	ZŠ a MŠ Olomouc, Demlova, Olomouc-Lazce, Demlova 518/18	20	
17	ZŠ a MŠ Olomouc, Dvorského Olomouc-Svatý Kopeček - Kovařovicova 237/11	70	100
	ZŠ a MŠ Olomouc, Dvorského, Olomouc-Droždín, Gagarinova 95/17	30	
18	ZŠ a MŠ Olomouc, Gorkého, Olomouc-Chválkovice, Selské nám. 33/42	30	77
	Olomouc-Týneček, Blodkovo náměstí 27/15	20	
	Olomouc-Pavlovičky, Gorkého 96/39	27	
19	ZŠ a MŠ Olomouc-Holice, Náves Svobody 38/41		148
20	ZŠ a MŠ Olomouc, Nedvědova, Olomouc-Povel, Nedvědova 447/13	100	378
	Olomouc-Hodolany, Přichystalova 540/20	78	
	Olomouc-Povel, Bieblova 165/7	100	
	Husitská 356/19	100	
21	ZŠ a MŠ Olomouc - Nedvězí, Olomouc-Nedvězí, Neklanova 36/4	40	144
	Olomouc-Slavonín, Arbesova 182/48	64	
	Nemilany, Česká čtvrť 208/2	40	
22	ZŠ a MŠ Olomouc, Řezníčkova, Olomouc-Hodolany, Hodolanská 26/4	47	129
	Táboritů 61/36	36	
	Olomouc-Hodolany, Purkyňova 573/3	46	
23	ZŠ a MŠ Olomouc, Svatoplukova, Olomouc-Řepčín, Na trati 218/82		71
24	ZŠ a MŠ při Fakultní nemocnici Olomouc, Olomouc-Nová Ulice, Mošnerova 41/1		71
25	Mateřská škola Čajkovského 14		145
26	Speciální MŠ Olomouc, Hodolany, Olomouc-Hodolany, Blanická 471/16		15
27	ZŠ a MŠ logopedická Olomouc, Olomouc-Nová Ulice, tř. Svornosti 900/37		32

Zdroj: Magistrát města Olomouce

Kromě veřejných mateřských škol působí na území města i přibližně desítky soukromých, z nichž většina je specializována, a to jednak zaměřením na cizí jazyky, zastoupeny jsou umělecké školky, setkáme se i se specializacemi na výchovu dětí se zdravotními problémy, nebo na výchovu speciálními metodami. Obecně kapacity takovýchto zařízení nejsou tak vysoké, jedná se většinou o školky s jednou, dvěma třídami s celkovou kapacitou nejčastěji v intervalu 10 – 20 dětí.

Obr. 31: Mateřské školy v Olomouci (k 1. 9. 2011). *Vlastní zpracování.*

4.7.2 Základní školy

Podle dat ČSÚ působilo v Olomouci k 1. 1. 2011 celkem 26 základních škol, které navštěvovalo 7 778 žáků. Podrobná data o jednotlivých vzdělávacích zařízeních (adresy, počty žáků, zřizovatele apod.) poskytl Magistrát města Olomouce, popřípadě byly dohledány ve výročních zprávách jednotlivých ústavů a jsou uvedeny v tabulce 10. Město Olomouc je zřizovatelem 23 z nich, z toho 4 mají speciální charakter (Základní škola a Mateřská škola logopedická, Dětský diagnostický ústav, středisko výchovné péče, základní škola a školní jídelna,

Olomouc - Svatý Kopeček, Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené a Základní škola prof. Z. Matějčka, jakožto škola pro mentálně postižené ve věku od 6 do 15 let). Další dvě školy jsou soukromé a Základní škola sv. Voršily je církevní.

Tab. 10: Přehled základních škol v Olomouci (k 30. 6. 2011).

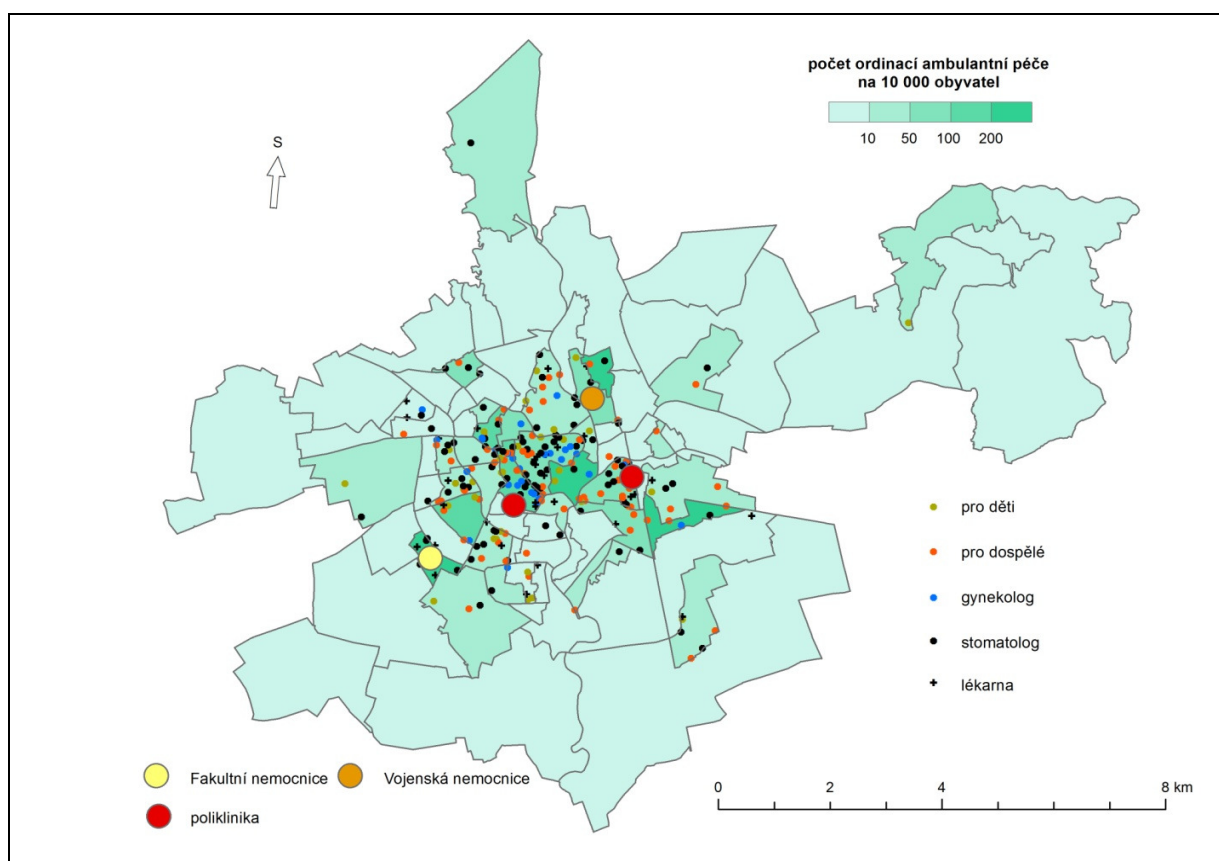
č.	Název školy	Počet studentů
1	ZŠ Olomouc, Heyrovského 33, příspěvková organizace	858
2	Fakultní ZŠ Olomouc, Tererovo nám. 1, příspěvková organizace	578
3	ZŠ Olomouc, Zeyerova 28, příspěvková organizace	539
4	ZŠ a MŠ Olomouc, Demlova 18, příspěvková organizace	524
5	Fakultní ZŠ Olomouc, Hálkova 4, příspěvková organizace	510
6	Fakultní ZŠ a MŠ Olomouc, Holečkova 10, příspěvková organizace	471
7	ZŠ a MŠ Olomouc, Nedvědova 17, příspěvková organizace	440
8	Fakultní ZŠ dr. Milady Horákové a MŠ Olomouc, Rožňavská 21, příspěvková organizace	431
9	ZŠ Olomouc, Stupkova 16, příspěvková organizace	412
10	ZŠ Komenium Olomouc, 8. května 29 příspěvková organizace	367
11	ZŠ Olomouc, tř. Spojenců 8, příspěvková organizace	365
12	ZŠ Olomouc, Mozartova 48, příspěvková organizace	343
13	ZŠ sv. Voršily v Olomouci	224
14	ZŠ prof. Z. Matějčka Olomouc, Svatoplukova 11	223
15	ZŠ a MŠ Olomouc - Nemilany, Raisova 1, příspěvková organizace	219
16	ZŠ a MŠ Olomouc, Řezníčkova 1, příspěvková organizace	216
17	ZŠ a MŠ Olomouc - Holice, Náves Svobody 41, příspěvková organizace	208
18	ZŠ a MŠ Olomouc, Gorkého 39, příspěvková organizace	169
19	ZŠ a MŠ Olomouc, Dvorského 33, příspěvková organizace	169
20	ZŠ a MŠ Olomouc, Svatoplukova 11, příspěvková organizace	146
21	ZŠ a MŠ logopedická Olomouc	132
22	ZŠ Olomouc, Gagarinova 19, příspěvková organizace	72
23	Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené, Olomouc, Kosmonautů 4	70
24	SŠ, ZŠ a MŠ DC 90, s.r.o.	45
25	MŠ, ZŠ a SŠ CREDO, o.p.s.	30
26	Dětský diagnostický ústav, středisko výchovné péče, ZŠ, Olomouc - Svatý Kopeček, Ústavní 9	17

Zdroj: Magistrát města Olomouce

4.8 Zdravotnictví, dostupnost zdravotní péče

Podle Hanušina (2000) představuje zdravotnictví souhrn specializovaných aktivit a zařízení zahrnujících specializované aktivity a služby v oblasti péče o zdraví. Kvalita a dostupnost těchto služeb tak patří k důležitým faktorům a ukazatelům kvality života.

V Olomouci se nachází dvě nemocnice, a to konkrétně Fakultní nemocnice na území městské části Nová Ulice, druhou je Vojenská nemocnice Klášterní Hradisko. K analýze dostupnosti ordinací lékařů (pro dospělé, dětského, stomatologa a gynekologa) jsme využili evidenci Ministerstva zdravotnictví, jisté nesrovnalosti byly následně šetřeny v terénu. Na celém území města se nachází stovka praktických lékařů pro dospělé a pro děti a dorost, z toho 69 je určeno pro starší 18 let a zbývajících 31 ordinuje pro děti a dorost.

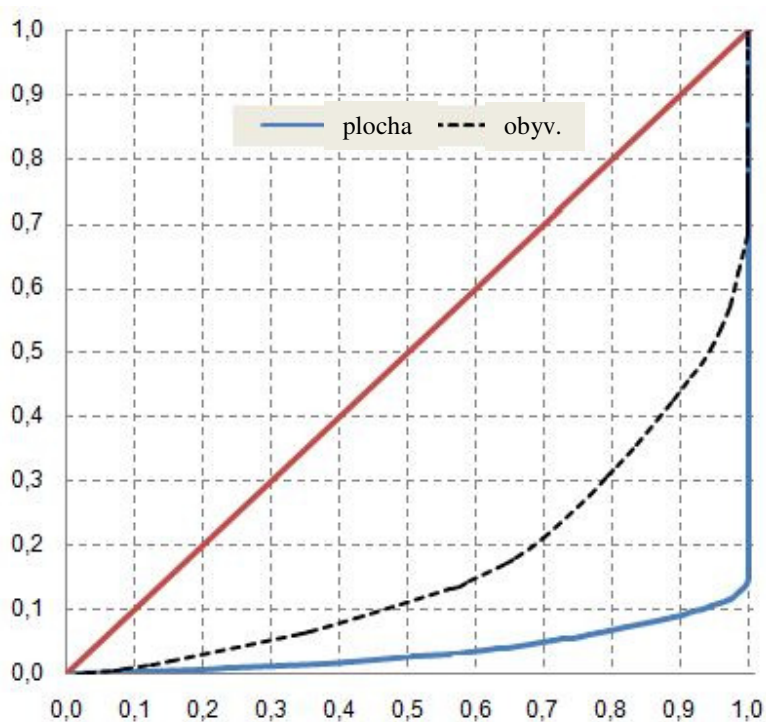

Obr. 33: Rozmístění ordinací lékařů na území města. *Vlastní zpracování.*

Nejvyšší počet ordinací lékařů se nachází v částech Olomouc – město, a to 26 (pro dospělé 16, pro děti 10), Hodolany 22 (20 + 2), což je dáno přítomností polikliniky (Dopravní zdravotní a.s. na Jeremenkově ulici, kde působí 7 praktických lékařů pro dospělé) v tomto katastrálním obvodu, kde je většina těchto ordinací situována, a na Nové Ulici 19 (13 + 6), což je dáno

lokalizací Fakultní nemocnice v tomto obvodu. V městských částech K. Hradisko, Chválkovice, Nový Svět, Řepčín a Bělidla se nachází ordinace lékaře jen pro dospělé, naopak na Svatém Kopečku pouze pro děti a dorost. V částech Nemilany, Slavonín, Týneček, Chomoutov, Droždín, Lošov, Radíkov, Černovír, Pavlovičky, Topolany a Nedvězí se nenachází ordinace žádného lékaře. Situaci podle základních sídelních jednotek prezentuje obr. 33.

Zkoumali jsme i dostupnost lékáren. Podle evidence České lékárnické komory se jich na území Olomouce nachází celkem 34. Největší počet je v centru města (část Olomouc-město, konkrétně 13 lékáren) a na Nové Ulici (7 lékáren). Ostatní jsou vázány na jednotky s vysokým počtem obyvatel (Lazce, Nové Sady, Hodolany, Neředín, Povel a Holice), naopak v okrajových částech s nízkou hustotou zalidnění se lékárny prakticky nevyskytují. Koncentrace zdravotnických zařízení vyjádřená na jednotku plochy i na obyvatele je zobrazena na obr. 34.

Obr. 34: Koncentrace ordinací lékařů na území města. *Vlastní zpracování.*

Index koncentrace ordinací lékařů	na území města	0,93
	na počet obyvatel	0,66

4.9 Komerční vybavenost

4.9.1 Maloobchod

V následující kapitole se zaměříme na prostorové rozmístění vybraných maloobchodních zařízení v Olomouci. Pro uspokojení každodenních potřeb obyvatel je bezesporu nezbytná dostupnost prodejen potravin, jako další indikátor z této oblasti jsme zvolili zastoupení prodejen oděvů. Po roce 1989 u nás dochází k výraznému zahuštění maloobchodní sítě, právě hustota rozmístění zařízení maloobchodu i jejich kapacita mají vliv na kvalitu života obyvatel, především měst. Zvyšování četnosti maloobchodních jednotek a postupné rozšiřování maloobchodních ploch v souvislosti s uvolněním ekonomiky, decentralizací a se změnami vlastnických poměrů jsou typické procesy, jejichž nástup je spojen s obdobím po roce 1989. Postupem času dochází ke vzniku velkoplošných prodejen většinou na úkor maloplošných, typicky se tak děje v sektoru potravinářském.

Více než třetinu maloobchodní sítě u nás vlastnila počátkem 90. let tzv. spotřební družstva. Během roku 1993 byla provedena obnova členské základny v závislosti na výši členského vkladu. V rámci restitučních nároků byly některé družstevní jednotky navráceny původním majitelům (Přecechtělová 2006). Transformace maloobchodu se současně realizovala liberalizací cen, zrušením státního monopolu zahraničního obchodu a možnostmi soukromého podnikání. V neposlední řadě musíme podotknout, že se na transformaci výrazně podílely mezinárodní obchodní řetězce, které vstoupily na náš trh v polovině 90. let (Szczyrba 2006).

Szczyrba (2006) vyčleňuje v průběhu transformace maloobchodu dvě etapy. První polovinu 90. let označuje za tzv. atomizaci maloobchodní sítě, což znamená postupné rekonstruování stávající sítě větších prodejen - obchodních domů a samoobsluh, a také dynamický rozvoj nových obchodních jednotek. Druhá etapa je charakteristická rozsáhlou investiční aktivitou zahraničních firem, jež můžeme pozorovat na rozvoji tuzemské obchodní sítě od poloviny 90. let – tzv. jde o etapu koncentrace a internacionalizace. Podobně se na tuto problematiku dívá i Sýkora (2000): Místní institucionální transformace se vyznačuje procesem přeměny centrálně plánované ekonomiky v ekonomiku založenou na tržních principech a spojenou s demokratizací politického života. Globální transformace, zejména pak ekonomická globalizace, je reprezentována posunem organizace a integrace systémů výroby, směny (prostřednictvím nadnárodních společností) a spotřeby z národní na globální úroveň.

Ve vytváření nových „síťových struktur“ můžeme vidět určitou posloupnost procesu. V roce 1995 měla dynamický rozvoj síť supermarketů. Od roku 1997 nastoupil rozvoj diskontů a v roce 1998 došlo k rozsáhlému nárůstu hypermarketů a nákupních center (Szczyrba 2006).

Nákupní zařízení většinou využívají architektonicky nenáročné a přísně účelové budovy, kde cílem je maximalizace prodejní plochy, co možná nejviditelnější reklama (umocněná univerzální podobou prodejen po celé ČR potažmo po celé Evropě) a minimalizace nákladů. Externalitou tohoto přístupu je žádné nebo omezené začlenění staveb do městské či příměstské krajiny. V roce 2007 bylo v ČR 77 % budov naplánovaných jako jednoduché stavby (jednopodlažní či dvoupodlažní, parkovací plocha na povrchu země), 9 % budov je o něco propracovanějších (vzhled, parkovací plochy v budově či v podzemí apod.), v 11 % případů šlo o moderní budovu (bez hodnocení jejího vlivu na architektonický výraz místa). Ve zbylých případech (pouze 3 %) byla budova zakomponována do okolní zástavby (v jednom případě byla využita a opravena historická budova). (Koželouh 2008)

Koželouh (2008) dále uvádí, že se s postupem času mění strategie řetězců v lokalizaci nových prodejen. Nové záměry velkoplošných maloobchodních jednotek byly v roce 2007 plánovány většinou do okrajových částí měst. V případě obcí do 4 999 obyvatel byla průměrná vzdálenost od centra sídla 500 m při průměrném poloměru sídlení zástavby v těchto sídlech 700 – 800 m. U kategorie sídel 5 000 – 9 999 obyvatel byla průměrná lokalizační vzdálenost 650 m a poloměr sídla 1 000 m. U kategorie 10 000 – 19 999 obyvatel to bylo 850 m a 1 500 m. U kategorie sídel 20 000 – 49 999 obyvatel šlo již o průměrnou vzdálenost od středu sídla 1 300 m ku poloměru zastavěné plochy 1800 – 2000 m. Sídla s 50 000 – 99 999 obyvateli měla poloměr zástavby průměrně 3 000 m a nové záměry byly lokalizovány do vzdálenosti průměrně 2 100 m od středu. U velkých měst Brna a Ostravy byly nové velkoplošné maloobchodní záměry lokalizovány průměrně kolem 3 000 m od centra a v případě Prahy již do vzdálenosti téměř 6 000 m. U velkých měst nad 200 000 obyvatel (Praha, Brno, Ostrava) byly tedy nové záměry lokalizovány více do kontaktu s centry – jednak jistě i z důvodu silné saturace suburbánních zón, výstavbou maloobchodních zařízení v minulých letech, a také z důvodu většího výběru starých ploch a lokalizace spíše polyfunkčních (pro vnitřní města určených) zařízení.

Lokalizace jednotek maloobchodní sítě úzce souvisí i s programovým dokumentem Politiky územního rozvoje (koncipované Ministerstvem pro místní rozvoj v roce 2008), kde s rozvojem maloobchodní sítě souvisí hned několik témat a priorit.

Tab. 11: Vybrané řetězce s počty prodejen v ČR a Olomouci (k 31. 12. 2010).

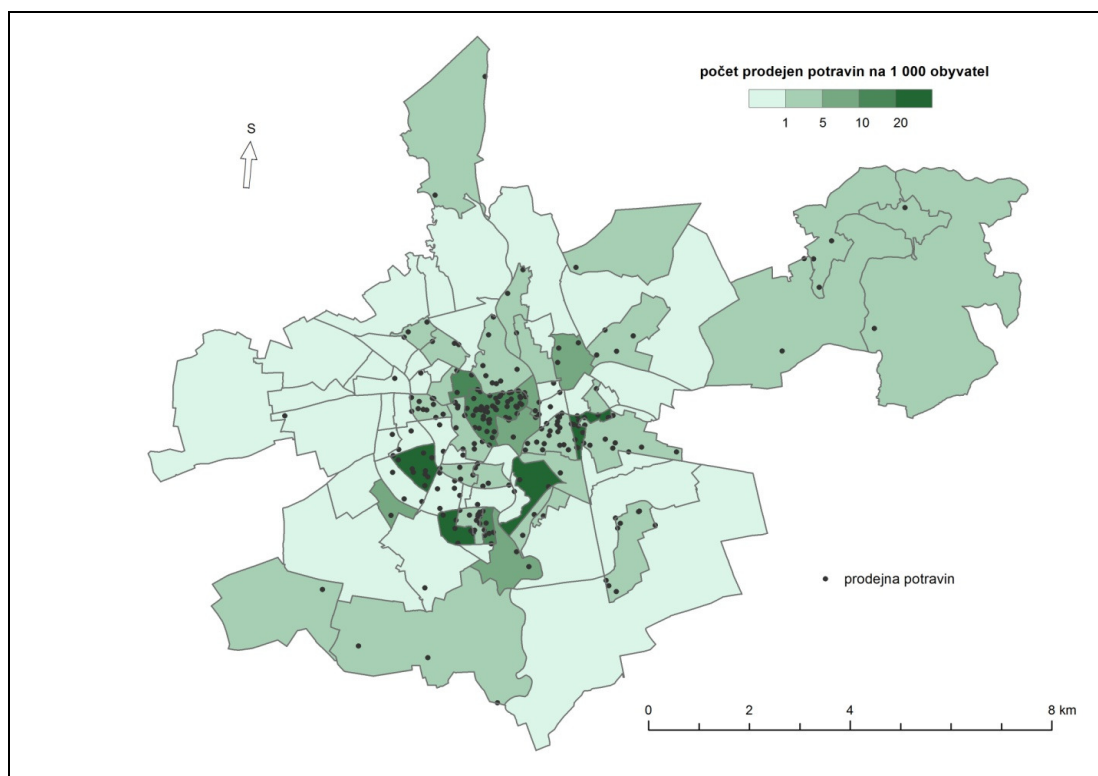
č.	řetězec	typ	počet prodejen (2010)		tržby 2010 (mld. Kč)
			ČR	Olomouc	
1.	Tesco	hypermarket, supermarket, OD, Tesco Expres	149	1	45,0
2.	Albert	hypermarket, supermarket	279	6	42,0
3.	Kaufland	hypermarket	95	1	38,0
4.	Penny Market	diskont	324	2	30,0
5.	Globus	hypermarket	14	1	27,0
6.	Billa	supermarket	196	4	22,7
7.	Lidl	diskont	221	3	22,0
8.	Interspaar	Interspar, Spar	37	0	12,6
9.	Hruška	supermarket	351	2	8,1

Zdroj: Incoma 2011, vlastní výzkum

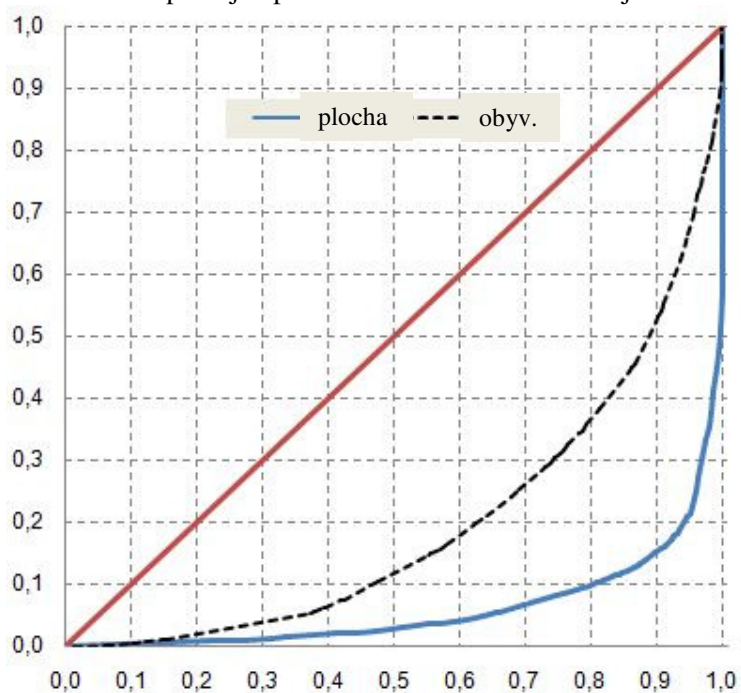
Jsou jimi například zachování rázu jedinečné urbanistické struktury území, struktury osídlení a jedinečné kulturní krajiny, dále pak stanovení podmínek pro hospodárné využívání zastavěného území a zajištění ochrany ochrany nezastavěného území, vytváření předpokladů především pro nové využívání opuštěných areálů a ploch (tzv. brownfields průmyslového, zemědělského, vojenského a jiného původu). K regulování maloobchodu by mohla sloužit i opatření jako ochrana a rozvíjení tradičních městských center jako center obchodu, služeb a pobytu obyvatelstva nebo uchování plynulého přechodu mezi městskou a příměstskou krajinou a omezování živelných a architektonicky nekvalitních forem urbanizace. (PÚR 2008)

4.9.2 Rozmístění prodejen potravin a oděvů v Olomouci

Pro výzkum této problematiky je základním problémem dostupnost relevantních dat. Na rozdíl od minulosti, kdy existovala centrální evidence, v současné době příliš dat vhodných pro detailní výzkum není. Je to dáno jednak přechodem zařízení do soukromého sektoru, ale hlavně jejich nekvalitní a nekonceptní evidencí. Z toho důvodu byl proveden vlastní terénní výzkum. Během něj se podařilo v Olomouci evidovat 240 prodejen potravin v Olomouci a 200 prodejen oděvů. Všechna zařízení jsme lokalizovali do základních sídelních jednotek. V mapě na obr. 35 je zakreslena jejich přibližná poloha, vygenerovaná v programu ArcGIS, při výzkumu nebyly uvažovány obchodní domy a nákupní centra.

Obr. 35: Rozmístění prodejen potravin na území města. Zdroj: *Vlastní výzkum.*

Obr. 36: Koncentrace prodejen potravin na území města. *Vlastní zpracování.*

Index koncentrace prodejen potravin	na území města	0,88
	na počet obyvatel	0,60

4.9.3 Finanční, bankovní služby, bankomaty

Analýza finančních služeb z prostorového hlediska patří do zájmu geografů dlouhodobě, ale s pracemi věnujícími se geografii bankovníctví, resp. finančnictví, se setkáváme především v zahraniční literatuře. Nejčastěji se v tomto oboru řeší pozice finančních center ve světě, jejich vývoj a ovlivňování trhu, cen, či směřování peněžních toků. S takto zaměřenými pracemi se setkáváme už od 60. let, kdy například kanadský ekonomický geograf Donald Kerr (1965) pomocí statistických údajů o rezervách finančních institucí, počtu zaměstnanců a kontrolách nad vklady měřil změny v objemu finančních aktivit na území Kanady. Přitom definoval charakter finančních center na základě dvou důležitých funkcí v oblasti financí – pojišťovnictví a obchodu s cennými papíry. V té době dominovaly finančnímu životu v Kanadě Montreal a Toronto, protože ovládaly většinu průmyslu a obchodu. Na základě řady kritérií stanovil jejich pozici jako důležitější oproti ostatním kanadským finančním centrům Vancouveru, Winnipegu a Calgary. Detailně zkoumal i razantní vzestup Toronta, o což se přičinila spolupráce s jinými centry, zakládání finančních společenství a úspěšnost operací na finančních trzích.

Aktuálně se publikované statě věnují vývoji nových finančních center. Podle dr. A. H. B. Monka (2011), řešitele projektů zaměřených na tuto problematiku na Oxfordské univerzitě, se těžiště globálního finančnictví přesouvá z tradičních center, jako je Londýn, New Yorku a Tokio, do nových lokalit. Jako příklad uvádí mimo jiné Abú Zabí, Astanu, Auckland, Baku, Peking, Edmonton, Juneau, Lagos, Moskvu, Oslo, São Paulo, Singapur nebo Soul. Jedná se o lokality, kde se bude kapitál v příštích desetiletích stále více koncentrovat. Výsledkem bude to, že se z těchto měst a států, bez jakýchkoli zkušeností s globálním finančním sektorem, stanou jedni z nejsilnějších hráčů v oblasti financí.

Dalším častým tématem je výzkum bankovních domů, jejich větvení, politika zakládání poboček, jejich prostorové rozložení a vliv na regionální rozvoj. P. S. Cale a L. I. Nakamura (1998) ukazují, jak zakládání a členění bank ovlivňuje lokální tržní síly už jenom tím, že se zvýší jejich konkurence. Pomocí teoretických modelů i empirických analýz tvrdí, že dostupnost bankovních služeb v okrajových regionech zvyšuje konkurenceschopnost. Podobně zaměřená je i práce *The Banks and the Italian Economy*, jejímž editorem byl D. B. Silipo (2009). Ve čtvrté kapitole si autoři P. Alessandrini, M. Croci a A. Zazzaro všímají prostorové diference v rozmístění bank v italských regionech a analyzují „geografii nového italského bankovního systému“ na základě integračních procesů z posledních let. Modelují na základě vzdálenosti,

nevšímají si ale vzdálenosti tradiční (banka – spotřebitel, kterou nazývají tzv. operační), ale zaměřují se na funkční distanci (řídící centra bank – lokální systém). Všímají si efektu funkční vzdálenosti na chování bank, vidí obrovské rozdíly mezi severní a jižní Itálií, například v tom, že banky mající hustou síť poboček v jižní Itálii dosahují nižších příjmů a mají vyšší procento rizikových půjček.

Tschoegl (2000) hodnotí pozici zahraničních bank v domácím prostředí, všímá si jejich vlivu na hostitelské středisko. Jejich největší přínos vidí ve zvýšení domácí soutěže a konkurence a v inovacích. Inovace, které ale přerostou v přílišné soupeření, ale mohou způsobit nestabilitu finančních center. V rámci geografie města a suburbanizace řeší např. M. Ouředníček (2002) výzkum komerční suburbanizace, jakožto prostorového šíření ekonomických funkcí.

Samotné detailní analýze vztahu dostupnosti bankovního sektoru a kvality života se však příliš autorů nevěnuje. Řada z nich však při měření využívá jako jeden z indikátorů počet bank nebo jejich poboček v územní jednotce (např. Ira, Andráško 2007), což je pochopitelné.

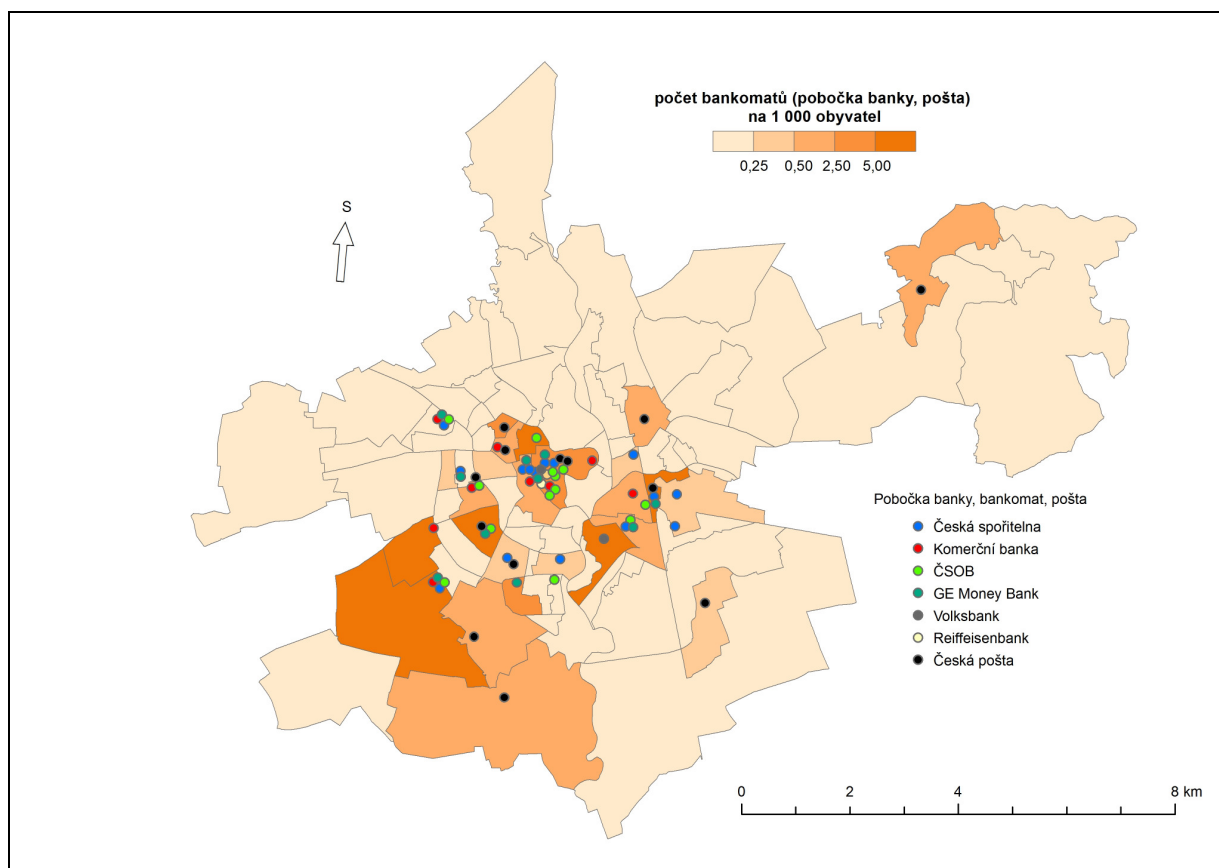
Bankovní domy patří nejen mezi největší subjekty v ekonomice, ale tvoří i pomyslný vrchol pyramidy tvořené subjekty progresivního terciéru. Banky prostřednictvím selektivního poskytování úvěrů a dalších služeb umožňují dynamizaci rozvoje dalších subjektů. Vzhledem k mimořádnému významu, který banky a další instituce finančního sektoru v ekonomice mají, je až překvapivé, jak malá pozornost se v rámci regionálního výzkumu věnuje těmto institucím. (Blažek 2002)

V současné době v Olomouci nesídlí ústředí žádné banky, byť tomu tak v minulosti díky Bance Haná bylo. Její ústředí se však v roce 1997 přesunulo do Brna. Pro zhodnocení dostupnosti bankovních služeb v katastrálním území Olomouce jsme tak využili data osmi nejvýznamnějších tuzemských bankovních domů (popř. českých odnoží zahraničních společností), která prezentují prostřednictvím svých webových prezentací. Těmito bankami jsou (dle žebříčků ekonomických serverů www.finance.cz, www.mesec.cz atd.) Česká spořitelna, Poštovní banka, Československá obchodní banka, UniCredit Bank, Komerční banka, Raiffeisen Bank, GE Money Bank a Volksbank. Lokalizovali jsme jejich olomoucké pobočky a síť bankomatů.

Nejvýznamnější český peněžní ústav, Česká spořitelna, která má 5,3 mil. klientů (podle internetového portálu České spořitelny) je v Olomouci zastoupena čtyřmi pobočkami, a to na hlavním olomouckém Horním náměstí, v Obchodním centru Haná a v místních částech Hodolany, resp. Povel. V rámci nich provozuje 6 bankomatů, z nichž 5 je dostupných 24 hodin

denně. Dalších 9 bankomatů je vázáno na olomoucké obchodní domy (Obchodní centrum Haná, Globus, hobbycentra Hornbach, Mountfield, obchodní domy Prior, Koruna, Timpo, Kaufland, supermarket Senimo) a nákupní centra, poslední bankomat se nachází v budově hlavního vlakového nádraží.

Československá obchodní banka spravuje celkem 3 pobočky, na Horním a sousedním Dolním náměstí, třetí najdeme v Regionálním centru na ulici Jeremenkova při hlavním nádraží. Síť bankomatů čítá celkem 13 míst, 6 z nich v rámci zmíněných poboček, další pak v OC Haná, Globusu, Kauflandu, obchodním domě Atrium, ve Fakultní nemocnici a na fotbalovém stadionu Sigmgy Olomouc. Na třech místech sídlí i GE Money Bank – v OC Haná, Globusu a v historickém centru města – v Opletalově ulici. Provozuje 10 bankomatů (supermarkety Billa na Jeremiášově ulici, Albert na Třídě svobody, OD Timpo, Kaufland, OC Haná, Globus, Fakultní nemocnice, hlavní vlakové nádraží a dva bankomaty v historickém centru města).

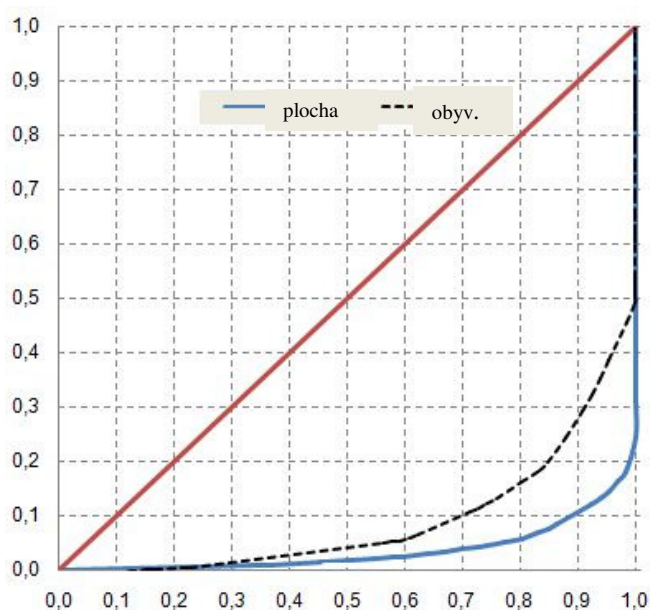

Obr. 38: Rozmístění bankomatů na území města. *Vlastní výzkum.*

Co do počtu poboček (čtyř) je Komerční banka druhou nečetněji zastoupenou v Olomouci. Nalezneme je na Hálkově (tř. Kosmonautů), Litovelské (Šibeník) a Okružní ulici (na Tabulovém vrchu), poslední, největší z nich, je situována na Třídě svobody při Okresním soudu. Komerční banka provozuje v rámci poboček 3 bankomaty, dalších pět pak mimo (2 v historickém centru, a po jednom v OC Haná, v Bille na ulici Dobnerova a v Albertu na třídě Kosmonautů).

Dvěma pobočkami v historickém centru je reprezentována Raiffeisen Bank podobně jako Volksbank. Provozují dohromady tři bankomaty (2+1). UniCredit Bank má v Olomouci jednu pobočku s jedním bankomatem, druhý se nachází na benzinové čerpací stanici Agip v Holické ulici.

Pozornost si zaslouží i Poštovní spořitelna, jejíž bankovní produkty slouží (podle svých webových stránek) více než 2 mil. klientů, patřila by tak z tohoto hlediska na druhé místo za Českou spořitelnu. Hlavní pobočka („finanční centrum“) Poštovní spořitelny se v Olomouci nachází na Horním náměstí, klienti mohou své účty obsluhovat i prostřednictvím 13 pošt rovnoměrně rozmístěných ve městě. Poštovní spořitelna patří do skupiny Československé obchodní banky, což v praxi znamená možnost využívat společných bankomatů.

Obr. 37: Koncentrace bankomatů na území města. Vlastní zpracování.

Index koncentrace bankovních služeb	na území města	0,93
	na počet obyvatel	0,82

Shrnutí - v Olomouci se nachází celkem 19 poboček sedmi sledovaných bankovních ústavů, navíc 13 oddělení České pošty, která má v tomto směru specifickou pozici, protože slouží nejen klientům Poštovní spořitelny, ale její služby využívá široká veřejnost. Hlavní sídla bank jsou situována do historického centra města, nebo jeho nejbližšího zázemí, což je typické pro většinu nejen českých, ale i evropských měst, protože tyto areály disponují reprezentativními budovami pro potřeby finančních ústavů. Menší pobočky vznikly v populačně silných částech města, nebo v místech koncentrace nákupní síly – v obchodních centrech. Výše uvedené banky provozují celkem 52 bankomatů. Více než třetina z nich (19) se vždy váže na bankovní pobočku, ještě větší počet (22) pak na nákupní centra, obchodní domy či supermarkety. První místo v tomto ohledu drží Obchodní centrum Haná, Globus s navazujícím nákupním centrem Olomouc City a Kaufland. Z prostorového hlediska jednoznačně dominuje ve všech ohledech (počty poboček i bankomatů) historické centrum.

4.9.4 Dostupnost restauračních zařízení

V rámci výzkumu restauračních zařízení, jejich prostorového rozmístění, typologie a dostupnosti obyvateli města bylo terénním šetřením zmapováno celkem 360 zařízení. Podniky jsme rozdělili do osmi kategorií. První z nich tvoří restaurace, které definujeme jako podniky s teplou kuchyní a s dostatečnou nabídkou na jídelním lístku (nabídka širší než 10 jídel), samostatně pak rozlišujeme vzhledem k jisté specifičnosti v nabízeném sortimentu pizzerie. Pro zařízení s chudší nabídkou, pouze studenou kuchyní, pivnice apod. zavádíme kategorii „hospoda“. Jednu samostatnou skupinu tvoří bary, herny a nonstop. Zvláštní pozornost jsme věnovali stánkům nebo prodejním místům (často „oknům“) rychlého občerstvení, další typové skupiny jsme zavedli pro vinárny, kluby, včetně nočních, vinárny, poslední typ pak zahrnuje cukrárny a kavárny. Počty podniků v jednotlivých skupinách jsou uvedeny v tabulce 12.

Bezmála třetina zařízení spadá do kategorie restaurace, což představuje jednu restauraci na 1 000 obyvatel města. Jejich průměrná kapacita se pohybuje přibližně okolo 75 hostů, což ale do jisté míry ovlivňují „velkokapacitní“ provozy, nebo restaurace při hotelech (např. Hotel Flora – 320, Atlant – 220, Hotel Sigma – 170 atd.). Jejich největší koncentrace se nachází v samotném centru města a v jeho těsném zázemí, kde najdeme polovinu z nich. Velmi obecně lze konstatovat, že směrem k administrativním hranicím restaurací ubývá, výjimkou pak je Svätý Kopeček, který díky své turistické atraktivitě (přítomnost poutního místa a zoologické zahrady) nabízí větší počet podniků.

Tab. 12: Přehled a typologie restauračních zařízení (k 30. 11 2010).

Č.	typ podniku	zastoupení	
		absolutní	relativní (%)
1	Restaurace	105	29,2
2	Pizzerie	22	6,1
3	Hospoda	78	21,7
4	bar, herna, nonstop	91	25,3
5	rychlé občerstvení	21	5,8
6	Vinárna	7	1,9
7	kavárna, cukrárna	26	7,2
8	klub, noční klub	10	2,8
Celkem		360	100,0

Zdroj: vlastní průzkum

Detailněji jsme se zaměřili na nabídku teplých jídel. Restaurací s teplou kuchyní (kategorie 1, 2 a 3) jsme evidovali celkem 165, přičemž ve 115 z nich je hostům k dispozici v pracovních dnech polední „menu“, 131 disponuje tzv. minutkovou kuchyní a konečně 90 jich nabízí hotová jídla. Restaurace nabízejí většinou kombinaci všech tří předchozích „typů“ kuchyně, naproti tomu u hospod je nejfrekventovanější zaměření pouze na polední menu a minutková jídla.

Co do četnosti zařízení v jednotlivých skupinách jsou na druhém místě bary, herna a nonstopy představující čtvrtinu zmapovaných zařízení. Také v tomto případě zaznamenáváme značnou koncentraci v samotném centru města, kde převažují různé bary a jejich počty výrazně převyšují herna. Ty jsou významněji soustředěny v okolí hlavního vlakového nádraží a na ulicích k němu směřujících (hlavně Masarykova třída). Je to dáno dvěma aspekty. Jednak tu tráví čas čekáním na vlak cestující, především „nenároční“ zaměstnanci výrobních a stavebních odvětví a dále faktem, že se v okolí velkých veřejných prostranství a prostor, čímž olomoucké nádraží a přednádraží bezesporu je, koncentruje méně přizpůsobivé, sociálně slabší obyvatelstvo, které v těchto hernách tráví volný čas. To se potvrdilo i při samotném terénním výzkumu.

Hospod s omezeným počtem teplých jídel nebo s kuchyní pouze studenou je v Olomouci podle průzkumu 78, rozmístěny jsou rovnoměrně, zvýšený počet lze vysledovat pouze na sídlištích a v jednotkách s velkou hustotou zalidnění. Vypovídá to o denním rytmu města, kdy přes den žije jeho centrální část s širokou nabídkou restaurací uspokojujících poptávku po

pohostinských službách, zatímco s nástupem večera se centrum vylidňuje, lidé, jejichž denní, hlavně pracovní, aktivity jsou spojeny s jádrem města, odjíždějí a svoje večerní aktivity spojené s návštěvou hospod, hospůdek a barů realizují v blízkosti trvalého bydliště.

Z dalších kategorií zmiňme nabídku rychlého občerstvení na 20 místech situovaných do prostoru, kde se přes den pohybuje velké množství lidí (prstenec okolo centra města i hlavní ulice v centru samotném, okolí hlavního nádraží) a překvapivě vysoký počet specializovaných restaurací ve formě pizzerií – 22.

Data získaná v jednotlivých zařízeních od personálu, popřípadě prostým určením (spočítáním) kapacity, nám umožnila provést klasifikaci podle velikostních skupin jednotlivých podniků (viz tab. 13). Do skupiny nejmenších z nich (do počtu 20 míst) patří hlavně rychlá občerstvení a malé bary. Nejčetnější kategorii, s kapacitou 41 – 80 míst, pak tvoří především restaurace a hospody, výjimkou jsou bary, které patří hlavně do kategorie druhé. Přibližně dvacítku zařízení pojme naráz více než 120 hostů. Jsou to již výše zmíněné velkokapacitní provozy vázané na hotely a ubytovací zařízení, a pak podniky do jisté míry specifické, jako restaurace Archa při zoologické zahradě na Svatém kopečku, multifunkční komplex Atlant s restaurací, bowlingem, pivnicí a hernou, dvoupatrová restaurace Drápal v centru města atd., a dále restaurace charakteru velkých venkovských hostinců, které se dochovaly v některých olomouckých místních částech, které byly dříve samostatnými obcemi – restaurace Na Blajchu na Bělidlech, U Švejka v Hodolanech, Pod Lipami ve Slavoníně atd.

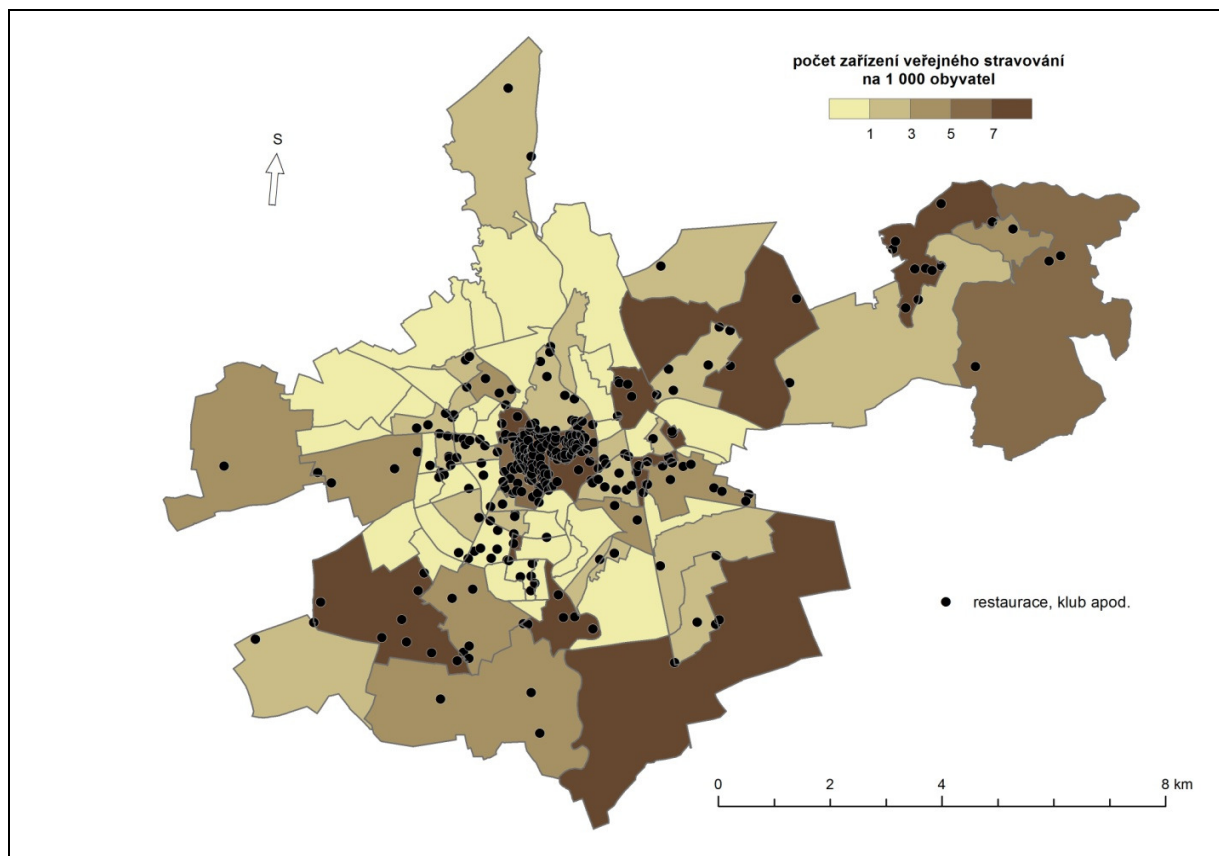
Tab. 13: Typologie evidovaných zařízení podle kapacity.

velikostní kategorie (kapacita)	četnost
20 a méně	25
21 – 40	122
41 – 80	149
81 – 120	46
121 a více	18

Vlastní zpracování

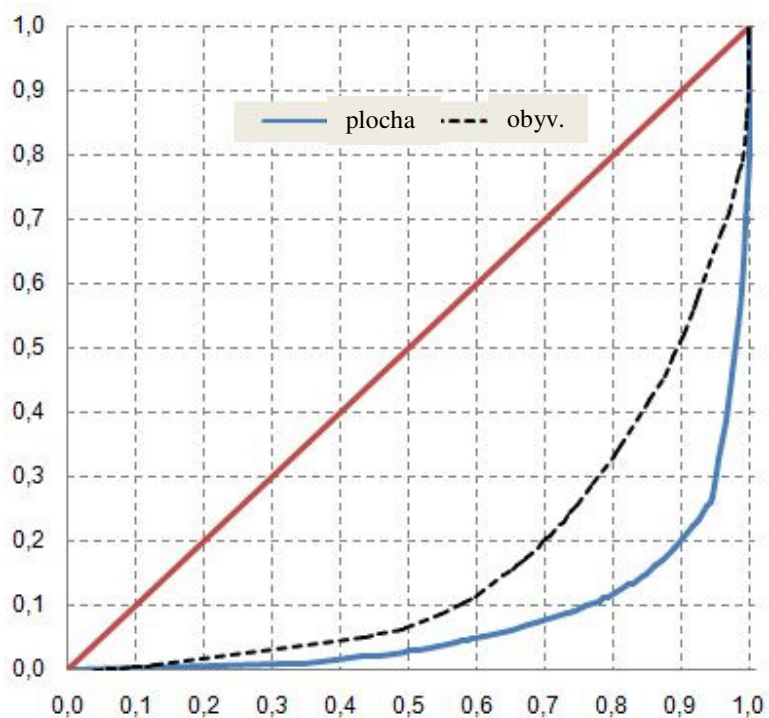
Zjištěním poněkud negativním bylo zastoupení nekuřáckých provozů, které tvořily pouze necelou pětinu z celkového vzorku, zařízení s vyhrazenými místy pro nekuřáky jsme

zaznamenali obdobné množství. V tomto ohledu dominovaly podniky smíšené, tj. kuřácké bez zvlášť vyhrazených zón pro nekuřáky.

Obr. 39: Rozmístění restauračních zařízení na území města. *Vlastní zpracování.*

Při výzkumu jsme se setkali s nabídkou „točeného“ piva od pětadvaceti pivovarů, ikdyž přesně vyčíslit celkový počet dodávajících je obtížné, protože některé restaurace se specializují na změnu (nejčastěji v přibližně měsíčním intervalu) sortimentu, takže výsledné číslo je jistě vyšší. Nepřekvapilo procentuálně nejvyšší zastoupení piva Gambrinus (10°, 11° a 12°), které lze ochutnat v každém čtvrtém podniku, následováno je pivem z pivovaru Staropramen (80 míst), Plzeňský Prazdroj (70), Hanušovice (40), Radegast (35) a Budvar (25). Koncentrace restauračních zařízení na území města je zobrazena na obr. 40.

Obr. 40: Koncentrace restauračních zařízení na území města. *Vlastní zpracování.*

Giniho index koncentrace restauračních zařízení	na území města	0,85
	na počet obyvatel	0,66

5. TYPOLOGIE PROSTOROVÝCH JEDNOTEK Z HLEDISKA KVALITY ŽIVOTNÍCH PODMÍNEK

5.1 Metoda hlavních komponent

Jak už bylo odůvodněno v úvodních kapitolách, vhodnou metodou pro studium vnitřní struktury města, a to nejen z pohledu kvality života, je analýza hlavních komponent. Její aplikací jsme schopni redukovat vysoký počet vstupních proměnných díky skrytým vazbám mezi nimi, což v následujících krocích poskytne možnost provedení typologie jednotlivých prostorových jednotek na základě klastrové analýzy. Jako vstupní data nám poslouží proměnné komentované v předcházejících částech práce, jejich seznam je uveden v tab. 14.

Do analýzy vstupuje matice 82 x 30, kde 82 řádků představuje prostorovost celé analýzy, jsou zástupci jednotlivých základních sídelních jednotek a 30 sloupců, které reprezentují jednotlivé proměnné. Ty jsme blíže studovali a testovali normalitu pomocí χ^2 – testu, a Kolmogor-Smirnovova testu. Pokud tuto podmínku nesplňovaly, přistoupili jsme k logaritmickým transformacím, aby normalita byla dodržena.

Tab. 14: Vstupní proměnné do analýzy hlavních komponent.

č.	Název proměnné - charakteristika
1	Byty I. a II. kategorie – podíl bytů I. a II. kategorie na celkovém počtu bytů
2	Byty IV. Kategorie - podíl bytů IV. kategorie na celkovém počtu bytů
3	Rodinné domy – podíl bytů v rodinných domech z celkového počtu bytů
4	Byty postavené do roku 1945 – podíl bytů postavených před rokem 1945 z celkového počtu bytů
5	Byty postavené v letech 1946 – 1970 - podíl bytů postavených před rokem 1945 z celkového počtu bytů
6	Byty postavené v letech 1971 – 1990 - podíl bytů postavených v letech 1971-1990 z celkového počtu bytů
7	Byty postavené v letech 1991 – 2001 - podíl bytů postavených v letech 1991-2001 z celkového počtu bytů
8	Velikost obytné plochy - průměrný počet m ² obytné plochy na osobu
9	Počet osob na 1 obytnou místnost - průměrný počet osob na 1 obytnou místnost
10	Velikost bytu – průměrný počet místností na 1 byt
11	PM₁₀ – průměrné roční koncentrace částic PM ₁₀ v území
12	SO_x - průměrné roční koncentrace částic SO _x v území
13	NO_x - průměrné roční koncentrace částic NO _x v území
14	Stomatolog – průměrný počet ordinací stomatologa na 1 000 obyvatel
15	Lékárny - průměrný počet lékáren na 1 000 obyvatel
16	Potravin - průměrný počet prodejen potravin na 1 000 obyvatel

5. Typologie prostorových jednotek z hlediska kvality životních podmínek

17	Oděvy - průměrný počet prodejen oděvů na 1 000 obyvatel
18	Gynekolog - průměrný počet ordinací gynekologa na 1 000 obyvatel
19	Dětský lékař - průměrný počet ordinací dětského lékaře 1 000 obyvatel
20	Praktický lékař - průměrný počet ordinací praktického lékaře na 1 000 obyvatel
21	Veřejná doprava – časová dostupnost centra města veřejnou dopravou
22	Restaurace - průměrný počet restaurací, klubů, barů apod. na 1 000 obyvatel
23	Restaurace s poledním menu - průměrný počet restaurací s nabídkou poledního menu na 1 000 obyvatel
24	Panelové byty – podíl bytů v panelových domech z celkového počtu bytů
25	Cihlové byty - podíl bytů v cihlových domech z celkového počtu bytů
26	Základní školy – počet míst v ZŠ na 1 000 dětí ve věku 6-14 let
27	Mateřské školy – počet míst v MŠ na 1 000 dětí ve věku 3-5 let
28	Kriminalita – počet trestných činů na 1 000 obyvatel
29	Zeleň – podíl zeleně z celkové plochy ZSJ
30	Banky – počet poboček bank, bankomatů, pošt na 1 000 obyvatel

Vlastní zpracování

Následoval vlastní proces komponentní analýzy, kterou jsme provedli v softwarovém rozhraní Statistica. Jako prvotní výsledek jsme obdrželi nových 30 komponent, navzájem ortogonálních proměnných (viz tab. 15), charakterizovaných vlastním číslem (obr. 41) a podílem na rozptylu původní informace. Pomocí tzv. Kaiserova pravidla (které doporučuje uvažovat komponenty, jejichž vlastní číslo je větší nebo rovno než 1) jsme z těchto 30 proměnných extrahovali 10 hlavních komponent, které se podílely 79,5 % na původní informaci.

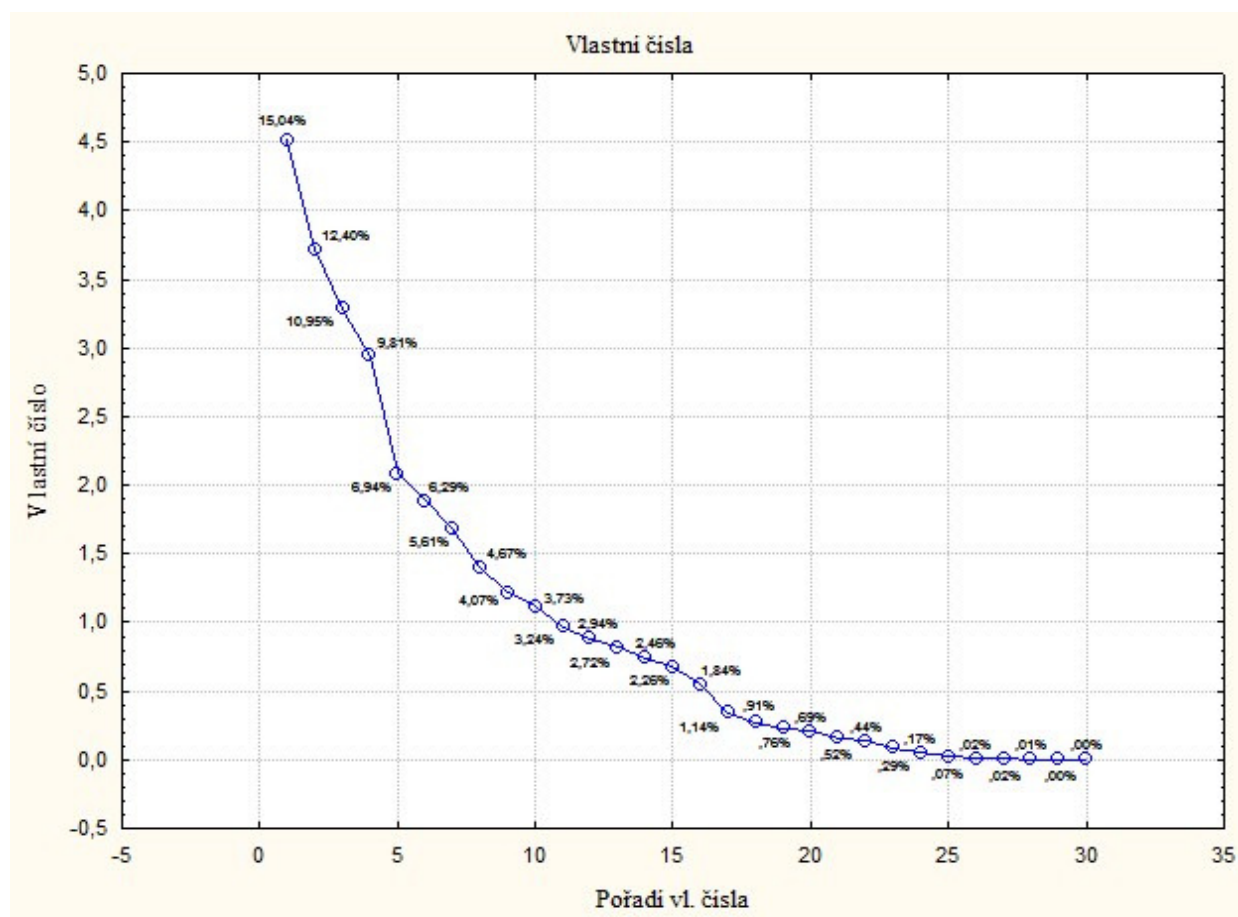
Tab. 15: Dílčí výsledky analýzy hlavních komponent.

Komponenta	Vlastní číslo	Podíl na rozptylu původní informace (%)	Kumulativní podíl na rozptylu (%)
1	4,51	15,04	15,04
2	3,72	12,40	27,45
3	3,29	10,95	38,40
4	2,94	9,81	48,21
5	2,08	6,94	55,15
6	1,89	6,29	61,43
7	1,68	5,61	67,04
8	1,40	4,67	71,71
9	1,22	4,07	75,78
10	1,12	3,73	79,51
11	0,97	3,24	82,74
12	0,88	2,94	85,68
13	0,82	2,72	88,40
14	0,74	2,46	90,86

5. Typologie prostorových jednotek z hlediska kvality životních podmínek

15	0,68	2,26	93,12
16	0,55	1,84	94,95
17	0,34	1,14	96,09
18	0,27	0,91	97,01
19	0,23	0,76	97,77
20	0,21	0,69	98,45
21	0,16	0,52	98,97
22	0,13	0,44	99,41
23	0,09	0,29	99,70
24	0,05	0,17	99,87
25	0,02	0,07	99,94
26	0,01	0,02	99,97
27	0,01	0,02	99,98
28	0,00	0,01	99,99
29	0,00	0,00	100,00
30	0,00	0,00	100,00

Zdroj: Vlastní zpracování

Obr. 41: Vlastní čísla ortogonálních komponent.

V dalším kroku jsme provedli identifikaci jednotlivých komponent na základě faktorových skóre vstupujících proměnných vzhledem k těmto nově extrahovaným komponentám (výsledky jsou uvedeny v tab. 16, která obsahuje vztah původních proměnných vzhledem k 10 nejvýznamnějším komponentám s hodnotou komponentní zátěže 0,5 a vyšší).

Tab. 16: Přehled extrahovaných komponent.

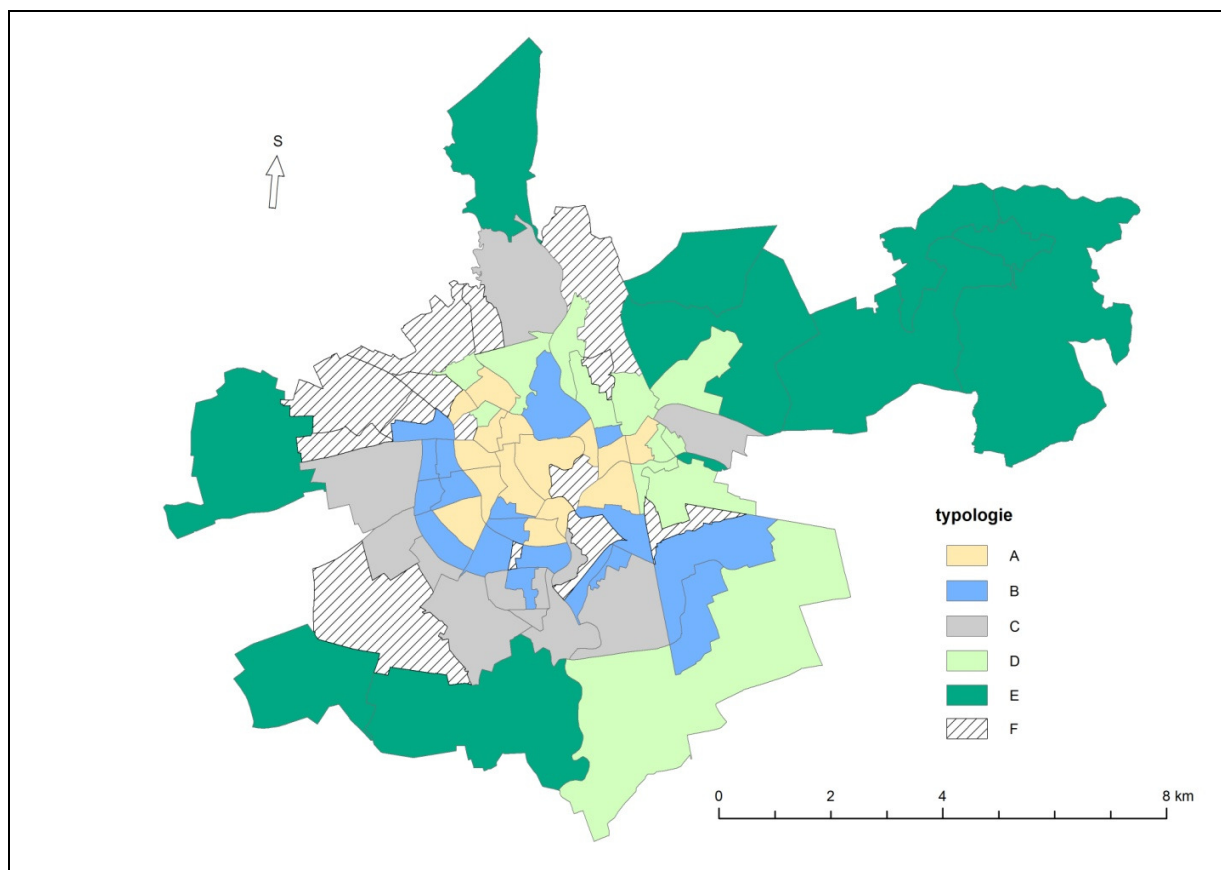
Komponent 1	
Velikost bytu	0,829
Velikost obytné plochy	0,773
Rodinné domy	0,748
Cihlové byty	0,718
Byty I. a II. kategorie	0,650
Byty postavené do roku 1945	0,564
Komponent 2	
Banky	-0,670
Restaurace s poledním menu	-0,626
Restaurace	-0,621
Kriminalita	-0,617
Průměrný počet osob na obytnou místnost	0,558
Komponent 3	
NO _x	-0,726
PM ₁₀	-0,592
SO _x	-0,410
Veřejná doprava	0,580
Komponent 4	
Byty postavené v období 1971 - 1990	0,738
Byty v panelových domech	0,680
Praktický lékař	0,601
Stomatolog	0,592
Komponent 5	
Mateřské školy	-0,743
Základní školy	-0,727
Komponent 6	
Byty postavené v období 1946 - 1970	0,459
Prodejny potravin	-0,540
Komponent 7	
Lékárny	-0,514
Komponent 8	
Dětský lékař	0,590

Byty postavené v období 1991 -2001	-0,501
Komponent 9	
Byty IV. kategorie	0,843
Komponent 10	
Gynekolog	-0,501

Zdroj: Vlastní zpracování

5.2 Klastrová analýza, finální typologie

Pomocí faktorových skóre jednotlivých základních sídelních jednotek vzhledem k těmto 10 komponentám jsme provedli výslednou typologii těchto jednotek. Pomocí shlukové analýzy (konkrétně metodou k-průměrů), do které vstupovala matice 82 (ZSJ) x 10 (komponent), kde jako hodnoty vystupovala faktorová skóre jednotlivých prostorových jednotek, jsme identifikovali 6 základních typů (viz obr. 42). Optimální počet shluků jsme pomocí jednoduchých metod (dendrogramem a fúzními koeficienty) v programu Statistica otestovali.

Obr. 42: Typologie olomouckých základních sídelních jednotek podle kvality životních podmínek.
Zdroj: Vlastní zpracování.

Typ A

Tato kategorie pokrývá centrální části města. Jednotky identifikované v tomto shluku vykazují podobnosti především podle struktury bytového fondu (převažují byty v cihlových domech) a jeho stáří, jedná se o taktéž o části s nejlepší komerční vybaveností v Olomouci i nabídkou ostatních služeb, například zdravotnictví. Kategorie pokrývá základní sídelní jednotky městské části Olomouc-město, a další v jejím těsném zázemí. Převažují zde byty v cihlových domech, současně jde o jedny z nejstarších domů ve městě, což je v případě historického centra zřejmé, zástavba v jeho zázemí pochází z konce 19. a počátku 20. století, kdy se výstavba rozšířila do prostoru bývalého opevnění a před ně.

Typ B

Typ obsahuje jednotky v sousedství předchozí kategorie, typické vysokou hustotou zalidnění, protože se jedná převážně o olomoucká sídliště tvořící neúplný prstenec od západu (sídlíště I. Pětiletky, Stiborova, Stupkova, Tererovo náměstí) přes jih (Pionýrská, Povel, Nové Sady, Družební) až na jihovýchod (Nový Svět, Holice) okolo centrálních partií města. Na severu tento prstenec není uzavřený, patří sem pouze sídliště na Lazcích a Černá cesta. Společným rysem je převaha bytů v panelových domech, nadprůměrný počet osob na jeden byt a nižší velikost obytné plochy na jednu osobu. Tato kategorie má jasně nejnižší hodnotu první komponenty, což napovídá o podprůměrných hodnotách proměnných s ní svázaných. Tyto sídlištní útvary budované na od 60. let až do počátku 90. let vykazují nejnižší kvalitu z hlediska bytového fondu.

Typ C

Jedná se o jednotky, které se nachází na okraji kompaktního města, nebo v jeho těsné blízkosti. Jsou typické větším podílem nezastavěných ploch, kde v současnosti probíhá řada developerských projektů a začínají tak pomalu „srůstat“ s kompaktním městem. Společným rysem je slabá vybavenost službami, absentují školská zařízení a síť obchodů s potravinami.

Typ D

Podobně jako u typu předcházejícího jde o území v okrajových částech souvislé zástavby, která se však odlišují od typu C lepší nabídkou služeb. Převážně se jedná o jádra obcí integrovaných v roce 1919 do Velké Olomouce – Chválkovice, Pavlovičky, Bělidla, Řepčín nebo Černovír,

která nebyla postižena výstavbou panelových domů. Bytový fond je tak složen převážně z bytů v cihlových domech.

Typ E

Tento typ zahrnuje jednotky s převažujícím venkovským charakterem, jedná se o nejpozději integrované obce k Olomouci, mimo aktuální kompaktní město. Jsou charakteristické poměrně vysokým standardem bydlení, což se projevuje vysokým podílem bytů v rodinných domech, ve velikosti bytu. Současně se jedná o části s vysokým podílem zeleně a s nejméně znečištěným ovzduším v rámci Olomouce. Podle těchto ukazatelů se jedná o kvalitní lokality. Záporné hodnocení nastává při analýze dostupnosti centra, protože se jedná o jednotky s nejhůřší časovou dostupností jádra města, obzvláště v případě severovýchodních částí Svatý Kopeček, Droždín, Lošov a Radíkov. Poměrně nepříznivá situace je i s možnostmi nakupování a dostupností ostatních služeb, zejména v kategorii komerční vybavenosti, což je dáno i nízkou populační velikostí těchto jednotek.

Typ F

Poslední kategorie zahrnuje území z nějakého důvodu specifická. V severní a severozápadní části města to jsou většinou jednotky, kde nebyli evidováni trvale bydlící, a to z důvodu, že se jedná o průmyslové areály (například v Řepčíně starý závod Moravských železáren, nebo Farmak v Černovíře), zemědělsky využívanou plochu, nebo vojenské areály (např. Šibeník, nebo Neředín-u pevnůstky). Ze stejného důvodu do této kategorie patří i základní sídelní jednotky Holická a Hodolany-průmyslový obvod, obě průmyslového charakteru. Jako specifická území v rámci města jsme vymezili i oblasti velkých nákupních center, kde žije minimu trvale bydlících a většina proměnných (hlavně v oblasti vybavenosti) tak dosahuje extrémních hodnot. Jde o jednotky Pražská-západ (nákupní centrum Globus) a U Hvězdárny (obchodní centrum Haná). Dále jsme jako specifický útvar identifikovali základní sídelní jednotku 17. listopadu, protože jde v podstatě o studentské městečko s ubytovacími kapacitami univerzity, a jednotku Schweitzerova, specifickou v nízkém počtu obyvatel, protože tvoří jakousi hranici, nebo předěl mezi dvěma sídlištními celky.

6. SUBJEKTIVNÍ DIMENZE KVALITY ŽIVOTA

6.1 Parametry dotazníkového šetření

Pro zajištění průkaznosti dotazníkového šetření byl zvolen 1% podíl na obyvatelstvu v produktivním a poproduktivním věku. Při sčítání v roce 2001 bydlelo v tomto věku v Olomouci 86,9 tis. osob, čemuž by odpovídalo přibližně 900 respondentů. Do analýzy bylo nakonec zahrnuto 901 vyplněných dotazníků. Současně ale nebylo možné dodržet výše uvedený 1% podíl na obyvatelstvu ve všech městských částech. Velká diference jednotlivých městských částí z hlediska počtu obyvatel ve věku 15 a více let to jednoduše neumožňovala. V Radíkově, populačně nejmenší městské části, bydlelo při posledním sčítání lidu pouze 220 osob patnáctiletých a starších, což by znamenalo požadavek pouze dvou dotazovaných, čímž by nebyla zajištěna žádná reprezentativnost. Proto jsme jako minimum stanovili alespoň 10 respondentů v každé územní jednotce. Takže 10 respondentů v Radíkově reprezentovalo 4,5 % zde bydlícího obyvatelstva nezahrnujícího dětskou složku.

Na druhé straně v nejlidnatějších městských částech činily podíly dotazovaných přibližně 0,7 % na zde bydlícím obyvatelstvu ve věku 15 a více let. Vyšší podíl respondentů v populačně menších městských částech byl zvolen, jak jsme již uvedli, hlavně z důvodu dosažení větší reprezentativnosti průzkumu.

Část otázek dotazníku byla směřována na zjištění struktury dotazovaných, takže při analýze bylo možné posuzovat odpovědi i podle jednotlivých skupin obyvatelstva. Struktura respondentů podle pohlaví neodpovídala plně struktuře bydlícího obyvatelstva. Překvapila větší ochota mužské populace účastnit se průzkumu, neboť podíl mužů na všech dotazovaných činil 57,4 %. Obdobná ochota byla zjištěna také u mladé generace, neboť respondenti ve věku 15–29 let tvořili plnou třetinu všech dotazovaných. Více než čtvrtinu (25,5 %) respondentů tvořily osoby ve věku 30–44 let, pětina osob spadala do kategorie obyvatel ve věku 45–50 let a zbylých 21,2 % připadalo na respondenty šedesátileté a starší. Z hlediska vzdělanostní struktury nejpočetnější skupinu tvořily osoby se středoškolským vzděláním s maturitou (48,3 %). Podle výše podílu na všech dotazovaných v pořadí druhou nejčetnější skupinou byly osoby se středním vzděláním bez maturity (22,4 %), dále vysokoškoláci (19,0 %) a nejméně bylo osob se vzděláním základním (10,3 %).

6.2 Základní výsledky

Prvotní a základní výsledky výzkumu percepce kvality života v městských částech Olomouce jsme již publikovali ve sborníku příspěvků vydaném u příležitosti konání výroční mezinárodní konference České geografické společnosti v Liberci (Kladiwo a kol. 2009). Jsou zařazeny i v této práci, protože představují úvodní poznatky k problematice subjektivní dimenze kvality života, resp. jejího vnímání samotnými obyvateli, navíc nám umožnily nasměrovat další kroky výzkumu již detailnějším.

Výzkum vycházel z předpokladu, že ve vztahu k místu bydliště budou hodnotit odlišně kvalitu života respondenti bydlící v Olomouci od narození než respondenti bydlící zde krátce. Proto tato otázka byla zakomponována do dotazníku podobně jako otázky týkající se druhu bytu (v rodinném domě, v bytovém domě panelovém a cihlovém starém či novém) a jeho velikosti dané počtem obytných místností.

Při formulaci jednotlivých otázek týkajících se kvality života byl brán zřetel na dotazníkové šetření, které bylo směřováno na výzkum kvality života na území Bratislavy (blíže viz Andráško 2008). Základní otázka v našem dotazníku se týkala spokojenosti respondentů s jejich bydlištěm a okolím, které bylo definováno maximální vzdáleností chůze 15 min od bydliště. Dále byli respondenti dotazováni na parciální otázky týkající se jednotlivých kvalitativních znaků života v místě bydliště a jeho okolí. Těch bylo zvoleno 17 (např. možnosti nakupování, sportování, kulturního vyžití apod.) a respondent hodnotil každý aspekt v pětibodové stupnici od „velmi spokojen“ až po stupeň „velmi nespokojen“. Kromě toho měli dotazovaní ze zmiňovaných sedmnácti znaků vybrat čtyři z jejich pohledu nejdůležitější.

V dalších otázkách se tazatelé ptali na spokojenost osob z hlediska kvality jejich bytu či domu, dále z hlediska časové dostupnosti služeb a zaměstnání z místa jejich bydliště a také z hlediska jejich osobní kvality života. V posledním případě kvalitu života reprezentovaly rodinné nebo partnerské vztahy, vztahy s přáteli, pracovní podmínky, finanční příjem a zdravotní stav. V závěru dotazníkového šetření byli dotazovaní požádáni o názor na lokality, které považují z hlediska kvality života resp. životních podmínek za nejlepší a nejhorší v Olomouci (viz příloha č. 1).

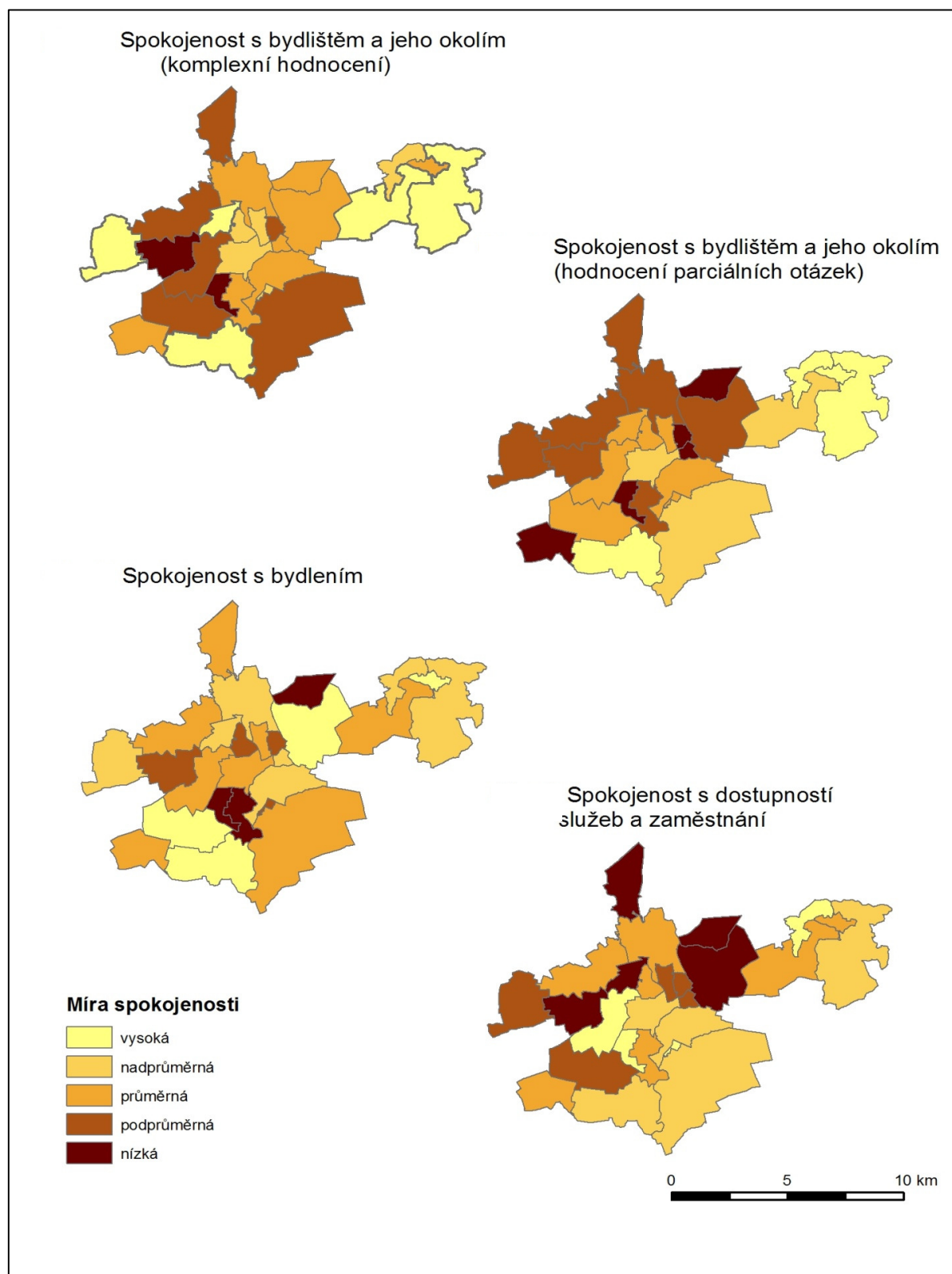
Při hodnocení výsledků dotazníkového šetření se v první fázi soustředila pozornost na vyhodnocení základní otázky týkající se všeobecné spokojenosti respondentů s jejich bydlištěm a nejbližším okolím. Tato spokojenost v sobě zahrnovala řadu kvalitativních znaků, které ve svém

souhrnu lze považovat jako komplexní hodnocení kvality života v místě bydliště a jeho okolí. Vyhodnocení této otázky (podobně i některých dalších otázek) se opíralo o odhalení takzvaného průměrného hodnocení spokojenosti, to znamená, že odpověď respondenta „velmi spokojen“ byla ohodnocena známkou 1, odpověď „spokojen“ známkou 2, až odpověď „velmi nespokojen“ známkou 5. Tak vzniklo průměrné hodnocení spokojenosti nejen za dílčí skupiny respondentů, ale také za jednotlivé městské části Olomouce.

Spokojenost obyvatel Olomouce s jejich bydlištěm a jeho okolím byla poměrně vysoká, neboť průměrné hodnocení za všech 901 respondentů dosáhlo hodnoty 2,12, tedy nedaleko od známky 2 (spokojen). Pouze tři dotazovaní na tuto otázku nedokázali jednoznačně odpovědět, velkou nespokojenost deklarovalo pouhých 9 osob a nespokojenost 53 osob. Neutrální postoj, tedy „ani spokojen“ či „nespokojen“, uvedlo 167 lidí. Více než polovina respondentů (478, tj. 53,2 % ze souboru odpovědí) ohodnotila spokojenost s bydlištěm známkou „2“. Více než pětina dotazovaných osob (191, tj. 21,3 %) je se svým bydlištěm a blízkým okolím velmi spokojena.

Analýza odpovědí prokázala, že rozdíl v hodnocení mužů (2,13) a žen (2,11) byl nepatrný. Statistickou závislost spokojenosti lze však pozorovat na věku respondentů. Obecně spokojenější jsou mladší lidé, pro obyvatelstvo ve věkové skupině 15–29 let bylo vypočítáno průměrné hodnocení spokojenosti 2,07, ve skupině osob ve věku 30–44 let to bylo 2,09, ve skupině 45–59 let se zhoršilo až na 2,18 a u nejstarší skupiny osob, kterou tvoří šedesátiletí a starší průměrná známka spokojenosti činila 2,22. Poměrně vysoké hodnocení bydliště pochází od osob s vysokoškolským vzděláním (1,95). Středoškoláci s maturitou ohodnotili tuto otázku známkou 2,16, což je lepší hodnocení než v případě středoškoláků bez maturity (2,23). Nelze však jednoznačně prohlásit tvrzení, že čím vyšší dosažené vzdělání, tím vyšší spokojenost, neboť respondenti se základním vzděláním (2,05) byli spokojenější než osoby se vzděláním středním.

Překvapilo, že obyvatelstvo bydlící v Olomouci kratší dobu hodnotí současné bydliště a jeho okolí velmi pozitivně (1,93). Tak vysoké ohodnocení spokojenosti vyplývá nejspíš ze skutečnosti, že tito respondenti srovnávají Olomouc se svým předchozím bydlištěm a toto srovnání vyznívá jednoznačně pro hanáckou metropoli. Lepší hodnocení, než průměrné (výše zmiňovaných 2,12) však dostala Olomouc i od rodáků (2,09). Nejhorší hodnocení pochází od skupiny osob, která bydlí v Olomouci větší část života (2,20). Obdobné hodnocení spokojenosti vyjádřili respondenti bydlící v panelových bytových domech (2,21).

Obr. 43: Kartografická prezentace základních výsledků. (Kladivo a kol. 2009)

O něco spokojenější jsou obyvatelé bytů ve starších cihlových obytných domech (2,14), ale tuto spokojenost nelze srovnávat s osobami bydlícími v rodinných domech (2,03), nebo v nových cihlových domech (2,00). Pro spokojenost s bydlištěm a okolím je důležitá rovněž velikost bytu. U respondentů bydlících v bytech s dispozicí nejméně 5+1 byla spokojenost vysoce hodnocena (1,96), podobně tomu je u obyvatel se čtyřmi obytnými místnostmi (1,97). Na druhé straně dotazovaní s třípokojovým bytem (2,15) a dvoupokojovým bytem (2,19) jsou s bydlištěm a okolím daleko méně spokojeni. Tento trend pokračuje i směrem ke kategorii bytů 1+1, obyvatelé těchto bytů jsou se svým bydlištěm spokojeni nejméně (2,22).

Největší pozornost při analýze výsledků dotazníkového šetření byla věnována prostorové diferenciaci spokojenosti obyvatel s bydlištěm na území města Olomouce. Bylo zjištěno značné variační rozpětí průměrných známek vyjadřujících komplexní hodnocení spokojenosti s bydlištěm podle městských částí (max. 1,58, min. 2,45). Velmi dobře byly hodnoceny následující městské části – Lošov (1,58), Droždín (1,60), Nemilany (1,72) a Hejčín (1,76), naopak nízké hodnocení obdržely městské části Povel a Neředín (obě 2,45).

Jak již bylo naznačeno, parciální otázky týkající se kvality života (celkem 17) souhrnně vyjadřují celkovou spokojenost. Odpovědi respondentů na dotaz, které znaky pro kvalitu života jsou nejdůležitější (každý respondent mohl uvést maximálně čtyři) nám umožnily sestavit pořadí důležitosti jednotlivých znaků. Nejčastěji byla uvedena možnost nakupování – 429 odpovědí – a služby městské hromadné dopravy – 362 odpovědí. Dalších devět otázek obdrželo počet hlasů v intervalu 200 až 255. Zbýlých šest nebylo do konečného hodnocení zahrnuto, protože mají pro obyvatele Olomouce menší význam. Spokojenost s bydlištěm a jeho okolím vyjádřená pomocí hodnocení jedenácti nejdůležitějších parciálních otázek se lišila od spokojenosti opírající se o komplexní hodnocení. Korelační koeficient mezi oběma hodnoceními (komplexní a parciální) dosáhl hodnoty 0,533, což ukazuje i na fakt, že se na celkové spokojenosti podílí vedle prostorových „geografických“ vlivů také vlivy jiné (psychologické, sousedské vlivy, rodinné zázemí apod.). Ve druhém hodnocení vykazovali největší spokojenost s bydlištěm obyvatelé městských částí Nemilany, Lošov, Radíkov a Svatý Kopeček a naopak nejmenší byla vyhodnocena v částech Pavlovičky, Povel, Týneček, Bělidla a Nedvězí.

Rozdílné výsledky nám přineslo hodnocení spokojenosti obyvatel z hlediska bytu. Jako rozhodující pro vyjádření spokojenosti se zde ukázaly tyto kvalitativní a kvantitativní znaky: finanční náklady na bydlení, vzhled a velikost bytu a množství soukromí, které respondentům byt

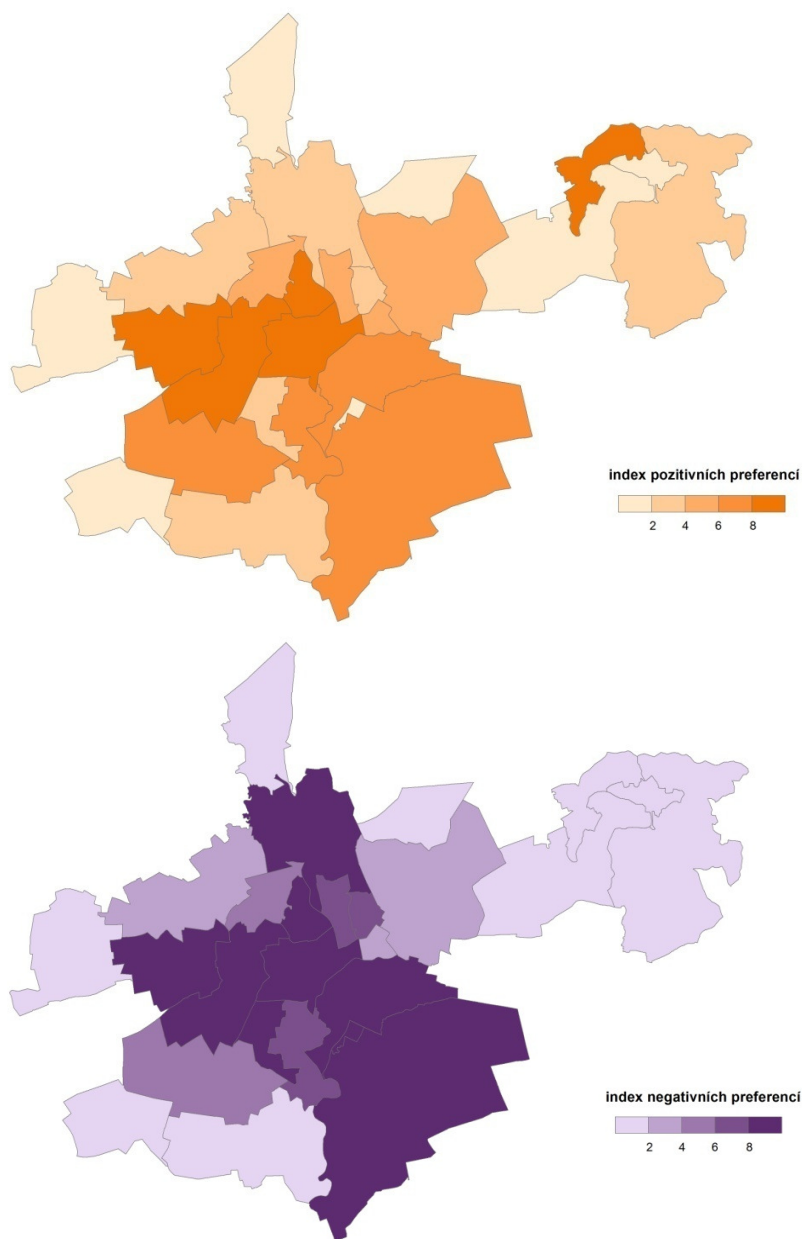
(dům) poskytuje. Neljépe byly hodnoceny opět městské části Nemilany a Radíkov, kromě nich také Chválkovice a Slavonín. Nejhorší hodnocení jsme zaznamenali u částí Povel, Týneček a Nové Sady. Korelační koeficient mezi hodnocením bydliště a jeho okolí a hodnocením bydlení překročil hodnotu 0,5 (0,506). Poměrně příznivě byla hodnocena dostupnost služeb a práce z jednotlivých městských částí (průměrné hodnocení 1,95). Obyvatelé považují za nejdůležitější dostupnost obchodů s potravinami, dostupnost zdravotnického zařízení (lékaře), dostupnost do zaměstnání, nejbližší zastávky městské hromadné dopravy a centra města. Těchto pět znaků bylo při hodnocení vzato v potaz. S celkovou dostupností služeb a zaměstnání jsou nejvíce spokojeni obyvatelé městských částí Nový Svět, Nová Ulice a Svatý Kopeček. Na dostupnost naopak žehrají obyvatelé Chomoutova, Hejčína, Týnečku, Neředína a Chválkovic. V souboru městských částí Olomouce je mezi spokojeností s dostupností a spokojeností s bydlištěm velmi malá statistická závislost.

6.3 Analýza „preferovaných“ lokalit

Součástí šetření byl dotaz na určení lokalit ve městě, které jsou z hlediska kvality života považovány za nejlepší, resp. nejhorší. Každý respondent měl možnost vybrat po třech lokalitách, mohl uvést městskou část, obytný soubor nebo ulici. Takováto data vyjadřující percepci místa, identifikující preferované, nebo naopak neoblíbené městské areály, jsou velmi přínosná a cenná pro pochopení vnímání urbánního prostoru. Výsledky pak nabízejí velmi zajímavou konfrontaci reálné, objektivní dimenze kvality života a té subjektivní.

Nejvíce respondentů jako nejlepší lokalitu z hlediska kvality života a životních podmínek uvedlo Svatý Kopeček. Tato odpověď se objevila u více než třetiny z nich, 165 respondentů ji zmínilo na prvním místě. Otázkou může být, co Olomoučany k této odpovědi vedlo, nicméně atraktivita tohoto místa s možností kvalitního bydlení, snadná dostupnost „přírodního“ prostředí, čistota ovzduší a dobrý stav občanské vybavenosti pravděpodobně převážil nad horší dostupností centra, některých služeb a obchodů. Na druhém místě se umístilo městské centrum (180 respondentů). Tuto centrální část města preferují obyvatelé okrajových čtvrtí Olomouce, a to s představou kvalitního, dokonce luxusního bydlení, snadnou dostupností všech služeb a s představou kulturního života, které město nabízí. Naproti tomu stojí fakt, že lidé žijící v centru a jeho těsném zázemí označují tento prostor jako naopak nejhorší, takže se centrum města stává i druhou nejneoblíbenější lokalitou. Na dalších místech se umístily oblasti vilových čtvrtí města, a to konkrétně na nové Ulici, Neředíně nebo Lazcích, s podobným počtem více než 100 hlasů.

Následovaly čtvrtě s vysokým podílem rodinných domů a dobře hodnocenou kvalitou prostředí – Bělidla, Chválkovice, nebo Hejčín. Velmi nás překvapil výsledek zón, kde v posledních letech probíhá výstavba, kde se realizuje řada developerských projektů a kde probíhají suburbánní procesy. Tyto části města s výjimkou Slavonína (např. Topolany, Nemilany nebo Týneček) jsou preferovány velmi málo, mezi 10 až 20 hlasy. To ale může být poněkud zkresleno dvěma fakty: jedná se o poměrně velké množství menších lokalit (hlasy se „rozloží“) a pak také řada z těchto lokalit ještě není všeobecně známa.

Obr. 44 a 45: Index pozitivních a negativních preferencí. *Vlastní zpracování.*

Z hlediska negativních hlasů dominuje městská část Nový Svět. To je dáno především ulicí Přichystalova, která je velmi často (přes 50 odpovědí) zmiňována samostatně, kde žije komunita sociálně vyloučeného obyvatelstva. Tato ulice, oddělující Nový Svět od Hodolan, nepůsobí na první pohled tak špatným dojmem, ale v bočních ulicích směrem k železniční trati Olomouc – Prostějov se nachází množství vybydlených, chátrajících domů, nepříjemnou atmosféru umocňuje i stav a čistota komunikací. Městská část Nový Svět tak u respondentů propadla, s počtem 230 odpovědí je suverénně nejhůře hodnocená. Následuje centrum města, o kterém je pojednáno výše, na dalších místech dotazovaní uvedli lokality v Hodolanech, Černovíru a Holici, které leží v blízkosti průmyslových areálů, tyto odpovědi nijak nepřekvapily, stejně tak negativních hodnocení (bezmála 100) pro sídliště Povel, Neředín (respondenti často označovali termínem „mačkalov“) a Lazce, a to hlavně v souvislosti s kvalitou bydlení a samotným vzhledem těchto sídlišť.

Kladné i negativní hodnocení je znázorněno na obr. 44 a 45 pomocí tzv. indexu preferencí, který je vyjádřen jako procentuální podíl respondentů, kteří lokalitu zařadili do preferované / nepreferované oblasti.

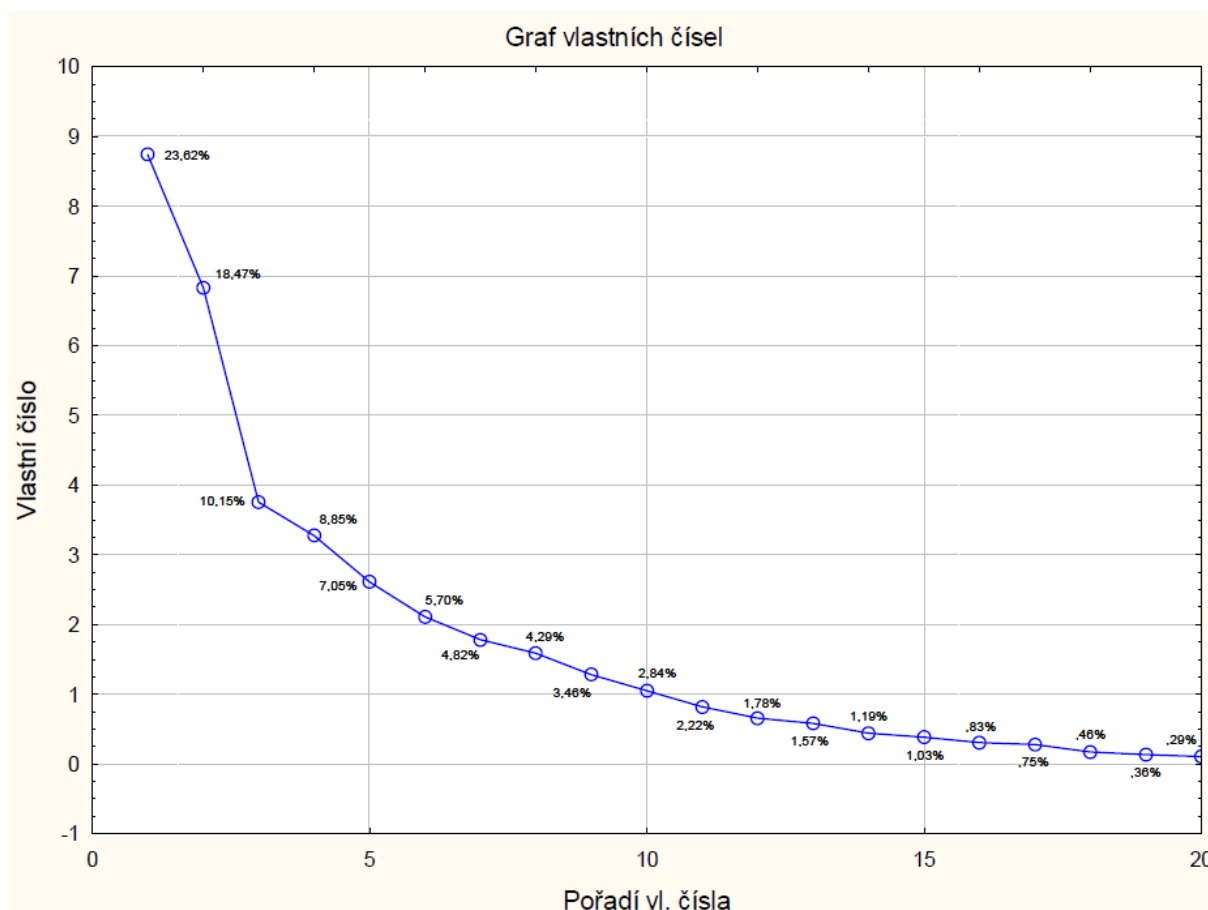
6.4 Hlavní komponenty spokojenosti s kvalitou života

Míra spokojenosti s parciálními složkami kvality života je v jednotlivých městských částech města velmi heterogenní. Takto široké spektrum otázek nahrává možnosti jejich vzájemného propojení, výsledky mohou být mezi sebou korelovány a výsledná kvalita života může být dosažena díky menšímu počtu proměnných, které působí jako skryté komponenty sestavené z původních vstupních otázek. Proto jsme pro další analýzu zvolili metodu hlavních komponent pro jejich odhalení a následnou další analýzu.

Základní soubor tvoří 37 dílčích kritérií kvality života (viz příloha 1 – jednotlivé dílčí otázky), z nichž některá jsme detailněji komentovali výše. Do analýzy vstupuje matice 26 x 37 údajů, kde řádky představují všech 26 městských částí. Hodnoty v matici jsou aritmetické průměry hodnocení respondentů (stupnice 1 – velmi spokojen až 5 – velmi nespokojen) jednotlivých otázek směřujících na všechna námi zkoumaná kritéria vztahující se ke kvalitě života. Následně jsme v softwarovém prostředí programu Statistica zkonstruovali samotnou analýzu hlavních komponent, jejíž součástí byla kontrola všech hodnot, ověření normality

vstupních proměnných (otestováno Kolmogor-Smirnovým testem na hladině významnosti $\alpha = 0,05$).

Výsledkem bylo extrahování 37 nových ortogonálních (navzájem kolmých) proměnných, které vysvětlují všech 100 % rozptylu původní informace (graf nejvýznamnějších vlastních čísel je na obr. 46). Podle podílu na tomto rozptylu jsme je seřadili a identifikovali pomocí Kaiserova pravidla 6 hlavních komponent reprezentujících takřka tři čtvrtiny (74 %) původní informace, sestrojili jsme seznam těchto komponent a k nim se vztahujících proměnných pomocí jejich hodnot faktorových skóre (komponentních zátěží, tab. 17). Hodnoty komponentních skóre pro příslušné městské části pak vyjadřují prostorový charakter těchto komponent.

Obr. 46: Vlastní čísla ortogonálních komponent.

První extrahovaný komponent zahrnuje především aspekty bezpečnosti (majetku, osobní bezpečnost, úroveň vandalismu) a vzhled lokality, kde se nachází bydliště (čistota prostranství, kvalita ovzduší, množství zeleně atd.). Nejvyšších hodnot komponentního skóre, což znamená

nejvyšší spokojenost s korelovanými proměnnými, zaznamenaly části Nemilany, Svatý Kopeček a Radíkov, tedy části kladně hodnocené i z hlediska objektivního v těchto proměnných (podíl zeleně, počty trestných činů, kvalita ovzduší). Naopak nejhorší situace je v částech Povel, Nové Sady, Pavlovičky a Neředín, a to lze považovat za negativní reakci na prostředí sídlišť (ať už vzhled, množství zeleně atd.), nebo v případě Pavloviček na množství hluku a kvalitu ovzduší díky přítomnosti frekventované komunikace na Šternberk.

Druhý komponent můžeme jednoznačně pojmenovat „dostupnost“. Zahrnuje prakticky všechny otázky směřující k dostupnosti služeb (školy, pošty, banky, zdravotnictví, dopravní dostupnost. Opět vyšší hodnota faktorového skóre v prostoru znamená větší spokojenost. Nejlépe hodnocené zóny v tomto ohledu jsou Olomouc-město, tedy samotné centrum města, což není nijak překvapivé, Nová Ulice, což je také očekávatelné, vzhledem k dostatečným možnostem nakupování, přítomnosti mateřských i základních škol a nakonec i blízkosti Fakultní nemocnice. Dobré hodnocení mají i Hodolany. Ostře to kontrastuje s Neředínem, Týnečkem a Chomoutovem, kde je nespokojenost se službami zdaleka nejnižší.

Tab. 17: Přehled extrahovaných komponent.

Komponent 1		
6N	Bezpečnost vašeho osobního majetku (dům/byt, automobil)	-0,840
6O	Osobní bezpečnost (před napadením, loupeží apod.)	-0,832
6H	Kvalita (čistota) ovzduší	-0,816
8C	Pohled z okna vašeho obývacího pokoje	-0,762
6P	Úroveň vandalismu	-0,761
6F	Čistota ulic a veřejného prostranství	-0,759
8A	Celková úroveň domu/bytu, ve kterém bydlíte (vzhled, velikost atd.)	-0,675
8B	Množství soukromí, které vám tento dům/byt poskytuje	-0,674
6G	Množství hluku, hlučnost prostředí	-0,658
6D	Celkový vzhled, dojem, který místní lokalita vyvolává	-0,651
6E	Množství a kvalita stromů a ostatní zeleně	-0,632
6I	Množství dopravy v ulicích	-0,629
6L	Parkovací zařízení resp. možnosti parkování	-0,604
12D	Váš příjem, finanční zabezpečení	-0,558
10I	Dostupnost veřejného parku, lesa anebo jiných otevřených ploch	-0,544
Komponent 2		
6A	Možnosti nakupování (zboží a služby, které si tady můžete zakoupit)	-0,827
10E	Dostupnost ostatních vzdělávacích zařízení (např. jazykové školy)	-0,800
10K	Dostupnost základních služeb (pošta, banka, ...)	-0,728
10C	Dostupnost centra města	-0,727
10H	Dostupnost zdravotnického zařízení, lékaře	-0,724
10A	Dostupnost nejbližšího obchodu s potravinami	-0,723

10J	Dostupnost nejbližší zastávky MHD/IDS	-0,704
10B	Dostupnost do zaměstnání (místa vašeho pracoviště)	-0,682
6M	Služby MHD/IDS	-0,630
10D	Dostupnost mateřské anebo základní školy pro děti	-0,602
Komponent 3		
6Q	Sousedí, sousedské vztahy	0,698
12B	Vaše vztahy s přáteli, známými	0,557
12A	Vaše rodinné (partnerské) vztahy, rodinný (partnerský) život	0,530
6B	Možnosti sportování	-0,648
Komponent 4		
6K	Velikost vašeho potenciálního vlivu na dění v okolí	0,664
6J	Práce a činnost místní samosprávy	0,500
10G	Dostupnost zábavných podniků, hospod, restaurací	-0,560
Komponent 5		
12C	Vaše práce, pracovní podmínky	0,662
6C	Možnosti kulturního vyžití	-0,506
Komponent 6		
12E	Vaše zdraví, zdravotní stav (z hlediska posledních 12 měsíců)	0,511

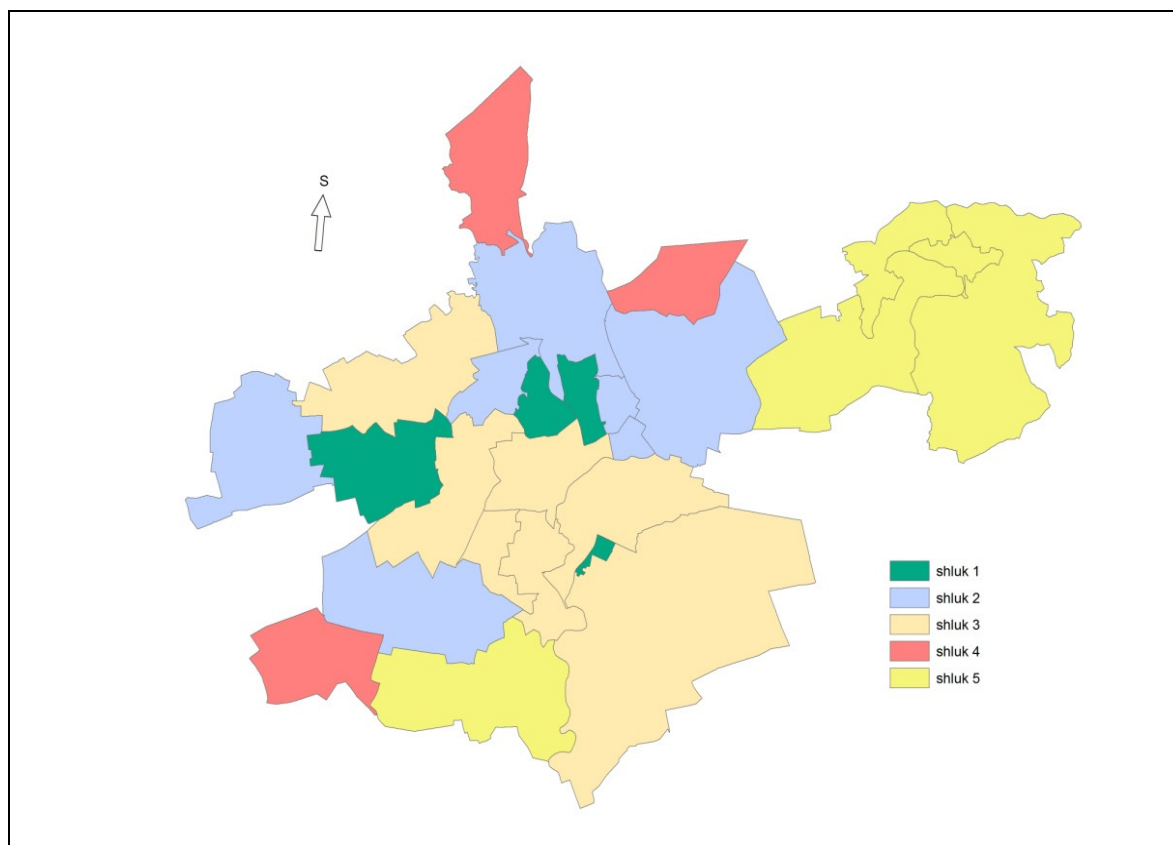
Zdroj: *Vlastní zpracování*

Komponent číslo 3 jsme dali označení „vztahy“, protože je reprezentován parciálními dotazy na kvalitu sousedských, partnerských či kamarádkých vztahů. Vyhodnocení ukázalo difference mezi lokalitami vykazujícími zčásti rurální, venkovský charakter, jako jsou Topolany, Bělidla, Pavlovičky, nebo Týneček, ve kterých převažuje kladné hodnocení. Proti tomu stojí Neředín, Lazce a centrum, kde anonymita sídlištního prostředí sousedským vztahům tolik nepřeje. Další tři komponenty detailněji komentovat nebudeme, podílejí se na rozptylu původní informace méně než deseti procenty, uvedme alespoň možnosti jejich pojmenování. Komponent 4 lze označit jako „vliv a samospráva“, byť se v Olomouci o samosprávu v pravém slova smyslu nejedná (viz úvodní kapitola), komponent 5 – „práce a kultura“ a spokojenost se zdravím jako komponent 6.

6.5 Kategorizace městských částí

Hodnoty komponentních skóre jednotlivých částí jsme použili k jejich kategorizaci pomocí shlukové analýzy. Opět za použití softwaru Statistica, kdy do analýzy vstupuje matice o 26 řádcích reprezentujících městské části a 6 sloupcích jakožto ortogonální komponenty extrahované během analýzy hlavních komponent, se nám podařilo metodou k-průměrů rozdělit městské části (na základě co největší podobnosti v jednom shluku a co největších odlišnostech tohoto shluku od ostatních) do pěti kategorií – viz obr. 47. Graf průměrů všech shluků (obr. 48)

pak umožňuje v základních rysech identifikovat vlastnosti prostorových jednotek v příslušných shlucích.

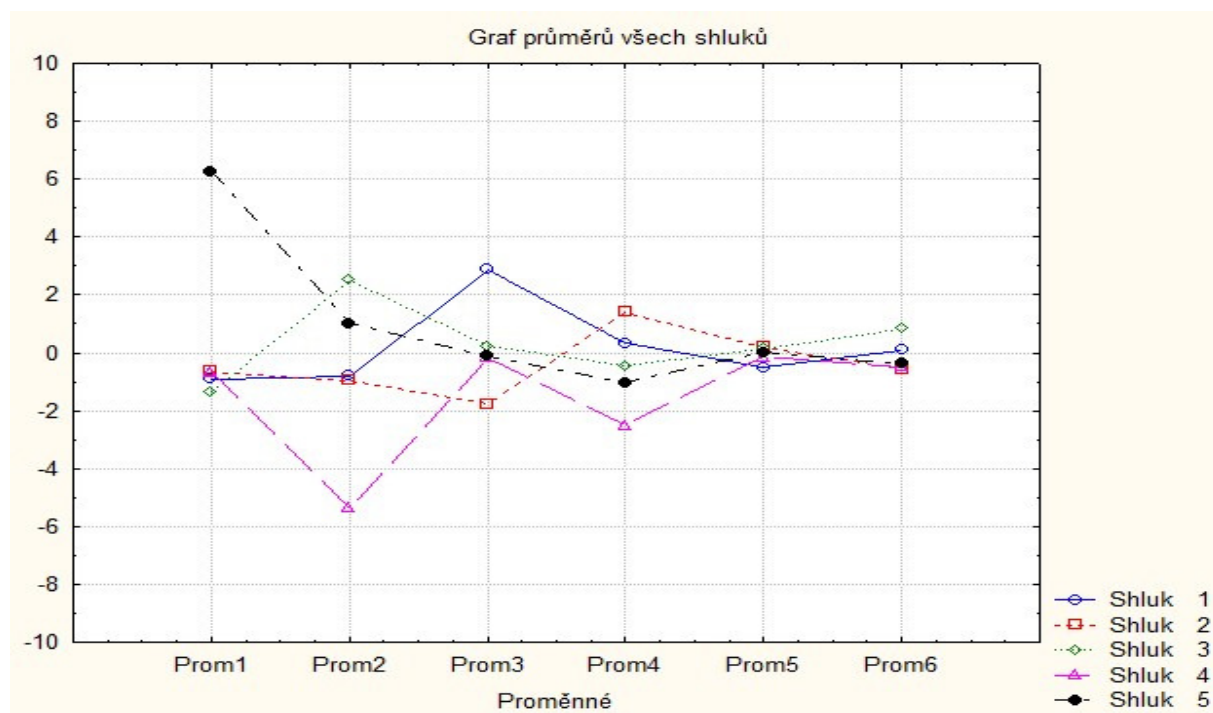

Obr. 47: Typologie městských částí z hlediska subjektivní dimenze života. *Vlastní zpracování.*

Tab. 18: Typologie městských částí z pohledu subjektivní dimenze kvality života.

shluk	Městská část	stručná charakteristika
1	Neředín, Lazce, Klášterní Hradisko, Nový Svět	podprůměrná spokojenost s kvalitou prostředí a dostupností služeb, velmi nízká kvalita sousedských vztahů
2	Hejčín, Černovír, Topolany, Slavonín, Bělidla, Pavlovičky, Chválkovice	části charakteru přechodu od venkovského k městskému typu, spokojenost se sousedskými, rodinnými vztahy, spokojenost i s potenciálním vlivem na okolí
3	Holice, Povel, Nové Sady, Hodolany, Olomouc-město, Nová Ulice, Řepčín	jednotky charakteristické vysokou spokojeností s dostupností většiny služeb, ale s negativním hodnocením vzhledu
4	Chomoutov, Týneček, Nedvězí	typ charakteristický vysokou nespokojeností s dostupností služeb
5	Lošov, Radíkov, Svatý Kopeček, Droždín, Nemilany	nejlépe hodnocené části z hlediska atraktivity lokality (zeleň, čistota atd.) a bezpečnosti

Zdroj: *Vlastní zpracování*

Obr. 48: Graf průměrů všech shluků.

6.6 Konstrukce celkového indexu kvality života

Každý z respondentů měl možnost vybrat nejpodstatnější dílčí aspekty kvality života ze svého vlastního pohledu a přidělit jim preferenční hlasy. Na základě jejich počtu jsme jednotlivým otázkám byli schopni přidělit váhy (viz tab. 19), které nám následně posloužily k dalším výpočtům. Vypočítali jsme pomocí nich vážené průměry, které reprezentují celkovou městskou část přesněji, než průměry prosté. Na tyto vážené průměry jsme se pokusili aplikovat modely regresní analýzy, abychom byli schopni posoudit vliv jednotlivých komponent (1 – 6) na takto souhrně vypočtenou kvalitu života v jednotlivých částech. Přičemž se podařilo prokázat statisticky významnou závislost mezi komponentami 1 a 2 a váženou průměrnou známkou (hodnoty Pearsonových korelačních koeficientů -0,77, resp. -0,61). Ověřili jsme i všechny potenciální vztahy mezi dílčími aspekty kvality života a celkovou kvalitou života respondentů (otázka 14 – „jak celkově vnímáte kvalitu vašeho života“), kde se podařilo prokázat statisticky významný vztah mezi celkovou úrovní domu/bytu ve kterém bydlí respondent a celkovou kvalitou života.

Tab. 19: Hodnocení významnosti jednotlivých aspektů kvality života.

Ozn.	Otázka	preferance	váha
12a	Vaše rodinné (partnerské) vztahy, rodinný (partnerský) život	614	5
12e	Vaše zdraví, zdravotní stav (z hlediska posledních 12 měsíců)	526	5
6a	Možnosti nakupování (zboží a služby, které si tady můžete zakoupit)	417	5
10a	Dostupnost nejbližšího obchodu s potravinami	389	5
10h	Dostupnost zdravotnického zařízení, lékaře	359	5
6m	Služby MHD/IDS	355	5
10b	Dostupnost do zaměstnání (místa vašeho pracoviště)	348	5
8d	Finanční náklady na bydlení.	311	5
10j	Dostupnost nejbližší zastávky MHD/IDS	291	4
10c	Dostupnost centra města	286	4
8a	Celková úroveň domu/bytu, ve kterém bydlíte (vzhled, velikost atd.)	280	4
6q	Sousedí, sousedské vztahy	254	4
12b	Vaše vztahy s přáteli, známými	236	4
12d	Váš příjem, finanční zabezpečení	234	4
6g	Množství hluku, hlučnost prostředí	233	4
6d	Celkový vzhled, dojem, který místní lokalita vyvolává	232	3
6o	Osobní bezpečnost (před napadením, loupeží apod.)	227	3
6h	Kvalita (čistota) ovzduší	225	3
6b	Možnosti sportování	218	3
6e	Množství a kvalita stromů a ostatní zeleně	217	3
6c	Možnosti kulturního vyžití	211	3
8b	Množství soukromí, které vám tento dům/byt poskytuje	206	3
6f	Čistota ulic a veřejného prostranství	196	2
10f	Dostupnost k vašim přátelům anebo známým	194	2
6n	Bezpečnost vašeho osobního majetku (dům/byt, automobil)	186	2
10k	Dostupnost základních služeb (pošta, banka,...)	173	2
10i	Dostupnost veřejného parku, lesa anebo jiných otevřených ploch	164	2
6i	Množství dopravy v ulicích	160	2
10d	Dostupnost mateřské anebo základní školy pro děti	144	2
10g	Dostupnost zábavných podniků, hospod, restaurací	136	2
6l	Parkovací zařízení resp. možnosti parkování	111	2
12c	Vaše práce, pracovní podmínky	83	1
6p	Úroveň vandalismu	70	1
8c	Pohled z okna vašeho obývacího pokoje	59	1
6j	Práce a činnost místní samosprávy	53	1
10e	Dostupnost ostatních vzdělávacích zařízení (např. jazykové školy)	50	1
6k	Velikost vašeho potenciálního vlivu na dění v okolí	12	1

Zdroj: Vlastní zpracování

S pokusy o konstrukci nejrůznějších indexů kvality života se setkáváme v literatuře poměrně často (Pacione 2003, Rogerson 1995). Přitom se polovina autorů vyjadřuje v jejich prospěch a naopak druhá polovina jejich konstrukce, výpočty a používání kritizuje. V naší práci

se pokusíme o aplikaci SAW (simple additive weighting) modelu. Výpočet celkového indexu provedeme za využití vah jednotlivých parciálních otázek určených v předchozí kapitole a jednotlivým „známkám“ či hodnocením přiřadíme příslušné skóre podle tabulky 20. Nejvyšší spokojenost (hodnota 1) u otázek s největší důležitostí (váha 5) představuje 10 bodů atd., celková kvalita, resp. celkový index jednoho respondenta je dán průměrem všech získaných hodnot. Hodnota celkového indexu za městskou část pak je vypočítána jako průměr indexů všech dotazovaných na jejím území.

Tab. 20: Tabulka pro výpočet skóre kvality života.

váha	hodnota spokojenosti (1 – velmi spokojen, 5 – velmi nespokojen)	Skóre kvality života
5	1	+ 10
	2	+ 5
	3	0
	4	- 5
	5	- 10
4	1	+ 8
	2	+ 4
	3	0
	4	- 4
	5	- 8
3	1	+ 6
	2	+ 3
	3	0
	4	- 3
	5	- 6
2	1	+ 4
	2	+ 2
	3	0
	4	- 2
	5	- 4
1	1	+ 2
	2	+ 1
	3	0
	4	- 1
	5	- 2

Zdroj: *Vlastní zpracování na základě metodiky in Massam 2002.*

Massam (2002), jehož metodiku zde přebíráme, hodnotí dosažená skóre takto: skóre 4,5 a více – představují výborné hodnocení, interval 1,5 - 4,5 velmi dobrou situaci, -1,5 až 1,5 uspokojivou

situaci, -1,5 až -4,5 problematickou, a hodnoty nižší než -4,5 indikují velmi problematickou situaci.

Pořadí olomouckých městských částí podle tohoto indexu je takřka shodné s pořadím, při kterém jsme aplikovali vážené průměry, což prokazuje korektnost našich úvah. Nejlépe hodnocenými částmi se staly Nemilany, Svatý Kopeček, Lošov, Radíkov a Holice, z nichž ale výborného hodnocení, tedy zařazení do první kategorie dosáhly jen prvně jmenované Nemilany. Nejhoršího hodnocení dosáhly části Neředín, Týneček, Nový Svět a Chomoutov, všechny spadají do třetí kategorie, na jejich negativním hodnocení se projevil zejména propad u otázek s vysokými váhami týkající se především dostupnosti služeb. Vypočtené hodnoty skóre i vážených průměrů uvádíme v přehledu hodnocení jednotlivých městských částí v podkapitole 7.2.

7. SYNTÉZA ZÍSKANÝCH POZNATKŮ

7.1 Komparace objektivní a subjektivní dimenze kvality života

V této podkapitole se budeme věnovat porovnání objektivní a subjektivní složky kvality života a využijeme k tomu výsledné typologie vytvořené v kapitole 4.1, 5 a 6. Obyvatelé městských částí Neředín, Lazce, Klášterní Hradisko a Nový Svět (typ 1 z hlediska subjektivního vnímání) nejsou spokojeni s kvalitou prostředí, sousedských vztahů a dostupností služeb. To souvisí s výsledky výzkumu objektivních podmínek. Podstatná část všech těchto částí je tvořena panelovými sídlišti (navíc nejstaršími v Olomouci) s vysokou hustotou zalidnění. V případě Nového světa a Klášterního Hradiska s přítomností komunity sociálně vyloučeného obyvatelstva. To napomáhá i zmíněnému negativnímu hodnocení sousedských vztahů. Z hlediska socio-demografického prostředí tato území patří převážně do třetího typu, který jsme zobecnili jako kategorii s lehce nadprůměrným podílem produktivního obyvatelstva ovšem s vysokou koncentrací „negativních“ sociálních charakteristik, jako je nezaměstnanost, rozvodovost a vysokého procenta neúplných domácností. Navíc jsou tyto jednotky, s výjimkou školství a zdravotnictví, postiženy nedostatkem služeb, především obchodů s potravinami nebo oděvy a finančních služeb. Všechna uvedená území se řadí i mezi nejhorší v ukazateli preferovaných lokalit.

Městské části Hejčín, Černovír, Topolany, Slavonín, Bělidla, Pavlovičky a Chválkovice jsou vnímány jako části mající charakter přechodu od venkovského k městskému typu, s výjimkou Topolan jejich jádrové oblasti splynuly s kompaktním městem, některé části si venkovský ráz zachovaly. Respondenti vyjádřili spokojenost se sousedskými, rodinnými vztahy, spokojenost i s potenciálním vlivem na okolí. Vzhledem k sociálním a demografickým ukazatelům se jedná o části s průměrným podílem produktivního obyvatelstva, vysokým podílem rodin s dětmi a nadprůměrně vzdělaným obyvatelstvem zaměstnaným především v terciálním sektoru. Z pohledu kvality životních podmínek jde o jednotky, které nebyly postiženy výstavbou panelových domů. Bytový fond je tak složen převážně z bytů v cihlových domech. Nabídka služeb je na průměrné úrovni.

Holice, Povel, Nové Sady, Hodolany, Olomouc-město, Nová Ulice a Řepčín jsou jednotky charakteristické vysokou spokojeností s dostupností většiny služeb, ale s negativním

hodnocením vzhledu. Souvislost je poměrně jasná, kromě Řepčína a části Olomouc-město, jde o sídliště, proto zřejmě negativní hodnocení vzhledu. Zastoupení služeb pak je skutečně nadprůměrné, v každé uvedené jednotce je zastoupena základní škola, na Nové Ulici je navíc Fakultní nemocnice, Olomouc-město z pohledu služeb pak představuje vlastní kategorii.

Protikladem jsou části Chomoutov, Týneček a Nedvězí, kde panuje podle respondentů vysoká nespokojenost s dostupností služeb, což odpovídá i realitě. Jinak z pohledu ostatních sledovaných objektivních indikátorů (ať už sociálních, demografických nebo kvality prostředí) by tyto jednotky patřily mezi nejlépe hodnocené.

Nejlépe hodnocené městské části Olomouce jsou Lošov, Radíkov, Svatý Kopeček, Droždín, Nemilany, a to z pohledu jak většiny parciálních ukazatelů (subjektivních, hodnocených respondenty) tak podle udělených preferenčních hlasů. V klasifikaci provedené na základě kvality vybraných životních podmínek patří všechny do stejného typu (E), který zahrnuje jednotky s převažujícím venkovským charakterem, jedná se o nejpozději integrované obce k Olomouci, mimo aktuální kompaktní město. Jsou charakteristické poměrně vysokým standardem bydlení, což se projevuje vysokým podílem bytů v rodinných domech, ve velikosti bytu. Současně se jedná o části s vysokým podílem zeleně a s nejméně znečištěným ovzduším v rámci Olomouce. Podle těchto ukazatelů se jedná o kvalitní lokality. Do stejné kategorie spadají i v rámci hodnocení socio-demografického prostředí – typ 4). Ten je charakteristický průměrným podílem produktivního obyvatelstva s především základním a nejvýše středoškolským vzděláním, vyšší zaměstnaností v primárním sektoru a nadprůměrnou obytnou plochou na 1 osobu. Podle většiny sledovaných indikátorů je subjektivní dimenze v souladu s objektivní.

7.2 Vztah mezi objektivními a subjektivními parciálními ukazateli

Podářilo se prokázat, že na percepci kvality života obyvateli města Olomouce mají vliv tyto kvalitativní a kvantitativní ukazatele: odlišná délka života ve městě („nově příchodzí“ hodnotí spokojenost s životem v Olomouci kladněji), kvalita bydlení (lidé žijící ve větších bytech nebo rodinných domech jsou obecně spokojenější), finanční náklady, dostupnost zaměstnání, dostupnost vzdělávacích a kulturních zařízení, zábavních podniků, zdravotnických služeb jsou rovněž důležitými ukazateli kvality života. Svoji roli sehrává i kvalita rodinného zázemí, partnerské vztahy, rodinný život, vztahy s přáteli, známými, finanční zajištění, zdravotní stav.

Díky rozsáhlému výzkumu vnímání či percepce kvality života a jejích jednotlivých složek obyvateli města, jsme schopni posoudit vztahy mezi její subjektivní dimenzí a objektivními skutečnostmi. Kromě toho se nám podařilo identifikovat nejdůležitější aspekty kvality života z pohledu samotných obyvatel, pomocí regresní analýzy se nám podařilo najít statisticky významné vztahy mezi celkovým hodnocením kvality života a jejími rozpoznávanými komponenty i parciálními indikátory. Výzkum taktéž prokázal relevantnost volby ukazatelů objektivní dimenze.

V dalším kroku jsme se pokusili hodnotit vztah zkoumaných parciálních ukazatelů z pohledu objektivního a subjektivního, tedy jaký je reálný stav a jak ho vnímají obyvatelé. Městské části jsme z hlediska sledovaných objektivních ukazatelů (bydlení, kvalita ovzduší, saturace zelení, dostupnost centra, bezpečnost, vybavenost vybranými službami – školským zařízením, ordinací lékaře nebo komerčními službami) obodovali podle pětibodové stupnice (1 – výborná situace, 5 – nedostatečná situace), a to následujícím způsobem. Pro bodování bydlení využijeme typologii z podkapitoly 4.2 (viz tab. 21):

Tab. 21: Objektivní „hodnocení“ městských částí na základě kvality bydlení.

TYP	HODNOCENÍ	ZDŮVODNĚNÍ
A	2	Městské centrum s kombinací kvalitních, ale i starých bytů v atraktivní, ale i rušné lokalitě.
B	4, 5	Panelová sídliště, známka 4 pro ta mladší a pro ta, která prošla revitalizací, 5 pro ostatní.
C	3	Městské části s kombinací sídlišť a bytů v rodinných, nebo cihlových domech.
D	2	Části s převahou bydlení v cihlových domech.
E	1	Bydlení v rodinných domech.

Kvalitu ovzduší a dostupnost centra objektivně posoudíme na základě výsledků podkapitol 4.3 a 4.5, kterou jsme pro potřeby této části práce převedli na územní členění do městských částí. Data za městské části jsme získali analogickým postupem jako pro základní sídelní jednotky, body jim byly přiřazeny na základě příslušnosti v jednotlivých kategoriích. Znamky za vybavenost školskými zařízeními jsme udělili na základě syntézy spočívající v přítomnosti mateřské nebo základní školy v městské části a jejich kapacity (viz tab. 22). Prakticky analogicky jsme postupovali i ve zbylých indikátorech, které se týkají bezpečnosti, zeleně, vybavenosti komerčními a zdravotnickými službami. Graficky je objektivní bodování spolu s porovnáním subjektivního pohledu podle respondentů zobrazeno na obr. 49.

Tab. 22: Objektivní „hodnocení“ městských částí na základě vybavenosti MŠ a ZŠ.

HODNOCENÍ	MĚSTSKÁ ČÁST
1	Povel
2	Nemilany, Svatý Kopeček, Droždín, Holice, Olomouc-město, Nová Ulice, Hodolany,
3	Klášteří Hradisko, Černovír, Řepčín, Slavonín, Chválkovice, Bělidla, Hejčín, Pavlovičky, Neředín, Nedvězí, Nový Svět
4	Nové Sady, Týneček, Chomoutov
5	Radíkov, Lošov, Topolany

Největší shody mezi reálnými, objektivními ukazateli a jejich vnímáním jsme zaznamenali při studiu bezpečnostní situace, dostupností zdravotní péče a komerční vybaveností. V těchto případech parciálních ukazatelů kvality života se námi posuzovaná objektivní situace přibližuje percepce samotných obyvatel. Po aplikaci jednoduché korelační analýzy, kdy jsme posuzovali vztah mezi objektivním bodováním 1–5 a rovněž pětibodovým hodnocením lidí (1 – velmi spokojen, 5 – velmi nespokojen), dosáhli jsme ve všech třech zmíněných případech statisticky významných (na hladině významnosti $\alpha = 0,05$) Pearsonových korelačních koeficientů s hodnotou 0,5 nebo vyšší. Můžeme to doložit i na řadě konkrétních příkladů. Například vnímání bezpečnostní situace obyvateli městské části Olomouc-město (tedy samotného jádra a jeho blízkého okolí) dosahuje nejnižších hodnot a i z hlediska objektivního se jedná o lokalitu s nejvyšším nápadem trestné činnosti ve městě. Velmi negativní hodnocení komerční vybavenosti v částech Týneček a Chomoutov rovněž souvisí s absencí komerčních služeb, možnosti nakupování apod.

Výsledky se rozcházejí v případě analýzy kvality bydlení a dostupnosti centra města. Příčin je hned několik. Respondenty vnímaná kvalita bydlení, bydliště a jeho okolí byla většinou vyšší, než objektivně posuzována, což může být způsobeno jakýmsi kladným subjektivním vztahem k lokalitě bydliště. Přeci jen se jedná o místo, které lidé dobře znají, prakticky denně se v něm pohybují, a to může vést k tendencím nadhodnocování při dotazu na jeho vnímanou kvalitu. Co se dostupnosti centra týče, tady jsou difference způsobeny spokojeností obyvatel i okrajových lokalit města, ze kterých je centrum objektivně nejhůře dostupné. Při detailních rozhovorech tyto respondenti opakovaně vyjadřovali spokojenost s tímto ukazatelem a dokladovali to existencí přímého spojení do centra, nebo spokojeností s přítomností zastávky městské hromadné dopravy vůbec.

	bydlení		zeleň		ovzduší		zdravotnictví		školství		dostupnost centra		komerční vybavenost		bezpečnost	
	O	S	O	S	O	S	O	S	O	S	O	S	O	S	O	S
Nemilany																
Svatý Kopeček																
Lošov																
Radíkov																
Droždín																
Holice																
Olomouc-město																
Nová Ulice																
Hodolany																
Klášteří Hradisko																
Černovír																
Lazce																
Řepčín																
Slavonín																
Nové Sady																
Topolany																
Chválkovice																
Bělidla																
Povel																
Hejčín																
Pavlovičky																
Neředín																
Nedvězí																
Týneček																
Chomoutov																
Nový Svět																

O - objektivní situace výborná velmi dobrá dobrá dostatečná nedostatečná
S - subjektivní vnímání velmi spokojen spokojen neutrální postoj nespokojen velmi nespokojen

Obr. 49. Vybrané ukazatele objektivní a subjektivní dimenze kvality života v MČ Olomouce.
Vlastní zpracování.

Velmi zajímavá situace nastává při studiu přítomnosti zeleně v okolí bydliště, jejím stavem a péčí o ni a kvalitou ovzduší. Tady nastává opačná situace, než v případě indikátorů jako dostupnost zdravotní péče, nebo bezpečnost. V oblasti ovzduší se k jeho stavu staví poměrně skepticky i obyvatelé oblastí s prokazatelně nejmenším znečištěním vzduchu koncentracemi

prachu, oxidy síry a dusíku. Naopak v lokalitách s vysokým znečištěním se negativní hodnocení tolik neprojevuje. Tyto výsledky nás poněkud překvapily. Může to být dáno tím, že objektivní hodnocení dělíme na kategorie výborný – špatný vždy vzhledem k situaci ve městě (čili nejmíň znečištěné je "výborné"), zatímco v případě dotazníků lidé hodnotili spíše ve smyslu "srovnání okolí bydliště s nějakým ideálním stavem", což může znamenat, že i nejmíň znečištěné v rámci města je vnímáno jako horší, než kvalita ovzduší například v horském prostředí nedalekých Jeseníků. V případě zeleně jsme vysvětlení našli. Obyvatelé sídlištních celků hodnotí zeleň velmi kladně, protože reagují na péči o ni. Přestože se jedná pouze o travnaté plochy mezi panelovými domy, o zeleň pravidelně pečují technické služby a její kvalita je vnímaná pozitivně. Naproti tomu v okrajových oblastech města, kde je dostatek lesů, zelených ploch (severovýchodní městské části, část Černovír v přímém kontaktu s Chráněnou krajinnou oblastí Litovelské Pomoraví) není zeleň hodnocena tak kladně, protože z pohledu respondentů o ni není v takové míře pečováno.

7.3 Hodnocení jednotlivých městských částí

Nemilany

Skóre kvality života = 4,5. Vážený průměr známek = 1,7. Nejúspěšnější městská část z hlediska subjektivní dimenze kvality života, vykazuje pozitivní hodnocení i v případě objektivních indikátorů. Bývalá samostatná obec, integrovaná v 70. letech 20. století si dodnes uchovává venkovský charakter, stále ještě před branami kompaktního města. S převahou rodinných domů, v rámci města nabízí poměrně atraktivní lokalitu pro bydlení s občanskou vybaveností, dobrou dostupností nákupního centra a dalších služeb. Absentuje ordinace lékaře, nicméně tento fakt není negativně vnímán.

Svatý Kopeček

Skóre kvality života = 3,5. Vážený průměr známek = 1,9. Respondenty nejpreferovanější lokalita, spolu s okolními částmi Lošov, Radíkov a Droždín nejvzdálenější od centra Olomouce. V její prospěch hovoří přítomnost školy, školky, což je i vnímáno kladně. Dále dostatek zeleně a čisté ovzduším, byť překvapivě obojí vnímáno pozitivně není. Struktura bytového fondu taktéž příznivá, mírná nespokojenost s hlukem v souvislosti s turistickým ruchem, návštěvou zoologické zahrady a Baziliky Minor.

Lošov

Skóre kvality života = 2,9. Vážený průměr známek = 2,2. Jedna z nejpozději se integrovaných obcí s nejhůrší dostupností z centra. Část obklopená lesy s byty pouze v rodinných domech. Její kladné hodnocení vyplývá především z pohledu subjektivního vnímání, protože objektivně tu chybí řada služeb a komerční vybavenost.

Radíkov

Skóre kvality života = 2,8. Vážený průměr známek = 2,1. Městská část vykazující obdobné rysy jako předcházející Lošov, navíc velmi podobně vnímaná obyvateli. Populačně nejmenší městská část s rodinnými domy a chatovou kolonií působí pozitivním dojmem.

Droždín

Skóre kvality života = 2,7. Vážený průměr známek = 2,2. Městská část, která podle objektivních i subjektivních indikátorů patří do stejné kategorie jako okolní Lošov, Radíkov a Svatý Kopeček, vykazuje velmi podobné charakteristiky, výhodou je přítomnost základní školy i mateřské školy.

Holice

Skóre kvality života = 2,7. Vážený průměr známek = 2,1. Bývalá obec, připojená k Olomouci v 70. letech 20. století, jejíž jádro osídlení prakticky splynulo s kompaktním městem, je městskou částí s daleko kladnějším subjektivním hodnocením než objektivním. Struktura bytového fondu tu není zdaleka příznivá, převažují byty v panelových domech nad těmi v domech cihlových a rodinných, v blízkosti se nachází několik průmyslových areálů, nicméně ani jedno se neprojevuje v hodnocení respondenty. Dokonce ani fakt, že jde o lokalitu s nadprůměrným znečištěním ovzduší ve městě a horším dopravním napojením na centrum. Vybavenost službami (škola, ordinace lékařů, obchody) je však poměrně dobrá i kladně hodnocená.

Olomouc-město

Skóre kvality života = 2,6. Vážený průměr známek = 2,1. Jedná se o výjimečnou část města, do jisté míry extrémní z pohledu většiny charakteristik. Městské centrum je jedinečné z pohledu struktury bydlení, nabídky všech druhů služeb, ale negativně vzhledem k trestné činnosti a znečištění. Objevuje se na předních místech jako preferovaná lokalita, ale i jako oblast s horším

prostředím pro život. Daleko lépe je hodnocena respondenty z ostatních částí Olomouce než vlastními obyvateli.

Nová Ulice

Skóre kvality života = 2,6. Vážený průměr známek = 2,1. Původní město, připojené k centru v roce 1919, vykazuje průměrné hodnoty zkoumaných ukazatelů, jde o oblast vnitřně heterogenní, diferencovanou, navíc populačně nejsilnější. Skládá se ze sídlištních celků, kde objektivní i subjektivní indikátory kvality života zaostávají za ukazateli vilových čtvrtí, které tu jsou také zastoupeny. Respondenti z nich hodnotí Novou Ulici pozitivněji.

Hodolany

Skóre kvality života = 2,6. Vážený průměr známek = 2,2. Podobně jako Nová Ulice se v minulosti jednalo o město. Z hlediska kvality života dosahuje prakticky stejného hodnocení jako zmíněná Nová ulice, patří do stejného typu a taktéž se vyznačuje prostorovou diferenciací. Řada negativních hodnocení je v případě Hodolan spojena s ulicí Přichystalova, která tvoří jejich jižní hranici, která jak jsme již uvedli, je oblastí s vysokou koncentrací nepřizpůsobivých obyvatel a je jednou z nejčastěji označovaných lokalit s nejnižší kvalitou života.

Kláštevní Hradisko

Skóre kvality života = 2,3. Vážený průměr známek = 2,3. Díky sídlišti Černá cesta nevykazuje dobrou strukturu bytového fondu, z hlediska objektivních ukazatelů patří do stejné kategorie jako ostatní olomoucká sídliště. Některé charakteristiky i hodnocení jsou ovlivněny Vojenskou nemocnicí, která se zde nachází, subjektivní hodnocení lokality je pozitivnější, než objektivní ukazatele.

Černovír

Skóre kvality života = 2,1. Vážený průměr známek = 2,3. Průměrná městská část z pohledu percepce obyvatel, z pohledu objektivních životních podmínek vykazuje kvalitní ukazatele v oblasti bydlení, množství zeleně a bezpečnosti, slabší pak v případě nabídky služeb a jejich dostupnosti. Do slabšího hodnocení obyvatel Černovíra se promítla přítomnost starého závodu Moravských železáren a horší komerční vybavenost.

Lazce

Skóre kvality života = 2,1. Vážený průměr známek = 2,3. Na podobu Lazců měl zásadní vliv stavební boom v 70. letech, který absolutně změnil jejich charakter, dnes se jedná o panelové sídliště s malou částí rodinných domů. Tento fakt ovlivnil objektivní pozorování, z hlediska subjektivního vnímání jsou Lazce prakticky nejlépe hodnoceným sídlištním celkem.

Řepčín

Skóre kvality života = 2,1. Vážený průměr známek = 2,3. Z hlediska kvality bydlení lokalita s pozitivními ukazateli, což zdaleka neplatí o ovzduší, které tu patří k nejvíce znečištěnému ve městě. Zajímavostí je, že tento fakt samotní dotazovaní hodnotí jinak. Ostatní charakteristiky lze považovat za průměrné.

Slavonín

Skóre kvality života = 2,1. Vážený průměr známek = 2,3. Průměrné umístění Slavonína v hodnocení respondenty poněkud překvapilo, protože se jedná o sousední městskou část Nemilan, které dosáhly hodnocení nejlepšího. Při detailním studiu odpovědí se ukázalo, že negativní hodnocení bylo ovlivněno nedobrym vnímáním silnicí Jižní, což je vlastně přivaděč na rychlostní komunikaci R 46 spojující Olomouc s Brnem, navíc směřující do nákupního centra Haná s přilehlým Retail-parkem. Tato skutečnost ovlivnila i celou řadu ostatních příznivých ukazatelů a hodnocení – přítomnost školy i školky, ordinací lékařů, zrekonstruovaného sportovního areálu atd.

Nové Sady

Skóre kvality života = 2,1. Vážený průměr známek = 2,3. Nejmladší olomoucké panelové sídliště, kde výstavba panelových domů probíhala i počátkem 90. let, je příkladem absolutně transformované obce. V 80. letech 20. století byly Nové Sady částí Olomouce se zachovalým venkovským charakterem, ze kterého se do dnešní doby dochovala pouze kaplička, část ulice Novosadská a fragment ulice Teichmannova. Co do vybavenosti službami a restauracemi jsou Nové Sady průměrné, podobné je i hodnocení respondentů. Přestože se jedná o část s bezmála 15 tisíci obyvateli, není zde zastoupena základní škola.

Topolany

Skóre kvality života = 2,0. Vážený průměr známek = 2,3. Přestože z pohledu dimenze objektivní patří Topolany do shodné kategorie jako pozitivně hodnocené části Lošov, Svätý Kopeček, Droždín, Radíkov nebo Nemilany, svými obyvateli jsou vnímány průměrně až podprůměrně. Jeto reakce na špatnou vybavenost službami jako jsou školská zařízení, obchody s potravinami či přítomnost lékaře.

Chvátkovice

Skóre kvality života = 1,9. Vážený průměr známek = 2,4. Specifičnost Chvátkovic vzhledem k demografickým ukazatelům je dána přítomností domu pro seniory, který se tu nachází a jehož obyvatelé ovlivňují ukazatele, jako jsou index stáří apod. Dá se říct, že v případě této lokality se shodují objektivní posuzování se subjektivním vnímáním.

Bělidla

Skóre kvality života = 1,9. Vážený průměr známek = 2,4. O něco horší než průměrné hodnocení Bělidel vzhledem k ostatním částem Olomouce poněkud překvapilo. Původní obec Bělidla byla připojena k Olomouci v první vlně integrace roku 1919 a od té doby prakticky splynula s kompaktním městem, přesto si do značné míry zachovala venkovský charakter s vysokým podílem bytů v rodinných domech. Negativní hodnocení obyvateli je způsobeno horším vnímáním nabídky služeb a dostupností centra.

Povel

Skóre kvality života = 1,9. Vážený průměr známek = 2,4. Další Olomoucké sídliště, které si na rozdíl od Lazců nebo Nových Sadů vysloužilo horší hodnocení. Je to způsobeno negativním hodnocením bydliště a jeho bezprostředním okolím, což má své objektivní příčiny. Na zmíněných Nových sadech i Lazcích proběhla v minulosti řada revitalizací panelových domů a Povel je v tomto ohledu poněkud pozadu, a to dali respondenti najevo. Jinak hodnocení ostatních charakteristik lze považovat za průměrné.

Hejčín

Skóre kvality života = 1,8. Vážený průměr známek = 2,4. V Hejčíně, v souladu s reálnými čísly, panuje spokojenost s bydlením, většina bytů se tu nachází v cihlových bytových domech, a to je celkem pozitivně vnímáno. Urbanisticky jádrová oblast Hejčína prakticky splynula s centrem, přítomnost tramvajové linky pozitivně ovlivnila hodnocení dostupnosti centrálních částí města, horší situace nastává při percepci dostupnosti služeb a zdravotnictví.

Pavlovičky

Skóre kvality života = 1,6. Vážený průměr známek = 2,5. Skóre Pavloviček se podobá okolním celkům, jako jsou Chválkovice a Bělidla, i objektivní posouzení studovaných indikátorů je velmi podobné. Pavlovičky se připojily k Olomouci ve stejnou dobu jako dvě zmíněné části a od té doby také splynuly s kompaktním městem, proto podobnosti v hodnocení nejsou ničím zvláštním. Zajímavostí je jedno z nejzápornějších vnímání bezpečnosti a bydlení.

Neředín

Skóre kvality života = 1,5. Vážený průměr známek = 2,5. Situace Neředína je poměrně složitá a její horší hodnocení je dáno převahou respondentů z komplexů panelových domů, jež jsou v Neředíně zastoupeny. Některé z nich se objevují i při identifikaci lokalit s nejhorší kvalitou života v Olomouci. Kladněji hodnotí tuto městskou část obyvatelé vilové části a respondenti z lokalit, kde probíhají suburbánní procesy v rámci města.

Týneček

Skóre kvality života = 1,4. Vážený průměr známek = 2,6. Podprůměrné hodnocení Týnečku je podobně jako v případě Slavonína spojeno s dopravní situací, v tomto případě s výpadovkou na Šternberk, která je problémová hlavně vzhledem k jejímu přetížení. Díky tomu negativně vnímají znečištění vzduchu i množství hluku. Celkovou percepci nezlepšuje ani příznivá struktura bytového fondu. Obyvatelé špatně hodnotí i absenci školy a dalších služeb.

Nedvězí

Skóre kvality života = 1,3. Vážený průměr známek = 2,6. Městská část vzdálená od kompaktního města s horším spojením veřejnou dopravou s městem (hlavně ve smyslu intenzity spojů). Jinak

je to lokalita připomínající samostatnou obec rurálního charakteru. Obyvatelé vnímají především horší kvalitu nabídku služeb.

Chomoutov

Skóre kvality života = 1,0. Vážený průměr známek = 2,7. Negativní, podprůměrné vnímání Chomoutova poměrně překvapilo, vzhledem k vybraným indikátorům uvedeným v tabulce působí dokonce vůbec nejhorším dojmem, kdy obyvatelé velmi negativně vnímají nejen vzhled okolí svého bydliště, stav a množství zeleně, ale i kvalitu ovzduší, dostupnost zdravotní péče i dalších služeb.

Nový Svět

Skóre kvality života = 1,0. Vážený průměr známek = 2,7. Problém v hodnocení Nového Světa spočívá v ulici Přichystalova, o které pojednáváme při hodnocení městské části Hodolany. Její pověst se projevila i v tom, že Nový Svět označil největší počet respondentů jako oblast s nejnižší kvalitou životních podmínek, velké množství z nich při druhotném dotazování uvedla, že to je právě vzhledem k pověsti této lokality. Přesto se setkáváme s možnostmi oživení této městské části a zlepšení její image. Proběhlo zde několik developerských projektů, některé z nich i nadále probíhají, zaměřeny jsou na výstavbu nízkonákladových rodinných domků.

8. ZÁVĚR

V práci jsme se na začátku pokusili vysvětlit termín „kvalita života“, uvést prvotní studie této problematiky, stručně analyzovat multidisciplinaritu pojmu a jeho vztah k termínům blízkým, jako jsou například kvalita životního prostředí nebo udržitelnost. Jedna z dílčích kapitol byla zaměřena i na problematiku měření kvality života, popřípadě volby indikátorů, pomocí kterých ji jsme schopni zkoumat. Analýzy dostupných definicí a nejrůznějších vysvětlení pojmu jsme dosáhli díky podrobnému studiu české, ale především zahraniční odborné literatury, díky tomu se nám podařilo stanovit teoretickou rovinu výzkumu. Na základě této rešerše jsme analyzovali i metody věnujících se dané problematice, při detailním výzkumu města Olomouce jsme vybrané metody aplikovali.

Pokusili jsme se k problematice přiblížit, tím, že jsme zkoumali kvalitu života v bezprostřední interakci s městským prostředím. Zaměřili jsme se na intraurbánní prostředí, zohlednili jsme členění města na 82 urbanistických obvodů, popřípadě 26 městských částí. Vzhledem k datům, která jsme ke studiu získali, jsme se pokusili o provedení typologií těchto prostorových jednotek, a to jak z hlediska objektivní kvality životních podmínek, tak podle percepce samotnými obyvateli města. K tomu jsme využili vícerozměrných statistických metod – analýzy hlavních komponent, faktorové analýzy a shlukové analýzy. Matematický aparát, představující exaktní vědecký přístup, když právě při aplikaci metod vícerozměrných v sobě zahrnují i složku subjektivní.

V průběhu prací jsme aplikovali vybrané přístupy v rámci teorie města. Zvolili jsme faktorovou ekologii, jako jednu z variant urbánní sociologie. Podařilo se nám díky ní analyzovat sociálně-prostorovou strukturu města, čímž jsme zohlednili jeden z přístupů k výzkumu objektivní dimenze kvality života. Díky metodě faktorové analýzy jsme byli schopni z původního souboru 25 proměnných identifikovat 4 faktory („věk a velikost domácnosti“, „vícenásobná deprivace“, „vzdělanostně-profesní“, „rodiny s dětmi“), pomocí kterých jsme zhodnotili kvalitu sociálního prostředí, populační stratifikaci, segregaci, či sociální infrastrukturu.

Druhý pohled na studovanou problematiku objektivního rozměru kvality života jsme spojili s výzkumem kvality životních podmínek v rámci území města Olomouce a jejich prostorové diferenciaci. Soustředili jsme se na detailní studium bytového fondu města, podařilo se nám díky celkem jednoduché, ale efektní grafické metodě, klasifikovat městské části do pěti kategorií A až

E podle převládajícího charakteru bydlení. Typ A reprezentovalo městské centrum, jedinečné svojí bytovou strukturou. Typ B představovaly územní jednotky s dominantní panelovou výstavbou, ve třetí kategorii pak jsou zastoupeny části s kombinací bytů v panelových a cihlových domech s minimem bytů v domech rodinných. Z hlediska kvality bydlení nejlepšími městskými částmi jsou ty, které patří do posledních dvou typů D a E. V případě prvního z nich se jedná o bývalé venkovské obce, které splynuly s centrem, jejichž bytový fond tvoří především byty v rodinných domech v kombinaci s byty v domech cihlových, typ E zahrnuje bývalé venkovské obce, které si zachovaly svůj venkovský ráz. Ve většině z nich v posledních letech probíhaly a stále probíhají suburbanizační procesy a z hlediska bydlení zřetelně dominují byty v rodinných domech.

Stručně jsme se pokusili zhodnotit i kvalitu ovzduší, a to z pohledu znečištění prachem, oxidy síry a dusíku. V případě Olomouce převažuje znečištění podél zatížených dopravních komunikací a v blízkosti průmyslových areálů. Nadprůměrné hodnoty znečištění vykazuje i jádro města. Naopak zcela jiná situace nastává u severovýchodních částí města (Svatý Kopeček, Lošov, Radíkov, nebo Droždín), které jsou z hlediska kvality ovzduší nejčistší.

Poměrně příznivá situace panuje ve městě z pohledu zastoupení ploch zeleně, kromě oblastí, jako jsou panelová sídliště, kde převažuje pouze tzv. sídlištní zeleň. Centrum města je obklopeno parky (Smetanovy, Čechovy a Bezručovy sady), další parčíky, aleje, ale i domy obklopené zahradami najdeme po celém městě v poměrně vysokém zastoupení. Výsadní postavení v tomto ohledu mají opět severovýchodní partie města, kde jsou plošně malá jádra bývalých obcí obklopena lesy.

Zřejmě největší problém nastal při analýze kriminality, protože jsme se potýkali s nedostatkem dat, resp. s neochotou jejich poskytování. Nakonec jsme pracovali se statistikou ulic s nápadem trestné činnosti 20 a více trestných činů, podařilo se nám získat sedmiletou časovou řadu (2001–2007). Na základě těchto údajů, které jsme digitalizovali, se podařilo prokázat vazbu trestné činnosti na nákupní centra, obchodní domy a supermarkety, postiženy jsou taktéž osy panelových sídlišť. Specifickou kategorií tvoří městské centrum a oblast hlavního vlakového nádraží.

Při rešeršních pracích jsme se setkali se zmínkou vztahu kvality života a veřejné dopravy, dokonce i vazbou na dostupnost hlavního, krajského, nebo okresního města, a tak jsme jeden z indikátorů vztáhli právě k veřejné dopravě, konkrétně k dostupnosti centra města, které hraje

díky koncentraci administrativních, finančních, kulturních a dalších funkcí a služeb důležitou roli v životě každého občana Olomouce. Dostupnost centra prostředky MHD je koncentricky uspořádána.

Po studiu bezpečnosti a veřejné dopravy jsme přešli k analýze vybavenosti městských částí službami. Detailně jsme se zaměřili na oblasti školství, zdravotnictví a komerční vybavenost. Poměrně dynamický vývoj související s oživením porodnosti v posledních letech zaznamenáváme při studiu vývoje počtu a rozmístění mateřských škol. V případě dostupnosti zdravotní péče jsme uvažovali počet ordinací praktických nebo specializovaných lékařů na 1 000 obyvatel.

Při výzkumu komerční vybavenosti jsme se zaměřili na studium dostupnosti základních finančních služeb. Předmětem výzkumu bylo prostorové rozmístění poboček bankovních domů, pošt a bankomatů. Jejich síť závisí na koncentraci denních toků obyvatel a koncentraci obchodních služeb, resp. v příležitostech k nakupování. Dále jsme analyzovali dostupnost prodejen potravin a oděvů, jakožto důležitých cílů k uspokojování potřeb obyvatel. Jedna samostatná subkapitola byla věnována rozmístění restauračních zařízení ve městě. Při studiu komerční vybavenosti jsme nejčastěji využili vlastní terénní šetření.

Podařilo se nám sestavit soubor 30 proměnných pro všech 82 základních sídelních jednotek, díky kterým jsme byli schopni provést jejich typologii z hlediska kvality životních podmínek aplikací vícerozměrných analýz. Výsledkem bylo šest typů území města, z nichž jeden představoval specifické územní jednotky, jako průmyslové nebo vojenské areály, nákupní centrum, nebo studentské městečko. Podařilo se prokázat prostorovou diferenciaci životních podmínek nejen mezi kompaktním městem a jeho zázemím, ale i v rámci kompaktního města samotného, jehož urbanistické obvody jsou rozděleny do čtyř vzájemně výrazně odlišných kategorií. Diference mezi nimi spočívají, velmi obecně řečeno, hlavně ve struktuře bytového fondu a v dostupnosti služeb.

Cílem následující kapitoly byla analýza subjektivní dimenze kvality života, kterou jsme se pokusili prozkoumat prostřednictvím anketního šetření. To bylo založeno na hodnocení, vnímání, percepci životních podmínek obyvateli jednotlivých městských částí. Široký okruh respondentů nám zároveň umožnil prozkoumat hlavní komponenty spojenosti s těmito aspekty a umožnil nám klasifikovat olomoucké městské části právě z hlediska subjektivního. Výsledky této typologie zčásti korespondovaly se závěry zkoumání rozměru objektivního.

Jedna z otázek na respondenty směřovala k pojmenování atraktivních, preferovaných lokalit v rámci města a naopak k vyjádření se k těm neoblíbeným, neatraktivním z pohledu kvality života. Díky tomu jsme blíže pochopili, jak město a jeho dílčí areály vidí jeho občané. Prostorově jsme tuto oblíbenost prezentovali prostřednictvím indexu preferencí.

Pro možné srovnání s výsledky obdobně zaměřených výzkumů v jiných městech jsme se pokusili zkonstruovat index kvality života založený na vážení jednotlivých dílčích aspektů. K tomu jsme mohli přikročit, neboť dotazovaní označili důležitost zkoumaných životních podmínek. Formou tohoto bodového hodnocení většina městských částí vykazala velmi dobrou situaci, čímž se potvrdila naše hypotéza, že město Olomouc bude hodnoceno pozitivně.

V závěrečné syntéze se pokoušíme nalézt vztahy mezi objektivním a subjektivním hodnocením. Ve většině ukazatelů panuje shoda, nebo jistá míra podobnosti, mezi reálnou skutečností a vnímáním kvality životních podmínek, u některých tomu tak není. Respondenti měli tendenci nadhodnocovat některé aspekty, jako třeba vnímání lokality bydliště, naopak se kriticky stavěli k věcem, které objektivně nevykazovaly negativní situaci. Hodnocení jednotlivých městských částí jsme následně stručně okomentovali.

Naší snahou bylo komplexně zhodnotit vnitřní strukturu města a její vztah k prostorové diferenciaci kvality života obyvatel. Celý výzkum je postaven na volbě indikátorů kvality životních podmínek, z čehož vyplývá možnost rozšíření tématu do budoucna o další aspekty, které jsme v práci neuvažovali. Jedním z nich by mohla být například analýza dopravního zatížení jednotlivých částí města, kterou jsme zhodnotili jen velmi obecně. Tento faktor rovněž ke kvalitě život přispívá. Celá práce byla založena na dostupnosti údajů o jednotlivých zvolených indikátorech. Přístup k těmto datům se ukázal jako poměrně složitý, nepodařilo se vždy optimálně sladit časový rozměr dat. Názorně jsme se s tím potýkali v případě analýzy zeleně a bezpečnosti ve městě. Problematikou dostupnosti dat, jejich prezentování a poskytování by se měla zabývat i samospráva města. Možným východiskem do budoucna tak je odstranění tohoto problému. Jisté perspektivy spočívají i v aplikaci dalších metod, a to nejen vícerozměrných, ale i komparačních, vedoucích k detailnějšímu srovnávání výsledků v jiných městech.

Poznatky, které vyplývají z práce, mohou najít uplatnění i v praxi. Studie totiž přispívá k identifikování řady problémů, a to nejen objektivním výzkumem, ale taktéž vnímáním samotnými obyvateli města, což může být inspirací k jejich řešení. Předkládaná práce přispívá k rozšíření spektra prací věnujících se studiu vnitřní struktury města a kvality životních

podmínek. Zohledňuje postupy aplikované v řadě jiných studií, což ovlivňuje její metodologický aparát. Celou koncepci je do budoucna možné rozšiřovat, hlavní perspektivy dalšího výzkumu by pak mohly být tyto:

- detailnější posouzení environmentální oblasti kvality života – analýzy zaměřené na negativní a omezující faktory životního prostředí (zejména v souvislosti s živelnou pohromou, znečištěním vod, degradací půdy) a pozitivní faktory,
- podrobný výzkum sociální patologie a segregace ve městě,
- zahrnutí skupiny fyzickogeografických ukazatelů do výzkumu (využití území, geomorfologické a biogeografické faktory – struktura krajiny, výskyt alergenů v ovzduší apod.),
- hodnocení infrastruktury v oblasti kvality života – analýzy sociální infrastruktury, technické infrastruktury,
- hodnocení ekonomické oblasti kvality života – výzkum ekonomické situace, kvalita podnikatelského prostředí,
- zohlednění volebních výsledků a jejich vztah ke kvalitě života,
- návrhy na zlepšení kvality života v problémových oblastech.

Studie socio-demografického prostředí města bude možné aktualizovat po zveřejnění výsledků Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011, potenciál vidíme i v možnosti podrobnějšího studia v práci uvažovaných indikátorů. Například rozšířit studium bezpečnosti ve městě (zaměřit se nejen na trestnou činnost, ale i na případy vandalismu), dopravní situaci nehodnotit pouze časovou dostupností centra, ale zohlednit i počet spojení nebo kvalitu vozového parku atd. Takto rozšířený koncept by mohl představovat kvalitní nástroj pro výzkum prostorové diferenciaci životních podmínek ve městě. Jako vhodná se ukazuje i volba většího území, než omezení se na administrativní hranici města Olomouc. Při dalším studiu bychom tak mohli zkoumat například město a jeho suburbánní zónu, nodální nebo funkční městský region.

9. SUMMARY

At the beginning of this dissertation the term “quality of life” was explained, the initial studies dealing with this issue were introduced, and multidisciplinary of the term was briefly analysed including the relationship to its close issues such as quality of environment or sustainability. One of the subchapters focuses on measurement of the quality of life and on the definition of indicators which are able to examine it. Analyses of definitions available and various explanations of terms were based on detailed study of Czech, and especially of foreign literature, which was essential for the theoretical part of this research. Based on this search, methods dealing with such issue were analysed and these methods were later applied in a detailed research of the city of Olomouc.

We approached the issue by examining the quality of life in the immediate interaction with urban environment. We focused on intra-urban environment and a division of the city into 82 urban territories, or 26 districts was taken into consideration. Given the data that we obtained for the study, we made a typology of these spatial units in terms of objective quality of living conditions as well as according to perception of residents themselves. For this purpose, we used multivariate statistical methods – a principal component analysis, a factor analysis and a cluster analysis.

During the research we applied an approach corresponding with a theory of the city. The factor ecology was chosen as one option of the urban sociology. Thus we were able to analyse socio-spatial structure of the city so one of the approaches to the research of objective dimension of the quality of life was taken into account. Using the method of the factor analysis, we were able to identify four (“age and size of household”, “multiple deprivation”, “educationally-professional”, “families”) out of original 25 factors. These four factors were used to evaluate the quality of social environment, population stratification, segregation, and social infrastructure.

The second view on the issue of objective dimension of the quality of life was connected with a research of the quality of living conditions in the city of Olomouc and their spatial differentiation. We focused on detailed study of a household stock of the city and using a simple but effective graphic method we managed to classify the urban areas into five categories from A to E according to prevailing character of living. The type A is represented by the city centre unique in its housing structure. The type B is represented by territorial units with dominant

blocks of flats, in the third category we can find areas with combination of flats in prefabricated and brick houses with a minimum of flats in family houses. The last two types D and E are the best neighbourhoods from the quality of life point of view. In the case of the first of them, it consists of former rural communities which merged with the centre whose housing stock consists mainly of flats in family houses in combination with flats in brick houses. The type E includes former rural communities which maintained their rural character. Most of them have been affected by ongoing suburbanization processes recently and in terms of housing the flats in family houses obviously dominate.

We tried to briefly evaluate the air quality in terms of pollution by dust, sulfur oxides and nitrogen. It was found out that in the city of Olomouc the pollution along important roads and near industrial areas prevails. The above-average figures of pollution can be found also in the city centre. On the contrary, a different situation occurs in the north-eastern part of the city (Svatý Kopeček, Lošov, Radíkov, or Droždín) which is of the best air quality.

Regarding the areas of greenery in the city, the situation is rather favourable except the areas of blocks of flats. The city centre is surrounded by parks (Smetana, Čech and Bezruč Gardens), other parks, alleys and also houses surrounded by gardens can be richly found throughout the city. The north-eastern parts of the city have again a privileged position in this respect because small centres of the former villages are surrounded by forests.

Obviously the biggest problem arose during the analysis of crime rate because of lack of data, or rather because of the unwillingness to deliver them. Therefore, we had to get along with a statistics of street crime with 20 criminal acts and more and we managed to get an eight-year period (2001-2007). On the basis of these data which we digitized, it was possible to prove relations of criminal acts with shopping centres, department stores, supermarkets and areas of blocks of flats. A specific category is represented by the city centre and the railway station.

Searching the information, we found a reference to the possible relationship between quality of life and public transport, and even the connection with the accessibility of a county or main district town. Therefore, one indicator is connected with public transport, specifically with the accessibility of the city centre which plays very important role in lives of Olomouc citizens for its concentration of administrative, financial, cultural and other functions and services. The accessibility of the city centre by means of public transport is arranged concentrically.

After dealing with the security and public transport, we analysed the availability of services in the city districts. We focused on education, health service and commercial services. Studying the number and distribution of nursery schools, we noticed a dynamic development connected with the increase of birth rate in the last years. The accessibility of primary schools was enriched by a theoretical model of pupils' movement to primary schools. Quality indicators were then quotients of number of seats in schools (nursery schools) and number of children from the age of 6 to 14 (from 3 to 5). In the case of health care available, it was considered the number of general practitioners or specialised doctors per 1,000 citizens.

For a research of commercial services we focused on the availability of basic financial services. We analysed the distribution of banks' branches, post offices and cash machines. Their network depends on concentration of daily flow of population and of business services, or opportunities for shopping. We further analysed the availability of food stores and clothes shops, as important targets to meet the needs of population. An independent subchapter deals with the distribution of restaurants in the city. The analysis of the commercial services was the most often made by our own field investigation.

We managed to make a set of 30 variables for all 82 basic settlement units which enabled us to make their typology in terms of the quality of living conditions by application of the multivariate analyses. This resulted in six types of the city territory, one of which featured specific territorial units such as industrial or military areas, a shopping centre, or a campus. We also managed to prove the spatial differentiation of the living conditions not only between the compact city and its hinterland but also within the compact city itself, whose urban areas are divided into four very different categories. Their main differences lie, generally speaking, in the structure of housing stock and in the availability of services.

The aim of the next chapter was to analyse the subjective dimension of the quality of life which we examined by an inquiry which was based on the evaluation and perception of living conditions by inhabitants of individual urban areas. A wide range of respondents allowed us to investigate main elements of satisfaction with these aspects and allowed us to classify the urban areas of Olomouc in subjective terms. The results of this typology partly correspond with conclusions of an objective character.

One of the questions given to the respondents dealt with attractive or preferred locations in the city and, to the contrary, with the most unpopular and unattractive place from the quality of

life point of view. Thanks to this research we understood how people see their city. This popularity was spatially presented by index of preferences.

To compare our results with similar studies of other cities, we constructed an index of quality of life based on weighting of individual aspects. This index could be carried out because the respondents evaluated the importance of the living conditions analysed. This form of evaluation by points revealed that most of urban areas were rated highly, which confirmed our hypothesis that the city of Olomouc will be evaluated positively.

In the final synthesis we deal with relationships between objective and subjective evaluation. Most indicators show agreement or certain similarity between reality and perception of quality of living conditions, however, some of them do not. The respondents tended to overestimate some aspects, such as the perception of their places of residence, on the contrary, they critically looked at issues that objectively did not prove any negative situation. The evaluation of individual areas was then briefly commented.

Our aim was to make a comprehensive evaluation of an internal structure of the city and its relationship to spatial differentiation of quality of life of its citizens. The entire research is based on the choice of indicators of quality of living conditions, which suggests the possibility of future extending of this topic by adding other aspects that were not considered in this dissertation. One of them could be an analysis of traffic load of individual parts of the city which we evaluated only generally but it is a factor which also contributes to the quality of life. The dissertation was based on availability of data on selected indicators. Access to these data proved to be quite complicated because sometimes it was difficult to harmonize the time dimension of data. We faced this problem while analysing greenery and security in the city. The issue of availability of data, their presentation and delivery should be also concern of self-government of the city. Thus the possible starting point for future is to eliminate this problem. Certain prospects can be seen also in the application of other methods not only of multidimensional but also of comparative character leading to a more detailed comparison of results in other cities.

The findings of this dissertation can be used also in a practical application. The study helps to identify many problems using not only the objective research but also perceptions of residents themselves, which can be an inspiration for solutions of such problems. This work broadens the spectrum of studies dealing with an internal structure of a city and quality of living conditions. It takes into account processes applied in other studies, which influences its

methodological apparatus. The whole concept can be enlarged in the future because it represents a quality instrument for research of spatial differentiation of living conditions in the city. Another suggestion is the choice of a larger area than the limitation on the administrative border of the city of Olomouc. Thus, in the next research we could focus on a city and its suburban zone.

10. LITERATURA

- ADÁMEK, P., NĚMEC, O. (2007): Kvalita života a realizace principu rovných příležitostí na trhu práce [online]. [cit. 2011-10-13]. Dostupný z WWW: <kvalitazivota.vubp.cz/prispevky/kvalita_zivota_na_trhu_prace.doc>.
- ANDRÁŠKO, I. (2005): Dve dimenzie kvality života v kontexte percepcií obyvatel'ov miest a vidieckych obcí. In Vaishar, A., Ira, V. eds. Geografická organizace Česka a Slovenska v současném období. Brno (Ústav geoniky Akademie věd ČR), s. 6-13.
- ANDRÁŠKO, I. (2007): Vnútorná štruktúra mesta z hľadiska kvality života. Geografický ústav Slovenskej akadémie vied. Dizertační práce, s. 147.
- ANDRÁŠKO, I. (2008): Hlavné komponenty spokojnosti s kvalitou životných podmienok v mestských štvrtiach Bratislavy. In: Kallabová, E., Smolová, I., Ira, V. a kol.: Změny regionálních struktur České republiky a Slovenské republiky. Ústav Geoniky AV ČR a UP v Olomouci, Brno, s. 74–79.
- ANDREWS, F. M., WITHEY, S. B. (1976): Social indicators of well-being: America's perception of life quality, New York: Plenum Press.
- BAERISWYL, I., DE BUMAN, A., FALLOT M., J., HERTIG, M., J., ROTEN, M., RUFFIEUX, D., (1996): Local Climate and Pollution in the City of Fribourg (Switzerland), Institute of Geography University of Fribourg.
- BARTOŠ, J. a kol. (2002): Malé dějiny Olomouce. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 389 s.
- BERRY, B., J., L., REES, P., H. (1969): The factorial ecology of Calcutta. American Journal of Sociology, 74, s. 455–491.
- BEZÁK, A. (1987): Sociálně-priestorová štruktúra Bratislavy v kontexte faktorovej ekológie. Geografický časopis, 39, s. 272–292.
- BLAŽEK, J. (2002): Velké firmy a subjekty progresivního terciéru jako aktéři regionálního rozvoje v ČR, In: Hampl, M. (ed.): Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie, Př F UK v Praze, Praha, s. 227-249.
- BREHENY, M. et al. (1987): Northern Lights: A Development Agenda for the North in the 1990s. London.
- BUNGE, W. (1973): The geography of human survival. Annals of the Association of American Geographers, 63, s. 275-295.
- BURNLEY, I. (1998): Immigrant city, global city? Advantage and disadvantage among communities from Asia in Sydney. Australian Geographer. Vol. 9, No. 1, s. 45-57.
- BURTON, E. (2000): The Compact City: Just or just compact? Urban Studies, Vol. 37, No. 11, s. 1969-2007.
- CALEM, S. P. (1998): Branch Banking and the Geography of Bank Pricing. The review of Economics and Statistics. Vol. 80, No. 4, s. 600-610
- CIVEROLO et al., (2000): The effects of land use in meteorological modeling: implications for assessment of future air quality scenarios, Atmospheric Environment, 34, s. 1615–1621.
- CIVEROLO, K., HOGREFE, CH., LYNN, B. (2007): Estimating the effects of increased urbanization on surface meteorology and ozone concentrations in the New York City metropolitan region. Atmospheric Environment, 41:9, s. 1803–1818.

- CULYER, A., J. (1990): Commodities, characteristics of commodities, characteristics of people, utilities and the quality of life. In Baldwin S. *Quality of Life: Perspectives and Policies*. Routledge, London, s. 9-27.
- CUMMINS, R., A. (1997): *Comprehensive Quality of Life Scale – Adult*. Melbourne (School of Psychology, Deakin University).
- CUTTER, S., L. (1985): *Rating Places: A Geographer's View of Quality of Life*. Washington: Association of American Geographers Resource Publications in Geography, 76 s.
- CHEUNG, C. (1997): Toward a theoretically based measurement model of the good life. *J. Gen. Psychol.* 158 (2), s. 200–215.
- DE HOLLANDER A., E., M., et al. (2000): *5e Nationale Milieu Verkenningen*, RIVM.
- DIENER, E. et al. (1999): Subjective wellbeing: three decades of process. *Psychological Bulletin* 125 (2), s. 276–302.
- DIENER, E., SUH, E. (1997). Measuring quality of life: Economic, social, and subjective indicators. *Social Indicators Research*, 40, s. 189-216.
- FOTHERINGHAM, A., S., O'KELLY, M., E. (1989): *Spatial interaction models: formulations and applications*. Kluwer, London.
- FRAZIER, J., W. (1982): *Applied Geography: A Perspective*. In Frazier, J. W. ed. *Applied Geography: Selected Perspectives*. Englewood Cliffs (Prentice-Hall), s. 3-22.
- GATERSLEBEN, B., C., M. (2000): Sustainable household metabolism and quality of life: Examining the perceived social sustainability of environmentally sustainable household consumption patterns. *Disertační práce*.
- GAUTHIER, D., A. et al. (2005): *Quality of Life in Regina: A Pilot Study*. Canadian Plains Research Center, University of Regina, 28 s.
- GOTOH, T. (1993): Relation between heat islands and NO₂ pollution in some Japanese cities. *Atmospheric Environment. Part B. Urban Atmosphere*, 27:1, s. 121–12
- GREGORY, D., JOHNSTON R., PRATT, G., WATS, J. M., WHATMORE, S. (eds). (2009): *The Dictionary of Human Geography*. London, 1052 s.
- HALÁS, M., DŽUPINOVÁ, E. (2007): Vývoj a priestorové rozloženie bytového fondu Bratislavy. *Urbanizmus a územní rozvoj*, 10, (2), s. 23-31.
- HALÁS, M., KLADIVO, P., ŠIMÁČEK, P., MINTÁLOVÁ, T. (2010): Delimitation of micro-regions in the Czech Republic by nodal relations. *Moravian Geographical Reports*, roč. 18, č. 2, s. 16–22.
- HALÁS, M., KLAPKA, P. (2010): Regionalizace Česka z hlediska modelovaná prostorových interakcí. *Geografie*, 115, č. 2, s. 144–160.
- HAMPL, M. et al. (1996): *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice*. První vydání. Praha, 395 s.
- HAMPL, M. (2005): *Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext*. První vydání. Praha, 147 s.
- HANUŠIN, J., HUBA, M., IRA, V., KLINEC, I., PODOBA, J., SZÖLLÖS, J. (2000): *Výkladový slovník termínov z trvalej udržateľnosti*. STUŽ, Bratislava, 158 s.
- HARVEY, D. (1989): *The Condition of Postmodernity*. Oxford: Blackwell.
- HELBURN, N. (1982): Geography and the quality of life, *Annals of the Association of American Geographers*, 72, s. 445-456.
- HYNEK A., HYNKOVÁ J. (1979): Prostorová percepce životního prostředí města Boskovic a okolí ve výchově k péči o životní prostředí. *Sborník ČSGS*, sv. 84, č. 4, s. 287-299.
- INCOMA Research, GfK (2011): *TOP50 českého obchodu v roce 2010*. [online]. [cit. 2011-10-13]. Dostupný z WWW: < <http://www.incoma.cz/cz/ols/press.aspx>>.

- IRA, V. (1996): Subjektívne indikátory trvalo udržateľného rozvoja/sposobu života života. In Izakovičová, Z., ed.: Diskusia ku koncepciám trvalo udržateľného rozvoja. SNK SCOPE, Bratislava, s. 2–36.
- IRA, V. (2003a): Územná diferenciácia vybavenosti bytov v SR ako jednej z dimenzií kvality života. České a slovenské regiony na počátku třetího milénia. Sborník 6. česko-slovenského akademického semináře z geografie. Brno, s. 20–26.
- IRA, V. (2003b): Changing intra-urban structure of the Bratislava city and its perception. *Geografický časopis*, 55, s. 91–107.
- IRA, V. (2005): Quality of life and urban space (case study from city of Bratislava, Slovakia). *Europa XXI*, 12, s. 83–96.
- IRA, V. ed. (2008): *Ľudia, geografické prostredie a kvalita života*. Geographica Slovaca, 25, Bratislava. 188 s.
- IRA, V., ANDRÁŠKO, I. (2007): Kvalita života z pohľadu humánnej geografie. *Geografický časopis*, 59, č. 2, s. 159–179.
- KELLNEROVÁ, H., TOUŠEK, V. (1997): Brno z pohľadu faktorové ekologie. *MGR 5:1*, s. 45–51.
- JENERETTE, G. D., HARLAN, S. L., et al. (2006): Regional relationships between surface temperature, vegetation, and human settlement in a rapidly urbanizing ecosystem. *Landscape Ecology*, 22:3, s. 353–365.
- JUREK, M. (2006): Communicating air quality to the public as a tool to raise awareness of air pollution issues. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Rerum Naturalium, Geographica 39*. Olomouc: Univerzita Palackého, s. 31–37
- KERR, D. (1965): Some Aspects of the Geography of Finance in Canada. *Canadian Geographer*. Vol. 9, No. 2. s. 175-192
- KLADIVO, P. (2011): Socio-demographic structure of Olomouc from the point of view of the quality of life. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis - Geographica*, roč. 42, č. 2, (v tisku)
- KLADIVO, P. a kol. (2009): Vybrané aspekty kvality života Olomouce a blízkeho zázemí. In: Lipský, Z., Popková, K., Poštolka, V., Šmída, J. (eds.): *Geodny Liberec 2009. Výročná mezinárodní konference České geografické společnosti Liberec 25.–29. 8. 2008, Česká republika*. Sborník příspěvků. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, s. 87–94.
- KLADIVO, P., ŠIMÁČEK, P. (2011): Vývoj a prostorové rozložení bytového fondu Olomouce. *Urbanismus a územní rozvoj*, roč. 14, č. 2, s. 32-38.
- KLADIVO, P., ROUBÍNEK, P., HALÁS, M. (2010): Modelové příklady regionalizací a jejich aplikační přínos na území Olomouckého kraje. *Regionální studia*, roč. 3, č. 2, s. 19-28.
- KOSTELECKÝ, T., ČERMÁK, D. (2004): Metropolitan Areas in the Czech Republic – Definitions, Basic Characteristic, Patterns of Suburbanisation and Their Impact on Political Behavior. *Sociologické studie/Sociological Studies*, vol 04-03, Sociologický ústav AV ČR, Praha, 57 s.
- KOŽELOUH, J. ed. (2008): *Nákupní řetězce – nové výzvy*. Brno. 67 s.
- KNOX, P. L. (1975): *Social well being: a spatial perspective*. Oxford: The Clarendon Press.
- LANTEIGNE, C. A. (2005): *Quality of Life in Cities*. Unpublished Master's thesis. The University of New Brunswick.
- KŠÍR, J. (1973): *Olomoucké sady a parky*. Olomouc: Vlastivědný ústav, 55 s.
- KUČA, K. (2000): *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 4. díl, Ml-Pan*. Libri, Praha, 941 s.
- LAYARD, R. (2005): *Happiness: lessons from a new science*. London: Allen Lane.

- LIBROVÁ, H. (1997a): Decentralizace osídlení – vize a realita. Část první: vize, postoje, k venkovu a potenciální migrace v ČR. Sociologický časopis 22, č. 3, s. 285–296
- LIBROVÁ, H. (1997b): Decentralizace osídlení – vize a realita. Část druhá: decentralizace v realitě České republiky. Sociologický časopis 23, č. 1, s. 27–40.
- LIU, B., CH. (1976): Quality of Life Indicators in U. S. metropolitan areas: A statistical analysis. New York.
- MASSAM, B., H. (2002): Quality of life: public planning and private living. Progress in Planning, 58, s. 141-227.
- MASSAM, B., H., EVERITT, J. (2001): What the people say: a study of three towns in Jalisco, Mexico. Canadian Journal of Urban Research, 10, s. 293-316.
- MATĚJŮ, P. (1980): Vývoj sociálně prostorové struktury Prahy v letech 1930-1970 ve světle faktorové analýzy. Sociologický časopis 16:4, s. 572–591.
- MATLOVIČ, R. (1998). Geografia priestorovej štruktúry mesta Prešov. Geografické práce, roč. VIII., č. 1. Prešov.
- MEDVEDKOV, J., V. (1974): Ekologičeskije problemy bolšogo goroda i puti ich rešenij. Voprosy Geografii, vol. 96, Moskva, Mysl, s. 32–42.
- MILTNER, R., J., WHITE, D., YODER, CH. (2004): The biotic integrity of streams in urban and suburbanizing landscapes. Landscape and Urban Planning, 69:1, s. 87–100.
- MITCHELL, G. (2000): Indicators as tools to guide progress on the sustainable development pathway. In Lawrence, R. J. ed. 2002. Sustaining Human Settlement: A Challenge for the New Millenium. Urban International Press, s. 55-104.
- MONK, A., H., B. (2011): Oxford SWF Project.
- MULÍČEK, O. (2006): Faktorová analýza – příklad Brna. [online]. Brno: Masarykova univerzita v Brně. [cit. 2011-03-28]. Dostupné z: <http://everest.natur.cuni.cz/akce/segregace/publikace/Mulicek.pdf>
- MURDIE, R., A. (1969): Factorial ecology of metropolitan Toronto 1951-1961: An essay on the social geography of the city. Research Paper 116, Department of Geography, University of Chicago.
- MUSIL, J. (1993): Changing Urban Systems in Post-communist Societies in Central Europe, Analysis and Prediction. Urban Studies 30 (6), s. 899–905.
- MUSIL, J. (2001): Vývoj a plánování měst ve střední Evropě v období komunistických režimů. Pohled historické sociologie. Sociologický časopis, 37, (3), s. 275–296.
- MUSIL, J. (2003): Proměny urbánní sociologie ve Spojených státech a v Evropě 1950-2000. Sociologický časopis, roč. 39, č. 2, Sociologický ústav AV ČR, Praha. s. 137–167.
- NOWAK, D., J., CRANE, D., E., STEVENS, J., C. (2006): Air pollution removal by urban trees and shrubs in the United States. Urban Forestry & Urban Greening, Vol. 4, Issue 3-4, pp. 115-123.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2002): Suburbanizace v kontextu urbanizačního procesu. In: Sýkora, L. (ed.): Suburbanizace a její sociální, ekonomické a geologické důsledky. Ústav pro ekopolitiku. Praha, s. 39-54.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2003): Suburbanizace Prahy. Sociologický časopis, roč. 39, č. 2, Sociologický ústav AV ČR, Praha, s. 235–253.
- OUŘEDNÍČEK, M., et al. (2008): Suburbanizace.cz. UK, Praha, 96 s.
- OUŘEDNÍČEK, M., et al. (2006): Sociální geografie pražského městského regionu. UK, Praha, 159 s.
- OUŘEDNÍČEK, M., POSOVÁ, D. (2006): Suburbánní bydlení v Pražském městském regionu: etapy vývoje a prostorové rozmístění. In: Ouředníček, M. ed.: Sociální geografie Pražského

- městského regionu. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 96–113.
- PACIONE, M. (1982): The use of objective and subjective measures of quality of life in human geography. *Progress in Human Geography*, 6, s. 495 - 514.
- PACIONE, M. (1984): Evaluating the quality of the residential environment in a high-rise public housing development. *Applied Geography*, 4, 59-70.
- PACIONE, M. (1986): Quality of life in Glasgow: an applied geographical analysis. *Environment & Planning, A* 18, s. 1499-1520.
- PACIONE, M. (1990): Urban liveability: a review. *Urban Geography*, 11, s. 1-30.
- PACIONE, M. (1993): The quality of the urban livespace – a geographical perspective. In Bonnes, M. ed. *Perception and Evaluation of Urban Environmental Quality*. Rome (UNESCO), s. 17-42.
- PACIONE, M. (2003): Urban environmental quality and human wellbeing – a social geographical perspective. *Landscape and Urban Planning*, 65, s. 19-30.
- PEDERSEN, P., O. (1967): An empirical model of urban population structure. A factor analytical study of the population structure in Copenhagen. *Proceedings of the First Scandinavian-Polish Regional Science Seminar, Committee for Space Economy and Regional Planning Polish Academy of Science, Studies 17*: s. 193–214.
- PICKETT, S., T., A., CADENASSO, M., L., GROVE, J., M. (2004): Resilient cities: meaning, models, and metaphor for integrating the ecological, socio-economic, and planning realms. *Landscape and Urban Planning*, 69:4, s. 369–384.
- POORTINGA, W. et al. (2001): Expected quality of life impacts of experimental scenarios for sustainable household energy use. Unpublished manuscript. Groningen (NL): Centre for Environmental and Traffic Psychology/Centre for Environmental Studies, University of Groningen.
- PTÁČEK, P. (2004): Changes in Socio-spatial Structure in Olomouc, Czech Republic During the Transformation Period after 1989. *AUPO, Geographica*, 38, s. 51–60.
- PTÁČEK, P., SWEENEY, S., LÉTAL, A. (2003): An evaluation of physical and functional changes to the internal spatial structure of the historical centre of Olomouc, Czech Republic, 1980-2000. *Moravian Geographical Reports*, 11, č. 2, s. 2v10.
- PTÁČEK, P., SZCZYRBA, Z., FŇUKAL, M. (2007): Proměny prostorové struktury města Olomouce s důrazem na rezidenční funkce. *Urbanismus a územní rozvoj*, X., č. 2, s. 19–26.
- PUDELOVÁ et al. (2009): Kvalita ovzduší města Olomouce. Odbor životního prostředí Magistrátu města Olomouce, 36 s.
- PURVIS, M., GRAINGER, A., eds. (2004): *Exploring Sustainable Development: geographical perspectives*. Earthscan, London, 432 s.
- QUITT, E. (1971): Klimatické oblasti Československa. *Academia, Studia Geographica* 16, GgÚ ČSAV v Brně, Brno, 73 s.
- RAPLEY, M. (2003): *Quality of life research: a critical introduction*. London, 286 s.
- REILLY, W. J. (1929): *Methods for the study of retail relationships*. University of Texas Bulletin no. 2944, University of Texas, Austin.
- REILLY, W. J. (1931): *The law of retail gravitation*. Knickerbocker Press, New York.
- RENWICK, R., BROWN, I. (1996): The Centre for Health Promotion's conceptual approach to quality of life. In R. Renwick, I. Brown, & M. Nagler (Eds.), *Quality of life in health promotion and rehabilitation: Conceptual approaches, issues, and applications* (s. 75-86). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

- ROGERSON, R., J. (1995): Environmental and Health-Related Quality of Life: Conceptual and Methodological Similarities. *Social Science and Medicine*, 41, s. 1373-1382.
- ROGERSON, R., J. (1999): Quality of Life and City Competitiveness. *Urban Studies*, 36, s. 969-985.
- ROGERSON, R., J., FINDLAY, A., M., MORRIS, A., S. (1989): Indicators of quality of life: some methodological issues. *Environment and Planning A*, 21, s. 1655-1666.
- ROYUELA, V., SURINACH, J., REYES, M. (2003): Measuring quality of life in small areas over different periods of time (Analysis of the province of Barcelona). *Social Indicators Research*, 64, s. 51-74.
- RYNDA, I. (2000): Trvale udržitelný rozvoj a vzdělávání. In: Hledání odpovědí na výzvy současného světa (se zvláštním zřetelem na otázky životního prostředí). Praha. Dostupné z http://www.czp.cuni.cz/projekty/konf_hledani/Sbornik/Rynda.htm, 1. 6. 2005.
- SAUNDERS, P. (2001): Urban Ecology. In Paddison, R. (ed.): *Handbook of Urban Studies*, Sage, London, s. 36-51.
- SENN, F. (1995): The role of services in the competitive position of Milan, in: P. Cheshire (eds) *Territorial Competition in an Integrating Europe*, s. 120-138. Aldershot: Avebury.
- SCHNEIDER, M. (1974): The Quality of Life In Large American Cities : Objective and Subjective Social Indicators. s. 101-115
- SCHMID, C., F., TAGASHIRA, K. (1964): Ecological and demografic indices: a methodological analysis. *Demography* 1 (1): s. 194-211.
- SCHULZ, J. a kol. (2009a): Dějiny Olomouce. 1. svazek. Olomouc: Statutární město Olomouc a Univerzita Palackého v Olomouci, 558 s.
- SCHULZ, J. a kol. (2009b): Dějiny Olomouce. 2. svazek. Olomouc: Statutární město Olomouc a Univerzita Palackého v Olomouci, 487 s.
- SCHUMAN, H., GRUENBERG, B. (1970): The Impact of City on Racial Attitudes. *American Journal of Sociology* 76, s. 213-261.
- SILIPO, D., B. (2009): The Banks and the Italian Economy
- SILLMAN, S. (1999): The relation between ozone, NO_x, and hydrocarbons in urban and polluted rural environments, *Atmospheric Environment*, 33, s. 1821-1845.
- SMITH, D., M. (1973): The geography of social well being in the United States: an introduction to territorial social indicators. New York: McGraw Hill.
- SMITH, D., M. (1979): Inner-city deprivation: problems and policies in advanced capitalist countries. *Geoforum*, 10, s. 297-310.
- SOJA, E. (1996): *Thirdspace: journey to Los Angeles and Other Real and imagined Places*. Cambridge MA: Blackwell.
- STEG, L., GIFFORD, R. (2005): Sustainable transportation and quality of life. *Journal of Transport Geography* 13, s. 59-69
- SUPUKA, J. a kol. (1991): *Ekologické principy tvorby a ochrany zelene*. Vydavatelstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava
- SWEETSER, F., L. (1965): Factor structure as ecological structure in Helsinki and Boston 1960. *Demography* 1: s. 372-386.
- SÝKORA, L. (1999): Changes in the Internal Spatial Structure of Post-communist Prague“. *GeoJournal*, 49 (1): 79-89.
- SÝKORA, L. (2003): Suburbanizace a její společenské důsledky. *Sociologický časopis*, roč. 39, č. 2, Sociologický ústav AV ČR, Praha, s. 217-233.

- SÝKORA, L. (2000): Globalizace a její společenské a geografické důsledky. In: Jehlička, P., Tomeš, J., Daněk, P. eds, *Stát, prostor, politika: vybrané otázky politické geografie*, Praha, Přírodovědecká fakulta UK, s. 59-79.
- SZALAI, A. (1980): The meaning of comparative research on the quality of life. In Szalai, A., Andrews, F. eds. *The Quality of life*. Beverly Hills, CA (Sage), s. 7-24.
- SZCZYRBA, Z. (2005): Maloobchod po roce 1989: vývoj a trendy se zaměřením na geografickou organizaci. Olomouc: Univerzita Palackého.
- SZCZYRBA, Z. (2006): *Geografie obchodu (se zaměřením na současné trendy v maloobchodě)*. Univerzita Palackého, Olomouc.
- THOMAS, D. (1990): The Edge of the City. *Transactions of the Institute of British Geographers, New Series, Vol. 15, No. 2.*, s. 131-138
- TICHÁK, M. (1997): O osudech městských částí Olomouce. Olomouc: Středisko informatiky a služeb školám, 75 s.
- TOUŠEK, V., VITURKA, M. (1979): Metoda faktorové analýzy a její aplikace ve výzkumu prostorových struktur. *Zprávy GGÚ ČSAV, Brno, č. 5-6*, s. 132-148.
- TSCHOEGL, A., E. (2000): International Banking Centers, Geography, and Foreign Banks. *Financial markets, institutions & instruments. Vol. 2, No. 1*, s. 1-32.
- ÜLENGIN B. et al. (1999): A multidimensional approach to urban quality of life: The case of Istanbul. *European Journal of Operational Research. Vol. 130, No. 2*, s. 361-374
- ULRICH, R., S. (1986): Human responses to vegetation and landscapes. *Landscape and Urban Planning*, 13, s. 29-44.
- VAN KAMP, I., LEIDELMEIJER, K., MARSMAN, G., DE HOLLANDER, A. (2003): Urban environmental quality and human well-being: towards a conceptual framework and demarcation of concepts; a literature study. *Landscape and urban planning*, 65, s. 5-18.
- Velký sociologický slovník. 1996. Praha, Karolinum, 557 s.
- VEENHOVEN, R., (1996): Happy Life Expectancy – A Comprehensive Measure of Quality-of-Life in Nations, *Social Indicators Research 39*. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, 1996, s. 1-58.
- VYSTOUPIL J., WĘCŁAWOWICZ, G. (1987): The internal structure of Katowice and Ostrava: Comparative studies in factorial ecology. *Sborník ČGS, 92*, s. 1-18.
- WĘCŁAWOWICZ, G. (1975): Struktura przestrzeni społeczno-gospodarczej Warszawy w latach 1931 i 1970 w świetle analizy czynnikowej. *Prace geograficzne*, 116, 120 s.
- WĘCŁAWOWICZ, G. (2003): *Geografia społeczna miast (zróżnicowanie społeczno-przestrzenne)*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 161 s.
- WHO (2010): WHO guidelines for indoor air quality: selected pollutants. Kodaň, 484 s.
- WHO-QOL Group (1993): in Marsella, A., J., Levi, L., Ekblad, S (Eds.). *The Importance of Including Quality-of-Life Indices in International Social and Economic Development Activities*. s. 55-67.
- ZATLOUKAL, P. (1981): Olomoucká architektura let 1850 až 1950 a její význam v obraze města. *Zprávy Krajského vlastivědného muzea Olomouc 213*, Olomouc, s. 1-31

Zdroje dat

ČSÚ (2004): Databáze „Městské části Olomouce ve sčítání lidu 2001“.

ČSÚ (2007): Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005.

(dostupný na <http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/4128-04>)

ČSÚ (2005): Statistický lexikon obcí ČR 2008.

(dostupný na <http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/p/4116-08>)

ČSÚ (2011): Veřejná databáze ČSÚ. (dostupná na <http://vdb.czso.cz/vdbvo/uvod.jsp>)

IDOS (2011): Jízdní řády MHD v Olomouci.

(dostupné na <http://jizdnirady.idnes.cz/olomouc/spojeni/>)

INCOMA (2011): Top 50 českého obchodu v roce 2010.

(dostupný na <http://www.incoma.cz/cz/ols/press.aspx>)

Ministerstvo zdravotnictví ČR (2011): Databáze zdravotnických zařízení.

(dostupná na <http://www.mzcr.cz/rzz.aspx>)

Magistrát města Olomouce (2011): Interní databáze odborů Magistrátu (zeleň, bezpečnost, školství)

Příloha 1: Dotazník použitý při šetření

Vážená paní, Vážený pane,

Katedra geografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci dělá výzkum subjektivního vnímání kvality života obyvatel Olomouce a okolí, a to hlavně ve vztahu k místu jejich bydliště. Celý výzkum je přísně anonymní! Vaše osobní údaje nejsou v rámci tohoto dotazníku zjišťovány a tedy nemůžou být ani nikde zveřejněny. Průměrný čas na vyplnění dotazníku je 10-12 minut.

pozn.: Dotazník je určen pro respondenty starší 15 let žijící na území Olomouce a jeho okolí. Pokud nespĺňujete tato kritéria, prosím dotazník nevyplňujte. Děkujeme!

- Místo současného bydliště: obec/město část obce
- Jak dlouho tady bydlíte?
A. od narození B. větší část života C. menší část života D. krátce
- Typ domu/bytu:
A. rodinný dům B. cihlový byt – nový C. cihlový byt – starší D. panelový
- Velikost domu/bytu:
A. 1+kk, 1+1 B. 2+kk, 2+1 C. 3+kk, 3+1 D. 4+kk, 4+1 E. 5+kk, 5+1 a větší
- Jak jste spokojen/-a s vaším bydlištěm a jeho nejbližším okolím (vzdálenost max. 15 min. chůze od vašeho domu/bytu) jako místem pro život?
1. velmi spokojen 2. spokojen 3. neutrální postoj 4. nespokojen 5. velmi nespokojen 0. nevím.
- Jak jste z hlediska kvality života v místě vašeho bydliště a jeho nejbližším okolí spokojen/-a s:

		1	2	3	4	5	0	důležitost
6A	Možnosti nakupování (zboží a služby, které si tady můžete zakoupit)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6B	Možnosti sportování	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6C	Možnosti kulturního vyžití	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6D	Celkový vzhled, dojem, který místní lokalita vyvolává	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6E	Množství a kvalita stromů a ostatní zeleně	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6F	Čistota ulic a veřejného prostranství	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6G	Množství hluku, hlučnost prostředí	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6H	Kvalita (čistota) ovzduší	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6I	Množství dopravy v ulicích	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6J	Práce a činnost místní samosprávy	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6K	Velikost vašeho potenciálního vlivu na dění v okolí	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6L	Parkovací zařízení resp. možnosti parkování	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6M	Služby MHD/IDS	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6N	Bezpečnost vašeho osobního majetku (dům/byt, automobil)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6O	Osobní bezpečnost (před napadením, loupeží a pod.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6P	Úroveň vandalismu	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6Q	Sousedí, sousedské vztahy	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

- Z hlediska kvality života v místě vašeho bydliště jsou pro vás nejdůležitější tyto faktory (v sloupci důležitost v předchozí otázce zaškrtněte čtyři nejdůležitější)
- Z hlediska bytu/domu, ve kterém žijete, jak jste spokojen/-a s:

		1	2	3	4	5	0	důležitost
8A	Celková úroveň domu/bytu, ve kterém bydlíte (vzhled, velikost atd.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8B	Množství soukromí, které vám tento dům/byt poskytuje	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

8C	Pohled z okna vašeho obývacího pokoje	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8D	Finanční náklady na bydlení.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

9. Z hlediska bytu/domu, ve kterém žijete, je pro vás nejdůležitější tento faktor (v sloupci důležitosti v předchozí otázce zaškrtněte jeden nejdůležitější)

10. Z hlediska dostupnosti z místa vašeho bydliště (dostupnost vyjadřuje, nakolik je pro vás jednoduché/náročné dostat se na dané místo při použití vámi upřednostňované formy dopravy), jak jste spokojen/-a s:

		1	2	3	4	5	0	důležitost
10A	Dostupnost nejbližšího obchodu s potravinami	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10B	Dostupnost do zaměstnání (místa vašeho pracoviště)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10C	Dostupnost centra města	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10D	Dostupnost mateřské anebo základní školy pro děti	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10E	Dostupnost ostatních vzdělávacích zařízení (např. jazykové školy)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10F	Dostupnost k vašim přátelům anebo známým	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10G	Dostupnost zábavných podniků, hospod, restaurací	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10H	Dostupnost zdravotnického zařízení, lékaře	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10I	Dostupnost veřejného parku, lesa anebo jiných otevřených ploch	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10J	Dostupnost nejbližší zastávky MHD/IDS	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10K	Dostupnost základních služeb (pošta, banka, ...)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

11. Z hlediska dostupnosti z místa vašeho bydliště jsou pro vás nejdůležitější tyto faktory (v sloupci důležitosti v předchozí otázce zaškrtněte tři nejdůležitější)

12. Z hlediska vaší osobní kvality života, jak jste spokojen/-a s:

		1	2	3	4	5	0	důležitost
12A	Vaše rodinné (partnerské) vztahy, rodinný (partnerský) život	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12B	Vaše vztahy s přáteli, známými	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12C	Vaše práce, pracovní podmínky	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12D	Váš příjem, finanční zabezpečení	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12E	Vaše zdraví, zdravotní stav (z hlediska posledních 12 měsíců)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

13. Z hlediska vaší osobní kvality života jsou pro vás nejdůležitější tyto faktory (v sloupci důležitosti v předchozí otázce zaškrtněte dva nejdůležitější)

14. Jak celkově vnímáte kvalitu vašeho života:

1. velmi dobrá 2. dobrá 3. průměrná 4. špatná 5. velmi špatná 0. nevím

15. Jste:

A. muž B. žena

16. Věk: roků

17. Dosažené vzdělání:

A. základní B. střední bez maturity C. střední s maturitou D. VŠ a vyšší

18. Uveďte lokality (max. 3), které považujete z hlediska kvality života resp. životních podmínek za nejlepší v rámci Olomouce a okolí

.....

19. Uveďte lokality (max. 3), které považujete z hlediska kvality života resp. životních podmínek za nejhorší v rámci Olomouce a okolí

.....

Děkujeme za vyplnění dotazníku.

číslo: tazatel: datum:

pozn. v otázkách 6, 8, 10, 12 je hodnocení 1: velmi spokojen, 2: spokojen, 3: neutrální postoj, 4: nespokojen, 5: velmi nespokojen (příp. známkování jako ve škole), 0 znamená nevím.

Příloha 2: Matice vstupující do analýzy socio-demografického prostředí.

		Proměnné																							
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
NSZ	1	0,22	-0,76	0,79	-0,93	-0,52	1,20	-0,46	0,24	-0,91	0,80	0,14	-0,01	0,77	0,79	-1,42	0,17	0,20	1,85	-1,20	-0,56	0,31	-1,22	0,26	-0,39
	2	-0,01	-0,52	0,69	-0,47	-0,42	0,50	-0,63	0,00	-0,44	0,60	-0,08	0,20	0,18	0,98	-0,64	0,43	-0,03	0,72	-0,50	-0,01	-0,48	-0,29	0,10	0,03
	3	0,49	-0,19	-0,18	-1,25	-0,38	0,64	-0,55	0,23	-1,47	0,25	-1,33	0,70	0,25	1,24	-0,92	-0,66	0,12	0,80	-0,72	-1,29	1,39	-1,13	1,54	-0,49
	4	-0,67	0,33	0,16	-1,83	-1,05	0,64	-1,09	-0,73	-1,15	0,09	-0,92	0,18	1,14	-0,57	0,44	-1,03	-1,00	0,11	0,70	-1,02	1,09	-0,89	0,91	0,52
	5	-0,08	-0,29	0,44	-2,15	0,09	1,65	-1,36	-0,53	-0,92	0,83	0,07	0,03	2,80	1,41	-1,63	-0,38	0,14	2,40	-1,35	-0,74	0,78	-1,84	0,87	-1,41
	6	0,44	-0,34	0,06	-0,28	0,62	1,72	-1,11	-0,13	0,83	-0,18	-1,01	0,10	1,34	1,68	-1,68	-0,77	2,00	1,52	-1,26	-0,19	0,17	-0,97	0,63	1,07
	7	-0,32	-0,36	0,75	-0,65	0,00	0,81	-0,36	-0,39	-0,92	1,02	0,11	-0,80	1,17	0,82	-1,22	0,50	0,78	1,61	-1,53	-0,56	0,59	-1,10	1,18	-1,02
	8	0,34	-0,47	0,31	1,50	-0,34	-0,37	0,43	0,47	1,39	0,27	1,42	0,55	-0,68	-1,11	0,82	0,47	0,17	-0,72	0,61	1,19	0,57	0,27	-1,10	0,58
	9	-0,14	-0,14	0,30	0,39	-0,24	0,40	-0,86	0,03	0,65	0,31	0,21	1,13	-0,63	-1,00	1,04	0,18	-0,71	-1,32	1,27	0,36	1,08	1,66	-0,31	1,47
	10	0,53	-0,48	0,15	0,14	0,45	0,26	-0,19	0,65	1,82	0,67	-0,04	3,20	-1,07	-1,40	1,24	3,03	-0,41	-0,05	0,69	0,55	0,45	0,23	-0,86	-2,07
	11	0,28	0,17	-0,46	0,64	-0,08	-0,61	0,19	0,31	0,63	0,17	0,18	-0,28	-0,37	-1,04	0,79	0,73	-0,55	-0,43	0,45	1,38	-0,39	0,76	-0,42	0,46
	12	-0,03	-0,25	0,35	-1,41	-0,46	1,13	-1,22	0,20	-1,45	-0,14	-1,68	0,47	2,67	-1,04	1,23	-0,99	-0,92	-1,83	1,50	-1,20	1,33	0,56	1,58	-1,57
	13	0,78	-0,10	-0,55	-1,25	-0,03	0,57	-0,16	0,05	-0,44	-1,19	-0,22	-0,42	0,01	0,42	-0,42	-0,80	0,24	0,35	-0,46	-0,83	1,04	-0,98	1,22	-1,71
	14	-0,66	-0,75	1,54	0,17	-0,93	0,36	-0,69	0,38	0,14	1,38	0,47	0,26	-0,55	-0,36	0,68	0,10	-0,61	-0,66	0,54	-0,19	-0,68	0,95	0,61	0,47
	15	0,47	-0,05	-0,34	-0,27	0,03	0,29	-0,47	-0,28	-0,08	-0,40	0,85	0,69	-0,93	-0,02	-0,21	-1,15	0,33	-0,84	0,55	0,55	-0,28	-0,04	-0,35	1,84
	16	-0,05	-0,09	0,15	0,05	0,33	-0,37	0,25	-0,01	-0,02	0,50	-0,17	0,54	-0,65	-1,13	1,07	-0,36	-1,07	-1,60	2,55	-0,65	1,49	0,64	-0,06	1,68
	17	-1,55	1,94	-1,17	-0,34	1,49	-1,23	0,72	-1,57	-0,02	-1,10	-0,80	0,02	-0,79	1,22	-0,46	-1,33	-0,50	-0,33	0,83	-1,48	1,16	1,07	-0,02	-0,05
	18	-0,65	1,10	-0,86	0,69	1,19	-1,34	1,27	-0,17	0,53	-0,50	-0,46	-0,86	-0,38	-0,90	1,10	0,92	-0,29	-0,40	0,23	0,36	-0,81	0,23	-0,73	-0,73
	19	1,82	-1,21	-0,01	-1,14	-1,25	1,37	-1,10	1,82	-0,62	-0,32	-0,75	2,54	-0,37	-0,13	0,85	-0,48	-1,12	-1,81	1,68	-1,02	1,20	-0,32	0,89	3,57
	20	-0,26	0,15	0,04	0,38	-0,23	-0,50	-0,03	-0,10	0,17	-0,31	-0,35	-0,49	-0,62	-0,28	0,50	0,55	-0,44	-0,25	0,19	-0,37	-0,97	1,00	0,00	0,06
	21	-0,74	0,71	-0,28	0,64	0,50	-1,27	0,51	-1,32	0,04	-0,41	-0,36	-0,77	-0,73	-0,44	0,71	0,02	-0,94	-0,44	0,67	-0,83	-0,48	1,41	-0,29	-0,26
	22	-0,88	0,18	0,54	1,00	0,32	-1,06	0,35	-1,23	0,29	0,81	-0,03	-0,76	-0,74	0,43	0,41	0,06	-0,60	-0,01	-0,08	0,46	-1,34	0,65	-0,62	-0,69
	23	-0,70	1,05	-0,75	0,79	0,78	-0,50	0,27	-0,58	0,67	-0,30	-1,42	-0,85	-0,60	-0,60	1,37	-1,85	-0,64	-1,07	1,20	0,09	-0,37	1,21	0,46	0,05
	24	-0,85	0,33	0,32	0,54	0,19	-0,57	-0,14	-0,64	0,44	0,56	0,55	0,27	-0,67	-0,66	0,86	0,91	-0,71	-0,48	0,37	0,55	-0,73	0,51	-0,45	0,25
	25	-0,88	1,52	-1,21	-0,17	1,13	-1,27	0,71	-1,05	-0,19	-1,36	-1,10	0,27	-0,72	-1,07	0,85	-0,55	-0,85	-0,69	0,90	-0,93	0,25	1,78	-0,06	0,13
	26	-0,53	1,04	-0,89	0,42	0,46	-0,82	0,39	-0,54	0,09	-0,93	-0,44	-0,46	-0,46	-0,29	0,77	-0,38	-0,30	-0,68	0,38	-0,28	0,47	1,03	-0,07	0,49
	27	-0,59	-1,15	2,01	-0,54	-1,39	0,81	-0,94	0,36	-0,03	1,78	-0,14	-0,34	-0,27	0,13	0,17	1,35	-0,71	-0,70	0,24	0,36	-0,62	1,36	0,09	0,99
	28	-0,74	-0,82	1,71	0,99	-0,74	-0,12	-0,40	-0,41	0,89	1,62	0,60	-0,88	-0,52	0,63	0,18	0,19	-0,60	0,31	-0,25	0,55	-1,51	1,01	0,05	-0,47
	29	-0,91	2,94	-3,02	-0,05	2,36	-2,86	3,56	-1,79	-3,41	-2,38	-0,48	-1,02	-1,07	-0,28	0,28	-0,07	0,33	0,09	0,50	-0,37	0,49	-0,73	-1,70	1,77
	30	-0,16	0,36	-0,33	0,31	0,13	-0,57	0,44	-0,21	-0,22	-0,37	-0,66	0,35	-0,42	-0,26	0,47	-0,38	-0,61	-0,43	0,43	-0,37	0,08	0,81	-0,13	0,17
	31	0,20	-0,65	0,67	0,50	0,04	0,22	-0,74	-0,29	-0,04	1,04	0,26	0,69	0,09	-0,29	0,38	1,79	-0,13	0,13	-0,31	-0,10	1,10	0,80	0,54	-0,35
	32	1,01	1,66	-3,04	3,97	1,99	-2,10	3,24	0,40	2,13	-3,21	2,63	-0,86	-0,19	-0,57	-1,91	-0,64	4,09	0,43	-1,95	2,85	-1,69	-1,59	-3,79	-2,14
	33	0,76	-0,83	0,42	0,30	-0,21	0,43	0,56	-0,07	1,32	0,55	3,46	-1,73	-1,07	3,02	-1,92	-0,26	1,62	0,34	-1,40	2,11	-1,90	-0,11	-0,89	-0,84
	34	-0,83	1,65	-1,42	1,03	1,30	-1,58	1,11	-1,07	0,13	-1,30	-0,17	0,06	-0,42	-0,36	0,61	0,58	-0,34	0,03	0,20	-0,28	-0,24	1,18	-1,32	-0,53
	35	-0,20	0,65	-0,67	0,03	0,59	-0,82	0,87	-0,22	-0,54	-0,62	-0,19	0,11	-0,22	0,09	-0,08	0,64	-0,24	0,41	-0,27	-0,10	0,01	0,09	-0,30	-0,50
	36	0,56	-0,72	0,44	-0,81	-0,63	1,30	-1,28	0,99	-0,12	0,44	-0,17	1,58	-0,13	0,12	-0,13	0,11	-0,05	-0,74	-0,18	0,09	0,40	0,20	-0,13	0,11
	37	-0,91	2,10	-1,93	-0,64	3,35	-0,95	1,98	-0,02	-0,31	-2,66	-1,02	0,47	0,38	-0,46	-0,30	0,30	2,09	-0,46	-0,79	-0,19	0,30	-0,98	-0,32	-0,50
	38	0,39	-1,55	1,67	-0,24	-1,44	0,74	-0,54	1,15	0,48	1,59	-0,24	-0,92	1,81	-0,48	-0,40	0,37	-0,02	1,12	-0,91	0,82	-1,27	-0,67	0,57	0,39
	39	0,75	-0,72	0,29	0,29	-0,85	0,50	0,08	0,36	0,41	0,80	2,78	-0,40	-0,91	-0,08	-1,43	-0,20	1,22	-0,27	-0,93	1,93	-0,46	-1,11	-0,93	-0,36
	40	0,01	0,28	-0,37	-0,27	0,07	0,16	0,12	0,10	0,26	-0,68	0,60	0,79	0,13	0,07	-0,41	1,01	1,08	0,49	-0,96	-0,19	0,13	-0,32	0,29	0,27
	41	-0,75	0,17	0,44	-0,97	0,21	0,78	-0,62	-0,40	-0,35	-0,30	0,08	-1,82	-0,71	0,52	-0,44	1,02	0,98	1,38	-1,24	-1,20	0,89	-0,83	0,52	-0,27
	42	-0,26	-0,86	1,34	-1,01	-0,56	0,12	-0,06	-0,32	-0,81	0,71	-0,06	0,11	0,61	0,18	0,11	1,03	-0,07	0,24	-0,39	-0,65	0,53	-0,70	0,23	-0,44
	43	-1,57	0,19	1,12	-0,59	0,02	0,16	-0,16	-1,16	-1,33	1,17	0,28	-1,33	3,75	0,24	-1,61	-0,65	1,57	1,68	-1,77	-1,02	1,25	-1,69	1,08	1,00
	44	0,71	-0,12	-0,47	-1,81	-0,73	1,61	-1,35	0,44	-1,70	0,04	-0,22	-0,62	0,18	0,16	0,27	1,34	-0,49	0,77	-0,38	-0,65	0,65	-0,89	2,05	-0,22
	45	-0,33	0,33	-0,14	1,73	0,52	-1,20	1,10	-0,29	1,88	-0,47	0,47	-0,48	-0,39	-0,63	-0,14	-0,14	0,23	0,16	-0,31	1,84	0,02	-0,12	-2,20	-0,52
	46	0,47	-1,63	1,69	0,31	-1,57	1,54	-1,16	2,39	0,56	0,75	0,18	-0,75	-0,27	-0,16	0,61	0,46	1,00	-0,79	-0,06	0,73	-1,73	0,50	0,72	0,66
	47	-0,31	0,71	-0,65	0,14	1,00	0,02	0,08	-1,51	0,56	-1,01	0,48	1,49	0,18	0,09	-0,77	0,94	1,78	2,07	-1,30	-0,74	1,14	-1,69	0,35	-0,42
	48	1,32	-0,98	0,12	0,14	-0,17	0,71	-0,44	1,31	1,31	0,60	-0,63	-1,19	-0,13	4,27	-3,02	-1,74	-0,10	1,80	-1,31	0,82	-1,00	-0,13	0,03	-0,59
	49	0,27	-0,03	-0,19	0,04	-0,28	-0,33	-0,35	-0,22	0,40	0,51	0,03	-0,74	-0,07	0,26	-0,48	0,78	-0,96	0,41	-0,44	1,01	-0,29	-0,51	-0,93	0,41
	50	3,39	-1,75	-0,69	-0,28	-1,80	0,81	-0,36	3,11	-0,14	0,06	-0,83	-0,78	-0,51	-0,46	1,33	-0,01	-0,72	-1,24	1,23	0,73	-1,51	-0,44	0,96	0,48
	51	3,73	-2,05	-0,60	1,75	-2,13	0,81	-0,75	2,86	2,08	0,16	2,34	-0,95	-0,46	-0,44	0,13	0,40	0,13	0,48	-0,33	2,20	-2,21	-1,72	-1,74	-1,23
	52	-1,30	0,96	-0,11	0,58	0,69	-0,92	1,45	0,28	-1,28	-0,77	-1,64	2,23	-0,08	-1,43	1,26	-2,69	-1,07	-1,91	2,31	-1,85	2,43	0,69	-0,43	0,66
	53	0,92	-1,13	0,66	0,19	-1,08	0,57	-0,74	1,26	0,24	0,27	0,10	-0,52	-0,73	-0,62	1,10	0,48	0,01	-0,49	0,44	0,27	-1,52	0,72	0,51	0,

Příloha 3: Matice vstupující do analýzy hlavních komponent (kap. 5.1).

NSZ	Proměnné																														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
1	-3,18	-0,23	-1,08	-1,14	-0,98	-0,97	-0,75	-2,35	-2,87	-2,82	-1,46	-0,50	-0,30	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	-0,09	-0,19	-0,17	-0,60	-1,71	-0,24	-0,34	-0,20	0,45	-0,18	
2	-3,18	-0,23	-1,08	-1,14	-0,98	-0,97	-0,75	-2,35	-2,87	-2,82	1,12	0,20	8,34	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	-1,05	-0,19	-0,17	-0,60	-1,71	-0,24	-0,34	-0,20	-0,69	-0,18	
3	-3,18	-0,23	-1,08	-1,14	-0,98	-0,97	-0,75	-2,35	-2,87	-2,82	1,12	-0,20	0,30	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	-0,50	-0,19	-0,17	-0,60	-1,71	-0,24	-0,34	-0,20	-0,69	-0,18	
4	-3,18	-0,23	-1,08	-1,14	-0,98	-0,97	-0,75	-2,35	-2,87	-2,82	-1,03	0,20	3,12	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	-0,36	-0,19	-0,17	-0,60	-1,71	-0,24	-0,34	-0,20	-0,41	-0,18	
5	-3,18	-0,23	-1,08	-1,14	-0,98	-0,97	-0,75	-2,35	-2,87	-2,82	-1,03	-0,20	3,12	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	-0,92	-0,19	-0,17	-0,60	-1,71	-0,24	-0,34	-0,20	-0,92	-0,18	
6	-3,18	-0,23	-1,08	-1,14	-0,98	-0,97	-0,75	-2,35	-2,87	-2,82	-0,38	0,00	3,12	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	-0,64	-0,19	-0,17	-0,60	-1,71	-0,24	-0,34	-0,20	-0,92	-0,18	
7	-3,18	-0,23	-1,08	-1,14	-0,98	-0,97	-0,75	-2,35	-2,87	-2,82	-1,03	-0,40	3,12	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	-0,64	-0,19	-0,17	-0,60	-1,71	-0,24	-0,34	-0,20	-0,79	-0,18	
8	0,41	-0,23	1,62	2,48	-0,98	-0,97	-0,75	5,29	-1,81	0,59	-0,38	-0,20	0,90	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	-0,78	-0,19	-0,17	-0,60	1,31	-0,24	-0,34	-0,20	-0,65	-0,18	
9	0,41	-0,23	0,27	-1,14	-0,98	0,99	-0,75	1,34	-0,71	0,59	-1,03	-0,50	0,30	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	1,02	4,26	3,93	-0,60	-0,20	-0,24	-0,34	-0,20	-0,47	-0,18	
10	0,41	-0,23	1,62	2,48	-0,98	-0,97	-0,75	-0,73	1,41	0,59	1,12	-0,40	3,92	-0,17	-0,31	8,37	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	0,05	-0,19	-0,17	-0,60	-1,71	-0,24	-0,34	6,39	-0,84	4,68	
11	0,41	-0,23	-1,08	-1,14	-0,98	2,95	-0,75	0,07	0,99	0,02	-1,03	-0,20	0,90	8,88	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	8,91	-0,09	-0,19	-0,17	2,50	-1,71	-0,24	-0,34	-0,20	-0,58	-0,18
12	-1,38	8,51	-0,18	-1,14	0,69	-0,97	1,06	-0,04	0,90	0,59	2,20	-0,50	1,51	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	-0,50	-0,19	-0,17	-0,60	0,30	-0,24	-0,34	-0,20	-0,54	-0,18	
13	0,41	-0,23	1,62	0,67	-0,98	-0,97	1,96	1,26	-0,46	1,73	-1,03	-0,50	0,30	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	-0,09	-0,19	-0,17	-0,60	-0,20	-0,24	-0,34	-0,20	-0,57	-0,18	
14	-0,49	-0,23	-0,54	-0,41	0,02	-0,97	2,50	0,04	-0,46	0,59	-0,81	0,20	3,12	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	0,47	7,81	8,03	-0,60	1,31	-0,24	-0,34	5,86	-0,66	7,59	
15	0,41	-0,23	0,54	-0,41	0,02	-0,97	2,50	0,08	0,80	0,36	-0,38	-0,40	3,92	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	0,47	-0,19	-0,17	-0,60	-0,50	-0,24	-0,34	-0,20	-0,65	-0,18	
16	0,41	-0,23	-0,31	-1,14	1,89	-0,41	0,80	-0,04	0,35	0,10	-1,03	-0,20	1,51	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	1,43	-0,19	-0,17	-0,60	1,31	-0,24	-0,34	-0,20	-0,63	-0,18	
17	0,41	-0,23	1,62	-0,36	0,10	0,71	0,02	1,01	-0,55	0,92	-1,03	0,00	1,51	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	1,02	-0,19	-0,17	-0,60	1,09	-0,24	-0,34	-0,20	2,14	-0,18	
18	-0,31	2,10	1,62	0,55	-0,31	-0,44	0,69	0,65	-0,36	0,89	-1,03	0,40	2,31	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	-0,09	-0,19	-0,17	-0,60	1,11	-0,24	-0,34	-0,20	-0,45	0,25	
19	0,41	-0,23	1,62	0,67	-0,26	-0,41	0,41	0,66	-0,30	1,97	-0,81	1,00	3,12	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	-0,09	-0,19	-0,17	-0,60	0,01	-0,24	-0,34	-0,20	-0,42	-0,18	
20	0,41	-0,23	0,15	0,51	-0,52	-0,43	-0,51	0,27	0,51	0,38	-0,38	-0,40	3,92	-0,17	-0,31	3,13	3,45	-0,25	-0,12	-0,16	-0,50	0,67	0,09	-0,60	0,21	-0,24	-0,34	1,97	-0,80	0,45	
21	-0,01	1,12	-0,15	1,79	-0,21	-0,82	-0,75	-0,21	0,83	-0,41	-0,38	-0,20	1,91	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	1,57	-0,05	0,09	-0,60	0,73	-0,24	-0,34	-0,20	-0,83	-0,18	
22	0,26	-0,23	1,10	0,12	0,18	0,09	-0,13	0,50	-0,10	0,64	1,12	0,20	3,92	0,65	-0,31	-0,19	-0,28	7,51	-0,12	0,93	0,88	-0,19	-0,17	-0,60	1,08	-0,24	-0,34	-0,04	-0,78	-0,18	
23	0,41	-0,23	-0,88	-0,12	-0,98	1,80	-0,67	-0,36	0,96	-0,93	0,05	1,00	7,54	-0,17	-0,31	-0,19	1,44	-0,25	-0,12	-0,16	-0,78	0,01	-0,05	-0,60	1,31	8,59	8,14	-0,14	-0,74	-0,18	
24	0,15	0,19	0,72	0,16	-0,50	0,06	0,80	0,60	-0,17	0,81	-0,38	1,00	2,31	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	1,02	-0,19	-0,17	-0,60	0,59	-0,24	-0,34	-0,10	-0,88	-0,18	
25	0,41	-0,23	-1,08	-0,46	1,75	-0,97	0,70	0,35	-0,26	0,57	-0,38	0,20	3,92	-0,17	-0,31	0,06	1,36	2,67	-0,12	-0,16	-1,47	0,19	0,17	-0,60	1,31	-0,24	-0,34	0,22	-0,20	0,04	
26	0,41	-0,23	-1,08	0,07	1,11	-0,31	-0,30	-0,07	0,90	-0,64	1,12	-1,00	7,54	-0,17	-0,31	-0,08	-0,28	2,33	9,00	-0,16	-0,64	0,09	-0,07	-0,08	-0,20	-0,24	-0,34	0,11	0,45	-0,18	
27	0,36	-0,23	0,18	-0,17	-0,31	-0,97	2,43	0,38	0,16	0,35	-0,38	1,00	3,92	0,94	7,33	-0,10	-0,28	1,89	-0,12	-0,16	-0,36	-0,19	-0,17	-0,60	0,79	-0,24	-0,34	-0,20	0,33	-0,18	
28	0,41	-0,23	1,08	2,24	-0,93	-0,92	-1,51	1,01	-0,33	0,57	1,12	0,20	3,52	0,09	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	-1,19	-0,19	-0,17	-0,60	0,97	-0,24	-0,34	-0,20	0,84	-0,08	
29	0,41	-0,23	-0,59	-0,91	-0,94	-0,94	4,25	0,28	0,19	-0,78	-0,38	1,00	3,12	0,08	-0,31	0,20	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	-0,50	-0,19	-0,17	-0,60	1,14	-0,24	-0,34	-0,12	-0,03	-0,09	
30	0,41	-0,23	-0,11	2,33	-0,98	-0,80	-0,75	0,27	0,51	-0,01	1,12	-0,80	7,94	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	0,13	-1,05	-0,19	-0,17	-0,60	0,52	-0,24	-0,34	-0,17	-0,90	-0,18	
31	-0,04	0,16	1,62	0,25	-0,25	0,62	-0,39	0,44	-0,10	0,78	-1,89	-1,60	-1,31	-0,17	-0,31	-0,12	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	3,09	-0,16	-0,17	-0,57	-0,29	-0,24	-0,34	-0,20	0,81	-0,18	
32	0,33	-0,23	1,51	-0,08	-0,12	-0,29	1,06	0,53	0,06	0,43	-0,38	1,00	3,92	-0,17	-0,31	-0,05	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	-0,09	0,02	-0,05	-0,60	0,58	-0,24	-0,34	-0,20	-0,15	-0,18	
33	0,41	-0,23	-0,74	0,90	0,89	-0,79	-0,65	-0,01	0,67	-0,21	1,12	-0,20	7,54	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	0,61	-0,19	-0,17	-0,60	1,09	-0,24	-0,34	-0,18	-0,92	-0,18	
34	0,41	-0,23	1,02	1,09	0,08	-0,79	-0,30	0,13	0,19	0,33	-0,38	-0,20	1,91	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	1,02	-0,13	-0,17	-0,60	0,67	-0,24	-0,34	-0,20	2,36	-0,18	
35	0,34	-0,07	0,28	-0,14	0,44	0,18	0,06	0,13	0,28	0,27	-0,38	1,00	3,92	-0,17	2,16	0,15	3,53	-0,25	-0,12	-0,16	0,05	-0,19	-0,17	-0,60	0,96	-0,24	0,82	-0,20	-0,62	-0,18	
36	0,16	0,51	1,50	0,20	-0,18	0,25	0,07	0,57	-0,04	0,57	-1,46	-1,00	0,30	-0,17	-0,31	-0,19	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	1,85	-0,17	-0,17	-0,60	-0,19	-0,24	-0,34	-0,20	-0,75	-0,18	
37	0,37	-0,23	1,23	0,59	-0,71	0,37	-0,26	0,60	-0,10	0,98	-0,38	-0,20	1,91	0,00	2,01	-0,13	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	0,05	0,33	-0,19	-0,17	-0,60	1,04	-0,24	-0,34	-0,20	0,54	-0,18
38	0,10	0,51	1,17	0,05	-0,20	0,61	-0,26	0,16	0,25	0,76	-1,24	-0,60	1,91	-0,17	-0,31	-0,14	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	0,88	-0,17	-0,13	-0,60	0,32	-0,24	0,37	-0,20	-0,83	-0,18	
39	0,41	-0,23	-0,47	0,12	1,82	-0,59	-0,75	-0,04	0,35	0,03	0,05	1,00	3,92	-0,17	1,58	0,24	-0,28	0,78	0,03	0,33	-0,78	-0,17	-0,13	-0,40	1,02	-0,24	2,01	-0,07	0,00	-0,03	
40	0,18	0,22	-0,29	1,57	-0,50	-0,82	-0,17	-0,08	0,99	-0,24	-0,38	0,40	2,31	-0,17	-0,31	-0,07	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	0,74	-0,07	-0,06	-0,60	0,70	1,06	0,05	-0,18	0,47	-0,13	
41	0,38	-0,11	1,58	-0,23	0,28	0,63	-0,25	0,34	0,09	0,86	-1,03	-0,50	0,30	-0,17	-0,31	-0,15	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16	1,85	-0,17	-0,17	-0,58	0,43	-0,24	-0,07	-0,20	-0,31	-0,18	
42	0,30	-0,23	1,34	1,32	-0,62	-0,47	-0,19	0,25	0,35	0,57	1,12	-0,20	3,12	-0,17	-0,31	-0,15	0,19	-0,25	-0,12	-0,02	1,02	-0,17	-0,14	-0,60	0,34	-0,24	0,26	-0,20	0,77	-0,18	
43	0,21	0,05	1,62	-0,22	-0,12	0,95	-0,32	0,39	0,06	0,90	-1,46	-0,50	-0,90	-0,17	-0,31	-0,16	-0,28	-0,25	-0,12	-0,16											

Příloha 4: Korelace faktorů a proměnných (faktorové zátěže, kap. 5.1).

	faktory																														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
přívodní proměnné	1	0,65	0,61	-0,20	0,31	0,03	0,08	0,13	0,00	-0,09	-0,05	0,06	0,01	0,06	-0,05	-0,07	-0,06	-0,05	-0,02	0,03	0,05	0,01	0,06	0,00	-0,02	0,00	-0,05	-0,02	0,02	0,01	0,00
	2	0,09	-0,03	0,12	-0,10	0,04	0,10	0,07	-0,07	0,84	0,27	-0,05	-0,03	-0,24	0,08	0,19	0,20	0,04	-0,05	0,09	-0,07	0,03	0,00	0,02	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	0,00	0,00	0,00
	3	0,75	-0,07	0,45	-0,10	-0,03	-0,19	0,09	-0,10	-0,05	-0,06	-0,08	-0,06	0,08	0,10	0,08	0,15	0,14	0,17	-0,17	-0,03	-0,10	0,00	-0,01	-0,12	-0,02	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	4	0,56	0,14	-0,22	-0,42	0,25	-0,41	-0,03	0,00	-0,15	0,16	0,18	-0,20	-0,01	0,01	-0,10	-0,06	-0,01	-0,20	0,02	-0,15	-0,08	0,00	0,00	0,00	0,00	-0,02	-0,01	-0,01	-0,02	0,00
	5	0,06	0,31	-0,21	-0,06	0,03	0,46	0,12	0,32	0,08	0,15	-0,49	0,40	0,13	-0,02	-0,25	0,03	-0,06	0,05	-0,05	-0,04	-0,02	-0,01	-0,01	-0,02	0,01	-0,01	0,00	-0,01	-0,01	0,00
	6	-0,14	0,35	0,18	0,74	-0,21	-0,10	0,19	0,09	-0,08	-0,09	0,20	0,00	-0,12	0,20	0,12	0,09	0,09	0,09	0,10	0,13	-0,01	-0,10	-0,03	-0,01	0,03	-0,01	-0,01	-0,01	-0,02	0,00
	7	0,30	-0,15	0,01	0,13	-0,09	0,43	-0,13	-0,50	0,23	-0,32	-0,01	-0,18	0,08	-0,36	0,12	-0,22	-0,07	0,07	-0,07	-0,01	0,03	-0,03	0,02	0,01	0,00	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	0,00
	8	0,77	0,34	0,05	0,03	0,03	0,08	-0,13	-0,01	-0,09	0,15	0,13	-0,08	0,22	0,04	0,02	0,27	-0,15	-0,04	-0,05	-0,01	0,21	-0,09	0,05	-0,02	0,04	0,02	0,01	0,00	0,00	0,00
	9	0,45	0,56	-0,31	0,36	0,10	-0,04	0,22	-0,02	0,25	-0,08	0,08	0,02	-0,14	-0,10	-0,10	-0,23	0,01	-0,08	0,08	0,02	-0,06	0,07	0,00	-0,07	0,03	0,04	0,02	0,00	0,00	0,00
	10	0,83	0,33	0,06	0,26	0,04	0,12	0,13	-0,06	0,01	0,02	-0,01	0,02	0,02	0,08	0,09	0,12	0,01	0,12	-0,02	-0,07	-0,10	0,08	-0,04	0,15	-0,01	0,01	0,01	-0,01	0,00	0,00
	11	-0,19	0,33	-0,59	-0,23	0,33	0,03	0,15	0,09	0,17	0,21	0,09	-0,21	-0,14	0,17	0,04	-0,13	0,02	0,04	-0,30	0,16	0,02	-0,03	-0,02	0,02	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	12	-0,21	0,32	-0,41	0,09	-0,26	0,29	-0,06	-0,39	-0,22	0,07	-0,32	-0,13	0,12	0,03	0,15	0,13	0,31	-0,22	-0,02	0,01	0,01	0,04	-0,01	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	13	-0,32	0,36	-0,73	-0,13	0,08	0,05	0,04	0,04	-0,08	0,00	0,15	-0,05	0,01	0,01	0,01	-0,06	0,19	0,27	0,09	-0,20	0,10	0,01	0,07	-0,01	-0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	14	-0,12	0,14	0,13	0,59	0,39	-0,28	-0,55	0,01	0,06	0,14	-0,14	-0,02	0,01	-0,11	-0,03	-0,02	0,05	0,03	-0,03	-0,01	0,02	0,01	-0,01	0,00	0,00	-0,03	0,04	0,00	0,00	0,00
	15	0,09	0,17	-0,16	-0,15	0,14	0,09	-0,35	-0,39	-0,15	-0,28	-0,04	0,10	-0,60	0,07	-0,29	0,22	-0,04	0,03	-0,02	0,00	0,01	-0,01	-0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	16	0,21	-0,28	-0,35	0,05	0,30	-0,54	0,41	-0,17	0,01	-0,16	-0,28	0,08	0,04	-0,03	0,05	0,08	-0,03	0,01	0,06	0,13	0,14	0,10	0,03	0,00	-0,03	0,00	-0,01	-0,02	0,00	0,00
	17	0,04	0,15	-0,36	-0,15	-0,05	-0,25	-0,17	-0,15	0,04	-0,04	0,31	0,70	0,04	-0,13	0,30	0,02	0,04	-0,06	-0,09	-0,01	-0,02	-0,03	-0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	18	0,09	0,15	-0,16	-0,14	0,27	0,12	-0,38	0,20	0,04	-0,50	-0,20	-0,02	0,08	0,48	0,31	-0,13	-0,11	-0,05	0,04	-0,04	-0,01	0,01	0,01	-0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	19	-0,03	0,07	-0,13	-0,06	0,24	0,09	-0,04	0,59	0,17	-0,52	0,13	-0,14	0,06	-0,33	-0,05	0,28	0,15	-0,08	-0,04	0,02	-0,02	-0,01	-0,02	0,01	-0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	20	-0,13	0,14	0,13	0,60	0,38	-0,30	-0,52	0,04	0,07	0,19	-0,14	0,00	0,06	-0,07	-0,02	-0,05	0,05	0,02	-0,03	-0,01	-0,01	0,01	0,02	0,00	-0,01	0,03	-0,04	0,01	0,00	0,00
	21	0,43	-0,18	0,58	0,23	-0,15	-0,04	0,17	0,16	0,06	-0,18	-0,03	0,17	-0,16	0,15	-0,15	-0,26	0,23	-0,11	-0,12	-0,09	0,15	-0,04	0,04	0,04	-0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	22	0,29	-0,62	-0,38	0,33	-0,21	0,27	-0,22	0,19	-0,05	0,11	0,19	0,02	-0,06	0,06	0,00	0,03	-0,01	-0,02	-0,02	0,04	0,03	0,13	0,01	-0,02	-0,02	0,01	0,01	0,01	-0,01	0,01
	23	0,29	-0,63	-0,38	0,33	-0,21	0,29	-0,22	0,18	-0,05	0,13	0,17	0,00	-0,07	0,07	-0,01	0,01	0,00	-0,02	-0,02	0,01	0,00	0,09	0,01	-0,02	0,00	-0,01	-0,01	-0,02	0,00	-0,01
	24	-0,42	0,34	-0,09	0,68	0,08	0,20	0,32	-0,07	-0,07	-0,01	0,08	-0,03	-0,02	0,04	0,02	0,06	-0,15	-0,12	-0,06	-0,11	-0,02	-0,08	0,00	-0,02	-0,09	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	25	0,72	0,23	-0,14	-0,36	-0,16	0,10	-0,34	0,07	0,06	0,13	-0,03	0,01	0,04	-0,01	-0,08	-0,12	0,11	0,02	0,16	0,16	0,00	-0,13	-0,03	0,00	-0,07	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00
	26	-0,07	0,26	-0,26	0,03	-0,73	-0,42	-0,15	0,13	0,15	-0,07	-0,12	-0,11	-0,03	-0,03	-0,01	-0,02	-0,09	0,02	-0,05	-0,10	0,10	0,03	-0,18	-0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	27	-0,06	0,29	-0,25	0,05	-0,74	-0,40	-0,13	0,09	0,13	-0,09	-0,14	-0,08	-0,02	0,00	-0,06	0,05	-0,07	0,00	-0,06	0,04	-0,10	-0,01	0,19	0,03	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	28	0,32	-0,62	-0,55	0,24	0,13	-0,22	0,19	-0,02	0,00	-0,06	-0,19	0,00	-0,01	-0,01	0,03	0,02	-0,01	0,01	0,02	-0,01	0,00	-0,09	-0,01	0,01	0,00	0,01	0,01	0,04	-0,01	-0,01
	29	0,24	0,20	0,20	-0,13	-0,01	0,07	0,07	0,37	-0,37	0,17	-0,24	-0,06	-0,45	-0,30	0,42	-0,07	-0,05	0,00	0,01	-0,01	0,02	0,00	0,03	-0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	30	0,33	-0,67	-0,53	0,29	0,02	-0,05	0,07	0,02	-0,01	0,02	-0,13	-0,05	-0,05	-0,01	0,01	-0,01	0,02	0,01	0,00	-0,08	-0,08	-0,17	-0,02	0,00	0,03	-0,01	0,00	0,03	-0,01	-0,02

Příloha 5. Parametry dotazníkového šetření.

Městská část	Počet dotazovaných	Poč. obyv. staších 15 let	podíl dotazovaných (%)
Bělidla	18	634	2,8
Černovír	18	657	2,7
Droždín	10	834	1,2
Hejčín	17	1 736	1,0
Hodolany	76	7 633	1,0
Holice	54	3 292	1,6
Chomoutov	19	774	2,5
Chválkovice	44	2 005	2,2
Klášteří Hradisko	21	1 527	1,4
Lazce	59	6 051	1,0
Lošov	12	488	2,5
Nedvězí	10	311	3,2
Nemilany	18	763	2,4
Neředín	60	8 211	0,7
Nová Ulice	100	16 973	0,6
Nové Sady	95	11 333	0,8
Nový Svět	11	823	1,3
Olomouc-město	90	11 142	0,8
Pavlovičky	10	357	2,8
Povel	57	7 831	0,7
Radíkov	10	222	4,5
Řepčín	18	588	3,1
Slavonín	36	1 412	2,5
Svatý Kopeček	16	697	2,3
Topolany	10	290	3,4
Týneček	11	379	2,9
CELKEM	900	86 963	1,0

ČSÚ 2004d, vlastní zpracování.